

**MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII AL
REPUBLICII MOLDOVA
UNIVERSITATEA DE STAT „ALECU RUSSO” DIN
BĂLȚI**

**FACULTATEA DE DREPT ȘI ȘTIINȚE SOCIALE
CATEDRA DE ȘTIINȚE SOCIOUMANE
ȘI ASISTENȚĂ SOCIALĂ**

**Jitariuc Vitalie dr., lector universitar
Rusu Lucia, dr., lector universitar**

JUSTIȚIA COMUNITARĂ ȘI ADMINISTRAREA PEDEPSELOR ALTERNATIVE LA DETENȚIE

NOTE DE CURS

**Ciclul I - studii superioare de licență
(studii cu frecvență la zi și frecvență redusă)**

Bălți, 2023

CZU 343.8(075.8)

J 63

Aprobate spre publicare:

La ședința Catedrei de Științe Sociumane și Asistență Socială. Proces-verbal nr. 6 din 12.04.2023

La ședința Consiliului Facultății de Drept și Științe Sociale. Proces-verbal nr. 9 din 16.05.2023

La ședința Senatului Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți. Proces-verbal nr. 14 din 30.06.2023

Recenzenți:

1. Mărgineanu Iurie, conferențiar universitar, doctor în drept, Universitatea Liberă Internațională din Moldova.

2. Sorbala Mihail, conferențiar universitar, doctor în drept, Universitatea Liberă Internațională din Moldova.

3. Neagu Gheorghe, conferențiar universitar, doctor în drept, Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții din Republica Moldova

Jitariuc, Vitalie.

Justiția comunitară și administrarea pedepselor alternative la detenție : Note de curs : Ciclul 1 – studii superioare de licență / Jitariuc Vitalie, Rusu Lucia ; Ministerul Educației și Cercetării al Republicii Moldova, Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, Facultatea de Drept și Științe Sociale, Catedra de Științe Sociumane și Asistență Socială. – Bălți : [S. n.], 2023 (Centrografic). – 221 p.

Referințe bibliogr. la sfârșitul compartimentelor. – 100 ex.

ISBN 978-9975-50-302-0.

© **Jitariuc Vitalie**

© **Rusu Lucia**

CUPRINS

PRELIMINARII.....	8
1. SENSURILE NOȚIUNII DE JUSTIȚIE	10
1.1. Abordarea praxiologică/tradițională a justiției	10
1.2. Dinamica criminalității.....	12
1.3. Profilul psiho-social al infractorilor	14
1.4. Tipurile și scopurile pedepselor	16
1.5. Efectele negative ale privării de libertate asupra personalității infractorului.....	19
2. EVOLUȚIA CONCEPTULUI DE JUSTIȚIE COMUNITARĂ	25
2.1. Noile paradigme în resocializarea delicvenților	25
2.2. Apariția și dezvoltarea pedepselor alternative la detenție – modalitate de resocializare a persoanelor în conflict cu legea în cadrul comunității	27
2.3. Dezvoltarea conceptului de justiție comunitară în Republica Moldova.....	29
2.4. Administrarea comunitară a justiției.....	30
2.5. Apariția și dezvoltarea justiției terapeutice.....	33
2.6. Perspective de implementare a justiției comunitare în Republica Moldova.....	35
3. PROBAȚIUNEA CA MODALITATE DE RESOCIALIZARE	40
3.1. Noțiuni generale privind instituția probațiunii.....	40
3.2. Apariția și evoluția conceptului de probațiune în mai multe țări ale lumii	42
3.3. Principiile probațiunii.....	44
3.4. Elemente de probațiune reglementate în legislația națională și internațională.....	46
3.5. Serviciul de probațiune și consilierul de probațiune	49
3.6. Statutul, drepturile, obligațiile și responsabilitățile consilierului pe probațiune	50
3.7. Colaborarea serviciului de probațiune cu alte instituții.....	53
4. PROBAȚIUNEA PRESENTENȚIALĂ INSTRUMENT ÎN CADRUL INDIVIDUALIZĂRII PEDEPSEI	60
4.1. Apariția și evoluția conceptului de probațiune presentențială în Republica Moldova	60

4.2. Reglementarea probațiunii presentențiale în legislația Republicii Moldova.....	61
4.3. Aspecte teoretico-practice ale activităților desfășurate în cadrul probațiunii presentențiale.....	62
4.4. Referatul presentențial de evaluare psiho-socială a minorului aflat în conflict cu legea (definiție, structura și solicitarea referatului).....	63
4.5. Atitudini și principii de lucru ale consilierilor de probațiune presentențială.....	65
4.6. Etapele de culegere a informațiilor, analiza și sinteza datelor	67
4.7. Metode și tehnici psiho-sociale de lucru cu minorii în conflict cu legea	67
4.8. Utilizarea interviului în lucru cu minorii delicvenți	68
4.9. Asistența și consilierea minorilor în conflict cu legea la faza presentențială.....	70
4.10. Procesul de evaluare a minorilor delicvenți: evaluarea inițială, autoevaluarea, evaluarea abilităților sociale ale minorului, evaluarea problemelor de dependență, evaluarea stimei de sine, evaluarea comportamentului infracțional, estimarea riscului de recidivă.....	71
5. PROBAȚIUNEA SENTENȚIALĂ ÎN COMUNITATE CA MODALITATE DE REINTEGRARE SOCIALĂ	75
5.1. Probațiunea sentențială în privința minorilor.....	75
5.2. Probațiunea sentențială în comunitate.....	77
5.3. Asistența și consilierea psiho-socială a minorilor în cadrul probațiunii sentențiale	78
5.4. Programe de intervenție	80
5.5. Factori de succes în promovarea programelor de intervenție	82
5.6. Planul de supraveghere a minorului delincvent.....	83
6. PROBAȚIUNEA SENTENȚIALĂ ÎN PENITENCIAR.....	87
6.1. Rolul asistentului social în cadrul instituțiilor penitenciare	87
6.2. Programe de resocializare a deținuților promovate în cadrul instituțiilor penitenciare.....	88
6.3. Pregătirea pentru eliberare a deținuților	90
7. PROBAȚIUNEA POSTSENTENȚIALĂ CA MODALITATE DE REINTEGRARE SOCIALĂ A EX-DEȚINUȚILOR	95
7.1. Activități specifice probațiunii postsentențiale: evaluarea, asistența și consilierea, elaborarea dosarului de probațiune	95
7.2. Supervizarea și referirea beneficiarului.....	96

7.3. Referatul de evaluare postsentențial	98
7.4 Rolul asistentului social comunitar în reintegrarea ex-deținuților	100
8. MUNCA NEREMUNERATĂ ÎN FOLOSUL COMUNITĂȚII CA FORMĂ ALTERNATIVĂ DE PEDEAPSĂ	104
8.1. Munca neremunerată în folosul comunității – prezentare generală	104
8.2. Cadrul legal internațional și național privind executarea pedepsei cu munca neremunerată în folosul comunității.....	110
8.3. Principii de aplicare a muncii neremunerate în folosul comunității	111
8.4. Atribuțiile administrației publice locale și asistentului social în cadrul muncii neremunerate în folosul comunității	112
8.5. Aspecte psiho-sociale ale sancțiunii cu muncă neremunerată în folosul comunității	115
9. MEDIEREA CA MODALITATE DE RESOCIALIZARE A PERSOANELOR ÎN CONFLICT CU LEGEA	120
9.1. Conceptul de mediere din experiența internațională privind instituția medierii	120
9.2. Reglementarea medierii în acte naționale și internaționale.....	122
9.3. Etapele procesului medierii	124
9.4. Avantajele medierii pentru minorul delicvent, pentru victimă și comunitate	126
9.5. Deontologia profesională a mediatorului și construcția paradigmei profesionale	127
9.6. Codul Deontologic al mediatorului în Republica Moldova.....	128
9.7. Abilități și cunoștințe necesare mediatorului	129
9.8. Tehnici de lucru în cadrul medierii	131
10. CENTRELE DE JUSTIȚIE COMUNITARĂ – SERVICII SPECIALIZATE	138
PENTRU COPII CU COMPORTAMENT DELICVENT	138
10.1. Centrele de Justiție Comunitară: arii de activitate și funcții	138
10.2. Experiența internațională în cadrul centrelor de justiție comunitară	140
10.3. Experiențe de succes în cadrul activității Centrelor de Justiție Comunitară din Republica Moldova.....	142
10.4. Tipuri de activități promovate în cadrul Centrelor de Justiție Comunitară	143

11. BUNELE PRACTICI ÎN ASISTENȚA COMUNITARĂ A PERSOANELOR ÎN CONFLICT CU LEGEA	146
11.1. Servicii comunitare de prevenire a comportamentului delicvent	146
11.2. Prezentarea și analiza secvențelor din experiența internațională în domeniul lucrului cu delicvenții.....	148
12. ASPECTE PSIHO-SOCIALE ALE FENOMENULUI DE DELICVENȚĂ JUVENILĂ.....	152
12.1. Delicvența juvenilă: prezentare generală.....	152
12.2. Dinamicul delicvenței juvenile în Republica Moldova.....	153
12.3. Etiologia delicvenței juvenile	154
12.4. Factori de risc în apariția comportamentului delicvent	157
12.5. Profilul psiho-social al delicventului minor	162
12.6. Resocializarea minorilor și tinerilor delincvenți	166
12.7. Rolul școlii și al comunității în lucru cu delincvenții minori.....	168
12.8. Orientarea socio-profesională a minorilor delicvenți	169
13. ROLUL ASISTENTULUI SOCIAL ÎN PREVENȚIA ȘI DIMINUAREA DELICVENȚEI JUVENILE.....	175
13.1. Strategii de prevenție a delincvenței juvenile	175
13.2. Activități care intră în structura diferitor tipuri de prevenție: prevenire prin dezvoltare comunitară(susținerea familiei și a copilului, programe de educație, prevenirea abandonului școlar); prevenire situațională (sisteme de supraveghere, reducerea oportunităților de comitere a infracțiunilor, dezvoltarea simțului prevenirii la cetățeni); prevenirea prin responsabilitate individuală și colectivă (creșterea coeziunii comunității, sensibilizarea indivizilor la valorile responsabilizante)	177
13.3. Prevenirea socială	180
13.4. Prevenirea situațională	182
13.5. Prevenirea centrată pe risc.....	184
13.6. Securitatea privată	184
14. PROGRAME DE LUCRU ÎN GRUP ÎN VEDEREA ELIMINĂRII FORMELOR DE COMPORTAMENT DELICVENT LA MINORI.....	188
1.2. Selectarea grupului și a tehnicilor de lucru	189
14.3. Prezentarea desfășurată a programelor.....	190
14.4. Program de lucru cu minorii ce au comis furturi	192
14.5. Program de reducere a riscului de recidivă.....	193

14.6. Program de diminuare a furiei	194
14.7. Program de dezvoltare a abilităților sociale	195
14.8. Program de orientare profesională	195
BIBLIOGRAFIE	200

PRELIMINARII

Dictonul „*ubi societas, ibi jus*” – unde este Societate este Justiție a călăuzit omenirea de-a lungul evoluției sale istorice. În prezent, datorită schimbărilor în spațiul european preceptul dat a devenit „*ubi comunitas, ibi jus*” – unde este Comunitate este Justiție. Comunitatea este unitatea de bază a societății. Importanța dezvoltării comunității este incontestabilă. Forța motrică din spatele evoluției societății sunt oamenii care trăiesc într-o comunitate concretă. În această dimensiune provocarea revine generației în creștere, datorită unui grad ridicat de receptivitate, flexibilitate și deschidere către nou. Comunitatea și justiția nu pot fi despărțite, ele fiind inseparabile, întrucât comunitatea absoarbe justiția în structurile sale, identificând-o cu natura sa. La etapa actuală organizarea comunităților umane se bazează pe ordinea juridică internă și internațională.

Confruntându-se cu o creștere substanțială a numărului de infracțiuni, statele sunt predispuse să reacționeze prin înăsprirea politicii penale, prin aplicarea pedepsei privative de libertate față de un număr cât mai mare de persoane care au încălcat legea. Ca rezultat, aceste măsuri determină creșterea numărului de persoane condamnate, criminalizează persoana, deturneză relațiile sociale utile dintre societate și făptuitor, generează alte circumstanțe nefavorabile legate de izolarea persoanei prin aplicarea măsurii privative de libertate.

Aplicarea pedepsei privative de libertate se bazează pe prezumția că persoana care a comis infracțiunea apreciază libertatea ca fiind valoarea supremă, iar pericolul lipșirii de libertate este un factor care descurajează comiterea faptelor ilegale. Însă, în practică acest „factor descurajant” are o pondere minimă, redusă. Mai mult decât atât: privațiunea de libertate exercită o influență negativă atât asupra persoanelor care au comis infracțiuni, cât și asupra întregii societăți, deoarece închisoarea, penitenciarul reprezintă, de frecvente ori o „școală a infracționalității”, iar sistemul „beteag” de reabilitare și adaptare după executarea pedepsei nu contribuie la reintegrarea corespunzătoare în societate.

Astfel, reforma sistemului judiciar, impusă, într-o primă fază, de trecerea la o societate democratică și de necesitatea armonizării legislației, în a doua fază, la *aquis*-ul Uniunii Europene și, prin urmare, de necesitatea sistemului judiciar, de a se alinia normelor europene, a vizat și dezvoltarea unor instituții moderne, capabile să ofere o alternativă la pedeapsa privativă de libertate și apte să propună soluții pentru reintegrarea socială a infractorilor.

Actualmente, Republica Moldova este pe calea unei noi dezvoltări politice, economice și sociale. În contextul schimbărilor care au loc, a devenit imperioasă necesitatea unor cercetări substanțiale în domeniul justiției comunitare și a pedepselor alternative la detenție: identificarea problemelor și dificultăților care apar în procesul executării acestora; elaborarea bazelor teoretico-practice ale punerii în aplicare a pedepselor care nu sunt legate de izolarea făptuitorului de societate; înlăturarea deficiențelor în materia aplicării corespunzătoare a pedepselor alternative la detenție etc.

Or, cercetările în acest domeniu vor contribui la eficientizarea aplicării și executării pedepselor alternative la detenție, la clarificarea aspectelor care necesită unele intervenții și revizuirii, pentru a asigura funcționalitatea pedepselor alternative la detenție atât la nivel de legislație, cât și sub aspect practico-aplicativ.

Justiția comunitară și administrarea pedepselor alternative la detenție este un domeniu nou care a fost determinat de noile paradigme în domeniul justiției. Această unitate de curs are *scopul* de a pregăti viitorii specialiști în domeniul dreptului și al asistenței sociale,

oferindu-le cunoștințe și abilități de prevenire și combatere a infracționalității la nivel de comunitate, deoarece criminalitatea ia naștere în comunitate, acționează în interiorul și împotriva ei. Totodată viitorii asistenți sociali sunt instruiți în sensul reintegrării sociale a persoanelor eliberate din locurile de detenție și prevenirea recidivei. Un aspect important ține și de pregătirea viitorilor specialiști în domeniul probațiunii, concretizarea rolului consilierului de probațiune în resocializarea persoanelor eliberate din detenție. Tot în acest context o importanță majoră o are derularea programelor în procesul de pregătire a deținuților pentru eliberare din detenție.

Notele de curs pot ajuta studenții, respectiv viitorii specialiști din domeniul dreptului și al asistenței sociale, să diferențieze componentele din sistemul de administrare comunitară a justiției; să identifice standardele naționale și internaționale privind justiția comunitară; să argumenteze rolul probațiunii în administrarea justiției comunitare; să identifice modele de consiliere corecțională; să formeze deprinderi de utilizare a consilierii în sistemul de probațiune și administrare comunitară a justiției; să cunoască prevederile și sarcinile programelor de resocializare și să pună în aplicare practică programele dar și alte activități destinate pregătirii pentru eliberare a deținuților; să dețină abilități practice în lucru cu infractorii minori în vederea prevenirii infracționalității și resocializării minorilor delicvenți.

Notele de curs au o importanță teoretico-practică deosebită atât pentru procesul de studii în cadrul instituțiilor de învățământ care pregătesc viitori juriști și specialiști în asistența socială, cât și pentru practicienii care activează în cadrul organelor de drept și de asistență socială.

1. SENSURILE NOȚIUNII DE JUSTIȚIE

- 1.1 Abordarea praxiologică/tradițională a justiției
- 1.2 Dinamicul criminalității
- 1.3 Profilul psiho-social al infractorilor
- 1.4 Tipurile și scopurile pedepselor
- 1.5 Efectele negative ale privării de libertate asupra personalității infractorului

1.1. Abordarea praxiologică/tradițională a justiției

„Justiția este adevăr în acțiune”
Benjamin Disraeli

Etimologie: din latinescul *justitia*, dreptatea, având ca rădăcină, *jus*, *juris*, dreptul în sensul îngăduirii în materie de religie.

În opinia lui Platon și Aristotel, dreptatea este virtutea esențială care permite armonia omului cu el însuși și cu concetățenii săi.¹

Platon susține că dreptatea, dacă este idealul comunității politice, trebuie să fie o virtute morală în fiecare individ. Împotriva celor care susțin că „nimeni nu este drept în mod voluntar” și că dreptatea ca virtute nu există, Platon demonstrează că este rolul educației pentru a ridica pe toată lumea la această virtute supremă, care presupune înțelepciune, curaj și cumpătate.

Dicționarul Larousse² definește justiția: ”principiu moral care cere respectarea legii și corectitudine”.

Justiția este un principiu moral al vieții sociale bazat pe recunoașterea și respectul pentru drepturile celorlalți, bazat pe dreptul natural (echitatea) sau dreptul pozitiv (legea).

John Rawls³ menționează: „Justiția este virtutea absolut primordială a instituțiilor sociale”. Oamenii sunt subiecți morali „adică ființe raționale care au sisteme proprii de scopuri și capabile, în opinia mea, de un simț al dreptății”. Rezultă că există un primat al justiției asupra legii, iar legea este lege numai în măsura în care protejează și garantează norma justiției și în primul rând ceea ce recunoaște demnitatea persoanei umane. „Gândim, scrie Rawls, că fiecare membru al societății posedă inviolabilitatea bazată pe justiție sau, cum spun unii, pe legea naturală, care are prioritate asupra tuturor”.

Justiția este, de asemenea, puterea de a acționa pentru ca aceste drepturi să fie recunoscute și respectate. Ea este reprezentată simbolic de sabia și cântar care reflectă rolul ei dublu de administrare a pedepselor și deținătoare a virtuții morale care îi permite să-și impună arbitrajul.

În opinia lui Costachi Gh. și Railean P.: „realizarea ideii de *justiție* în practică necesită realizarea anumitor criterii fără de care idealul dreptății nu poate fi realizat. Mai exact, este

¹ La justice et le droit. Disponibil la <http://www.guillaumicaise.com/philosophie/justice/La%20justice%20et%20le%20droit.pdf>. Accesat la 15.10.2022

² Dicționarul Larousse. Disponibil la <https://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/justice/45236#:~:text=1.,%C3%A9quit%C3%A9%20%3A%20Faire%20r%C3%A9gner%20la%20justice.&text=2.,Agir%20en%20tout%20avec%20justice>. Accesat la 15.10.2022.

³ Rawls J., Théorie de la justice. Disponibil la <https://www.dygest.co/john-rawls/theorie-de-la-justice>. Accesat la 15.10.2022.

vorba despre egalitate, corectitudine, legalitate, proporționalitate, bună-credință, de care depinde îndeplinirea efectivă a unui act de justiție”.⁴

Palade Ana⁵ conchide că termenul de justiție are trei abordări, și anume, sistemul organelor judecătorești; activitatea propriu-zisă de soluționare a litigiilor; valoarea originală a dreptului.

La nivelul unui stat, Justiția este puterea judiciară care ia forma unei instituții sau a unei administrații publice alcătuită dintr-un ansamblu de jurisdicții responsabile cu exercitarea acestei puteri. Justiția se întemeiază pe norme adoptate de organele statului (Constituție, tratat, lege, regulament) precum și pe texte întocmite în timpul exercitării puterii judecătorești (jurisprudență).

Mai multe teorii sunt abordate în soluționarea divergențelor cu privire la justiție. Acestea dau naștere la diferite tipuri de justiție. Fiecare teorie fiind unică, ea rămâne totuși relevantă până în prezent. Prin urmare, există trei tipuri de justiție. Acestea sunt justiția corectivă, justiția punitivă și justiția distributivă.⁶ Justiția corectivă reprezintă ideea că răspunderea corectează nedreptatea cauzată de un individ altuia. Mai recent, ea a devenit primară pentru teoriile moderne de reglementare a relațiilor private.⁷ Justiția distributivă se referă la alocarea echitabilă a resurselor între diverși membri ai unei comunități. Principiul spune că fiecare persoană ar trebui să beneficieze de acces la aproximativ același nivel de bunuri materiale și servicii. Spre deosebire de principiul procesului echitabil, care se referă la administrarea egală a dreptului procesual și material, justiția distributivă se concentrează pe rezultate sociale și economice egale. Principiul justiției distributive este cel mai frecvent justificat pe motiv că oamenii sunt egali din punct de vedere moral și că egalitatea în bunuri materiale și servicii este cea mai bună modalitate de a realiza acest ideal moral. Ar putea fi mai ușor să ne gândim la justiția distributivă ca „distribuție justă”.⁸ Răzbunarea este teoria de bază a justiției retributive. Cu alte cuvinte, contra-atacul este o reflectare a acestui tip de justiție. Astfel, o pedeapsă este rezervată oricărei persoane care a depășit regulile de drept ale unei societăți. Justiția punitivă face apel la sistemul de justiție penală, al cărui rol este să aplice sancțiuni corespunzătoare persoanelor găsite vinovate de o infracțiune. Prin justiție punitivă, ordinea și siguranța publică sunt puse pe prim plan, statul fiind considerat, în acest caz, ca primă victimă.⁹

Justiția impune regulile vieții în societate. Ea sancționează acte și comportamente interzise de lege, precum și protejează cele mai vulnerabile persoane. Rolul justiției este de a restabili egalitatea cât mai bine posibil, oferind tuturor aceleași șanse de succes.

⁴ Costachi Gh., Railean P., Reflecții asupra accepțiunilor justiției ca fenomen și valoare socială. În: *Legea și Viața*, nr. 3, Chișinău 2020, pp. 11-12.

⁵ Palade A., Considerații generale privind justiția, statul de drept și puterea judecătorească. În: *Revista Intellectus* 3-4/2019, Chișinău 2019, pp. 188-192.

⁶ Cornet Al., Combien de types de justice existe-t-il? Disponibil la <https://www.equity-avocats.fr/combien-de-types-de-justice-existe-t-il/>. Accesat la 15.10.2022.

⁷ Concept of Corrective Justice: Meaning and Analysis. Disponibil la <https://lawbhoomi.com/corrective-justice-analysis/>. Accesat la 15.10.2022.

⁸ Longley R., What Is Distributive Justice? Disponibil la <https://www.thoughtco.com/what-is-distributive-justice-5225377>. Accesat la 15.10.2022.

⁹ Brooks T., Punitive Restoration: Rehabilitating Restorative Justice. În: *Raisons politiques*, 2015/3, nr. 59, pp. 73-89. Disponibil la <https://www.cairn.info/revue-raisons-politiques-2015-3-page-73.htm>. Accesat la 15.10.2022.

1.2. Dinamica criminalității

Potrivit lui Emille Durkheim, unul din cei mai mari sociologi ai timpului, „*criminalitatea face parte din societate la fel de normal ca nașterea și decesul, iar o societate fără crimă ar fi patologic supra-controlată*”, astfel că „*teoretic crima ar putea să dispară cu desăvârșire numai dacă toți membrii societății ar avea aceleași valori, dar o asemenea standardizare nu este nici posibilă și nici de dorit*”.¹⁰

Octavian Bejan¹¹ definește criminalitatea ca: „*fenomen social cu impact distructiv asupra societății care slăbește relațiile sociale, prin ruperea relațiilor individuale și impunerea unui mod de interacțiune asocial, perturbând astfel viața socială*”.

Criminalitatea este un fenomen greu de observat, și din acest motiv întemeiat infractorii au tot interesul să-și comită crimele pe ascuns pentru a scăpa de consecințele juridice ale comportamentului lor. Astfel, observarea directă a infracțiunii devine aproape imposibilă. Cu toate acestea, în cele mai multe cazuri, specialiștii sunt obligați să apeleze la indicatori de criminalitate, adică instrumente menite să măsoare fenomenul criminal.¹²

Criminalitatea, tipurile sale separate, ca orice fenomen social are propriile sale caracteristici, care sunt de obicei împărțite în cantitative și calitative.

Despre prezența acestor caracteristici ale criminalității, profesorul I.I. Karpeț¹³ a scris: „*Criminalitatea este un fenomen socio-juridic și condiționat istoric. Dar criminalitatea este și un concept colectiv, deoarece include un set de caracteristici specifice unei infracțiuni săvârșite într-o anumită perioadă într-o societate dată. Prin urmare, criminalitatea, ca oricărui fenomen social, i se poate da un caracter cantitativ și calitativ*”.

Aceste caracteristici cantitative și calitative ale criminalității sunt determinate de datele statistice ale faptelor penale comise precum și numărul de persoane care le-au săvârșit, într-o perioadă de timp pe o anumită zonă geografică.

Indicatorii cantitativi ai criminalității includ: starea acesteia, nivelul, *dinamica* și **indicatorii calitativi** - structura, natura, aria geografică.

Criminalitatea este analizată în mișcare și schimbare. Timpul este un atribut indispensabil al acestui fenomen. Pentru studiul științific al criminalității, este necesar să știm cum a apărut acest fenomen, ce etape principale în dezvoltarea lui au trecut, ce a devenit acum și ce poate fi în viitor. Prin urmare, starea, nivelul, structura și natura criminalității, luate în afara dinamicii, devin o simplă fotografie a acestui fenomen în statica sa. În același timp, atenția este concentrată asupra acelei laturi a fenomenului studiat, care caracterizează stabilitatea relativă a acestuia. **Dinamica** permite să aflăm nu doar starea, nivelul, structura și natura criminalității, ci și mișcarea, legătura, continuitatea acesteia între diferitele stări ale unui anumit fenomen în diferite perioade de timp, transformarea unei stări în alta. Dinamica

¹⁰ Amza T., Criminologie. Tratat de teorie și politică criminologică. Ed. Lumina Lex, București 2002, p. 1085; citat de Faigher Anatolie, Țarălungă Victoria, Analiza criminologică a formelor criminalității după făptuitor în Republica Moldova. Disponibil la http://dspace.usarb.md:8080/jspui/bitstream/123456789/4606/1/Faigher_Analiza.pdf. Accesat la 16.10.2022.

¹¹ Bejan O., Dicționar de criminologie. Chișinău 2009, p. 26.

¹² Aebi M.F., Les indicateurs de la criminalité: leurs limitations, leur complémentarité et leur influence sur les théories criminologiques. În: Revue internationale de criminologie et de police technique et scientifique 53/2, 2000, pp. 131-156. Disponibil la file:///C:/Users/ASUS/Downloads/Aebi_2000_Indicateursdelacriminalit.pdf. Accesat la 16.10.2022.

¹³ Карпец И.И. Криминология: учебник. Москва: Манускрипт, 1992, с. 110.

permite, de asemenea, să realizăm o conexiune organică a stării criminalității cu poziția din trecut și prezent, pentru a dezvolta previziuni corespunzătoare.

Prin **dinamica criminalității** se înțelege modificarea în timp a indicatorilor săi cantitativi sau calitativi, adică starea, nivelul, structura și altele.

Constatând importanța acestui indicator, profesorul I.I. Spiridonov a scris: „Dinamica criminalității este un indicator care reflectă schimbarea stării și structurii sale în timp pe o perioadă sau alta. În funcție de obiective, se calculează dinamica conform datelor pentru un an, cinci ani, deceniu sau chiar pentru o perioadă mai lungă. În scopuri practice pentru analiza operațională, organele de drept utilizează date pe săptămână, lună, trimestru. Prin dinamică, dacă se realizează o concordanță cu procesele sociale, cercetătorul este capabil să identifice nu numai schimbările criminalității în sine, dar și schimbările cauzelor acesteia (economice, politice, sociale, demografice și etc.)”.¹⁴

Cercetătorii, de-a lungul timpului, în procesul analizei fenomenului infracțional au elaborat diverse teorii după care s-ar conduce dinamica criminalității. Dintre acestea menționăm:¹⁵

- „legea termică a criminalității” (A. Quetelet și A.M. Guerry);
- „legea saturației” (Enrico Ferri);
- „teza caracterului condiționat și specific al criminalității” (în teoria marxistă) etc.

Dinamica criminalității este analizată doar în termeni relativi, deoarece nu se poate vorbi despre stabilitatea criminalității.

Valeriu Bujor identifică două metode de calcul a dinamicii criminalității¹⁶:

- **Metoda bazei fixe** constă în compararea valorilor din anii (perioada) care ne interesează cu valorile din anul (perioada) care constituie bază de comparație;
- **Metoda bazei mobile** presupune compararea valorilor din anii sau perioadele care ne interesează cu valorile din anii ori perioadele pre-mergătoare.

Printre factorii care influențează dinamica criminalității se identifică¹⁷:

- Factorii sociali**, care definesc însăși esența criminalității, pericolul ei social;
- Factorii juridici**, de care depinde apartenența infracțiunilor la un anumit grup sau chiar recunoașterea unei fapte ca infracțiune.

Este evident faptul că prima categorie de factori este strâns legată de viața societății, natura criminalității se schimbă odată cu ea, iar a doua categorie de factori nu poate schimba criminalitatea, ea afectează doar indicatorii prin care criminalitatea poate crește sau scădea.

Cu toate acestea, trebuie să se țină cont de ambele categorii de factori: o scădere sau creștere a criminalității are loc atât ca urmare a unor schimbări sociale reale ale nivelului și structurii infracțiunii, cât și ca urmare a modificărilor prevederilor legale.

¹⁴ Фомин С., Криминологические характеристики преступности и основные показатели характеристик преступности, ее отдельных групп и видов на современном этапе. // Вестник Сибирского юридического института МВД России, № 1 (30), 2018, сс. 94-103.

¹⁵ Ciobanu I., Criminologie, Vol.II, Chișinău: Cartdidact, 2007, p. 31.

¹⁶ Bujor V., Bejan O., Curs elementar de criminologie, IȘPCA, Chișinău: „Bora grup”, 2016, p. 43.

¹⁷ Динамика преступности. Способы определения динамики преступности, темп прироста преступности. Disponibil la <https://znzn.ru/kriminologiya/dinamika-prestupnosti-sposobi-opredelenia>. Accesat la 17.10.2022.

1.3. Profilul psiho-social al infractorilor

Studiind rolul individual în geneza infracțiunii, criminologia operează cu conceptul de personalitate a infractorului că variantă a personalității umane înțeleasă în accepțiunea largă de unitate bio-psiho-socială.¹⁸

Personalitatea reprezintă un set de caracteristici pe care le posedă o persoană. Ele îi influențează modul de a gândi, motivațiile, comportamentul și o fac distinctă de ceilalți oameni. Personalitatea poate fi definită ca rezultat al integrării dinamice a componentelor cognitive, emoționale și comportamentale. Dacă personalitatea are o dinamică stabilă, ea este marcată de trăsături de personalitate care pot fi diferite și se pot schimba în funcție de momentele vieții:

- Trăsături aparținând noțiunii de socializare;
- Caracteristici aparținând conceptului de evaluare a competențelor.

Personalitatea devine patologică atunci când devine rigidă. Răspunsurile sale la o situație devin nepotrivite și aduc subiectul în suferință, ceea ce poate duce la o tulburare de durată a gândirii, comportamentului și sentimentelor.¹⁹

Deși fiecare individ are propria sa individualitate, trăsăturile de personalitate pot fi grupate împreună pentru a forma tipuri (categorii, tipuri, taxoni etc.) Faptul dat este deosebit de relevant pentru o înțelegere sistematică a tulburărilor de personalitate. Tulburările de personalitate sunt anomalii (adică, abateri semnificative de la criteriile culturale stabilite) persistente funcționării personale și sociale.

Manifestările de „neadaptare” sunt de lungă durată, generalizate la mai multe contexte și frecvent asociate cu suferință subiectivă.

De fapt, oamenii suferă de pe urma lor și îi fac pe alții să sufere.²⁰

Jean Pinatel este părintele intelectual al concepției despre „personalitatea criminală”. Potrivit acestuia, criminalii diferă de oamenii normali pe patru dimensiuni ale „**nucleului central al personalității criminale**”:^{21;22}

- **Egocentrism** - infractorul este egocentric, tinde să raporteze totul la sine și să se considere centrul universului.
- **Labilitate** - infractorul este labil, este susceptibil să cadă, să slăbească la cea mai mică zguduire. Drept urmare, el nu poate fi inhibat de amenințarea cu sancțiunea penală.

¹⁸ Duda E., Aspecte teoretico-practice privind personalitatea și psihologia infractorului. În: Revista Studii Juridice Universitare, nr. 3-4, 2013.

¹⁹ Girard I., La personnalité criminelle. Disponibil la <https://www.psycho-criminologie.com/2018/01/la-personnalite-criminelle.html>. Accesat la 17.10.2022.

²⁰ Paquette Eve, Des pensées criminelles et des traits de personnalité de fraudeurs incarcérés, sous l’angle de la psychopathie. Disponibil la https://papyrus.bib.umontreal.ca/xmlui/bitstream/handle/1866/4446/Eve_Paquette_2010_maitrise_27sept2010.pdf?sequence=4&isAllowed=y. Accesat la 17.10.2022.

²¹ Pinatel Jean, Centre de Ressources sur l’Histoire des Crimes et des Peines. Disponibil la <https://enapagen2.bibenligne.fr/pinatel-jean#:~:text=Selon%20lui%2C%20les%20criminels%20se,un%20crime%20grave%20soit%20commis.> Accesat la 17.10.2022.

²² Merle R., Vitu A., Le passage à l’acte Extrait du „Traité de droit criminel. Disponibil la <https://ledroitcriminel.fr/la-science-criminelle/penalistes/introduction/merle-vitu-passage-acte.htm>. Accesat la 17.10.2022.

– **Agresivitate** - este ceea ce îi permite să răstoarne obstacolele materiale și dificultățile acțiunii criminale. M. Pinatel, rezumând diverse lucrări, atrage atenția asupra formelor și mecanismelor acestei agresivități (agresivitate fiziologică sau patologică, psihofiziologică sau psihosocială).

– **Indiferență afectivă** - infractorul este afectat de indiferența afectivă, care îl face „orb și surd” față de ceea ce este odios în executarea infracțiunii.

Aceste patru trăsături trebuie să fie toate prezente pentru ca o infracțiune gravă să fie comisă.

În cadrul procesului de maturizare biologică și socială, individul își formează propria personalitate prin învățarea și asimilarea treptată a modelului socio-cultural predominant, socializarea devenind pozitivă sau negativă ca urmare a preexistenței unui complex de factori sociali care determină sau favorizează orientarea antisocială a lui.²³

Orientarea antisocială a personalității reprezintă un proces de durată în care sunt asimilate cu preponderență informațiile perturbante din mediul social.²⁴

În procesul de evaluare a comportamentului infracțional se analizează următoarele caracteristici ale personalității sale:²⁵

- orientarea (nevoi, motive, atitudini, planuri de viață, concepte, orientări valorice, înclinații, gusturi, hobby-uri);
- caracteristicile socio-psihologice ale comportamentului (inclusiv demografice, culturale, sociale și statutul interpersonal, roluri, stiluri de viață și comunicare);
- calități caracterologice (caracter, calități specifice);
- proprietăți și procese mentale (caracteristici ale sferei intelectuale, emoțional-voliționale, percepție, atenție, vorbire);
- caracteristici operaționale (obiceiuri, aptitudini, abilități, cunoștințe);
- proprietăți biopsihice (temperament, vârstă, proprietăți morfologice, patologice, stare de sănătate);
- caracteristici ale sferei sexuale (orientare sexuală, determinantele biologice și sociale ale unei probleme personale).

Personalitatea umană nu este doar consecința eredității, interacțiunile dintre individ și mediu răsfrângându-se asupra componentelor personalității. În cadrul procesului de socializare, de maturizare biologică și socială, omul își modelează personalitatea prin învățarea și interiorizarea complexului sociocultural pe care îl promovează societatea. Procesul de socializare, în ansamblul său, modelează un tip de personalitate definit prin unicitate și originalitate și care exprimă, într-un mod constant, durabil și predictibil, un amplu repertoriu de atitudini, opinii și acțiuni compatibile cu modelul cultural și normativ al societății respective.²⁶

²³ Nistoreanu Gh., Păun C., Criminologie. București : Ed. Europa Nova, 1995, p. 165.

²⁴ Zeca I. C., Personalitatea infractorului: aspecte criminologice. Chișinău 2015, p. 53. Disponibil la http://www.cnaa.md/files/theses/2015/23450/ionela_zeca_thesis.pdf. Accesat la 17.10.2022.

²⁵ Ким Д.В., Клочко А.В., Психологический портрет преступника: подходы и перспективы. Сибирский психологический журнал, nr. 19, 2004. Disponibil la <https://cyberleninka.ru/article/n/psihologicheskiy-portret-prestupnika-podhody-i-perspektivy>. Accesat la 17.10.2022.

²⁶ Duda E., Op. Cit., p. 25.

1.4. Tipurile și scopurile pedepselor

Omenirea, din cele mai vechi timpuri, a fost preocupată de pedepsirea răului. Această reacție era determinată de necesitatea de autoprotejare a comunității umane. Aplicarea efectivă a pedepsei celor vinovați este realizarea dreptății sociale.²⁷

Există în principal patru justificări teoretice ale pedepsei sau filosofii penale. **Prima filozofie**, numită **retributivă** afirmă că individul trebuie să răspundă pentru acțiunile sale pentru că este o ființă rațională, liberă să comită sau să nu comită un asemenea act. În această filozofie, pedeapsa servește la pedepsirea răului comis și va fi cu atât mai puternică cu cât autorul va fi considerat responsabil, adică va fi acționat fără constrângeri (voluntar) și că prejudiciul pe care l-a provocat este important. **A doua filozofie**, dimpotrivă **prospectivă**, numită disuasivă sau preventivă. Aici, pedeapsa servește la apărarea societății, la asigurarea armoniei sociale și la prevenirea criminalității. Potrivit acestei filozofii, scopul pedepsei este de a descuraja făptuitorul să o repete (descurajarea specifică) sau de a descuraja pe alții să comită acte similare (descurajarea generală). **A treia filozofie**, numită **de reabilitare**, evidențiază virtutea reabilitativă și resocializantă a pedepsei. Funcția pedepsei este de a încuraja individul care, prin săvârșirea unei infracțiuni, s-a exclus din societate, să reflecte asupra faptei sale, să se schimbe pentru a se reintegra. În acest context, o pedeapsă corectă este o pedeapsă măsurată care nu trebuie să fie prea puternică. **A patra filozofie** corespunde filozofiei **compensatorii**. Această filozofie este centrată pe victime și se bazează pe un sentiment de identificare și simpatie cu victimele. În acest context, pedeapsa trebuie să permită victimelor să fie recunoscute ca victime de către societate și să depășească suferința lor (sau a celor dragi). Aici, o pedeapsă justă este o pedeapsă proporțională cu suferința acestora, nefericirea pe care pedeapsa o aduce autorului faptei infracționale având ca obiectiv încercarea de a compensa nenorocirea victimelor.²⁸

Bujor Valeriu definește pedeapsa ca „o categorie științifică utilizată pentru a releva un fenomen social distinct ce constă într-o negare și dezaprobare a samovolniciei individului și care se manifestă prin aplicarea, în numele legii a măsurilor de constrângere a persoanelor vinovate de săvârșirea unei fapte interzise de legea penală și care are drept scop apărarea societății de atentate infracționale, prevenirea de noi infracțiuni, restabilirea ordinii de drept și a echității în societate”.²⁹

Codul Penal al Republicii Moldova prin art.61 alin. (1) reglementează: „Pedeapsa penală este o măsură de constrângere statală și un mijloc de corectare și reeducare a

²⁷ Rossi. De la nature, des buts, des effets et de la mesure de la peine, Extrait de son „Traité de droit pénal” . (Édition Bruxelles 1835, p. 413). Disponibil la https://ledroitcriminel.fr/la_sciences_criminelle/penalistes/la_loi_penale/sanction/rossi_loi_peine.htm#:~:text=L a%20peine%20doit%20%C3%AAtre%20une,Tel%20est%20le%20principe%20g%C3%A9n%C3%A9ral. Accesat la 20.10.2022.

²⁸ Atanasova-Denié Zl., Tostain, M., Les processus d'attribution de punitions. Étude des relations entre gravité de l'infraction pénale, caractéristiques de l'auteur, émotions et motivations à punir. În: Les Cahiers Internationaux de Psychologie Sociale, 2008/2, nrt. 78, pp. 21-34. Disponibil la <https://www.cairn.info/revue-les-cahiers-internationaux-de-psychologie-sociale-2008-2-page-21.htm>. Accesat la 20.10.2022.

²⁹ Bujor V., Referințe asupra noțiunii, scopului, funcțiilor și sistemului pedepsei, În: Rolul pedepsei în societatea de tranziție. Materialele de la Conferința științifico-practică internațională 14-15 februarie 2002, Chișinău 2002, pp. 21-27.

*condamnatului ce se aplică de instanțele de judecată, în numele legii, persoanelor care au săvârșit infracțiuni, cauzând anumite lipsuri și restricții drepturilor lor”.*³⁰

Identificăm principalele caracteristici ale pedepsei:³¹

- pedeapsa este cea mai severă formă de constrângere de stat, care este asigurată de puterea coercitivă a statului;
- natura, mărimea și tipul pedepsei sunt determinate de legea penală;
- pedeapsa se aplică autorului unei infracțiuni, în privința căruia se stabilește vinovăția și se impune pe principiul răspunderii personale;
- pedeapsa se stabilește numai de instanța de judecată în numele statului;
- pedeapsa este de natură strict individuală și este direcționată întotdeauna numai împotriva personalității infractorului;
- pedeapsa aduce atingere celor mai semnificative bunuri și valori personale (viață, libertate, proprietate, onoare și demnitate);
- pedeapsa în gravitatea ei este proporțională cu gravitatea faptei;
- pedeapsa condamnă fapta și personalitatea celui vinovat;
- aplicarea pedepsei vizează corectarea persoanei condamnate și prevenirea noilor infracțiuni;
- pedeapsa se aplică în scopul restabilirii justiției sociale;
- pedeapsa se impune pe baza unor principii general recunoscute: legalității, umanismului și dreptății.

Legiuitorul, în art.61 alin.(2) al Codului Penal a prevăzut trei scopuri ale pedepsei:³²

- restabilirea echității sociale;
- corectarea și resocializarea condamnatului;
- prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni atât din partea condamnaților, cât și a altor persoane.

Restabilirea echității sociale include semne politico-juridice, socio-morale, care trebuie concretizate în procesul de executare a pedepsei. Cu alte cuvinte, restabilirea echității sociale este o procedură de revenire la starea inițială a celor încălcate ca urmare a săvârșirii unui act ilegal cu privire la relații sociale protejate prin lege. Astfel, restabilirea echității sociale presupune:

- despăgubirea prejudiciului pentru infracțiunea cauzată individului, societății, statului;
- condamnarea unei persoane proporțional cu gravitatea infracțiunii, ținând cont de personalitatea sa, de circumstanțele agravante și atenuante ale răspunderii penale;
- interzicerea aplicării pedepse de două ori asupra aceeași fapte;
- excluderea din scopul pedepsei măsurilor inumane capabile să provoace suferințe fizice unei persoane sau să-i umilească demnitatea umană.

³⁰ Codul Penal al Republicii Moldova: nr. 985 din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 14.04.2009, nr. 72-74.

³¹ Кудрявцева Т., Наказание: понятие, признаки, цели и виды, 2019. Disponibil la https://dspace.susu.ru/xmlui/bitstream/handle/0001.74/33778/2019_473_kudryavtsevata.pdf?sequence=1. Accesat la 20.10.2022.

³² Codul Penal al Republicii Moldova: nr. 985 din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 14.04.2009, nr. 72-74.

Prin **corectarea și resocializarea condamnatului** înțelegem „formarea unei atitudini respectuoase față de o persoană, societate, muncă, norme, regulile și tradițiile societății umane și încurajarea unui comportament care respectă legea”. În legătură cu această problemă, sunt două abordări principale:

- *aspectul juridic* – în cazul persoanei care a săvârșit infracțiune, există o reorientare a comportamentului ilegal către respectarea legii condiționată de frica față de pedeapsă;
- *aspectul moral* - trebuie înțeles ca o schimbare a valorilor distorsionate, care au contribuit la săvârșirea infracțiunilor, în orientări pozitive.³³

Teoria dreptului consideră pe bună dreptate scopul prevenirii noilor infracțiuni poate fi realizat prin prevenția generală și specială. Considerăm că cele mai promițătoare direcții de prevenire a noilor infracțiuni sunt:³⁴

- încurajarea renunțării voluntare la infracțiune și a unui comportament post-criminal în sensul respectării legii;
- asigurarea inevitabilității răspunderii penale;
- diferențierea sa consistentă;
- îmbunătățirea calității acțiunii corective în procesul executării pedepsei;
- utilizarea activă a posibilităților societății civile în procesul de influențare a condamnaților.

Autorul Ciobanu Igor menționează că „*adevăratul scop al pedepsei penale nu poate fi regăsit decât în finalitatea legii penale însăși care, prin instituirea și aplicarea ei urmărește apărarea valorilor sociale ocrotite de legea penală împotriva infracțiunilor, prin prevenirea și combaterea acestora, prin corectarea și reeducarea condamnaților, prin restabilirea ordinii de drept*”.³⁵

Sistemul pedepselor reprezintă o listă exhaustivă de tipuri de pedepse stabilite în legea penală, care sunt grupate în categorii după anumite criterii și aranjate într-o anumită ordine.³⁶

Codul Penal reglementează în art. 62 tipurile de pedepse aplicate persoanelor fizice:³⁷

a) principale - închisoarea și detențiunea pe viață;

b) complementare - retragerea gradului militar sau special, a unui titlu special, a gradului de calificare (clasificare) și a distincțiilor de stat și privarea de dreptul de a conduce mijloace de transport sau anularea acestui drept;

c) principale, cît și complementare – amenda, privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate și munca neremunerată în folosul comunității.

Sistemul de pedepse principale nu se caracterizează printr-o diversificare mare a tipurilor. Dimpotrivă, pedepsele cu caracter complementar, alternativ sau ajutor sunt foarte

³³ Кудрявцева Т., Оp. cit., p. 125.

³⁴ Сундуров Ф.Р., Наказание в уголовном праве: учебное пособие. Москва: Статут, 2015. с. 132.

³⁵ Ciobanu I., Оp.cit., p.144.

³⁶ Păun P., Păun Al., Analiza juridică a pedepselor penale aplicate persoanelor fizice în Republica Moldova. În: Analele științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova, Științe socioumane, ediția a XVI-a, nr.1, pp.50-56.

³⁷ Codul Penal al Republicii Moldova: nr. 985 din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 14.04.2009, nr. 72-74.

multe și țin de limitarea diferitelor drepturi și libertăți ale condamnatului, inclusiv în drepturile cu caracter personal, politic, social-economic.³⁸

1.5. Efectele negative ale privării de libertate asupra personalității infractorului

Din punct de vedere psihologic și social, libertatea constituie pentru fiecare dintre noi o necesitate fundamentală. Aceasta reprezintă o nevoie primordială, care condiționează starea de echilibru. Deprivarea de libertate poate perturba evoluția normală a personalității, dar poate crea și condiții pentru apariția și amplificarea unor tulburări psihice și psihosociale. Punând amprenta asupra întregului comportament, privarea de libertate poate afecta profund viața persoanei și relațiile acesteia.³⁹

Mediul social al penitenciarelor este plin de contradicții cu privire la esența pedepsei. Astfel, o persoană condamnată la privare de libertate este exclusă din societate, nevoită să se adapteze la condițiile de executare a pedepselor. Condamnații sunt deținuți în condiții stricte de reglementare pentru a le învăța abilități utile din punct de vedere social. Pentru a elimina obiceiurile și tendințele negative, infractorul este integrat într-un mediu de indivizi cu același grad de degradare morală, fapt care sporește învățarea unui comportament antisocial.⁴⁰

În ultima perioadă se atrage o atenție deosebită drepturilor omului în locurile de detenție, fiind semnalate multe încălcări. Deasemenea, izolarea în penitenciare și circumstanțele acesteia distrug oamenii.

Penologii moderni ajung din ce în ce mai mult să pună sub acuzare, ca să spunem așa, pedeapsa privativă de libertate tradițională. Ei ridică critici împotriva sa care pot fi rezumate în următoarele cinci ipoteze:⁴¹

a) Această pedeapsă este periculoasă, pentru că de foarte multe ori constituie, după cum demonstrează experiența, o școală a recidivei. Plasând astfel individul într-un mediu anormal, închisoarea conduce la o condiționare artificială ale cărei repercusiuni sunt mult mai numeroase și mai îndepărtate decât presupuneau adepții răzbunării clasice.

b) Pedeapsa privativă de libertate este nedreaptă, în sensul că îi lovește pe deținuți în mod diferit și inegal, după sensibilitatea sau reacțiile proprii; și îi lovește cu mult dincolo de conținutul său legal, căci cel mai adesea are ca rezultat pierderea locului de muncă și ruina situației sociale și familiale a celui care este lovit de ea. Prin urmare, este inexact, sau cel puțin iluzoriu, să afirmăm, conform punctului de vedere tradițional, că condamnatul care și-a „achitat datoria față de societate” se regăsește pe deplin liber.

c) Această pedeapsă este, prin urmare, „aberantă”, în sensul că la fel de mult ca vinovatul, uneori mai dur decât el, sunt afectate rudele și întreaga sa familie.

³⁸ Dumneanu L., Sistemul de pedepse în dreptul penal comparat. În: STUDIA UNIVERSITATIS, nr.4 (14), Chișinău 2008, pp.113-118.

³⁹ Dina M. M., Izolarea și nivelul bio-psiho-social de funcționare al deținutului pe parcursul executării pedepsei privative de libertate. În: Acta Universitatis George Bacovia. Juridica - Volume 9. Issue 1/2020.

⁴⁰ Carp S., Efectele mediului penitenciar asupra minorilor condamnați. Materiale ale Conferinței științifico-practice internaționale, 5 octombrie 2007. Disponibil la http://dspace.academy.police.md/xmlui/bitstream/handle/123456789/297/1.%202007_05%20octombrie_Probleme_intedisciplinare%2010-18.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Accesat la 20.10.2022.

⁴¹ Ancel M., Privation de liberté et traitement de la délinquance. Disponibil la <https://svjt.se/svjt/1969/90>. Accesat la 20.10.2022.

d) Este contrar politicii penitenciare moderne de reclasificare, tratament și resocializare, atât prin efectele sale personale asupra deținutului, cât și prin acțiunea și reacțiile mediului la care este chemat ulterior să se întoarcă.

e) În cele din urmă, și prin urmare, de asemenea, este, dăunătoare demnității persoanei umane.

Tezele menționate sunt susținute și de psihologii *Turliuc Maria Nicoleta și Parteni Carmen* care în studiul lor menționează: „*Influența mediului penitenciar asupra personalității deținuților nu este una favorabilă, știut fiind faptul că pedeapsa își atinge rareori funcția de ispășire și cea de reeducare, că în loc să ducă la corectarea conduitei și la reabilitarea personalității deținuților mediul penitenciar asigură adesea specializarea infractorilor, prin învățarea unor tehnici evaluate, transmise de infractorii cei mai versați. De asemenea, se știe că resursele adaptative ale infractorilor sunt solicitate la maximum în decursul detenției, fapt care se asociază uneori cu o adevărată implozie psihologică. Înainte de a fi o instituție juridică, penitenciarul este un construct psihologic, ale cărui coordonate principale rămân eșecul, patologicul, stresul și disperarea*”.⁴²

Efectele limitării libertății perturbă evoluția normală a personalității, creează condiții pentru apariția și amplificarea unor tulburări psihice și psihosociale. Afectând întreaga personalitate, punânduși amprenta asupra întregului comportament, privarea de libertate afectează profund viața persoanei și relațiile ei sociale.⁴³

Astfel, reiese din ce în ce mai clar că pedeapsa privativă de libertate nu mai trebuie considerată ca un scop în sine, adică suficientă în sine. Este doar un mijloc destul de imperfect de a reacționa împotriva criminalității și care, prin urmare, ar trebui folosit doar atunci când orice alt mod de reacție anti-criminală se dovedește inaplicabil.

Deja în acest sens legislația modernă tinde să scutească nu doar minorii, ci și adulții din ce în ce mai tineri.

➤ SURSE BIBLIOGRAFICE:

1. Aebi M.F., Les indicateurs de la criminalité: leurs limitations, leur complémentarité et leur influence sur les théories criminologiques. În: *Revue internationale de criminologie et de police technique et scientifique* 53/2, 2000, pp. 131-156. Disponibil la file:///C:/Users/ASUS/Downloads/Aebi_2000_Indicateursdelacriminalit.pdf. Accesat la 16.10.2022.

2. Amza T., *Criminologie. Tratat de teorie și politică criminologică*. Ed. Lumina Lex, București 2002; citat de Faigher Anatolie, Țarălungă Victoria, *Analiza criminologică a formelor criminalității după făptuitor în Republica Moldova*. Disponibil la http://dspace.usarb.md:8080/jspui/bitstream/123456789/4606/1/Faigher_Analiza.pdf. Accesat la 16.10.2022.

⁴² Turliuc M. N., Parteni C., *Influența mediului penitenciar asupra personalității deținuților*. În: *Analele științifice ale universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași*, Tomul XVII, 2008, p. 45-73. Disponibil la <https://www.psih.uaic.ro/anale-psi/wp-content/uploads/sites/10/2021/01/3.-Turliuc-Nicoleta.pdf>. Accesat la 20.10.2022.

⁴³ Dița M., Vîrlan M., *Problematika psihosocială a mediului penitenciar și efectele psihosociale ale privării de libertate*. În: *Vector European*. 2019, nr. 3, pp. 130-134. ISSN 2345-1106.

3. Ancel M., Privation de liberté et traitement de la délinquance. Disponibil la <https://svjt.se/svjt/1969/90>. Accesat la 20.10.2022.
4. Atanasova-Denié Zl., Tostain M., Les processus d'attribution de punitions. Étude des relations entre gravité de l'infraction pénale, caractéristiques de l'auteur, émotions et motivations à punir. În: Les Cahiers Internationaux de Psychologie Sociale, 2008/2, nrt. 78, pp. 21-34. Disponibil la <https://www.cairn.info/revue-les-cahiers-internationaux-de-psychologie-sociale-2008-2-page-21.htm>. Accesat la 20.10.2022.
5. Bejan O., Dictionar de criminologie. Chișinău 2009.
6. Brooks T., Punitive Restoration: Rehabilitating Restorative Justice. În: Raisons politiques, 2015/3, nr. 59, pp. 73-89. Disponibil la <https://www.cairn.info/revue-raisons-politiques-2015-3-page-73.htm>. Accesat la 15.10.2022.
7. Bujor V., Bejan O., Curs elementar de criminologie, IȘPCA, Chișinău: „Bora grup”, 2016.
8. Bujor V., Referințe asupra noțiunii, scopului, funcțiilor și sistemului pedepsei, În: Rolul pedepsei în societatea de tranziție. Materialele de la Conferința științifico-practică internațională 14-15 februarie 2002, Chișinău 2002, pp. 21-27 .
9. Carp S., Efectele mediului penitenciar asupra minorilor condamnați. Materiale ale Conferinței științifico-practice internaționale, 5 octombrie 2007. Disponibil la http://dspace.academy.police.md/xmlui/bitstream/handle/123456789/297/1.%202007_05%20octombrie_Probleme_intedisciplinare%2010-18.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Accesat la 20.10.2022.
10. Ciobanu I., Criminologie, Vol.II, Chișinău: Cartdidact, 2007.
11. Codul Penal al Republicii Moldova: nr. 985 din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 14.04.2009, nr. 72-74.
12. Concept of Corrective Justice: Meaning and Analysis. Disponibil la <https://lawbhoomi.com/corrective-justice-analysis/>. Accesat la 15.10.2022.
13. Cornet Al., Combien de types de justice existe-t-il? Disponibil la <https://www.equity-avocats.fr/combien-de-types-de-justice-existe-t-il/>. Accesat la 15.10.2022.
14. Costachi Gh., Railean P., Reflecții asupra accepțiunilor justiției ca fenomen și valoare socială. În: Legea și Viața, nr. 3, Chișinău 2020, pp. 11-12.
15. Dina M. M., Izolarea și nivelul bio-psiho-social de funcționare al deținutului pe parcursul executării pedepsei privative de libertate. În: Acta Universitatis George Bacovia. Juridica - Volume 9. Issue 1/2020.
16. Dița M., Vîrlan M., Problematika psihosocială a mediului penitenciar și efectele psihosociale ale privării de libertate. In: Vector European. 2019, nr. 3, pp. 130-134. ISSN 2345-1106.
17. Duda E., Aspecte teoretico-practice privind personalitatea și psihologia infractorului. În: Revista Studii Juridice Universitare, nr. 3-4, 2013.
18. Dumneanu L., Sistemul de pedepse în dreptul penal comparat. În: STUDIA UNIVERSITATIS, nr.4 (14), Chișinău 2008
19. Girard I., La personnalité criminelle. Disponibil la <https://www.psychocriminologie.com/2018/01/la-personnalite-criminelle.html>. Accesat la 17.10.2022.
20. Longley R., What Is Distributive Justice? Disponibil la <https://www.thoughtco.com/what-is-distributive-justice-5225377>. Accesat la 15.10.2022.

21. Merle R., Vitu A., Le passage à l'acte Extrait du „Traité de droit criminel. Disponibil la https://ledroitcriminel.fr/la_sciences_criminelle/penalistes/introduction/merle_vitu_passage_a_cte.htm. Accesat la 17.10.2022.
22. Nistoreanu Gh., Păun C., Criminologie. București : Ed. Europa Nova, 1995.
23. Palade A., Considerații generale privind justiția, statul de drept și puterea judecătorească. În: Revista Intellectus 3-4/2019, Chișinău 2019, pp. 188-192. ISSN 1810-7079.
24. Paquette Eve, Des pensées criminelles et des traits de personnalité de fraudeurs incarcérés, sous l'angle de la psychopathie. Disponibil la https://papyrus.bib.umontreal.ca/xmlui/bitstream/handle/1866/4446/Eve_Paquette_2010_maitrise_27sept2010.pdf?sequence=4&isAllowed=y. Accesat la 17.10.2022.
25. Păun P., Păun Al., Analiza juridică a pedepselor penale aplicate persoanelor fizice în Republica Moldova. În: Analele științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova, Științe socioumane, ediția a XVI-a, nr.1.
26. Pinatel Jean, Centre de Ressources sur l'Histoire des Crimes et des Peines. Disponibil la <https://enapagen2.bibenligne.fr/pinatel-jean#:~:text=Selon%20lui%2C%20les%20criminels%20se,un%20crime%20grave%20soit%20commis>. Accesat la 17.10.2022.
27. Rawls J., Théorie de la justice. Disponibil la <https://www.dygest.co/john-rawls/theorie-de-la-justice>. Accesat la 15.10.2022.
28. Rossi. De la nature, des buts, des effets et de la mesure de la peine, Extrait de son „Traité de droit pénal” . (Édition Bruxelles 1835. Disponibil la https://ledroitcriminel.fr/la_sciences_criminelle/penalistes/la_loi_penale/sanction/rossi_loi_peine.htm#:~:text=La%20peine%20doit%20%C3%AAtre%20une,Tel%20est%20le%20principe%20g%C3%A9n%C3%A9ral. Accesat la 20.10.2022.
29. Turliuc M. N., Parteni C., Influența mediului penitenciar asupra personalității deținutului. În: Analele științifice ale universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Tomul XVII, 2008, p. 45-73. Disponibil la <https://www.psih.uaic.ro/anale-psi/wp-content/uploads/sites/10/2021/01/3.-Turliuc-Nicoleta.pdf>. Accesat la 20.10.2022.
30. Zeca I. C., Personalitatea infractorului: aspecte criminologice. Teza de doctorat. Chișinău 2015. Disponibil la http://www.cnaa.md/files/theses/2015/23450/ionela_zeca_thesis.pdf. Accesat la 17.10.2022.
31. Карпец И.И. Криминология: учебник. Москва: Манускрипт, 1992.
32. Ким Д.В., Ключко А.В., Психологический портрет преступника: подходы и перспективы. Сибирский психологический журнал, nr. 19, 2004. Disponibil la <https://cyberleninka.ru/article/n/psihologicheskiy-portret-prestupnika-podhody-i-perspektivy>. Accesat la 17.10.2022.
33. Кудрявцева Т., Наказание: понятие, признаки, цели и виды, 2019. Disponibil la https://dspace.susu.ru/xmlui/bitstream/handle/0001.74/33778/2019_473_kudryavtsevata.pdf?sequence=1. Accesat la 20.10.2022.
34. Сундуров Ф.Р., Наказание в уголовном праве: учебное пособие. Москва: Статут, 2015.

➤ **SURSE WEB:**

35. Dictionarul Larousse. Disponibil la <https://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/justice/45236#:~:text=1.,%C3%A9quit%C3%A9%20%3A%20Faire%20r%C3%A9gner%20la%20justice.&text=2.,Agir%20en%20tout%20avec%20justice>. Accesat la 15.10.2022.

36. La justice et le droit. Disponibil la <http://www.guillaumenaicaine.com/philosophie/justice/La%20justice%20et%20le%20droit.pdf>. Accesat la 15.10.2022

37. Динамика преступности. Способы определения динамики преступности, темп прироста преступности. Disponibil la <https://znzn.ru/kriminologiya/dinamika-prestupnosti-sposobi-opredelenia>. Accesat la 17.10.2022.

➤ **ÎNTREBĂRI PENTRU AUTOEVALUARE:**

1. Determinați etimologia termenului justiție.
2. Identificați definiția justiției în viziunea diferitor autori.
3. Explicați tipurile de justiție.
4. Argumentați rolul justiției pentru societate.
5. Determinați caracteristicile cantitative și calitative ale criminalității.
6. Enumerați definiția dinamica criminalității.
7. Identificați și explicați metodele de calcul a dinamicii criminalității și factorii care o influențează.
8. Ce reprezintă profilul psiho-social al infractorului?
9. Explicați conceptul lui Jean Pinatel cu privire la personalitatea criminală.
10. Ce cuprind teoriile cu privire la pedeapsă?
11. Care este definiția pedepsei?
12. Identificați principalele caracteristici ale pedepsei.
13. Elucidați scopurile pedepsei.
14. Identificați tipurile de pedepse aplicate persoanelor fizice.
15. Determinați efectele negative ale privării de libertate asupra personalității infractorului.

➤ **NOTE:**

2. EVOLUȚIA CONCEPTULUI DE JUSTIȚIE COMUNITARĂ

2.1 Noile paradigme în resocializarea delicvenților

2.2 Apariția și dezvoltarea pedepselor alternative la detenție – modalitate de resocializare a persoanelor în conflict cu legea în cadrul comunității

2.3 Dezvoltarea conceptului de justiție comunitară în Republica Moldova

2.4 Administrarea comunitară a justiției

2.5 Apariția și dezvoltarea justiției terapeutice

2.6 Perspective de implementare a justiției comunitare în Republica Moldova

2.1. Noile paradigme în resocializarea delicvenților

În general, reabilitarea se referă la ideea că putem folosi măsuri penale pentru a transforma oamenii din sistemul de justiție penală, astfel încât aceștia să devină indivizi care să îndeplinească un anumit număr de criterii normative și politice. Ca atare, reabilitarea este, probabil, cel mai modern dintre scopurile penale, deoarece constă în instituirea unei schimbări programate al cărei scop este de a produce indivizi capabili să acționeze singuri ca subiecți. După cum ne amintește Martuccelli⁴⁴, modernizarea are loc în principal prin procesul de individualizare, proces prin care ființele umane sunt chemate să se definească din ce în ce mai mult ca indivizi. Ca atare, condiția de individ presupune în mod necesar o dimensiune normativă, întrucât implică o înjoncțiune relativă referitoare la modul în care trebuie să ne comportăm ca actori sociali.⁴⁵

Procesul de modernizare a fost posibil prin munca combinată a unei întregi game de mecanisme prin care se urmărește producerea de indivizi. Totuși, intervenția corecțională, prin scopul ei reabilitativ, are tocmai funcția de a produce indivizi capabili să se recunoască drept subiecți în sine. Eficacitatea acestor mecanisme este apoi măsurată prin capacitatea lor de a produce indivizi care corespund anumitor criterii normative. Cu toate acestea, criteriile pe baza cărora este evaluată valoarea socială a indivizilor vor varia pe parcursul acestui proces de modernizare. Criteriile utilizate pentru evaluarea sferei și impactului intervențiilor corecționale depind așadar, dintr-o perspectivă mai globală, de așteptările privind modul în care indivizii sunt chemați să-și joace rolul în societate. Dacă reabilitarea constă în formarea indivizilor, aceasta înseamnă că nu putem măsura eficiența acesteia fără a fi mai întâi definit clar care sunt așteptările noastre în raport cu rolul individului în societate.⁴⁶

Când vine vorba de reintegrare socială (resocializare), ne referim, în general, la asistența acordată foștilor deținuți după eliberarea din închisoare pentru a le facilita revenirea în societate. O definiție mai largă, totuși, acoperă toate intervențiile după arestare, inclusiv orice măsură alternativă, cum ar fi justiția restaurativă sau terapia, care să permită infractorului să evite revenirea în sistemul de justiție penală. O astfel de definiție include și sancțiuni în

⁴⁴ Cral H. N., Danilo Martuccelli. Grammaires de l'individu. În: Sociologie du travail. Vol. 46, nr. 4, Octobre-Décembre 2004, mis en ligne le 24 décembre 2004. Disponibil la <http://journals.openedition.org/sdt/29989>. Accesat la 21.10.2022.

⁴⁵ Quirion B., Réformer, réadapter ou responsabiliser le détenu. În: Déviance et Société 2012/3. Vol. 36, pp. 339 - 355. Disponibil la <https://www.cairn.info/revue-deviance-et-societe-2012-3-page-339.htm>. Accesat la 21.10.2022.

⁴⁶ Ibidem, p. 342.

comunitate, care facilitează integrarea socială a infractorilor, în loc să-i marginalizeze și să-i supună efectelor perverse ale închisorii. Pentru cei care sunt condamnați la o pedeapsă privativă de libertate, noțiunea de reintegrare socială se referă la toate programele implementate în mediul corecțional, precum și la intervențiile post-penitenciare.⁴⁷ Pentru a defini aspectele comunitare ale intervențiilor efectuate după eliberarea din închisoare, sunt utilizați termeni precum „îngrijire ulterioară”, „îngrijire de tranziție”, „reintrare” sau „sprijin pentru reintrare”, „reintegrare” sau „relocare”. În sfârșit, trebuie subliniat că anumite intervenții post-penitenciare încep în perioada în care infractorul se află încă în închisoare, pentru a-l pregăti să se adapteze la viața în societate.⁴⁸

La eliberare, infractorii se confruntă cu o serie de probleme, de natură socială, economică și personală, care stau în calea unui mod de viață în spiritul respectării legii. Unele dintre aceste probleme provin din experiențele trecute ale infractorului, altele sunt direct asociate cu consecințele încarcerării și dificultățile revenirii în comunitate.

Unii deținuți au o istorie de izolare socială și marginalitate, abuz fizic și psihic, locuri de muncă precare sau șomaj, chiar și un stil de viață criminal adoptat de la o vârstă fragedă. Alții sunt afectați de handicapuri fizice și/sau psihice, chiar și prin probleme de sănătate legate de abuzul de substanțe narcotice și dependența de alcool. Alții trebuie să facă față unor deficiențe, cum ar fi dificultățile în relațiile sociale, un nivel insuficient de școlarizare, analfabetism, funcționarea cognitivă și emoțională afectată, incapacitatea de a planifica și gestiona un buget: dificultăți care le reduc imediat șansele de succes într-o societate competitivă. Mai mult, revenirea la viață în libertate nu este fără să prezinte o multitudine de probleme foarte concrete, cum ar fi găsirea unei locuințe potrivite, ceea ce înseamnă să te descurci financiar în așteptarea unui loc de muncă, să cumperi bunuri de uz casnic, necesități de bază, acces la servicii și asistență pentru acoperirea nevoilor de bază.⁴⁹

Dezvoltarea de programe eficiente în acest domeniu trebuie să țină cont de factori care îl expun pe fostul deținut, odată eliberat, la riscul săvârșirii de noi crime.

Factorii criminogeni relevanți în contextul serviciilor terapeutice în mediul instituțional și comunitar se referă la educație, angajare, locuință, droguri și alcool, sănătate mintală, capital social, abilități cognitive și aptitudini. Acești factori de risc, spre deosebire de alții, sunt dinamici, adică sunt susceptibili de schimbare.⁵⁰

Eficacitatea acestor programe este variabilă și niciun program nu este complet satisfăcător. Unele intervenții nu își ating obiectivul, pentru că numai o parte de infractori se supun tratamentului vizat. De fapt, rezultatele depind în mare măsură de dorința infractorilor de a-și asuma responsabilitățile și motivația lor pentru schimbare.⁵¹

⁴⁷ United Nations Office on Drugs and Crime. 2006. Criminal Justice Assessment Toolkit. New York: United Nations. Disponibil la https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/cjat_eng/CJAT_Toolkit_full_version.pdf. Accesat la 21.10.2022.

⁴⁸ Griffiths C. T., Dandurand Y., Murdoch D., La réintégration sociale des délinquants et la prévention du crime. În: Le centre international pour la réforme du droit criminel et la politique en matière de justice pénale, avril, 2007, p. 38. Disponibil la <https://www.securitepublique.gc.ca/cnt/rsrscs/pblctns/scl-rntgrtn/scl-rntgrtn-fra.pdf>. Accesat la 21.10.2022.

⁴⁹ Brînză V., Problematika resocializării infractorilor. În: Tezele celei de-a 73-a conferință științifică a studenților. Ediția 73, T. 20 mai 2020, Chișinău: Universitatea Agrară, Chișinău 2020, p. 54.

⁵⁰ Griffiths C. T., Dandurand Y., Murdoch D., Op. Cit., p. 39.

⁵¹ Stephenson M., Jamieson J., Barriers to Engagement in Education, Training and Employment. London, UK: Youth Justice Board for England and Wales, 2006. Disponibil la <https://dera.ioe.ac.uk/7999/1/Barriers%20to%20ETE%20report%20FINAL.pdf>. Accesat la 21.10.2022.

Delicvenții care finalizează programe de resocializare au mai multe șanse de reintegrare în societate decât alții. Factorii care exercită o influență pozitivă asupra participării la programele de resocializare sunt:

- un grad ridicat de școlarizare (mulți ani de școlarizare);
- fără incidente de victimizare sexuală;
- un număr redus de privări de libertate în trecut;
- tendință scăzută de a minimiza și justifica delincvența.

2.2. Apariția și dezvoltarea pedepselor alternative la detenție – modalitate de resocializare a persoanelor în conflict cu legea în cadrul comunității

Numărul deținuților din toate regiunile lumii este în creștere, ceea ce impune o uriașă povară financiară asupra guvernelor. În același timp, există o conștientizare tot mai mare că închisoarea nu atinge unele dintre cele mai importante obiective care au fost identificate și are un efect negativ asupra infractorilor, familiilor acestora și, pe termen lung, asupra societății în ansamblu.

Supraaglomerarea poate fi redusă fie prin construirea de noi închisori, fie prin reducerea numărului de persoane pe care le dețin. În multe documente internaționale se recomandă raționalizarea politicilor de condamnare, inclusiv utilizarea alternativelor la închisoare pentru a reduce numărul persoanelor izolate de societate pentru o perioadă lungă de timp.

Consiliului privind măsuri alternative detenției⁵² a formulat că măsurile alternative la detenție joacă un rol important, în special în facilitarea reabilitării și reintegrării infractorilor, care este unul dintre obiectivele principale ale utilizării unor astfel de măsuri. Aceste măsuri alternative au și alte avantaje, cum ar fi reducerea recidivei și, prin urmare, promovarea siguranței publice. Ele pot fi aplicate în interesul infractorului dar și în cea a victimelor, a potențialelor viitoare victime și, mai general, a societății.

Pedepsele alternative la închisoare sunt toate măsurile penale care fac posibilă evitarea sau scurtarea detenției. Ele urmăresc să rezerve pedeapsa închisorii pentru cazurile necesare și să folosească aceste pedepse alternative pentru toate celelalte cazuri. Acestea permit limitarea impactului desocializator al încarcerării și sunt însoțite de măsuri de control, asistență și obligații menite să combată efectele desocializante ale pedepselor scurte.⁵³

De mai mulți ani încoace, explicit sau implicit și în multe contexte, problema alternativei la detenție se află pe agenda Uniunii Europene. Programul de la Haga din 2004⁵⁴ și Programul

⁵² Concluziile Consiliului privind măsuri alternative detenției: utilizarea sancțiunilor și măsurilor neprivative de libertate în domeniul justiției penale (2019/C 422/06), Jurnalul Oficial al Uniunii Europene 16.12.2019. Disponibil la [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52019XG1216\(02\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52019XG1216(02)&from=EN). Accesat la 21.10.2022.

⁵³ Warsmann Jean-Luc, Les mesures alternatives à l'incarcération. Disponibil la <http://www.gip-recherche-justice.fr/conference-consensus/wp-content/uploads/2013/01/fiche-5-mesures-alternatives-a-lincarceration.pdf>. Accesat la 21.10.2022.

⁵⁴ Le Conseil européen, Le programme de la Haye: renforcer la liberté, la sécurité et la justice dans l'Union Européenne (2005/C 53/01), Journal officiel de l'Union européenne, 3.3.2005. Disponibil la <https://euaa.europa.eu/sites/default/files/public/Programme-de-La-Hay.pdf>. Accesat la 21.10.2022.

de la Stockholm din 2009⁵⁵ au recunoscut că detenția și alternativele la detenție constituie un domeniu important în politica UE în domeniul justiției.

Există mai multe alternative la închisoare, aplicate cu succes în statele Uniunii Europene și reglementate și de legislația penală a Republicii Moldova:

- a) munca neremunerată în folosul comunității;
- b) condamnarea cu suspendarea condiționată a executării pedepsei;
- c) condamnarea cu suspendarea parțială a executării pedepsei cu închisoarea;
- d) amenda;
- e) supravegherea electronică⁵⁶.

De asemenea, este deosebit de important să se ia în considerare victimele infracțiunilor. În ceea ce privește infracțiunile care sunt compatibile cu *medierea, justiția reparatorie* pot oferi oportunități cu privire la modul în care sunt tratate infracțiunile, recunoscând rolul victimei și al societății în general și concentrându-se pe repararea prejudiciilor cauzate de infractor.⁵⁷

Minorii delicvenți reprezintă o categorie aparte, care beneficiază de o atenție sporită din partea legiuitorului. Legislația Republicii Moldova prevede că minorii care comit o infracțiune ușoară pot fi eliberați de răspundere penală, dacă este posibilă corectarea acestora fără a fi plasați după gratii. În acest caz, minorilor li se aplică măsuri de constrângeri educative, prevăzute de articolul 104 al Codului Penal⁵⁸, cum ar fi: avertismentul, amenda, obligarea minorului de a urma un curs de reabilitare psihologică, a unui curs de învățământ obligatoriu sau obligarea de a participa la un program probațional etc.

Utilizarea pe scară largă a unor astfel de alternative la detenție reflectă un element fundamental cu privire la schimbarea abordării crimei, a infractorilor și a locului lor în societate, deplasând atenția către trecerea de la pedeapsă și izolare la justiția restaurativă și reintegrare. Atunci când se acordă sprijin adecvat infractorilor, se acordă ajutor unor dintre cei mai vulnerabili membri ai societății, să trăiască fără a comite recidive. Astfel, introducerea pedepselor penale executate în comunitate, iar nu în izolarea de ea, pe termen lung asigură o protecție mai eficientă a societății.⁵⁹

⁵⁵ Le Conseil Européen, Le programme de Stockholm — une Europe ouverte et sûre qui sert et protège les citoyens (2010/C 115/01), Journal officiel de l'Union européenne, 4.5.2010. Disponibil la <https://euaa.europa.eu/sites/default/files/public/programme-de-Stockholm.pdf>. Accesat la 21.10.2022.

⁵⁶ Articolul 2¹⁰, Lege Nr. 8 din 14-02-2008 cu privire la probațiune, Republicată în temeiul art.VI, alin. (2) al Legii nr.138 din 03.12.2015 – Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2015, nr. 361-369, art. 675.

⁵⁷ Concluziile Consiliului privind măsuri alternative detenției: utilizarea sancțiunilor și măsurilor neprivative de libertate în domeniul justiției penale (2019/C 422/06), Jurnalul Oficial al Uniunii Europene 16.12.2019, Disponibil la [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52019XG1216\(02\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52019XG1216(02)&from=EN). Accesat la 21.10.2022.

⁵⁸ Codul Penal al Republicii Moldova: nr. 985 din 18.04.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 14.04.2009, nr. 72-74.

⁵⁹ Управление организации объединенных наций по наркотикам и преступности, Меры, связанные и не связанные с лишением свободы. Альтернативы тюремному заключению, Организация Объединенных Наций, Нью-Йорк, 2010 год. Disponibil la https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/10-52547_3_Custodial_3_ebook.pdf. Accesat la 21.10.2022.

2.3. Dezvoltarea conceptului de justiție comunitară în Republica Moldova

„Medierea – oxigen pentru o societate modernă”.⁶⁰

Gorghiu Alina

Modelele alternative de rezolvare a conflictelor au fost descrise în mod variat, iar mișcarea care a stat la baza promovării lor este cunoscută sub diverse titlaturi: „justiție comunitară”, „justiție restaurativă”, „justiție informală”, dar în practică este cel mai adesea cunoscută sub denumirea de mediere.⁶¹

Organizația Națiunilor Unite și de Consiliul Europei s-au preocupat de crearea unui cadru de bază ce să reglementeze principiile fundamentale ale justiției restaurative în materie penală. Astfel, au fost elaborate numeroase documente internaționale de importanță majoră care vor servi ca bază pentru statele lumii, dintre care menționăm:

- Declarația Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite cu privire la principiile fundamentale de justiție în favoarea victimelor criminalității și victimelor abuzurilor de putere din 1985;
- Recomandarea Consiliului Europei nr. 18 din 1987 privind simplificarea justiției penale;
- Convenția cu privire la drepturile copilului din 20 noiembrie 1989;
- Recomandarea Consiliului Europei nr. 16 din 1992 privind regulile europene referitoare la sancțiunile și măsurile comunitare;
- Rezoluția nr. 33 din 1997 a Consiliului Economic și Social al Organizației Națiunilor Unite cu privire la elementele unei responsabile preveniri a criminalității: standarde și norme”;
- Rezoluția nr. 23 din 1998 a Consiliului Economic și Social al Organizației Națiunilor Unite cu privire la cooperarea internațională în vederea reducerii supraaglomerării din închisori și a promovării pedepselor alternative;
- Recomandarea Consiliului Europei nr. 19 din 1999 privind medierea în materie penală;
- Rezoluția nr. 26 din 1999 a Consiliului Economic și Social al Organizației Națiunilor Unite asupra dezvoltării și includerii medierii și a justiției reparatorie în domeniul justiției penale;
- Rezoluția nr. 14 din 2000 a Consiliului Economic și Social al Organizației Națiunilor Unite cu privire la principiile de bază ale folosirii programelor de justiție reparatorie în materie penală;
- Decizia-cadru nr. 220 din 2001 a Consiliului Uniunii Europene privitoare la poziția victimei în procesul penal; Rezoluția nr. 12 din 2002 a Organizației Națiunilor Unite referitoare la principiile fundamentale privind utilizarea programelor restaurative în materie penală;

⁶⁰ Gorghiu Al. (coord.), Stănescu N., Codruț B., Sârbu M., Munteanu M., Dedu I., Frandez C., Medierea – oxigen pentru o societate modernă, Editura Universul Juridic, București 2013.

⁶¹ Bedros E., Conceptul de justiție restaurativă și legătura acestuia cu tendințele moderne de dezvoltare a procesului penal. În: Legea și viața, iunie 2014, nr. 6(270), pp. 37-42. ISSN 2587-4365.

- Rezoluția nr. 15 din 2002 a Consiliului Economic și Social al Organizației Națiunilor Unite cu privire la principiile de bază ale aplicării programelor de justiție restaurativă în materie penală;
- Rezoluția nr. 56/261 din 2002 a Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite privitoare la planurile de acțiune pentru aplicarea Declarației de la Viena asupra criminalității și justiției: noile provocări ale secolului al XXI-lea;
- Rezoluția Ministerială nr. 2 din 2005 asupra misiunii sociale a sistemului de justiție penală – justiție restaurativă; Recomandarea Consiliului Europei nr. 8/2006 asupra asistenței victimelor.

În Republica Moldova cercetările în domeniul medierii au fost inițiate pentru prima dată de către Institutul de Reforme Penale în parteneriat cu Fundația Soros Moldova, încă în anul 2001 în cadrul Conferinței „Alternativele la detenție în Republica Moldova”. Pe parcursul mai multor ani, au fost realizate studii cu privire la legiferare, reformele instituționale și învățământul juridic. Eforturile comune ale partenerilor străini și ale reprezentanților statului au contribuit la crearea sistemului de mediere în Republica Moldova.

În legislația Republicii Moldova, termenul de mediere a fost reglementat pentru prima dată în Codul de Procedură Penală, adoptat în 2003⁶², fiind ulterior explicat în Legea cu privire la mediere nr. 134, din 14.06.2007⁶³. La etapa actuală, medierea este reglementată prin Legea cu privire la mediere din 2015⁶⁴.

Legiuitorul, în art.35 alin. (1) al Legii cu privire la mediere din 2015 reglementează expres: „*Procesul de mediere în cauzele penale și contravenționale este reglementat de prezenta lege, Codul penal, Codul de procedură penală și Codul contravențional*”.

Legea cu privire la mediere „determină statutul mediatorului, formele de organizare a activității de mediator și cerințele pentru înregistrarea organizațiilor de mediere, principiile desfășurării procesului de mediere și efectele acestuia, particularitățile medierii în domenii specifice, precum și competența autorităților și a instituțiilor statului în domeniul medierii”.⁶⁵ La articolul 2, al aceleiași act se reglementează noțiunea de mediere „*modalitate de soluționare alternativă a litigiilor pe cale amiabilă, în cadrul unui proces structurat, flexibil și confidențial, cu asistența unui sau mai multor mediatori*”.

Soluționarea alternativă a conflictelor este prevăzută și ca o cale de înlesnire a accesului la justiție. Faptul dat presupune existența unor mecanisme de susținere a instituției medierii, inclusiv financiară, din partea statului.

2.4. Administrarea comunitară a justiției

Administrarea comunitară a justiției (medierii) se realizează de către instituțiile statului, menționate în Capitolul II al Legii cu privire la mediere⁶⁶:

a) Ministerul Justiției;

⁶² Codul de procedură penală al Republicii Moldova: nr. 122 din 14.03.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 05.11.2013, nr. 104-110.

⁶³ Legea cu privire la mediere: nr. 134 din 14.06.2007. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 188-191

⁶⁴ Legea cu privire la mediere: nr. 137 din 03.07.2015. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 21.08.2015, nr. 224-233 art. 445.

⁶⁵ Ibidem

⁶⁶ Ibidem

b) Consiliul de mediere.

Atribuțiile **Ministerului Justiției** în domeniul medierii sunt reglementate expres în art.8 al legii sus-menționate⁶⁷, după cum urmează:

- elaborează, coordonează și monitorizează implementarea documentelor de politici în domeniul medierii;
- instituie Consiliul de mediere și aprobă, după consultarea acestuia, Regulamentul privind organizarea și funcționarea Consiliului de mediere;
- după consultarea Consiliului de mediere, aprobă Regulamentul privind atestarea mediatorilor;
- după consultarea Consiliului de mediere, aprobă Regulamentul privind acreditarea furnizorilor de formare a mediatorilor;
- eliberează atestatele de mediator;
- suspendă și încetează activitatea de mediator;
- aprobă Regulamentul privind înregistrarea birourilor și organizațiilor de mediere;
- ține Registrul de stat al mediatorilor;
- la propunerea Consiliului de mediere, elaborează și prezintă Ministerului Finanțelor proiectul bugetului destinat medierii garantate de stat;
- îndeplinește și alte atribuții prevăzute de lege.

Consiliul de mediere este un organ înființat pe lângă Ministerul Justiției cu scopul de a organiza și coordona activitatea mediatorilor. Aceasta a fost instituit în anul 2007 prin legea cu privire la Mediere.⁶⁸

Actuala lege cu privire la mediere⁶⁹ reglementează noțiunea și rolul Consiliului de mediere: „*este un organ colegial, cu statut de persoană juridică de drept public, instituit în condițiile prezentei legi pentru implementarea politicilor în domeniul medierii. Consiliul dispune de ștampilă cu denumirea sa în limba de stat*”.

Consiliul este format din 9 membri, exercitând atribuțiile pe un termen de 4 ani, cu posibilitatea de exercitare a cel mult două mandate consecutive.

Componența sa este:

- cinci mediatori,
- un reprezentant al societății civile,
- un membru desemnat de Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat,
- un reprezentant al avocaților desemnat de Consiliul Uniunii Avocaților
- un notar delegat de Adunarea Generală a Notarilor.

Mediatorii și reprezentantul societății civile sunt selectați de către Ministerul Justiției, prin concurs public⁷⁰.

⁶⁷ Ibidem

⁶⁸ Consiliul de mediere din Republica Moldova. Disponibil la <https://mediere.gov.md/ro/content/cine-suntem-noi>. Accesat la 22.10.2022.

⁶⁹ Legea cu privire la mediere: nr. 137 din 03.07.2015, art. 9. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 21.08.2015, nr. 224-233 art. 445.

⁷⁰ Ordinul Ministerului Justiției nr. 635 din 02-12-2015 cu privire la aprobarea Regulamentului privind organizarea și funcționarea Consiliului de mediere și Regulamentului privind selectarea prin concurs public a mediatorilor și reprezentantului societății civile în calitate de membri ai Consiliului de mediere, Monitorul Oficial Nr. 332-339 art. 2393.

Legiuitorul⁷¹ îi conferă următoarele atribuții Consiliului de mediere:

- a) promovează medierea ca modalitate de soluționare alternativă a litigiilor;
 - b) înaintează propuneri și participă la elaborarea politicilor și perfecționarea cadrului normativ în domeniul medierii;
 - c) implementează politicile în domeniul medierii, inclusiv al medierii garantate de stat; elaborează proiecte de acte normative necesare pentru asigurarea funcționării Consiliului și pentru desfășurarea activității de mediator și le prezintă Ministerului Justiției pentru promovare;
 - d) aprobă Codul deontologic al mediatorului;
 - e) stabilește și aprobă standardele de formare inițială și continuă a mediatorilor și acreditează furnizorii de formare a mediatorilor conform regulamentului aprobat de Ministerul Justiției;
 - f) verifică modul de organizare și desfășurare a cursurilor de mediere, precum și modul de respectare a standardelor de pregătire inițială și continuă a mediatorilor;
 - g) organizează examenul de atestare a mediatorilor;
 - h) decide cu privire la eliberarea atestatelor de mediator, precum și cu privire la suspendarea, încetarea și reluarea activității de mediator;
 - i) examinează plîngerile privind activitatea mediatorilor, constată abaterile disciplinare și decide cu privire la sancționarea disciplinară a mediatorilor;
 - j) ține lista furnizorilor de formare a mediatorilor, precum și alte materiale informative, și asigură accesul persoanelor interesate, autorităților publice, instanțelor de judecată și organelor de urmărire penală la acestea;
 - k) prezintă Ministerului Justiției propuneri privind cheltuielile destinate medierii pentru a fi incluse în bugetul de stat;
 - l) prezintă Ministerului Justiției rapoarte semestriale privind utilizarea mijloacelor financiare destinate medierii garantate de stat;
 - m) elaborează și implementează programe-pilot și alte programe în domeniul medierii.
- Consiliul de mediere își desfășoară activitatea și în baza Strategiei de dezvoltare și ale Planului de acțiuni pentru Consiliul de mediere din Republica Moldova în perioada 2020 – 2024⁷² prin care afirmă: „Medierea, ca primă alternativă la un proces la instanța de judecată, poate fi una dintre căile de urmat în vederea soluționării amiabile a conflictelor, încă din stadiile lor incipiente, evitând cheltuieli inutile și un consum ineficient de timp, energie și resurse publice”. Reieșind, din locul și rolul pe care îl joacă medierea în societate, la etapa actuală, Consiliul de mediere a stabilit patru obiective principale:
- creșterea reală și sustenabilă a cererii pentru serviciile de mediere;
 - creșterea gradului de înțelegere, utilizare și respect pentru mediere în Republica Moldova;
 - restructurarea operațională și financiară a Consiliului de mediere;
 - creșterea calității serviciului de mediere.

⁷¹ Legea cu privire la mediere: nr. 137 din 03.07.2015, art. 10. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 21.08.2015, nr. 224-233 art. 445.

⁷² Strategia de Dezvoltare și Planul de Acțiuni pentru Consiliul de mediere din Republica Moldova în perioada 2020 – 2024, Hotărârea Consiliului de mediere nr. 28, din 14.08.2020.

2.5. Apariția și dezvoltarea justiției terapeutice

Justiția terapeutică reprezintă în accepțiunea lui David Wexler „studiul rolului legii ca agent terapeutic”. Până acum, legea nu a acordat prea multă atenție acestui domeniu. Justiția terapeutică ne concentrează atenția asupra acestui aspect anterior subestimat, umanizând legea preocupându-se de latura psihologică, emoțională și umană a legii și a procesului juridic.⁷³

Termenul a fost folosit pentru prima dată de profesorul David Wexler, de la Colegiul Rogers de Drept de la Universitatea din Arizona și de la Facultatea de Drept de la Universitatea din Puerto Rico, într-o lucrare depusă la Institutul de Sănătate Mintală în 1987. Constance Backhouse din Canada a publicat o biografie a lui Wexler și a operei sale. Împreună cu profesorul Bruce Winick de la Facultatea de Drept de la Universitatea din Miami, care a dezvoltat acest concept împreună cu Wexler, acești specialiști au sugerat necesitatea unei noi perspective, a jurisprudenței terapeutice, pentru a studia măsura în care regulile de fond, procedurile legale și rolul juridic al actoriilor (în principal avocați și judecători) produc consecințe terapeutice sau anti-terapeutice pentru cei implicați în procesul judiciar. La începutul anilor 1990, juriștii au început să folosească termenul atunci când discutau despre legea sănătății mintale, inclusiv utilizarea acestuia de către Wexler în cartea sa din 1990, „Therapeutic Jurisprudence: The Law as a Therapeutic Agent”, și Wexler și Winick în 1991, „Eseuri în Jurisprudența terapeutică”. Abordarea jurisprudenței terapeutice s-a extins rapid dincolo de legea sănătății mintale pentru a include munca sa în dreptul penal, dreptul familiei și tineretului, dreptul sănătății, dreptul delictual, contractele și dreptul comercial, dreptul proprietății, dreptul handicapului, dreptul constituțional. Pe scurt, jurisprudența terapeutică a devenit o abordare a sănătății mintale în general.

Unele țări au îmbrățișat această mișcare mai mult decât altele: în special Statele Unite, unde s-a născut, precum și Canada, Australia, Noua Zeelandă și Anglia unde, până de curând, ea se dezvoltă mai lent, deși aici au apărut și instanțe competente în rezolvarea problemelor date. Recent, conceptele de jurisprudență terapeutică au intrat în sistemele diferitelor țări precum Israel, Pakistan, India și Japonia. Acum domeniul este pe deplin internațional, așa cum demonstrează recenta lansare a Societății Internaționale de Jurisprudență Terapeutică.⁷⁴

Jurisprudența terapeutică a fost în mod tradițional strâns asociată cu instanțele de rezolvare a problemelor, cum ar fi instanțele pentru tratamentul drogurilor, deoarece aceste instanțe au fost concepute pentru a încuraja utilizarea practicilor de jurisprudență terapeutică (cum ar fi justiția procesuală, interacțiunea judecător-client, demonstrarea empatiei).

Pentru integrarea acestei jurisprudențe, un prim pas analitic constă în a vedea în ce măsură prevederile actuale ale codurilor în vigoare sunt „prietenoase”, adică dacă structura lor juridică este suficientă pentru a permite introducerea unor practici de jurisprudență terapeutică.

În țări dezvoltate precum Statele Unite ale Americii, justiția terapeutică reprezintă un instrument nou de gestionare și soluționare a problemelor cu care se confruntă societatea civilă

⁷³ Wexler D., Justicia Terapéutica: Una Visión General. Disponibil la https://cejfe.gencat.cat/web/.content/home/publicacions/activitats_formatives/prospectiva_criminal_prevenio_delinquencia05062012/justicia_terapeutica_resum.pdf. Accesat la 23.10.2022.

⁷⁴ The International Society for Therapeutic Jurisprudence. Disponibil la <https://intljtj.com/>. Accesat la 23.10.2022.

prin realizarea unui echilibru între regimul sancționator, gravitatea infracțiunii și aspecte legate de consumatorul de droguri și persoana sa.⁷⁵

În Republica Moldova conceptul de justiție terapeutică este relativ nou. Considerăm că acest tip de justiție nu va bloca și nici nu va înlocui înfăptuirea actului de justiție, dar va veni ca o completare necesară a actului de justiție la nivelul țării noastre și asta deoarece consumatorii de droguri sunt condamnați, de cele mai multe ori, la pedepse privative de libertate, măsuri care generează costuri suplimentare în sarcina oricărui stat.⁷⁶

Abuzul și dependența de substanțe psiho-active sau comportamente adictive influențează negativ toate aspectele vieții persoanei afectate. Deseori dependenții suportă tulburări profunde de personalitate, relațiile personale și sociale, inclusiv în familie, muncă, societate.⁷⁷ Republica Moldova a aprobat în 2011 Standardul de Asistență Psiho-Socială a Consumatorilor de Droguri⁷⁸ în conformitate cu Programul Național privind sănătatea mintală pentru anii 2012-2016.⁷⁹

Standardul menționat introduce noțiunea de „comunitate terapeutică”, care trebuie să se afle în comunitate sau în imediata sa apropiere. Pentru persoanele care își ispășesc pedeapsa privativă de libertate se impune necesitatea de creare a comunității terapeutice în cadrul penitenciarului.

Astfel, în anul 2014 a fost înființat Centrul Comunitar de Sănătate Mintală⁸⁰, iar în anul 2018 a fost lansat proiectul Comunitatea terapeutică „Catharsis”, un proiect comun al Ministerului Justiției al RM, Administrației Naționale a Penitenciarelor, Penitenciarului nr. 9 – Pruncul și Pompidou Group al Consiliului European, în parteneriat cu Asociația Obștească “Inițiativa Pozitivă”.⁸¹

Scopul comunității terapeutice este acordarea ajutorului deținuților, care suferă de drogdependență.

În prezent, legislația execuțional penală a Republicii Moldova nu reglementează statutul juridic al comunităților terapeutice din instituțiile penitenciare. Ca urmare a proiectului implementat în Penitenciarul nr.9 s-a ajuns la concluzia că Comunitatea terapeutică ca formă organizațională răspunde cel mai bine nevoilor beneficiarilor.

Ministerul Justiției în comun cu Administrația Națională a Penitenciarelor au elaborat un proiect de lege pentru completarea Codului de executare al Republicii Moldova nr. 443/2004 (comunitatea terapeutică), care va reglementa expres, prin introducerea articolului 219¹, posibilitatea de a organiza comunități terapeutice în instituțiile penitenciare.⁸²

⁷⁵ Ionaș Al., Justiția terapeutică, sistem alternativ al pedepsei, 2015, p. 60. Disponibil la https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3337703. Accesat la 23.10.2022.

⁷⁶ Ibidem, p. 58.

⁷⁷ Centrul comunitar de sănătate mintală Botanica. Disponibil la <http://www.psi.md/index.php?pag=news&id=1062&rid=805&l=ro>. Accesat la 23.10.2022 .

⁷⁸ Ordinul Ministerului Sănătății nr. 551 din 30.06.2011. Disponibil la <http://msmps.gov.md/wp-content/uploads/2020/06/9042-STANDARD20Asistenta20psihosociala202011.pdf>. Accesat la 23.10.2022.

⁷⁹ Hotărârea Guvernului nr. 1025, din 28.12.2012, 11.01.2013 în Monitorul Oficial Nr. 6-9 art Nr:35.

⁸⁰ Centrul Comunitar de Sănătate Mintală (CCSM). Disponibil la <http://www.psi.md/index.php?pag=page&id=1063&l=ro>. Accesat la 23.10.2022.

⁸¹ Administrația Națională a Penitenciarelor, Comunitatea terapeutică „Catharsis” din Penitenciarul nr.9-Pruncul la 2 ani de activitate. Disponibil la <https://www.anp.gov.md/randomcomunitatea-terapeutica-catharsis-din-penitenciarul-nr9-pruncul-la-2-ani-de>. Accesat la 23.10.2022.

⁸² NOTĂ INFORMATIVĂ la proiectul de lege pentru completarea Codului de executare al Republicii Moldova nr. 443/2004 (comunitatea terapeutică). Disponibil la

Dezvoltarea comunităților terapeutice din penitenciare va contribui la reducerea semnificativă a prevalenței alarmante a consumului de droguri în rândul persoanelor private de libertate și va contribui la reabilitarea și coeziunea socială a acestora.

2.6. Perspective de implementare a justiției comunitare în Republica Moldova

Considerăm că actualul context politic și normativ reprezintă o situație favorabilă dezvoltării paradigmei justiției comunitare (mediere), care se impune luând în considerație dificultățile sistemului criminal clasic cu privire la gestionarea reintegrării sociale a infractorilor și prevenirea recidivei. Studiile privind eficacitatea justiției comunitare (mediere) arată că justiția comunitară funcționează pentru infractor și pentru victimă.

Avantajele medierii penale pentru comunitate sunt:⁸³

- este asigurată diferențierea corespunzătoare și individualizarea pedepselor;
- posibilitatea soluționării conflictelor de către subiecții conflictului;
- caracterul benevol al procedurii medierii de către subiecții implicați;
- flexibilitatea în soluționarea conflictelor;
- infractorul își oferă un nivel de viață decent, precum și protecția societății;
- fluidizează numărul de cauze penale cu caracter penal ce parvin în instanța de judecată;
- medierea permite reducerea timpului și a banilor din bugetul de stat.

Cadrul legal al Republicii Moldova respectă în mare măsură standardele internaționale, dar aplicabilitatea practică a medierii este extrem de scăzută și secțiunea Medierea Garantată de Stat este de facto absentă. La momentul actual nu au fost elaborate proceduri și mecanisme suficiente prin intermediul cărora se poate pune în aplicare serviciul dat.

Medierea Garantată de Stat reprezintă o oportunitate de acces la justiție persoanelor social vulnerabile.

Acest serviciu nu a fost implementat integral din următoarele motive:

- este o procedură complexă;
- gradul înalt de birocrație;
- onorariile mici ale mediatorilor.

Experiența statelor europene în domeniul medierii în general și a Medierei Garantată de Stat în special poate ghida autoritățile Republicii Moldova în stabilirea unui sistem funcțional de mediere, care se pot materializa prin:⁸⁴

- a) numirea autorității responsabile de gestionarea instituției Medierei Garantate de Stat;
- b) stabilirea prin lege de cauze pentru care medierea este obligatorie;
- c) stabilirea subiecților serviciilor de mediere (în special din grupurile vulnerabile);
- d) determinarea și extinderea categoriilor de cauze susceptibile Medierei Garantate de Stat;

https://www.justice.gov.md/public/files/dir_elab_acte_norm/NI_comunitatea_terapeutic.pdf. Accesat la 23.10.2022.

⁸³ Institutul de reforme penale, Medierea în cauzele penale. Disponibil la https://irp.md/uploads/files/2014-03/1394118934_mediere.pdf. Accesat la 23.10.2022.

⁸⁴ Chifa F., Mihailov-Moraru V., Medierea garantată de stat, Chișinău, 2020, p. 43.

e) stabilirea modalității de remunerare a mediatorilor și condițiilor de achitare în cazul Medierei Garantate de Stat.

Dezvoltarea serviciului de mediere este unul dintre obiectivele Planului de acțiuni al Guvernului pentru anul 2020-2023⁸⁵ în general și al celui pentru anul 2021-2022, în special⁸⁶ și al documentului de politici privind reforma justiției⁸⁷.

➤ SURSE BIBLIOGRAFICE:

1. Bedros E., Conceptul de justiție restaurativă și legătura acestuia cu tendințele moderne de dezvoltare a procesului penal. În: *Legea și viața*, iunie 2014. nr. 6(270), pp. 37-42. ISSN 2587-4365.

2. Brînză V., Problematika resocializării infractorilor. În: *Tezele celei de-a 73-a conferință științifică a studenților*. Ediția 73, T. 20 mai 2020, Chișinău: Universitatea Agrară, Chișinău 2020

3. Chifa F., Mihailov-Moraru V., *Medierea garantată de stat*, Chișinău, 2020

4. Concluziile Consiliului privind măsuri alternative detenției: utilizarea sancțiunilor și măsurilor neprivative de libertate în domeniul justiției penale (2019/C 422/06), *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene* 16.12.2019. Disponibil la [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52019XG1216\(02\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52019XG1216(02)&from=EN). Accesat la 21.10.2022.

5. Cral H. N., Danilo Martuccelli. *Grammaires de l'individu*. În: *Sociologie du travail*. Vol. 46, nr. 4, Octobre-Décembre 2004, mis en ligne le 24 décembre 2004. Disponibil la <http://journals.openedition.org/sdt/29989>. Accesat la 21.10.2022.

6. Gorghiu Al. (coord.), Stănescu N., Codruț B., Sârbu M., Munteanu M., Dedu I., Frandేశ C., *Medierea– oxigen pentru o societate modernă*, Editura Universul Juridic, București 2013.

7. Griffiths C. T., Dandurand Y., Murdoch D., *La réintégration sociale des délinquants et la prévention du crime*. În: *Le centre international pour la réforme du droit criminel et la politique en matière de justice pénale*, avril, 2007. Disponibil la <https://www.securitepublique.gc.ca/cnt/rsrscs/pblctns/scl-rntgrtn/scl-rntgrtn-fra.pdf>. Accesat la 21.10.2022.

8. Hotărârea Guvernului nr.235 din 13 octombrie 2021 cu privire la aprobarea Planului de acțiuni al Guvernului pentru anii 2021-2022.

9. Hotărârea Guvernului nr.636 din 11 decembrie 2019 cu privire la aprobarea Planului de acțiuni al Guvernului pentru anii 2020-2023.

10. Hotărârea Guvernului nr. 1025, din 28.12.2012, 11.01.2013 în Monitorul Oficial Nr. 6-9 art Nr: 35.

11. Ionaș Al., *Justiția terapeutică, sistem alternativ al pedepsei*, 2015. Disponibil la https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3337703. Accesat la 23.10.2022.

⁸⁵ Hotărârea Guvernului nr.636 din 11 decembrie 2019 cu privire la aprobarea Planului de acțiuni al Guvernului pentru anii 2020-2023.

⁸⁶ Hotărârea Guvernului nr.235 din 13 octombrie 2021 cu privire la aprobarea Planului de acțiuni al Guvernului pentru anii 2021-2022.

⁸⁷ Legea nr. 211 din 06-12-2021 pentru aprobarea Strategiei privind asigurarea independenței și integrității sectorului justiției pentru anii 2022–2025 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acesteia, Publicat: 31-12-2021 în Monitorul Oficial Nr. 325-333 art. 496.

12. Le Conseil européen, Le programme de la Haye: renforcer la liberté, la sécurité et la justice dans l'Union Européenne (2005/C 53/01), Journal officiel de l'Union européenne, 3.3.2005. Disponible la <https://euaa.europa.eu/sites/default/files/public/Programme-de-La-Hay.pdf>. Accesat la 21.10.2022.

13. Le Conseil Européen, Le programme de Stockholm — une Europe ouverte et sûre qui sert et protège les citoyens (2010/C 115/01), Journal officiel de l'Union européenne, 4.5.2010. Disponible la <https://euaa.europa.eu/sites/default/files/public/programme-de-Stockholm.pdf>. Accesat la 21.10.2022.

14. Legea cu privire la mediere: nr. 134 din 14.06.2007. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 188-191

15. Legea cu privire la mediere: nr. 137 din 03.07.2015. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 21.08.2015, nr. 224-233 art. 445.

16. Legea nr. 211 din 06-12-2021 pentru aprobarea Strategiei privind asigurarea independenței și integrității sectorului justiției pentru anii 2022–2025 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acesteia, Publicat: 31-12-2021 în Monitorul Oficial Nr. 325-333 art. 496.

17. Ordinul Ministerului Justiției nr. 635 din 02-12-2015 cu privire la aprobarea Regulamentului privind organizarea și funcționarea Consiliului de mediere și Regulamentului privind selectarea prin concurs public a mediatorilor și reprezentantului societății civile în calitate de membri ai Consiliului de mediere, Monitorul Oficial Nr. 332-339 art. 2393.

18. Ordinul Ministerului Sănătății nr. 551 din 30.06.2011. Disponible la <http://msmps.gov.md/wp-content/uploads/2020/06/9042-STANDARD20Asistenta20psihosociala202011.pdf>. Accesat la 23.10.2022.

19. Quirion B., Réformer, réadapter ou responsabiliser le détenu. În: *Déviance et Société* 2012/3. Vol. 36, pp. 339 - 355. Disponible la <https://www.cairn.info/revue-deviance-et-societe-2012-3-page-339.htm>. Accesat la 21.10.2022.

20. Stephenson M., Jamieson J., *Barriers to Engagement in Education, Training and Employment*. London, UK: Youth Justice Board for England and Wales, 2006. Disponible la <https://dera.ioe.ac.uk/7999/1/Barriers%20to%20ETE%20report%20FINAL.pdf>. Accesat la 21.10.2022.

21. Strategia de Dezvoltare și Planul de Acțiuni pentru Consiliul de mediere din Republica Moldova în perioada 2020 – 2024, Hotărârea Consiliului de mediere nr. 28, din 14.08.2020.

22. The International Society for Therapeutic Jurisprudence. Disponible la <https://intljtj.com/>. Accesat la 23.10.2022.

23. United Nations Office on Drugs and Crime. 2006. *Criminal Justice Assessment Toolkit*. New York: United Nations. Disponible la https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/cjat_eng/CJAT_Toolkit_full_version.pdf. Accesat la 21.10.2022.

24. Warsmann Jean-Luc, *Les mesures alternatives à l'incarcération*. Disponible la <http://www.gip-recherche-justice.fr/conference-consensus/wp-content/uploads/2013/01/fiche-5-mesures-alternatives-a-lincarceration.pdf>. Accesat la 21.10.2022.

25. Wexler D., *Justicia Terapéutica: Una Visión General*. Disponible la https://cejfe.gencat.cat/web/.content/home/publicacions/activitats_formatives/prospectiva_cr

[iminal_prevenio_delinquencia05062012/justicia_terapeutica_resum.pdf](#). Accesat la 23.10.2022.

26. Управление организации объединенных наций по наркотикам и преступности, Меры, связанные и не связанные с лишением свободы. Альтернативы тюремному заключению, Организация Объединенных Наций, Нью-Йорк, 2010 год. Disponibil la https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/10-52547_3_Custodial_3_ebook.pdf. Accesat la 21.10.2022.

➤ **SURSE WEB:**

1. Administrația Națională a Penitenciarelor, Comunitatea terapeutică „Catharsis” din Penitenciarul nr.9-Pruncul la 2 ani de activitate. Disponibil la <https://www.anp.gov.md/randomcomunitatea-terapeutica-catharsis-din-penitenciarul-nr9-pruncul-la-2-ani-de>. Accesat la 23.10.2022.

2. Barriers to engagement in education, training and employment. Youth Justice Board for England and Wales, 2006. Disponibil la <https://dera.ioe.ac.uk/7999/1/Barriers%20to%20ETE%20report%20FINAL.pdf>. Accesat la 21.10.2022.

3. Centrul Comunitar de Sănătate Mintală (CCSM). Disponibil la <http://www.psi.md/index.php?pag=page&id=1063&l=ro>. Accesat la 23.10.2022.

4. Centrul comunitar de sănătate mintală Botanica. Disponibil la <http://www.psi.md/index.php?pag=news&id=1062&rid=805&l=ro>. Accesat la 23.10.2022 .

5. Consiliul de mediere din Republica Moldova. Disponibil la <https://mediere.gov.md/ro/content/cine-suntem-noi>. Accesat la 22.10.2022.

6. Institutul de reforme penale, Medierea în cauzele penale. Disponibil la https://irp.md/uploads/files/2014-03/1394118934_mediare.pdf. Accesat la 23.10.2022.

7. NOTĂ INFORMATIVĂ la proiectul de lege pentru completarea Codului de executare al Republicii Moldova nr. 443/2004 (comunitatea terapeutică). Disponibil la https://www.justice.gov.md/public/files/dir_elab_acte_norm/NI_comunitatea_terapeutic.pdf. Accesat la 23.10.2022.

➤ **ÎNTREBĂRI PENTRU AUTOEVALUARE:**

1. Ce reprezintă conceptul de resocializare a delicvenților?
2. Care este scopul programelor de resocializare?
3. Când a apărut și cum s-a dezvoltat conceptul pedepselor alternative la detenție?
4. Ce reprezintă pedepsele alternative închisorii?
5. Enumerați pedepsele alternative închisorii.
6. Ce reprezintă justiția restaurativă?
7. Determinați actele normative internaționale care au stat la baza justiției comunitare.
8. Analizați cum s-a dezvoltat în Republica Moldova justiția restaurativă.
9. Explicați cum are loc administrarea comunitară a justiției în Republica Moldova.
10. Ce reprezintă justiția terapeutică?

3. PROBAȚIUNEA CA MODALITATE DE RESOCIALIZARE

- 3.1 Noțiuni generale privind instituția probațiunii
- 3.2 Apariția și evoluția conceptului de probațiune în mai multe țări ale lumii
- 3.3 Principiile probațiunii
- 3.4 Elemente de probațiune reglementate în legislația națională și internațională
- 3.5 Serviciul de probațiune și consilierul de probațiune
- 3.6 Statutul, drepturile, obligațiile și responsabilitățile consilierului pe probațiune
- 3.7 Colaborarea serviciului de probațiune cu alte instituții

3.1. Noțiuni generale privind instituția probațiunii

Dicționarul Oxford⁸⁸ oferă mai multe sensuri cuvântului „*probation*”. Două dintre acestea se referă la probațiune ca fiind:

- un proces pe o perioadă de testare a caracterului sau abilităților unor persoane pentru un anumit scop;
- un sistem de supervizare și de monitorizare a comportamentelor unor infractori nepericuloși ca alternativă la închisoare.

Din punct de vedere etimologic, termenul probațiune provine din latinescul *probatio* – perioadă de încercare. Condamnații care în perioada de încercare și-au schimbat comportamentul, îndeplinind condițiile, obligațiile și restricțiile impuse, erau iertați și eliberați.⁸⁹

Definirea noțiunii de probațiune este o problemă dificilă având nevoie de o definiție larg acceptată în toate țările în care există acest concept. Dificultatea intervine atunci când apare specific fiecărui sistem penal care ocupă o anumită poziție în ansamblul sistemelor statului, respectiv, în raport cu natura pedepselor aplicate și modalități de percepție de către societatea respectivă. Problema definirii acestei noțiuni rezultă din 2 finalități ale acestei instituții:⁹⁰

1. Schimbarea de către infractori a propriului lor nivel - mod de viață - ca urmare a unor fapte prevăzute de legea penală.

2. Protecția socială a delicventului.

Privind din această perspectivă, probațiunea apare ca o sancțiune, ca o măsură coercitivă aplicată ca urmare a săvârșirii unei fapte interzise de legea penală.

Probațiunea însă se va exercita în regim de libertate. Deși infractorul primește o măsură sancționatorie – urmare a reacției statului contra nerespectării legilor - în acest context, aceluiași individ, se acordă asistență în vederea reintegrării în societate.

Scopul probațiunii este corectarea și reeducarea persoanelor care au comis infracțiuni și reintegrarea în societate a persoanelor condamnate, resocializarea și reintegrarea delicvenților în societate, prin monitorizarea comportamentului și acțiunilor persoanei supravegheate,

⁸⁸ Oxford Advanced American Dictionary. Disponibil la https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/american_english/probation#:~:text=%2Fpro%CA%8A%CB%88be%C9%AA%CA%83n%2F,prisoner%20was%20put%20on%20probation. Accesat la 24.10.2022.

⁸⁹ Zaharia, V., Harconiță, N., Popa, Vl. Ghid de implicare comunitară în activitatea de probațiune în privința minorilor, Chișinău, 2010.

⁹⁰ Noțiunea de probațiune - definiție. Disponibil la <https://www.qdidactic.com/sanatate-sport/psihologie/criminalistica/notiunea-de-probatiune-definitie355.php>. Accesat la 24.10.2022.

acordarea de asistență individuală și orientarea spre un mod de viață corect, monitorizarea obligațiilor impuse de instanța de judecată cât și sprijinirea și încurajarea subiecților probațiunii în vederea satisfacerii unor nevoi speciale cu referire la educație, pregătirea profesională, locul de muncă, locuință, grup de prieteni.⁹¹

În sens larg, probațiunea este definită ca ansamblul măsurilor și mijloace folosite de agenții de consiliere, reintegrare și supraveghere (consilieri de probațiune) în raporturile cu persoanele aflate în subordinea unui serviciu de probațiune.

Legiuitorul definește „*probațiunea ca evaluare psihosocială, control al persoanelor aflate în conflict cu legea penală și resocializarea lor, adaptarea persoanelor eliberate din locurile de detenție, pentru preîntâmpinarea săvârșirii de noi infracțiuni*”.⁹²

Controlul societății prin prisma probațiunii constă în faptul că acest control se poate realiza și prin aplicarea unui regim sancționar liber.

Pentru a înțelege mai bine ce este probațiunea, este necesar să ne referim la trei aspecte:

– Dacă începem cu trecutul putem spune că probațiunea a fost o organizație care a lucrat cu și pentru infractori, care a intervenit în procesul de justiție penală pentru a influența luarea de justiție penală, pentru a influența luarea deciziilor, astfel încât prin modul în care sistemul tratează infractorii să se țină cont de factorii sociali și individuali care i-ar fi putut influența comportamentul infracțional.

– Probațiunea în perioada modernă a devenit o parte a complexului de justiție penală.

Probațiunea este una din instituțiile de justiție penală al cărui rol poate fi hotărât de guvern și ale cărei activități sunt determinate deși prin politici guvernamentale (politici stabilite de clasa politică). Rolul probațiunii este stabilit mai degrabă în termenii posibilităților benefice ce sunt aduse comunității și în mod specific în termenii capacității probațiunii de a proteja publicul prin activități care sancționează și controlează infractorii.

– Un viitor pozitiv este unul în care serviciul probațiunii:

- Este o organizație care are o strategie de intervenție complet articulată în toate etapele procesului de justiție penală (reținere/eliberare pe cauțiune, arestare preventivă, judecată/sancționare, supravegherea infractorilor).

- Are o declarație de misiune explicită în privința muncii cu infractorii.

- Se concentrează pe comunitate, pe strategiile și politicile ce promovează principiul normalizării și reintegrării sociale.

Legislația reglementează 4 forme ale probațiunii, în dependență de etapele procesului de înfăptuire a justiției penale:⁹³

a) *probațiune presentințială* – evaluare psihosocială a personalității bănuțitului, învinutului, inculpatului;

b) *probațiune sentințială în comunitate* – totalitate de activități orientate spre resocializarea persoanelor eliberate de pedeapsa penală a privațiunii de libertate, spre controlul comportamentului și al respectării obligațiilor acestora;

⁹¹ Bodrug L., Muntean I., Raport thematic. Generalizarea și realizarea studiului privind implementarea legii cu privire la probațiune în Republica Moldova (probațiunea presentințială și sentințială în comunitate), Chișinău 2012.

⁹² Legea cu privire la probațiune: nr. 8, din 14.02.2008, art. 2. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 22.01.2016, nr. 13-19 art. 29.

⁹³ Ibidem.

c) *probațiune penitenciară* – totalitate de activități socioeducative desfășurate în penitenciar și de activități de pregătire pentru liberarea persoanelor din locurile de detenție;

d) *probațiune postpenitenciară* – acordare de asistență persoanelor eliberate din locurile de detenție în scopul reintegrării lor în societate.

3.2. Apariția și evoluția conceptului de probațiune în mai multe țări ale lumii

Diversitatea Europei este, în general, considerată a fi una dintre principalele atracții ale vieții în această parte a lumii. Diferențele lingvistice, sociale, religioase, culturale și politice între țările europene determină modul de exprimare și stilul de viață al societăților la nivel național și regional. Nu este deloc surprinzător faptul că istoricul și starea actuală a probațiunii în Europa exprimă aceeași diversitate.

Luând în considerare stadiul actual de dezvoltare a serviciilor de probațiune și modul în care acestea s-au realizat, este uimitor de a constata cât de mult evoluția probațiunii și punctele sale de cotitură au fost influențate de evoluția generală socială a statelor europene și a jurisdicțiilor naționale. În unele cazuri (de exemplu, Belgia, Germania, Spania și Elveția), nivelul regional joacă un rol prea important pentru a fi neglijat. Deși este posibil să se desprindă grupuri de țări sau state naționale cu evoluții destul de similare ale serviciilor lor de probațiune (de exemplu: fostele țări comuniste, grupul de țări influențat de dreptul roman și grupul de țări cu tradiții de drept comun), importante diferențe există și în cadrul acestor categorii.⁹⁴

Originile probațiunii se găsesc în cadrul sistemului de drept anglo-saxon, în Legea justiției de pace din anul 1361 care pentru prima dată în istorie a reglementat instituția suspendării pronunțării hotărârii de condamnare.⁹⁵

În majoritatea țărilor, instituția probațiunii s-a conturat în prima parte a secolului al XIX-lea, când instituțiile caritabile și religioase au început să se intereseze de soarta deținuților și a foștilor deținuți oferindu-le sprijin material și moral (Germania, Irlanda, Luxemburg și Elveția).

În Olanda, prima organizație de servicii de probațiune, numită „Societatea pentru ameliorarea moralității prizonierilor” a fost fondată în 1823. Fondatorii au fost negustori care, inspirați de John Howard, au încercat să îmbunătățească comportamentul deținuților oferindu-le educație și sprijin religios în închisoare și acordarea de susținere morală și materială după eliberarea din închisoare. În Franța, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, câteva „cluburi” și „societăți” entuziasmăte de preceptele organizațiilor caritabile creștine au fost singurele organizații autorizate oficial să lucreze cu infractorii, în timpul și după detenția lor. Aceste organizații au devenit independente și au primit finanțare publică din 1885 prin aplicarea unei legi guvernamentale.⁹⁶

⁹⁴ European Probation Service Systems. Disponibil la https://www.cep-probation.org/wp-content/uploads/2018/10/2008European_Probation_intro_FRE-v.pdf. Accesat la 25.10.2022.

⁹⁵ Zaharia V., Popa VI., Popa V., Postu D., Astrahan L., Ghidul consilierului de probațiune. Chișinău: Tipogr. „Bons Offi ces” S.R.L, p. 20.

⁹⁶ Petit J. G., L'amendement ou l'entreprise de réforme morale des prisonniers en France au XIXe siècle. În: *Déviance et société* Année 1982, nr. 6-4 pp. 331-351. Disponibil la https://www.persee.fr/doc/ds_0378-7931_1982_num_6_4_1122. Accesat la 25.10.2022.

Aceste forme rudimentare de muncă de probațiune se găsesc și în Scandinavia. În Danemarca, de exemplu, organizațiile private au oferit asistență deținuților eliberați din 1843 și activitate de probațiune cu infractorii eliberați în condiții specifice a fost realizată din 1905. În Finlanda, organizațiile private finanțate de organizații caritabile creștine lucrau deja în închisori în 1870 (când Finlanda făcea încă parte din Imperiul Rus). Ei apelau la ajutorul voluntarilor care îi ajutau pe deținuți să-și îndure cât mai bine încarcerarea și au depus efort să întoarcă deținuții eliberați pe calea cea bună, acordându-le instruire și educație religioasă. În Norvegia, o comisie a fost creată în primele decenii ale secolului al XIX-lea pentru a face primii pași în favoarea activității de probațiune; aceasta s-a soldat cu înființarea unor organisme private de probațiune spre mijlocul secolului.

În Anglia, nașterea serviciului de probațiune datează din 1876, când un dar de la *Church of England Temperance Society*⁹⁷ a permis numirea mai multor „misionari a tribunalilor de poliție” care, acționând ca misionari în propria lor țară, au lucrat pentru combaterea consumului de alcool în rândurile foștilor deținuți, ajutându-i să-și găsească un loc de muncă și o locuință. Treizeci de ani mai târziu, această lucrare de voluntariat a devenit o responsabilitate statutară.

În unele noi state membre ale UE, rădăcinile activității de probațiune revin și ele înapoi în secolul al XIX-lea (ex. Cehia, Bulgaria, Ungaria, Slovenia).

Din secolul al XX-lea, probațiunea a început să fie naționalizată, cu servicii comandate de stat și conduse de funcționari publici sau profesioniști afiliați. În pofida războaielor mondiale care au paralizat, dar doar parțial, această activitate, probațiunea internațională a devenit și mai profesionistă pe parcursul secolului al XX-lea. Inițial, bazată pe principii precum „Consiliază, asistă și împrietenește-te” britanice și asistență socială, probațiunea urmează, în jurul anilor 1990, mișcarea inițiată în anii 1960-1970 în științele umaniste și în special în psihologie, apoi în asistență socială: ea devine științifică. Aceasta este așa-numita mișcare „practici bazate pe dovezi”. Nu mai este vorba de practici pretoriene care sunt virtuozitate și, prin urmare, „neapărat” bune; fenomenele umane trebuie tratate într-un mod structurat, validat și eficient. Cercetarea empirică în toate aceste domenii a arătat, într-adevăr, ineficacitatea abordării anterioare.⁹⁸

În prezent, instituția probațiunii, în accepțiunea sa modernă, este reflectată în legislația statelor democratice și este reprezentată de instituții specializate.

Activitățile de implementare a instituției probațiunii în Republica Moldova au demarat în iunie 2003, când, la solicitarea Institutului de Reforme Penale (IRP), a fost format un grup de experți internaționali pentru desfășurarea unei Misiuni de Evaluare a Necesităților (MEN), ce și-a propus câteva obiective: evaluarea tuturor aspectelor privind implementarea măsurilor de resocializare și reintegrare a infractorilor din Republica Moldova, inclusiv a celor care existau la acel moment; cadrul juridic, aspecte legate de infrastructură, obstacole, nivelul de profesionalism al personalului, atitudinea societății și impactul acțiunilor de resocializare și

⁹⁷ Shiman L. L., *The Church of England Temperance Society In the Nineteenth Century*, Historical Magazine of the Protestant Episcopal Church, Vol. 41, No. 2, Fortieth Anniversary Number (JUNE 1972), pp. 179-195. Disponibil la <https://www.jstor.org/stable/42973345>. Accesat la 25.10.2022.

⁹⁸ Institut des hautes études du ministère de l'Intérieur, *Probation française : comparaison analytique internationale et européenne*. Disponibil la <https://www.ihemi.fr/articles/probation-francaise-comparaison-analytique-internationale-et-europeenne> accesat la 25.10.2022.

reintegrare.⁹⁹ În vederea realizării recomandărilor MEN, în anul 2003, a fost instituit Grupul de lucru în domeniul probațiunii. Menirea acestuia era de a elabora cadrul normativ în domeniul probațiunii, fiind și un grup de consultanță și referință. În luna aprilie 2004 a fost definitivat conceptul Legii cu privire la probațiune.

În 2007 prin Hotărârea de Guvern nr. 44, din 12.01.2007 sunt introduse modificări în Regulamentul Ministerului Justiției și al Departamentului de executare care au stipulat organizarea activității de probațiune de către organe guvernamentale. Tot prin această Hotărâre, Direcția de executare a pedepselor penale non-privative de libertate se reorganizează în Direcția probațiune și se alocă suplimentar 125 de unități de personal. Din acest moment în Moldova este creat Serviciul de probațiune în cadrul Departamentului de executare pe lângă Ministerul Justiției al Republicii Moldova. După patru ani de activitate, sistemul de probațiune al Republicii Moldova este supus unei reorganizări. Astfel, prin Hotărârea Guvernului nr. 827, din 10 septembrie 2010 este creat Oficiul central de probațiune pe lângă Departamentul Instituțiilor Penitenciare cu o schemă de personal stipulând 216 unități în subdiviziunile teritoriale și 34 în aparatul central. La 01 ianuarie 2013, prin Hotărârea de Guvern nr. 735, din 03.10.2012 (publicată în Monitorul Oficial la 12.10.2012, nr. 212-215, art. 798) „cu privire la optimizarea structurii, activității Ministerului Justiției și autorităților administrative din subordine”, Oficiul central de probațiune a fost transferat din subordinea Departamentului Instituțiilor Penitenciare în subordinea Ministerului Justiției. La 12 octombrie 2015, prin modificarea și completarea Hotărârii Guvernului nr. 827 din 10 septembrie 2010 privind organizarea și funcționarea organelor de probațiune, Oficiul central de probațiune și-a modificat structura organizațională și modul de funcționare a organelor de probațiune. Astfel, Oficiul central de probațiune este redenumit în Inspectoratul Național de Probațiune și are în subordinea sa trei Inspectorate Regionale de Probațiune în zona de Nord, Centru și Sud ale țării și 42 de Birouri de probațiune.¹⁰⁰

3.3. Principiile probațiunii

Fie în declarații de misiune și obiective strategice, în reguli sau standarde de probațiune, sau în reglementările sau codurile de etică pentru consilierii de probațiune, se pune un accent tot mai mare pe formularea explicită a principiilor și eticii care ar trebui să guverneze activitatea serviciilor de probațiune.

Valorile și principiile probațiunii sunt aceleași în aproape toate serviciile de probațiune. Majoritatea dintre aceste principii sunt legate de asistența socială în general (convingerea că oricine se poate schimba, normalitate, egalitate de șanse, etc.), dar unele sunt specifice probațiunii (intervenție timpurie, moderarea intervenției etc.) sau metode moderne de management (utilizarea eficientă a resurselor, delegare sau prestare locală). Compararea principiilor și codurilor de etică relevă multe asemănări între serviciile de probațiune europeană. Acest lucru se aplică în special principiilor de bază comune, și anume:¹⁰¹

⁹⁹ Zaharia V., Popa VI., Popa V., Postu D., Astrahan L., Op. Cit. p. 30.

¹⁰⁰ Inspectoratul Național de Probațiune. Disponibil la <http://probatune.gov.md/scurt-istoric>. Accesat la 25.10.2022.

¹⁰¹ European Probation Service Systems: a comparative overview. Disponibil la https://www.cep-probation.org/wp-content/uploads/2018/10/2008European_Probation_intro_FRE-v.pdf. Accesat la 26.10.2022.

- respectul pentru infractor, demnitatea umană, integritatea și intimitatea acestuia;
- corectitudinea, deschiderea și responsabilitatea și respectul pentru autonomia infractorului;
- voluntarism: revine infractorului să decidă dacă are nevoie de asistență și să ceară ajutor;
- realism: trebuie stabilite obiective realiste în funcție de situația infractorului; trebuie să fie pregătit să facă față dificultăților care pot apărea după ispășirea pedepsei;
- legalitate: activitățile de probațiune și mediere trebuie să se desfășoare în conformitate cu legislația în vigoare;
- principiul minimumului de intervenție și normalizare: nicio forță sau constrângere în afara de cea strict necesară nu trebuie folosită și, în măsura posibilității, condițiile autorilor infracțiunilor în penitenciare, în probațiune sau supuse altor sancțiuni neprivative de libertate trebuie să corespundă condițiilor din afara sistemului de justiție penală;
- principiul intervenției rapide: pentru a asigura o reacție eficientă la încălcări și pentru a trata în mod adecvat fiecărui caz specific, consilierii de probațiune trebuie să poată contacta autorii la fazele incipiente ale procesului penal;
- principiul continuității intervenției;
- disponibilitatea de a coopera cu alte organisme (instituții);
- transparență: organele competente ale sistemului de justiție penală trebuie ținute la curent cu privire la progresul muncii de probațiune cu infractorii;
- motivare: este necesară obținerea participării active a infractorului la repararea consecințelor infracțiunii.

Principiile enunțate sunt consfințite la nivel național și în Legea cu privire la probațiune.¹⁰² Codul de etică al consilierului de probațiune reglementează principiile de care trebuie să se ghideze consilierii în activitatea sa:¹⁰³

a) *legalitatea* – în toate acțiunile sale consilierul de probațiune este obligat să respecte cu strictețe legea, drepturile, libertățile constituționale și fundamentale ale persoanei, în corespundere cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, Constituția Republicii Moldova, alte acte legislative și normative în vigoare;

b) *profesionalismul* – consilierul de probațiune trebuie să dea dovadă de calități profesionale în exercitarea atribuțiilor de serviciu și să-și dezvolte continuu abilitățile sale profesionale;

c) *nediscriminarea* – în activitatea profesională și în afara acesteia, consilierul de probațiune trebuie să se abțină, în toate cazurile, să discrimineze vre-o persoană pe teme de naționalitate, cetățenie, rasă, origine etnică, limba vorbită, religie, sex, opinie politică sau orice altă opinie, apartenență politică, avere, origine socială sau alte temeuri;

d) *ghidarea și încurajarea permanentă* – consilierul de probațiune trebuie să asiste și să consulte subiecții de probațiune pentru a-i reorienta spre reintegrarea în societate prin formarea unei atitudini corecte față de ordinea de drept și regulile de conviețuire socială;

¹⁰² Legea cu privire la probațiune: nr. 8 din 14.02.2008, art. 2¹. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 22.01.2016, nr. 13-19 art. 29.

¹⁰³ Punctul 6, Hotărârea Guvernului nr. 210 din 21-03-2013 cu privire la aprobarea Codului de etică al consilierului de probațiune Publicat: 29-03-2013 în Monitorul Oficial Nr. 64-68 art. 264.

e) *confidențialitatea* – în activitatea sa, consilierul de probațiune, trebuie să asigure în condițiile legii confidențialitatea (nedivulgarea) informației de care a luat cunoștință în cadrul activității sale profesionale;

f) *evitarea conflictelor de interes* – consilierul de probațiune trebuie să evite situații care ar presupune un conflict de interese profesional. În cazul existenței unor asemenea situații, consilierul de probațiune trebuie să se abțină de la exercitarea atribuțiilor funcționale și să înștiințeze superiorii despre aceasta.

3.4. Elemente de probațiune reglementate în legislația națională și internațională

Actele internaționale care reglementează valorile și principiile ce stau la baza probațiunii sunt:¹⁰⁴

a) Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată la New York la 10 decembrie 1948. *Adoptată și proclamată de Adunarea Generală a ONU prin Rezoluția 217 A (III) din 10.12.1948. Republica Moldova aderând la declarație prin Hotărârea Parlamentului nr. 217-XII din 28.07.1990*¹⁰⁵ - „recunoaște demnitatea inerentă tuturor membrilor familiei umane și a drepturilor lor egale și inalienabile; individul are îndatoriri față de colectivitate, numai în cadrul acesteia fiind posibilă dezvoltarea liberă și deplină a personalității sale; în exercitarea drepturilor și libertăților sale, fiecare persoană este supusă numai îngrădirilor stabilite de lege în scopul exclusiv al asigurării recunoașterii și respectului drepturilor și libertăților celorlalți și în vederea satisfacerii cerințelor juste ale moralei, ordinii publice și bunăstării generale, într-o societate democratică. popoarele și toate națiunile trebuie să tindă pentru ca toate persoanele și toate organele societății, să se străduiască, prin învățătură și educație, să dezvolte respectul pentru aceste drepturi și libertăți și să asigure, prin măsuri progresive de ordin național și internațional, recunoașterea și aplicarea lor universală și efectivă atât în cadrul statelor membre înseși cât și în teritoriile aflate sub jurisdicția lor”.

b) Convenția europeană privind supravegherea infractorilor condamnați condiționat sau liberați condiționat, întocmită la Strasbourg la 30 noiembrie 1964. *Acceptată de către Republica Moldova prin Legea nr. 131, din 11.07.2014*¹⁰⁶ stabilește că: „Statele Membre ale Consiliului Europei sunt obligate de a asigura pe teritoriul celorlalte Părți Contractante, fie reabilitarea socială a infractorilor cu sentințe suspendate sau liberați condiționat de către propriile instanțe de judecată sau executarea sentinței în cazul în care condițiile stabilite nu sunt îndeplinite”.

c) Ansamblul regulilor minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției pentru minori (*Regulile de la Beijing, Organizația Națiunilor Unite – Rezoluția 40/33 din 29 noiembrie 1985*)¹⁰⁷ „Recunoaște că tinerii, nefiind încă decât la stadiile inițiale ale dezvoltării personalității lor, au nevoie, pentru a se dezvolta psihic și intelectual și pentru a se integra mai bine în societate, de o atenție și o asistență deosebite și trebuie să fie protejați

¹⁰⁴ Zaharia V., Popa Vl., Popa V., Postu D., Astrahan L., Op. Cit., pp. 8-20.

¹⁰⁵ Declarația Universală a drepturilor omului din 10.12.1948. Adoptată la 10 decembrie 1948 la New York.

¹⁰⁶ Legea pentru acceptarea de către Republica Moldova a Convenției europene privind supravegherea infractorilor condamnați condiționat sau liberați condiționat: nr. 131, din 11.07.2014. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 08.08.2014, nr. 223-230.

¹⁰⁷ Rezoluția 40/33, din 29.11.1985. Organizația Națiunilor Unite. Disponibil la <http://probațiune.gov.md/files/getfile/156>. Accesat la 27.10.2022.

de lege potrivit cu condițiile care garantează liniștea lor, libertatea lor, demnitatea lor și siguranța lor. Justiția pentru minori face parte integrantă din procesul de dezvoltare națională a fiecărei țări, în cadrul general al justiției sociale pentru toți tinerii contribuind astfel, în același timp, la protejarea tineretului și la menținerea păcii și a ordinii în societate. Serviciile de justiție pentru minori trebuie să fie sistematic controlate și coordonate în vederea îmbunătățirii și perfecționării competenței personalului acestor servicii mai ales a metodelor sale, a felului de a se apropia de subiecți, precum și a atitudinilor față de aceștia.”

d) Convenția cu privire la drepturile copilului, adoptată de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 20 noiembrie 1989 la New York. *Republica Moldova aderând la convenție prin Hotărîrea Parlamentului nr. 408-XII din 12.12.1990. În vigoare pentru Republica Moldova din 25 februarie 1993*¹⁰⁸ „, a proclamat că copiii au dreptul la ajutor și la o asistență specială, Convinși că familia, unitatea fundamentală a societății, și mediul natural pentru creșterea și bunăstarea tuturor membrilor săi, și în mod deosebit copiii, trebuie să beneficieze de protecția și de asistența de care are nevoie pentru a putea să joace pe deplin rolul său în societate”.

Printre recomandările Consiliului Europei, în domeniul probațiunii, menționăm:¹⁰⁹

a) Recomandarea Nr. R (92) 16 a Comitetului de Miniștri către statele membre referitoare la regulile europene asupra sancțiunilor aplicate în comunitate are ca scop „, să stabilească un ansamblu de norme care permit legiuitorului național și practicienilor de referință autorizați cu decizia ca organele însărcinate cu executarea să asigure o aplicare justă și eficace a sancțiunilor și măsurilor aplicate în comunitate. Această aplicare trebuie să vizeze menținerea unui echilibru necesar și de dorit, pe de o parte, între exigențele apărării societății în dublul său aspect de protecție a ordinii publice și de aplicare a normelor vizând să repare prejudiciul cauzat victimelor, și, pe de altă parte, indispensabila luare în considerare a nevoilor delincventului în condițiile inserției sociale”.

b) Recomandarea Nr. R (99) 19 a Comitetului de Miniștri către statele membre cu privire la medierea în materie penală „recunoaște că medierea poate să contribuie la conștientizarea rolului important al fiecărei persoane și al comunității în prevenirea și abordarea infracțiunilor și în rezolvarea conflictelor asociate acestora, încurajând astfel efectele penale mai constructive și mai puțin represive ale justiției penale”.

c) Recomandarea Nr. R 22 (99) a Comitetului de Miniștri către statele membre cu privire la supraaglomerarea închisorilor și inflația populației închisorilor „afirmă că măsurile concepute pentru combaterea supraaglomerării închisorilor și reducerea populației închisorilor trebuie integrate într-o politică rațională și coerentă privind infracționalitatea îndreptată spre prevenirea infracționalității și a comportamentului infracțional, adoptarea unei legislații eficiente, protejarea siguranței publice, individualizarea sancțiunilor și măsurilor și reintegrarea socială a infractorilor”.

d) Recomandarea Rec (2000)22 a Comitetului de Miniștri către statele membre în legătură cu îmbunătățirea implementării regulilor europene privind sancțiuni și măsuri comunitare stabilește că „În general, nicio sancțiune sau măsură comunitară nu trebuie să se

¹⁰⁸ Convenția internațională cu privire la drepturile copilului. Disponibil la <http://probatune.gov.md/files/getfile/157>. Accesat la 27.10.2022.

¹⁰⁹ Consiliul Europei, Compendiu de documente ale Consiliului Europei privind prevenirea penitenciarelor, 2015. Disponibil la <http://probatune.gov.md/files/getfile/158>. Accesat la 27.10.2022.

ia pe durată nedeterminată. Durata sancțiunilor și măsurilor comunitare trebuie stabilită de autoritățile împuternicite să ia această hotărâre, în limitele și în condițiile impuse de lege”.

e) Recomandarea Rec (2003)22 a Comitetului de Miniștri către statele membre cu privire la liberarea condiționată „Recunoaște că eliberarea condiționată prezintă una din cele mai eficiente căi de prevenire a recidivei și promovare a plasării, reintegrării planificate, asistenței și supravegherii deținutului în comunitate”.

f) Recomandarea comitetului de miniștri ai statelor membre, referitoare la regulile penitenciare europene Rec (2006)2 reglementează: „Toate persoanele private de libertate vor fi tratate prin respectarea drepturilor omului. Fiecare perioadă de detenție trebuie să fie gestionată astfel încât să faciliteze reintegrarea persoanelor private de libertate în societatea liberă. Cooperarea cu serviciile sociale externe și participarea societății civile la viața din penitenciar trebuie încurajate pe cât posibil”.

g) Recomandarea Rec (2006)13 a Comitetului de Miniștri al statelor-membre privind detenția provizorie, condițiile în care are loc aceasta, precum și aplicarea garanțiilor împotriva abuzului „Consideră necesitatea de a veghea ca recurgerea la detenția provizorie să fie întotdeauna excepțională și întotdeauna justificată. Se impune necesitatea de a asigura ca persoanele plasate în detenție provizorie să fie în măsură nu doar să-și pregătească apărarea și să-și mențină relațiile cu familia, dar și să fie deținute în condiții compatibile cu statutul lor juridic bazat pe prezumția nevinovăției”.

h) Recomandarea CM/Rec (2010)1 Comitetului de Miniștri către statele membre cu privire la Regulile de Probațiune ale Consiliului Europei „Consideră că scopul probațiunii este de a contribui la un proces corect de justiție penală, precum și la siguranța publică prin prevenirea și reducerea comiterii infracțiunilor. Consideră că agențiile de probațiune sunt unele dintre cele mai importante agenții de justiție și că activitatea lor are un impact asupra reducerii populației din închisori”.

i) Recomandarea Comitetului de Miniștri CM/Rec (2014)4 către statele membre privind monitorizarea electronică „Subliniază încă o dată că suprapopularea închisorilor și creșterea numărului de deținuți constituie o provocare majoră pentru administrațiile penitenciarelor și pentru sistemul juridic în general, atât în ce privește drepturile omului, cât și din punct de vedere al conducerii eficiente a instituțiilor penale. Recunoaște că monitorizarea electronică folosită în cadrul procesului de justiție penală poate ajuta la reducerea recurgerii la privarea de libertate, asigurând în același timp o supraveghere eficientă a suspecților și infractorilor în cadrul comunității, ajutând astfel la prevenirea infracțiunilor. Recunoaște în același timp că tehnologia folosită pentru monitorizarea electronică trebuie utilizată într-o manieră bine organizată și proporționată pentru a se reduce potențialele efecte negative asupra vieții private și de familie a persoanei monitorizate electronic și asupra unor terțe părți implicate”.

Legislația Republicii Moldova conține multiple prevederi în domeniul probațiunii. Printre cele mai principale identificăm:

- a) Constituția Republicii Moldova¹¹⁰;

¹¹⁰ Constituția Republicii Moldova: nr. 01 din 29.07.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 29.03.2016, nr. 78, art. 140.

- b) Codul penal al Republicii Moldova¹¹¹;
- c) Codul de procedură penală al Republicii Moldova¹¹²;
- d) Codul contravențional al Republicii Moldova¹¹³;
- e) Codul de executare al Republicii Moldova¹¹⁴;
- f) Legea cu privire la probațiune¹¹⁵;
- g) Legea cu privire la adaptarea socială a persoanelor eliberate din locurile de detenție¹¹⁶;
- h) Hotărârea de Guvern nr. 827, din 10.09.2010 privind organizarea și funcționarea organelor de probațiune¹¹⁷;
- i) Hotărârea de Guvern nr.210, din 21.03.2013 cu privire la aprobarea Codului de etică al consilierului de probațiune¹¹⁸;
- j) Hotărârea de Guvern nr. 1643, din 31.12.2003 despre aprobarea Regulamentului cu privire la modul de executare a pedepsei penale sub formă de muncă neremunerată în folosul comunității¹¹⁹;
- k) Hotărârea de Guvern nr.746, din 26.10.2015 cu privire la crearea Consiliului național de coordonare a activității de reintegrare socială a persoanelor eliberate din locurile de detenție¹²⁰;
- l) Hotărârea de Guvern nr. 1322, din 08.12.2016 pentru aprobarea Regulamentului privind monitorizarea electronică a persoanelor¹²¹.

3.5. Serviciul de probațiune și consilierul de probațiune

La nivel național, actualmente, activează 38 de Birouri de probațiune subordonate Inspectoratului Național de Probațiune.¹²²

¹¹¹ Codul Penal al Republicii Moldova: nr. 985 din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 14.04.2009, nr. 72-74.

¹¹² Codul de procedură penală: nr. 122 din 14.03.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 05.11.2013, nr. 248-251, art. 699.

¹¹³ Codul contravențional al Republicii Moldova: nr. 218 din 24.10.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 17.03.2017, nr. 78-84, art. 100.

¹¹⁴ Codul de executare al Republicii Moldova: nr. 443 din 24.12.2004. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 05.11.2010, nr. 214-220, art. 704.

¹¹⁵ Legea cu privire la probațiune: nr. 08 din 14.02.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 22.01.2016, nr. 13-19, art. 29.

¹¹⁶ Legea cu privire la adaptarea socială a persoanelor eliberate din locurile de detenție: nr. 297, din 24.02.1999. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 22.04.1999, nr. 39-41, art. 171.

¹¹⁷ Hotărârea de Guvern privind organizarea și funcționarea organelor de probațiune: nr. 827, din 10.09.2010. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 14.09.2010, nr. 166-168, art. 907.

¹¹⁸ Hotărârea de Guvern cu privire la aprobarea Codului de etică al consilierului de probațiune: nr. 210, din 21.03.2013. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 29.03.2013, nr. 64-68, art. 264.

¹¹⁹ Hotărârea de Guvern despre aprobarea Regulamentului cu privire la modul de executare a pedepsei penale sub formă de muncă neremunerată în folosul comunității: nr. 1643 din 31.12.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 23.01.2004, nr. 16-18, art. 124.

¹²⁰ Hotărârea de Guvern cu privire la crearea Consiliului național de coordonare a activității de reintegrare socială a persoanelor eliberate din locurile de detenție: nr.746 din 26.10.2015. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 30.10.2015, nr. 297-300, art. 839.

¹²¹ Hotărârea de Guvern pentru aprobarea Regulamentului privind monitorizarea electronică a persoanelor: nr. 1322 din 08.12.2016. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 16.12.2016, nr. 441-451, art. 1414.

¹²² Inspectoratul Național de Probațiune, Scurt istoric. Disponibil la <http://probatune.gov.md/scurt-istoric>. Accesat la 28.10.2022.

Personalul de probațiune constă din consilieri de probațiune cu statut de funcționari publici. Legea cu privire la probațiune definește consilierul de probațiune „*persoană care desfășoară nemijlocit activitate de probațiune*”.¹²³

În cadrul serviciului de probațiune pot activa voluntari. Personalul serviciului de probațiune dispune de legitimație de serviciu și insignă, ale căror modele sînt aprobate de Guvern. Modul și condițiile de satisfacere a serviciului de către personalul serviciului de probațiune sînt reglementate de actele legislative și normative pentru activitatea funcționarilor publici și de Regulamentul de activitate al serviciului de probațiune.

Funcțiile de bază ale Inspectoratului Național de Probațiune sunt:¹²⁴

- 1) implementarea politicii statului în domeniul probațiunii;
- 2) asigurarea implementării legislației în domeniul probațiunii;
- 3) coordonarea, în condițiile legii, a activității de probațiune;
- 4) asigurarea organizării și funcționării subdiviziunilor teritoriale;
- 5) conlucrarea cu instituțiile publice și asociațiile obștești în domeniul probațiunii;
- 6) identificarea necesităților de angajare și formare a personalului angajat, contribuirea și asigurarea îmbunătățirii capacităților profesionale ale acestuia;
- 7) asigurarea creării și gestionării sistemelor informaționale și bazelor de date în domeniile de competență;
- 8) gestionarea mijloacelor financiare și materiale, alocate pentru organizarea activității de probațiune.

Inspectoratul Național de Probațiune este condus de un director. Numirea în și eliberarea din funcție a directorului se efectuează prin ordinul ministrului justiției. La rîndul său, directorul este asistat de doi directori adjuncți.

Inspectoratul Național de Probațiune are dreptul să constituie Centrul instructiv-metodic, care asigură pregătirea profesională inițială și formarea continuă a angajaților Inspectoratului Național de Probațiune.

Deasemenea, în conformitate cu Regulamentul privind organizarea și funcționarea organelor de probațiune sub egida Inspectoratului activează centrele de reabilitare socială a persoanelor liberate de pedeapsă penală care se constituie în trei regiuni teritoriale ale Republicii Moldova: nord, centru și sud.

Organele de probațiune, potrivit competenței lor, colaborează cu autorități publice și organizații neguvernamentale.

3.6. Statutul, drepturile, obligațiile și responsabilitățile consilierului pe probațiune

Consilierul de probațiune are statut de funcționar public, fiind supus reglementărilor Legii cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public.

¹²³ Legea cu privire la probațiune: nr. 8 din 14.02.2008, art. 2. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 22.01.2016, nr. 13-19 art. 29.

¹²⁴ Hotărârea de Guvern privind organizarea și funcționarea organelor de probațiune: nr. 827, din 10.09.2010, pct. 9. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 14.09.2010, nr. 166-168, art. 907.

Consilierul de probațiune își desfășoară activitatea în baza principiului legalității, independenței profesionale, care îi conferă dreptul de inițiativă și decizie în exercitarea actului profesional, cu asumarea deplină a răspunderii pentru calitatea acestuia.¹²⁵

Consilierul de probațiune în activitatea sa respectă:

- drepturile și libertățile fundamentale ale omului,
- Constituția Republicii Moldova și actele normative,
- prevederile reglementărilor interne
- dispozițiile legale ale șefilor ierarhici privind activitatea profesională.

Legiuitorul prin articolul 23 al Legii cu privire la probațiune determină aria de competență a consilierului de probațiune¹²⁶:

- a) ține evidența subiecților probațiunii;
- b) exercită evaluarea psihosocială a personalității subiectului probațiunii;
- c) exercită supravegherea subiecților probațiunii;
- d) acordă asistență și consiliere subiecților probațiunii;
- e) monitorizează executarea măsurilor de constrângere cu caracter educativ;
- f) întocmește referate prezentințiale de evaluare psihosocială a personalității la solicitarea instituțiilor competente;
- g) asigură executarea pedepsei penale și contravenționale sub formă de muncă neremunerată în folosul comunității, precum și a pedepsei sau a sancțiunii cu privarea de dreptul de a ocupa o anumită funcție sau de a exercita o anumită activitate;
- h) implementează programe probaționale;
- i) încheie acorduri cu subiecții probațiunii pentru acordarea asistenței postpenitenciare;
- j) acordă asistență postpenitenciară;
- k) conlucrează cu autoritățile publice și cu asociațiile obștești în domeniul probațiunii;
- l) participă la ședințele de judecată;
- m) prezintă date statistice;
- n) întocmește rapoarte despre activitatea sa;
- o) evaluează activitatea de probațiune;
- p) înaintează propuneri în vederea dezvoltării activității de probațiune;
- q) păstrează confidențialitatea datelor de care a luat cunoștință în executarea obligațiilor de serviciu, chiar și după încetarea activității de probațiune, cu excepția cazurilor prevăzute de lege;
- r) respectă normele de conduită în conformitate cu Codul de etică al consilierului de probațiune.

Consilierul de probațiune are dreptul¹²⁷:

- să citeze subiecții probațiunii;
- să solicite de la subiecții probațiunii respectarea obligațiilor și restricțiilor stabilite de instanța de judecată și de legislație;
- să se familiarizeze cu dosarele penale și contravenționale ale subiecților probațiunii;

¹²⁵ Hotărârea de Guvern cu privire la aprobarea Codului de etică al consilierului de probațiune: nr. 210, din 21.03.2013, pnc. 7. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 29.03.2013, nr. 64-68, art. 264.

¹²⁶ Legea cu privire la probațiune: nr. 08 din 14.02.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 22.01.2016, nr. 13-19, art. 29.

¹²⁷ Ibidem, art. 24.

- să aibă acces în penitenciare, în inspectoratele de poliție, procuratură, în administrațiile publice centrale și locale în scop de exercitare a atribuțiilor de serviciu;
- să viziteze subiecții probațiunii la domiciliu, reședință, la locul de muncă și de studii;
- să solicite de la administrațiile publice centrale și locale, organizațiile neguvernamentale, de la persoanele fizice și juridice informații necesare pentru desfășurarea activităților de probațiune;
- să primească orice informație relevantă despre subiectul probațiunii în limitele atribuțiilor de serviciu;
- să solicite de la subiecții probațiunii documente relevante pentru caz în limitele atribuțiilor de serviciu;
- să verifice executarea de către subiecții probațiunii a cerințelor expuse în planul de probațiune;
- să înainteze propuneri referitoare la programele guvernamentale de adaptare socială a persoanelor eliberate din locurile de detenție.

Codul de etică al consilierului de probațiune reglementează expres obligațiile pe care le au aceștia în exercitarea atribuțiilor de serviciu¹²⁸:

- a) să îndeplinească cu profesionalism, loialitate, corectitudine și în mod conștiincios sarcinile de serviciu și să se abțină de la orice faptă care ar putea aduce prejudicii instituției în care își desfășoară activitatea;
- b) să depună sîrguința necesară în vederea îndeplinirii cu respectarea termenelor legale, a atribuțiilor de serviciu conform repartizării;
- c) să impună ordine și decență în timpul desfășurării activităților specifice, prin adoptarea unei atitudini echilibrate, demne și civilizate, față de persoanele aflate în evidența organelor de probațiune și de celelalte persoane cu care intră în contact;
- d) este obligat să își exercite profesia cu responsabilitate, în conformitate cu competențele corespunzătoare treptelor de competență profesională;
- e) este obligat să folosească resursele și mijloacele materiale care îi sunt puse la dispoziție conform destinației lor, exclusiv în interesul serviciului;
- f) să dispună de abilități de comunicare, de lucru în echipă și de gestionare a situațiilor conflictuale, precum și deschidere pentru înțelegerea problemelor sociale ale comunității în care își exercită profesia;
- g) să colaboreze cu actorii comunitari.

Consilierul de probațiune se află sub protecția statului. Viața, sănătatea, capacitatea de muncă și bunurile personalului organelor de probațiune sînt supuse asigurării de stat obligatorii de la bugetul de stat, suma asigurată fiind egală cu suma drepturilor bănești pe 10 ani din ultima funcție.¹²⁹

¹²⁸ Hotărârea de Guvern cu privire la aprobarea Codului de etică al consilierului de probațiune: nr. 210, din 21.03.2013. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 29.03.2013, nr. 64-68, art. 264.

¹²⁹ Legea cu privire la probațiune: nr. 08 din 14.02.2008, art. 25. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 22.01.2016, nr. 13-19, art. 29.

3.7. Colaborarea serviciului de probațiune cu alte instituții

În vederea realizării scopului activității de probațiune consilierul de probațiune colaborează cu¹³⁰:

- reprezentanții Ministerului Afacerilor Interne,
- procuratura,
- administrația publică locală,
- direcțiile pentru protecția drepturilor copilului,
- direcțiile asistență socială și protecția familiei,
- instituțiile de învățământ,
- instituțiile sanitare,
- instituțiile penitenciare,
- comunitățile religioase,
- agențiile teritoriale pentru ocuparea forței de muncă,
- asociațiile obștești, etc.

Administrația publică locală reprezintă „totalitatea autorităților publice locale constituite, în condițiile legii, pentru promovarea intereselor generale ale locuitorilor unei unități administrativ-teritoriale”.¹³¹

Competențele de bază ale *consiliului local* care sunt destinate unei mai ușoare și efective reinsertii sociale a persoanelor în conflict cu legea penală:

a) Constituirea fondurilor de rezervă ale autorităților administrației publice locale, utilizarea și alocarea mijloacelor acestora (acordarea de ajutor unic persoanelor social vulnerabile, finanțarea unor acțiuni de promovare a culturii, altor activități având drept scop dezvoltarea comunității; etc.)

b) Crearea Consiliului Local pentru Protecția Drepturilor Copilului.

Primarul este autoritatea reprezentativă a populației unității administrativ-teritoriale și executivă a consiliului local. Primarul este șeful administrației publice locale. Primarul participă la ședințele consiliului local și are dreptul să se pronunțe asupra tuturor problemelor supuse dezbaterii.

Serviciul de asistență socială comunitară își desfășoară activitatea în baza Regulamentului-cadru de activitate al Serviciului de asistență socială comunitară.¹³²

În conformitate cu actul menționat, serviciul de asistență socială comunitară este un serviciu creat pe lângă structura teritorială de asistență socială din subordinea Consiliului raional (municipal). Serviciul de asistență socială comunitară are drept scop prestarea asistenței sociale la nivel de comunitate pentru prevenirea și depășirea situațiilor de dificultate la nivel de comunitate.

Asistentul social comunitar este un actor important din comunitate, specialist în domeniul asistenței sociale, care oferă ajutorul necesar persoanelor și grupurilor în dificultate și, în caz de necesitate, referă cazurile complexe spre alți specialiști, servicii și instituții care

¹³⁰ Inspectoratul Național de Probațiune, Parteneriate naționale. Disponibil la <http://probațiune.gov.md/nationale>. Accesat la 30.10.2022.

¹³¹ Legea privind administrația publică locală: nr. 436, din 28.12.2006, art. 1. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 09.03.2007, nr. 32-35 art. 116.

¹³² Ordinul Ministrului Protecției Sociale, Familiei și Copilului nr.54 din 10 iunie 2009.

prestează servicii sociale specializate pentru a depăși perioada dificilă, a rezolva problema sau a obține un sprijin adecvat.

Serviciul de asistență pedagogică se creează, prin decizia Consiliului raional, ca subdiviziune a Direcției Învățământ, în scopul asigurării și respectării drepturilor copiilor la dezvoltare, educație, protecție, (re)integrare în comunitate și socializare.¹³³ activitatea sa se desfășoară în baza *Regulamentul cu privire la organizarea și funcționarea Centrului Republican de Asistență Psihopedagogică și Regulamentul-cadru cu privire la organizarea și funcționarea Serviciului raional/municipal de asistență psihopedagogică.*¹³⁴

Asistență socială reprezintă componentă a sistemului național de protecție socială, în cadrul căruia statul și societatea civilă se angajează să prevină, să limiteze sau să înlăture efectele temporare sau permanente ale unor evenimente considerate drept riscuri sociale, care pot genera marginalizarea ori excluderea socială a persoanelor și a familiilor aflate în dificultate.¹³⁵

În conformitate cu Legea cu privire la asistența socială, obiectivele asistenței sociale constau în:

a) depășirea stării de dependență socială sau în înlăturarea stării de dificultate a persoanelor sau a familiilor și în asigurarea integrării lor sociale, cu respectarea principiului autonomiei.

b) reintegrarea socială a persoanei sau a familiei cu statut social lezat este orientată spre restabilirea și îmbunătățirea relațiilor acestora în societate.

Poliția este o instituție publică specializată a statului, în subordinea Ministerului Afacerilor Interne, care are misiunea de a apăra drepturile și libertățile fundamentale ale persoanei prin activități de menținere, asigurare și restabilire a ordinii și securității publice, de prevenire, investigare și de descoperire a infracțiunilor și contravențiilor.¹³⁶

În baza Acordului de colaborare între Inspectoratul Național de Probațiune și Inspectoratul General al Poliției, Inspectoratul General al Poliției se obligă¹³⁷:

a) să informeze Biroul de probațiune prin intermediul Inspectoratelor de Poliție, despre încălcările obligațiilor stabilite de instanța de judecată, comise de către persoanele asupra cărora au fost aplicate astfel de obligațiuni;

b) să prezinte prin intermediul Inspectoratelor de Poliție, informația solicitată de Birourile de probațiune, privind comportamentul persoanelor aflate la evidență în societate;

c) să asigure prin intermediul Inspectoratelor de Poliție, la solicitarea consilierului de probațiune, la necesitate, participarea angajatului poliției privind exercitarea în comun a unei acțiuni de vizitare a persoanelor aflate la evidență;

¹³³ Ghidul de formare a consilierului de probațiune în activitatea de conlucrare cu comunitatea, Chișinău, 2018. Disponibil la <http://probatune.gov.md/files/getfile/356>. Accesat la 30.10.2022.

¹³⁴ Hotărârea Guvernului cu privire la Centrul Republican de Asistență Psihopedagogică și Serviciul raional/municipal de asistență psihopedagogică: nr. 732, din 16.09.2013. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 20.09.2013, nr. 206-211 art. 823.

¹³⁵ Legea asistenței sociale: nr. 547, din 25.12.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 12.03.2004, nr. 42-44 art. 249.

¹³⁶ Legea cu privire la activitatea Poliției și statutul polițistului: nr. 320, din 27.12.2012, art. 2. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 01.03.2013, nr. 42-47 art. 145.

¹³⁷ Acordul de colaborare între Inspectoratul Național de Probațiune și Inspectoratul General al Poliției semnat la 15 aprilie 2019. Disponibil la <http://probatune.gov.md/files/getfile/4317>. Accesat la 30.10.2022.

d) să asigure consilierilor de probațiune, în limita scopului activității, la solicitarea informației din dosarele penale și la orele contravenționale ale subiecților probațiunii.

Agenția Teritorială pentru Ocuparea Forței de Muncă stabilește că integrarea pe piața muncii este una din nevoile beneficiarilor raportate la reinserția socială. Serviciile de informare și consiliere profesională sânt considerate dintre cele mai importante servicii pe piața muncii, care trebuie să fie dezvoltate. Beneficiarii pot solicita încadrarea la un curs gratuit de formare profesională persoanele care se înscriu în una din următoarele categorii: calificare, recalificare, perfecționare.¹³⁸ Relațiile între Agenția Teritorială pentru Ocuparea Forței de Muncă și Inspectoratul Național de Probațiune se stabilesc prin Acord de colaborare.¹³⁹

Biserica ca instituție, are obiectivul este să asigure asistența spiritual-religioasă a tuturor enoriașilor, să practice caritatea creștină, să dea ajutor celor nevoiași etc. Nivelele de intervenție în practica asistenței sociale bisericești sunt: persoana, familia, familia lărgită, comunitatea, societatea. Statul încurajează și sprijină activitatea socială, morală, culturală și de caritate a cultelor religioase și a părților lor componente.¹⁴⁰

Organizațiile neguvernamentale reprezintă o excelentă ocazie de optimizare a sistemului de probațiune. Sânt deja exemple bine fundamentate, precum sistemul englez și cel olandez care cooperează foarte bine cu ONG-urile. Acestea sunt sursa de ameliorare a nevoilor sociale pentru cei aflați în dificultate. ONG-urile sânt creative, vin ca și o alternativă și au numai avantaje.¹⁴¹

➤ **SURSE BIBLIOGRAFICE:**

1. Acord de colaborare, între Oficiul central de probațiune și Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă, semnat 12 august 2011. Disponibil la <http://probatune.gov.md/files/getfile/356>. Accesat la 30.10.2022.

2. Acordul de colaborare între Inspectoratul Național de Probațiune și Inspectoratul General al Poliției semnat la 15 aprilie 2019. Disponibil la <http://probatune.gov.md/files/getfile/4317>. Accesat la 30.10.2022.

3. Bodrug L., Muntean I., Raport thematic. Generalizarea și realizarea studiului privind implementarea legii cu privire la probațiune în Republica Moldova (probațiunea prezentințială și sentințială în comunitate), Chișinău 2012.

4. Codul contravențional al Republicii Moldova: nr. 218 din 24.10.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 17.03.2017, nr. 78-84, art. 100.

5. Codul de executare al Republicii Moldova: nr. 443 din 24.12.2004. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 05.11.2010, nr. 214-220, art. 704.

6. Codul de procedură penală: nr. 122 din 14.03.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 05.11.2013, nr. 248-251, art. 699.

¹³⁸ Ghidul de formare a consilierului de probațiune în activitatea de conlucrare cu comunitatea, Chișinău 2018. Disponibil la <http://probatune.gov.md/files/getfile/356>. Accesat la 30.10.2022.

¹³⁹ Acord de colaborare, între Oficiul central de probațiune și Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă, semnat 12 august 2011. Disponibil la <http://probatune.gov.md/files/getfile/356>. Accesat la 30.10.2022.

¹⁴⁰ Legea privind libertatea de conștiință, de gândire și de religie: nr. 125, din 11.05.2007. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 17.08.2007, nr. 127-130 art. 546.

¹⁴¹ Zaharia V., Harconiță N., Popa Vl., Op. Cit., p. 31.

7. Codul Penal al Republicii Moldova: nr. 985 din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 14.04.2009, nr. 72-74.
8. Consiliul European, Compendiu de documente ale Consiliului European privind prevenirea penitenciarelor, 2015. Disponibil la <http://probatiune.gov.md/files/getfile/158>. Accesat la 27.10.2022.
9. Constituția Republicii Moldova: nr. 01 din 29.07.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 29.03.2016, nr. 78, art. 140.
10. Convenția internațională cu privire la drepturile copilului. Disponibil la <http://probatiune.gov.md/files/getfile/157>. Accesat la 27.10.2022.
11. Declarația Universală a drepturilor omului din 10.12.1948. Adoptată la 10 decembrie 1948 la New York.
12. European Probation Service Systems. Disponibil la https://www.cep-probation.org/wp-content/uploads/2018/10/2008European_Probation_intro_FRE-v.pdf. Accesat la 25.10.2022.
13. European Probation Service Systems: a comparative overview. Disponibil la https://www.cep-probation.org/wp-content/uploads/2018/10/2008European_Probation_intro_FRE-v.pdf. Accesat la 26.10.2022.
14. Ghidul de formare a consilierului de probațiune în activitatea de conlucrare cu comunitatea, Chișinău, 2018. Disponibil la <http://probatiune.gov.md/files/getfile/356>. Accesat la 30.10.2022.
15. Hotărârea de Guvern cu privire la aprobarea Codului de etică al consilierului de probațiune: nr. 210, din 21.03.2013. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 29.03.2013, nr. 64-68, art. 264.
16. Hotărârea de Guvern cu privire la crearea Consiliului național de coordonare a activității de reintegrare socială a persoanelor eliberate din locurile de detenție: nr.746 din 26.10.2015. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 30.10.2015, nr. 297-300, art. 839.
17. Hotărârea de Guvern despre aprobarea Regulamentului cu privire la modul de executare a pedepsei penale sub formă de muncă neremunerată în folosul comunității: nr. 1643 din 31.12.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 23.01.2004, nr. 16-18, art. 124.
18. Hotărârea de Guvern pentru aprobarea Regulamentului privind monitorizarea electronică a persoanelor: nr. 1322 din 08.12.2016. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 16.12.2016, nr. 441-451, art. 1414.
19. Hotărârea de Guvern privind organizarea și funcționarea organelor de probațiune: nr. 827, din 10.09.2010. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 14.09.2010, nr. 166-168, art. 907.
20. Hotărârea Guvernului cu privire la Centrul Republican de Asistență Psihopedagogică și Serviciul raional/municipal de asistență psihopedagogică: nr. 732, din 16.09.2013. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 20.09.2013, nr. 206-211 art. 823.
21. Institut des hautes études du ministère de l'Intérieur, Probation française : comparaison analytique internationale et européenne. Disponibil la <https://www.ihemi.fr/articles/probation-francaise-comparaison-analytique-internationale-et-europeenne> accesat la 25.10.2022.
22. Legea asistenței sociale: nr. 547, din 25.12.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 12.03.2004, nr. 42-44 art. 249.

23. Legea cu privire la activitatea Poliției și statutul polițistului: nr. 320, din 27.12.2012, art. 2. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 01.03.2013, nr. 42-47 art. 145.
24. Legea cu privire la adaptarea socială a persoanelor eliberate din locurile de detenție: nr. 297, din 24.02.1999. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 22.04.1999, nr. 39-41, art. 171.
25. Legea pentru acceptarea de către Republica Moldova a Convenției europene privind supravegherea infractorilor condamnați condiționat sau liberați condiționat: nr. 131, din 11.07.2014. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 08.08.2014, nr. 223-230.
26. Legea privind administrația publică locală: nr. 436, din 28.12.2006, art. 1. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 09.03.2007, nr. 32-35 art. 116.
27. Legea cu privire la probațiune: nr. 8, din 14.02.2008, art. 2. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 22.01.2016, nr. 13-19 art. 29..
28. Ordinul Ministrului Protecției Sociale, Familiei și Copilului nr.54 din 10 iunie 2009.
29. Oxford Advanced American Dictionary. Disponibil la https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/american_english/probation#:~:text=%2Fpro%CA%8A%CB%88be%C9%AA%CA%83n%2F,prisoner%20was%20put%20on%20probation. Accesat la 24.10.2022.
30. Petit J. G., L'amendement ou l'entreprise de réforme morale des prisonniers en France au XIXe siècle. În: *Déviance et société* Année 1982, nr. 6-4 pp. 331-351. Disponibil la https://www.persee.fr/doc/ds_0378-7931_1982_num_6_4_1122. Accesat la 25.10.2022.
31. Punctul 6, Hotărârea Guvernului nr. 210 din 21-03-2013 cu privire la aprobarea Codului de etică al consilierului de probațiune Publicat: 29-03-2013 în Monitorul Oficial Nr. 64-68 art. 264.
32. Rezoluția 40/33, din 29.11.1985. Organizația Națiunilor Unite. Disponibil la <http://probatiune.gov.md/files/getfile/156>. Accesat la 27.10.2022.
33. Shiman L. L., The Church of England Temperance Society In the Nineteenth Century, *Historical Magazine of the Protestant Episcopal Church*, Vol. 41, No. 2, Fortieth Anniversary Number (JUNE 1972), pp. 179-195. Disponibil la <https://www.jstor.org/stable/42973345>. Accesat la 25.10.2022.
34. Zaharia V., Popa Vl., Popa V., Postu D., Astrahan L. Ghidul consilierului de probațiune. Chișinău: Tipogr. „Bons Offi ces” S.R.L
35. Zaharia, V., Harconiță, N., Popa, Vl. Ghid de implicare comunitară în activitatea de probațiune în privința minorilor, Chișinău, 2010.
36. European Probation Service Systems. Disponibil la https://www.cep-probation.org/wp-content/uploads/2018/10/2008European_Probation_intro_FRE-v.pdf. Accesat la 25.10.2022.
37. European Probation Service Systems: a comparative overview. Disponibil la https://www.cep-probation.org/wp-content/uploads/2018/10/2008European_Probation_intro_FRE-v.pdf. Accesat la 26.10.2022.
38. Legea privind libertatea de conștiință, de gândire și de religie: nr. 125, din 11.05.2007. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 17.08.2007, nr. 127-130 art. 546.

➤ **SURSE WEB:**

39. Inspectoratul Național de Probațiune, Parteneriate naționale. Disponibil la <http://probativne.gov.md/nationale>. Accesat la 30.10.2022.

40. Inspectoratul Național de Probațiune, Scurt istoric. Disponibil la <http://probativne.gov.md/scurt-istoric>. Accesat la 28.10.2022.

41. Inspectoratul Național de Probațiune. Disponibil la <http://probativne.gov.md/scurt-istoric>. Accesat la 25.10.2022.

42. Noțiunea de probațiune - definiție. Disponibil la <https://www.qdidactic.com/sanatate-sport/psihologie/criminalistica/notiunea-de-probativne-definitie355.php>. Accesat la 24.10.2022.

➤ **ÎNTREBĂRI PENTRU AUTOEVALUARE:**

1. Ce reprezintă probațiunea?
2. Determinați scopul probațiunii?
3. Identificați formele probațiunii.
4. Analizați cum a apărut și evoluat conceptul de probațiune în mai multe țări ale lumii.
5. Analizați cum a apărut și evoluat conceptul de probațiune în Republica Moldova.
6. Explicați care principii stau la baza instituției probațiunii.
7. Analizați conținutul actelor internaționale care reglementează valorile și principiile ce stau la baza probațiunii.
8. Identificați cadrul normativ național în domeniul probațiunii.
9. Ce reprezintă serviciul de probațiune:
10. Care este rolul și atribuțiile consilierului de probațiune?
11. Ce statut are consilierul de probațiune?
12. Identificați instituțiile cu care colaborează serviciul de probațiune.

➤ **NOTE:**

4. PROBAȚIUNEA PRESENTENȚIALĂ INSTRUMENT ÎN CADRUL INDIVIDUALIZĂRII PEDEPSEI

4.1. Apariția și evoluția conceptului de probațiune presentențială în Republica Moldova

4.2. Reglementarea probațiunii presentențiale în legislația Republicii Moldova

4.3. Aspecte teoretico-practice ale activităților desfășurate în cadrul probațiunii presentențiale

4.4. Referatul presentențial de evaluare psiho-socială a minorului aflat în conflict cu legea (definiție, structura și solicitarea referatului)

4.5. Atitudini și principii de lucru ale consilierilor de probațiune presentențială

4.6. Etapele de culegere a informațiilor, analiza și sinteza datelor

4.7. Metode și tehnici psiho-sociale de lucru cu minorii în conflict cu legea

4.8. Utilizarea interviului în lucru cu minorii delicvenți

4.9. Asistența și consilierea minorilor în conflict cu legea la faza presentențială

4.10. Procesul de evaluare a minorilor delicvenți: evaluarea inițială, autoevaluarea, evaluarea abilităților sociale ale minorului, evaluarea problemelor de dependență, evaluarea stimei de sine, evaluarea comportamentului infracțional, estimarea riscului de recidivă.

4.1. Apariția și evoluția conceptului de probațiune presentențială în Republica Moldova

Probațiunea presentențială reprezintă evaluarea psihosocială a personalității bănuțitului, învinuitului, inculpatului care îmbracă forma unui referat presentențial.¹⁴²

În 2003 a fost format un grup de experți internaționali în vederea desfășurării unei Misiuni de Evaluare a necesităților. Obiectivul grupului a fost implementarea măsurilor de resocializare și reintegrare a infractorilor din Moldova (Probațiune) inclusiv măsurii privind cadrul juridic, aspecte legate de infrastructură, atitudinea societății, obstacole și un eventual impact.¹⁴³

În rezultatul recomandărilor Misiunii de evaluare, în august 2003 a fost instituit un Grup de lucru, care a desfășurat unele activități ce țin de probațiunea penitenciară, a fost definitivată legea cu privire la probațiune, care reprezenta o detaliere a reglementărilor cuprinse în Codul de Executare. De asemenea, au fost stabilite procedura și modalitatea de întocmire a referatelor de probațiune presentențială în privința minorilor.

În toamna anului 2003 Institutul de Reforme Penale în parteneriat cu UNICEF Moldova, a demarat proiectul „Alternative la detenție pentru copii în sistemul de justiție penală” având drept scop promovarea alternativelor la detenție pentru copii, și în mod special a probațiunii presentențiale și sentențiale pentru copiii în sistemul de justiție penală.

¹⁴² Legea cu privire la probațiune: nr. 08 din 14.02.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 22.01.2016, nr. 13-19, art. 29.

¹⁴³ Strategia de dezvoltare a sistemului probațiunii pentru anii 2016 – 2020, p. 9-10. Disponibil la https://www.justice.gov.md/public/files/transparenta_in_procesul_decizional/consultatii_publice/Strategia_de_dezvoltare_a_probaiunii_proiect_-_redactat_12042016.pdf. Accesat la 27.10.2022.

Activități de implementare a probațiunii presentențiale și în privința adulților au început în anul 2006 de către Institutul de Reforme Penale, în cadrul proiectului „Promovarea alternativelor la detenție în Republica Moldova”.

Legea cu privire la probațiune a fost adoptată la data de 14.02.2008. O realizare importantă a fost Programul probațional „Asistență psihosocială la etapa presentențială” care este implementat la nivel național prin Ordinul nr.238, din 15.11.2016.

4.2. Reglementarea probațiunii presentențiale în legislația Republicii Moldova

Probațiunea presentențială și, în special, întocmirea referatelor presentențiale este reglementată prin următoarele acte normative:

a) **Codul penal al Republicii Moldova**¹⁴⁴ nu reglementează expres conceptul de referat presentențial, dar pune în prim plan analiza „*personalității vinovatului*” ca o condiție generală, absolut necesară în toate cazurile.

b) **Codul de procedură penală al Republicii Moldova**¹⁴⁵ reglementează expres în articolul 475 aliniatul (3) doar situația de întocmire a referatului presentențial în cazul minorilor în conflict cu legea: „*Pentru circumstanțele prevăzute în prezentul articol organul de urmărire penală, procurorul sau, după caz, instanța de judecată dispune întocmirea referatului presentențial de evaluare psihosocială a minorului*”.

c) **Legea cu privire la probațiune**¹⁴⁶ în articolul 8 stipulează caracterul obligatoriu de întocmire a referatului presentențial în cazul minorilor și caracterul facultativ în privința celor majori. Referatul presentențial se va întocmi de către consilierul probațiunii doar la solicitarea de către organele de urmărire penală, procuror sau instanța de judecată.

d) **Regulamentul de planificare a probațiunii**¹⁴⁷ determină importanța referatului presentențial de evaluare psihosocială a personalității în procesul de întocmire a dosarului personal al subiectului probațiunii.

e) **Regulamentul privind modul de întocmire a referatului presentențial de evaluare psihosocială a personalității**¹⁴⁸ stabilește modul de întocmire a referatului și structura acestuia. Deasemenea, se reglementează situația în care este imposibilă întocmirea referatului presentențial. În cazul dat, consilierul de probațiune va prezenta solicitantului o notă informativă.

f) **Ordinul Inspectoratului Național de Probațiune nr.238 din 15.11.2016** cu privire la Programul probațional „Asistență psihosocială la etapa presentențială”¹⁴⁹: „*Asistența psihosocială trebuie să se adreseze subiectului probațiunii abordând orice probleme asociate,*

¹⁴⁴ Codul Penal al Republicii Moldova: nr. 985 din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 14.04.2009, nr. 72-74.

¹⁴⁵ Codul de procedură penală: nr. 122, din 14.03.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 05.11.2013, nr. 248-251, art. 699.

¹⁴⁶ Legea cu privire la probațiune: nr. 08 din 14.02.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 22.01.2016, nr. 13-19, art. 29.

¹⁴⁷ Ordinul Ministerului Justiției cu privire la aprobarea Regulamentului de planificare a probațiunii: nr. 347, din 30.12.2019. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 17.01.2020, nr. 7-13 art. 27.

¹⁴⁸ Ordinul Ministerului Justiției cu privire la aprobarea Regulamentului privind modul de întocmire a referatului presentențial de evaluare psihosocială a personalității: nr. 299, din 02.05.2018. În Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 18.05.2018, nr. 157-166 art. 659.

¹⁴⁹ Inspectoratul Național de Probațiune, Program de asistență psihosocială la etapa presentențială (individualizat) aprobat prin Ordinul Inspectoratului Național de Probațiune nr.238 din 15.11.2016.

de natură medicală, psihologică, socială, vocațională și juridică". Acest program se realizează doar la solicitarea subiectului probațiunii și urmărește reducerea riscului de recidivă, evaluează și planifică intervenția, oferă ajutor imediat.

4.3. Aspecte teoretico-practice ale activităților desfășurate în cadrul probațiunii prezentențiale

Instituțiile de drept (organul de urmărire penală, procurorul, instanța de judecată) în conformitate cu legislația procesual-penală solicită prin demers biroului de probațiune întocmirea referatului de evaluare. Șeful biroului desemnează un consilier responsabil, care efectuează toate măsurile necesare în vederea întocmirii referatului. Documentul se prezintă părții solicitante. În cazul imposibilității întocmirii referatului prezentențial, se va prezenta o notă informativă cu anexarea probelor.¹⁵⁰

La etapa probațiunii prezentențiale se iau primele măsuri de evaluare, asistență și consiliere psihosocială a unei persoane din sistem care a intrat în conflict cu legea, adică în timp ce cauza se află în faza de urmărire penală sau în instanța de judecată, până la pronunțarea sentinței și intrarea ei în vigoare.

Consilierul de probațiune are următorul rol la etapa respectivă¹⁵¹:

– Să furnizeze organului de urmărire penală și instanței de judecată informații corecte și relevante despre suspect/inculpat, posibilitățile sale de reabilitare socială și cu privire la riscul de recidivă sau la autovătămare. Aceste informații sunt incluse în raportul de evaluare psihosocială. Referatul prezentențial reprezintă evaluarea inițială a persoanei care se află în conflict cu legea și acest act este luat în considerare în decizia organului de urmărire penală, hotărârea judecătorească și implicit în planul de supraveghere al consilierului de probațiune privind resocializarea persoanei condamnate.

Referatul prezentențial cuprinde informații relevante asupra persoanei supuse evaluării: date privind personalitatea sa, date privind comportamentul, factorii care influențează sau pot influența comportamentul său, perspectivele de reintegrare socială.

Referatele au caracter consultativ în sensul că organul de urmărire penală/procurorul/instanța de judecată pot lua în considerare informațiile și sugestiile formulate. Prin urmare, referatul de evaluare este un instrument prin care serviciul de probațiune comunică cu organul de urmărire penală, cu procuratura și cu instanța.

Referatul de evaluare reprezintă „o carte de vizită” pentru serviciul de probațiune în cadrul căruia a fost întocmit, oferind o imagine cu privire la competența și profesionalismul consilierilor de probațiune.¹⁵² În dependență de calitatea referatului, acesta poate avea un impact pozitiv, fie unul negativ.

În prezent se constată lipsa unei colaborări substanțiale dintre birourile de probațiune și instanța de judecată¹⁵³ și mai multe lacune la întocmirea referatelor prezentențiale¹⁵⁴:

¹⁵⁰ Manualul operațional de formare al consilierului de probațiune, Chișinău, 2018, p. 8.

¹⁵¹ Zaharia V., Stey H. G., Popa Vl., Popa V., Manualul consilierului de probațiune, Chișinău, 2011, p.17.

¹⁵² Ibidem, p.57.

¹⁵³ Raport de cercetare. Probațiunea prezentențială în Republica Moldova, Chișinău, 2016, p.5.

¹⁵⁴ Bolocan-Holban A., Mihailov-Moraru V., Cerbu A., Rolul referatului prezentențial la aprecierea personalității făptuitorului. Ghid pentru profesioniști din cadrul sistemului de justiție penală, Chișinău 2018, pp. 8-12.

- referatele nu conțin o abordare personalizată, abordarea fiind lacunară, astfel încât nu se conturează cu exactitate profilul psihologic al făptuitorului, iar caracterizarea personalității făptuitorului este una similară pentru majoritatea cazurilor solicitate;
- aspectele ce se referă la nivelul reintegrării sociale pe care trebuie să-l descrie consilierul de probațiune în cadrul referatului presentințial reprezintă doar formulările generale „grad minim, mediu sau înalt de reintegrare socială”;
- o mare parte a referatului presentințial se bazează pe relatarea datelor privind persoana pentru care a fost solicitat referatul, aspectele fiind analizate vădit disproporționat în raport cu alte părți componente ale referatului, fiind în detrimentul acestora;
- în referate, de regulă, se prezintă doar lista persoanelor contactate de către consilierul de probațiune, fără a fi indicate mențiuni cu privire la interacțiunea în procesul colectării informației, dificultățile întâmpinate, etc.;
- în referate lipsesc aspecte cu referire la relația infractor-victimă, atitudinea infractorului față de victimă, consecințele infracțiunii pentru victimă.

Astfel, dacă referatul presentințial va conține informații relevante, formulate clar, acesta nu va fi doar un act formal, care trebuie anexat la materialele cauzei, ci va constitui o primă sursă de informare privind personalitatea acuzatului și va determina modalitățile de corectare a acestuia.¹⁵⁵

4.4. Referatul presentințial de evaluare psiho-socială a minorului aflat în conflict cu legea (definiție, structura și solicitarea referatului)

Definiție: *Referatul de evaluare psihosocială reprezintă un document întocmit de serviciul de probațiune, la solicitarea organului de urmărire penală și a instanței de judecată, în cazul în care nu a fost solicitat în faza de urmărire penală. Referatul cuprinde informații referitoare la minorul aflat în conflict cu legea, modul său de viață, familie, societate (vecini, școală, policlinică, loc de muncă, cerc de prieteni), date privind fapta comisă și o evaluare a gravității acesteia, precum și a atitudinii minorului față de presupusa infracțiune și circumstanțele ei, date referitoare la riscul de recidivă, acestea fiind menite să contribuie la stabilirea necesității aplicării arestului preventiv, la faza de urmărire penală sau a oricărei altei măsuri de pedeapsă, în procesul judecării cauzei. Evaluarea presentințială reprezintă o activitate importantă necesară a fi desfășurată în faza inițială a îndeplinirii justiției.*¹⁵⁶

În cazul minorilor aflați în conflict cu legea solicitarea referatului presentințial este obligatorie. Organul de urmărire penală sau procurorul, după caz, vor expedia un demers biroului de probațiune cu solicitarea de a întocmi un referat de evaluare.

De regulă, referatul de evaluare se solicită la etapa când urmează dosarul să fie transmis în instanța de judecată.

¹⁵⁵ Ibidem, p. 56.

¹⁵⁶ Trocin O., Csatos D. I., Popa V., Ghidul consilierului de probațiune specializat în lucrul cu minorii, Chișinău, 2010, p. 48.

Solicitarea referatului de evaluare a minorului la etapa de urmărire penală permite identificare și aplicarea măsurilor de dejudiciarizare, care corespund principiilor justiției prietenoase copilului.¹⁵⁷

După primirea în executare a solicitării de întocmire a referatului, consilierul de probațiune va contacta copilul și reprezentantul legal al acestuia și va fixa interviul. Dacă copilul este plasat în serviciu social, consilierul de probațiune va contacta managerul instituției de plasament căreia i-a fost încredințată supravegherea minorului, pentru a colecta informațiile necesare și a delega o persoană ce va reprezenta interesele copilului evaluat. Dacă copilul este în arest preventiv, consilierul de probațiune va lua legătura cu administrația locului de detenție pentru autorizarea vizitei copilului în penitenciar, în scopul întocmirii referatului.¹⁵⁸

Consilierul de probațiune este obligat să desfășoare activitatea cu respectarea limitelor de timp:¹⁵⁹

– în cel mult 3 zile lucrătoare de la data primirii solicitării stabilește locul, data și ora primei întrevederi cu persoana pentru care s-a solicitat întocmirea referatului presentințial;

– referatul presentințial se înaintează solicitantului în termen de cel mult 15 zile lucrătoare de la data primirii solicitării în cazul minorului;

– termenul înaintării acestuia la adresa solicitantului poate fi prelungit de către șeful biroului de probațiune cu cel mult 10 zile lucrătoare, despre aceasta fiind informat solicitantul.

În conformitate cu Regulamentul privind modul de întocmire a referatului presentințial de evaluare psihosocială a personalității structura referatului presentințial cuprinde următoarele părți componente:

I. Introducere: date despre minorul evaluat, date despre fapta comisă, organul ce a solicitat referatul, data întocmirii, datele consilierului desemnat;

II. Sursele de informații: surse contactate, surse documentare;

III. Date privind personalitatea bănuțului, învinuțului sau inculpatului: mediul familial și social, nivelul de educație, încadrarea în câmpul muncii;

IV. Date privind comportamentul bănuțului, învinuțului sau inculpatului;

V. Factorii care influențează sau pot influența conduita generală a persoanei pentru care a fost solicitată întocmirea referatului: factorii ce inhibă și factorii ce accentuează dezvoltarea comportamentului infracțional;

VI. Perspectivele de reintegrare în societate sunt estimate după analiza tuturor datelor cuprinse în referatul presentințial și trebuie să fie prezentate obiectiv și motivat.

Consilierul de probațiune trebuie să respecte câteva reguli la redactarea referatului presentințial:¹⁶⁰

- să asigure acuratețea informației prezentate (credibilitate);
- să asigure obiectivitate, claritate și coerență;

¹⁵⁷ Țurcan A., Metodologie de lucru cu copiii în conflict cu legea pentru consilierii de probațiune și avocații ce acordă asistență juridică garantată de stat, Chișinău, 2017, p. 33.

¹⁵⁸ Ibidem, p. 33.

¹⁵⁹ Ordinul Ministerului Justiției cu privire la aprobarea Regulamentului privind modul de întocmire a referatului presentințial de evaluare psihosocială a personalității: nr. 299, din 02.05.2018. În Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 18.05.2018, nr. 157-166 art. 659.

¹⁶⁰ Oancea G., Ghid de bune practice în material rapoartelor presentințiale, Chișinău, 2017, p. 27-28.

– să respecte condițiile de formă menționate în Regulamentul privind modul de întocmire a referatului presentințial de evaluare psihosocială a personalității.

Solicitantul referatului are acces și la alte surse de informații, dintre care cea mai importantă este minorul. O evaluare subiectivă, care ia în considerare doar perspectiva minorului, fără a o confrunța cu alte surse relevante de informații va determina scăderea credibilității documentului întocmit.¹⁶¹

Respectând dreptul la informare, consilierul de probațiune prezintă referatul presentințial elaborat și copilului pentru care s-a solicitat întocmirea acestuia. Legislația nu prevede procedura de contestare a acestuia, dar asta nu îl privează pe copil și apărătorul său de dreptul de a înainta obiecții față de referatul întocmit în privința sa.¹⁶²

4.5. Atitudini și principii de lucru ale consilierilor de probațiune presentințială

Relația dintre consilierul de probațiune și persoana pentru care s-a solicitat întocmirea referatului de evaluare, cuprinde principii și valori specifice.

Astfel, legislația identifică principiile pe care trebuie să le respecte consilierul de probațiune la întocmirea referatului presentințial¹⁶³:

a) **Confidențialității datelor cu caracter personal**- datele cu caracter personal reprezintă orice informație referitoare la o persoană fizică identificată sau identificabilă. Legiuitorul a stabilit prin lege sigurarea protecției drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal.¹⁶⁴

b) **Egalității și nediscriminării** – „Toți copiii sînt egali în drepturi fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, sex, limbă, religie, dizabilitate, convingeri, avere sau origine socială”. Deasemenea, „statul ocrotește inviolabilitatea persoanei copilului, protejîndu-l de orice formă de exploatare, discriminare ...”.¹⁶⁵

c) **Oportunității**. Prin noțiunea de „oportunitate” urmează a se subînțelege un sistem de calități specifice, precum rapiditatea, promptitudinea, continuitatea, gradul înalt de activitate al participanților, caracterul coordonat și concentrat al mijloacelor și forțelor implicate.¹⁶⁶

d) **Asigurării și promovării cu prioritate a interesului superior al copilului** – „Copilul trebuie să beneficieze de protecție pentru asigurarea bunăstării lui, iar pentru aceasta trebuie să fie utilizate mijloacele de drept și administrative necesare”.¹⁶⁷

¹⁶¹ Trocin O., Csatos D. I., Popa V., Op. Cit., p. 58.

¹⁶² Țurcan A., Op. Cit., p.44.

¹⁶³ Ordinul Ministerului Justiției cu privire la aprobarea Regulamentului privind modul de întocmire a referatului presentințial de evaluare psihosocială a personalității: nr. 299, din 02.05.2018. În Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 18.05.2018, nr. 157-166 art. 659.

¹⁶⁴ Legea privind protecția datelor cu caracter personal: nr. 133, din 08.07.2011. În Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 14.10.2011, nr. 170-175 art. 492.

¹⁶⁵ Legea privind drepturile copilului: nr. 338 din 15.12.1994. În Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 02.03.1995, nr. 13 art. 127.

¹⁶⁶ Rusu V., Covalciuc I., Unele reflecții asupra sistemului și conținutului principiilor activității speciale de investigații. În: Revista națională de drept, nr. 8, 2015, p. 51-54.

¹⁶⁷ Legea privind măsurile și serviciile destinate copiilor cu comportament deviant: nr. 299, din 30.11.2018. În Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 04.01.2019, nr. 1-5 art. 24.

e) **Respectării demnității umane** - demnitatea persoanei nu constituie numai un drept fundamental în sine, ci reprezintă însuși temeiul drepturilor fundamentale. Convenția cu privire la drepturile copilului a inclus demnitatea umană chiar în preambulul său.¹⁶⁸

f) **Proportionalității intervenției în viața privată și de familie a persoanelor** - atât în conformitate cu legislația Uniunii Europene, cât și cea națională, autoritățile judiciare și administrative ar trebui să ia în considerare interesul superior al copilului în orice decizie legată de dreptul copilului la respectarea vieții sale private și de familie.¹⁶⁹

g) **Prezumției nevinovăției** - statutul copiilor în contextul justiției juvenile este reglementat de prevederile generale privind drepturile omului, relevante atât în cazul adulților, cât și al copiilor.¹⁷⁰ Astfel, Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene în articolul 48 reglementează: „Orice persoană acuzată este prezumată nevinovată până ce vinovăția va fi stabilită în conformitate cu legea”.¹⁷¹

În literatura de specialitate au fost analizate următoarele principii:¹⁷²

Onestitatea - aceasta se regăsește în atitudinea consilierului de probațiune față de persoana pentru care s-a solicitat întocmirea referatului de evaluare încă din stadiul dezvoltării relației profesionale, în modul în care consilierul de probațiune îi prezintă beneficiarului rolul său și al referatului de evaluare, posibilitatea pe care acesta o are de a refuza colaborarea cu consilierul de probațiune și consecințele pe care le va avea acest refuz.

Confidențialitatea - Persoana pentru care s-a solicitat întocmirea referatului de evaluare, cunoscând modul în care va fi folosit referatul de evaluare și informațiile cuprinse în acesta, limitele confidențialității și posibilitatea sa de a refuza să colaboreze cu consilierul de probațiune, va avea posibilitatea de a lua o hotărâre cu privire la acceptarea colaborării pentru întocmirea referatului de evaluare și cu privire la informațiile pe care le oferă consilierului de probațiune.

Respectul se regăsește într-o atitudine politicoasă a consilierului de probațiune față de persoana pentru care s-a solicitat întocmirea referatului de evaluare, de valorizare și de nediscriminare a acesteia datorită comportamentului său sau apartenenței sale la o anumită etnie sau categorie socială.

Acceptarea se regăsește într-o atitudine nonpunitivă a consilierului de probațiune, în stadiul de evaluare acesta încercând să înțeleagă comportamentul persoanei și nu s-o judece, iar ulterior, în stadiul de consiliere pentru schimbarea comportamentului, într-o atitudine care relevă faptul că nu persoana este indezirabilă, ci un anumit comportament al său.

Aceste principii nu funcționează declarativ, ci sunt interiorizate de consilierul de probațiune, ele stau în spatele comportamentului său profesional și îl ajută să stabilească o relație profesională eficientă cu beneficiarul și să rezolve conflictul de valori.

¹⁶⁸ Convenția cu privire la drepturile copilului, Adunarea Generală a Națiunilor Unite a adoptat Convenția cu privire la Drepturile Copilului la 20 Noiembrie 1989.

¹⁶⁹ Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene și Consiliul Europei, Manual de drept european privind drepturile copilului, 2015.

¹⁷⁰ Ibidem.

¹⁷¹ Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, Jurnalul Oficial al Uniunii Europene (2010/C 83/02).

¹⁷² Trocin O., Csatos D. I., Popa V., Op. Cit., p. 54-55.

4.6. Etapele de culegere a informațiilor, analiza și sinteza datelor

Colectarea informațiilor și analiza datelor reprezintă un proces important și obligatoriu în procesul de întocmire a referatului prezentințial, care cuprinde două etape: **consultarea** și **culegerea informațiilor**.¹⁷³

Etapa consultării materialelor presupune verificarea unor astfel de documente, cum ar fi: dosarul penal, reușita școlară(catalogul), fișa medical și altele.

Etapa culegerii informațiilor cuprinde următoarele aspecte:

- Mediul familial și social;
- Nivelul instruirii școlare și profesionale;
- Trecutul infracțional;
- Comportamentul beneficiarului înainte și după presupusa comitere a infracțiunii;
- Factorii favorizanți ai comportamentului infracțional.

După etapa de culegere a informațiilor, se impune **selectarea** și **analiza** acestora, în funcție de relevanța lor pentru cazul concret, ținându-se cont de următoarele aspecte:¹⁷⁴

- a) Analiza infracțiunii curente (timp, loc, context, complicitate, motivare, consecințe, etc.);
- b) Trecutul infracțional (comportamentul infracțional trecut și modul de ispășire a pedepsei);
- c) Stilul de viață și cercul de prieteni;
- d) Relațiile cu familia și cu alte persoane apropiate;
- e) Locuință și vecinătate (existența unei locuințe și mediul antisocial din vecinătate);
- f) Locul de muncă și situația financiară;
- g) Probleme de sănătate mentală, caracteristici și trăsături de personalitate;
- h) Abuz de stupefiante și adicții asociate cu comportamentul infracțional.

4.7. Metode și tehnici psiho-sociale de lucru cu minorii în conflict cu legea

În procesul de întocmire a referatului prezentințial consilierul de probațiune utilizează diverse metode și tehnici de colectare a informațiilor. Printre acestea evidențiem:

Documentarea este un instrument important care se utilizează pe toată perioada de lucru asupra cazului, oferind informații relevante asupra cazului. Consilierul de probațiune trebuie să acumuleze cât mai multe documente cu privire la beneficiar pentru a instrumenta eficient și multilateral cazul. Există trei categorii de documente:¹⁷⁵

- după sursa de proveniență: surse primare și surse secundare;
- după tipul documentelor: documente publice și documente private;
- după modalitatea de emitere a documentului: documente solicitate și documente nesolicitate.

Documentele colectate trebuie să fie analizate minuțios, selectând doar acele documente care sunt importante, ținându-se cont de conținutul și contextul problemei cazului.

¹⁷³ Zaharia V., Stey H. G., Popa Vl., Popa V., Op. Cit., p.32.

¹⁷⁴ Regulamentul de planificare a probațiunii aprobat prin Ordinul ministrului justiției: nr. 347, din 30.12.2019, pnct. 41. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 17.01.2020, nr. 7-13 art. 27.

¹⁷⁵ Zaharia V., Stey H. G., Popa Vl., Popa V., Op. Cit., p.18-19.

Observația este un instrument utilizat în primele etape de lucru cu cazul, care vine să completeze sau să confirme informația colectată prin intermediul altor instrumente, precum documentarea, interviul, etc. Scopul realizat prin această tehnică este culegerea informației cu valoare de fapte. Observația presupune urmărirea comportamentului verbal și non-verbal. Ea poate fi de două tipuri:¹⁷⁶

- observația directă;
- observația indirectă.

Din punctul de vedere al intenției aplicării tehnicii și al planificării observația poate fi:¹⁷⁷

- direcționată/anticipată/planificată – consilierul de probațiune își stabilește aspectele pe care preconizează să le observe;
- întâmplătoare – pe parcursul aplicării unei alte tehnici, fără a o planifica în prealabil;
- participativă - o formă specială a observației care se realizează prin implicarea în evenimente sociale, în cadrul cărora consilierul de probațiune poate investiga structura relațiilor interpersonale și interfamiliale, a comportamentelor și atitudinilor de grup.

Întrevederea reprezintă o tehnică specifică în procesul de realizare a referatului prezentințial prin intermediul căreia se investighează situația beneficiarului pentru a strânge cât mai multe informații despre problema acestuia. Putem menționa că reprezintă o formă a interviului - întrevederea poate lua forma unei convorbiri-cercetare, fiind nevoie de clarificări, completări realizate prin conversația dintre specialist și beneficiarul serviciului de probațiune. Deasemenea, după specific, se apropie de observație – în cadrul conversației, consilierul acumulează informații cu valoare de fapte.

Interviul reprezintă unul dintre cele mai importante instrumente de colectare a informației. El se realizează față în față între consilierul de probațiune și subiectul evaluat. Scopul interviului este obținerea de informații relevante prin răspunsuri verbale la întrebări specific cazului. Acest instrument prezintă avantaj pentru structura sa organizată și flexibilă și este perceput într-un mod mai natural.

Convorbirea telefonică reprezintă una dintre tehnicile auxiliare de colectare a datelor. Această tehnică prezintă avantaj prin faptul că se realizează într-o perioadă scurtă de timp și permite colectarea rapidă a informației necesare. În același timp prezintă dezavantaj deoarece depersonalizează comunicarea și sporește riscul aprecierilor subiective.¹⁷⁸

4.8. Utilizarea interviului în lucru cu minorii delicvenți

Interviul reprezintă o metodă de obținere a datelor, acesta a fost definit ca fiind „o serie de întrebări adresate oral de către o persoană unei alte persoane”. Identificăm două tipuri de interviuri:¹⁷⁹

- *structurat*, care se bazează pe un set de întrebări pregătite în prealabil și bine structurate;

¹⁷⁶ Țurcan A., Op. Cit., p.40.

¹⁷⁷ Zaharia V., Stey H. G., Popa Vl., Popa V., Op. Cit., p.20.

¹⁷⁸ Țurcan A. Op. Cit.,p.41.

¹⁷⁹ Oancea G., Op. Cit., p. 6.

- *nestructurat*, consilierul acordând întrebări deschise și încurajând copilul să prezinte opinia, gândurile, emoțiile. Acest tip de interviu este specific etapei probațiunii prezentințiale.

În comparație cu alte instrumente utilizate, interviul stabilește o egalitate relativă între cei doi interlocutori, consilierul de probațiune fiind interesat să stabilească un climat psihologic confortabil și o relație lipsită de autoritate, caracteristici ce facilitează procesul de comunicare cu copilul.¹⁸⁰

Un aspect important este alegerea corectă a unui spațiu de desfășurare a interviului cu copilul. Rezultatul interviului depinde în mare măsură dacă copilul se va simți în siguranță în procesul interviului. Astfel, sunt posibile mai multe locații în acest sens:¹⁸¹

- Biroul de probațiune;
- domiciliul copilului;
- un spațiu special amenajat în cadrul Inspectoratului de poliție;
- un spațiu pus la dispoziție de către administrația penitenciarului.

Interviul poate să includă mai multe faze:

- a) Explicarea scopului interviului;
- b) Intervievarea nemijlocită a copilului;
- c) Completarea formularelor necesare în procesul interviului;
- d) Interviul cu alte surse relevante cazului.

Consilierul de probațiune, în vederea eficientizării rezultatului interviului, trebuie să respecte câteva reguli:¹⁸²

– **Consilierul de probațiune să nu judece.** Consilierul are obligația de a colecta informații, dar nu de a stabili adevărul cu privire la fapta penală comisă. În cazul în care copilul se simte judecat de către consilier, acesta poate să adopte o reacție de apărare, care va scădea calitatea informației prezentate.

– **Consilierul de probațiune trebuie să explice cine este și care este rolul său.** Copilul, de regulă, nu posedă informație cu privire la instituția probațiunii și este reticent față de reprezentanții statului. Copilul nu înțelege foarte bine care este rolul consilierului de probațiune și nici importanța referatului în cadrul procedurilor judiciare.

– **Consilierul de probațiune trebuie să constate disponibilitatea copilului de a colabora.** Consilierul trebuie să creeze un mediu prielnic de desfășurare a interviului, astfel, ca copilului să nu i se infiltreze sentimentul obligativității de colaborare.

– **Consilierul de probațiune trebuie să folosească preponderant întrebări deschise în cadrul evaluării.** Avantajul întrebărilor deschise este că răspunsurile pe care persoana evaluată le oferă sunt cel mai aproape de ceea ce are copilul în minte.

– **Consilierul de probațiune trebuie să fie onest cu copilul evaluat.** El trebuie să fie atent la promisiunile sale, deoarece este riscul că nu le va putea onora. Orice promisiune pe care o face consilierul de probațiune, poate avea ulterior repercusiuni negative asupra copilului.

¹⁸⁰ Țurcan A., Op. Cit., p.34.

¹⁸¹ Trocin O., Csatos D. I., Popa V., Op. Cit., p. 53.

¹⁸² Oancea G., Op. Cit., p.7-11.

– *Consilierul de probațiune trebuie să creeze un cadru confortabil în care să se desfășoare activitatea de evaluare.* Consilierul, în primul rând, trebuie să asigure confort emoțional copilului intervievat, fără ca să neglijeze importanța cadrului fizic de desfășurare a interviului.

Aplicarea interviului, în special în raport cu copii, solicită anumite cerințe față de atitudinea și conduita consilierului de probațiune. Acesta trebuie să manifeste: răbdare, bunăvoință, toleranță și spirit de intuiție, trebuie să evite criticile sau alte acțiuni nedorite, așa numitele sfaturi, judecăți bazate pe valori, discuții contradictorii.¹⁸³

4.9. Asistența și consilierea minorilor în conflict cu legea la faza prezentțială

Legea cu privire la probațiune¹⁸⁴ în articolul 8 constată posibilitatea acordării asistenței și consilierului subiectului probațiunii în cadrul probațiunii prezentțiale. Această activitate se desfășoară în conformitate cu prevederile Regulamentului de planificare a probațiunii¹⁸⁵.

Asistența și consilierea se bazează pe procesul de evaluare psiho-socială.

Asistarea reprezintă un demers specializat de acordare a ajutorului de către o persoană specializată unei alte persoane (copil) aflate în imposibilitate momentană sau permanentă de a-și rezolva problemele, prin facilitarea accesului la resursele comunității.¹⁸⁶

Consilierea este o metodă care facilitează cunoașterea, dezvoltarea, acceptarea emoțională, maturizarea și mobilizarea optimă a resurselor personale în vederea formulării și rezolvării unor probleme specifice și luării unor decizii prin utilizarea optimă a relației interpersonale „consilier–beneficiar”.¹⁸⁷

Reintegrarea socială a copilului asistat reprezintă obiectivul principal al consilierii. Faptul dat contribuie la sporirea gradului de siguranță socială, și la prevenirea săvârșirii unei noi infracțiuni.

Activitatea de asistență și consiliere urmărește atingerea următoarelor obiective în vederea reintegrării sociale a minorului în conflict cu legea:¹⁸⁸

- schimbarea comportamentului copilului prin conștientizarea faptei săvârșite, a consecințelor acesteia și asumarea responsabilității pentru fapta infracțională comisă;
- motivarea copilului în dezvoltarea responsabilității și autodiscipliniei, elaborarea și derularea unor programe eficiente de asistență și consiliere în funcție de nevoile identificate;
- acordarea suportului necesar pentru satisfacerea unor nevoi speciale referitoare la educație, pregătire profesională, loc de muncă, locuință, grup de prieteni etc.

Procesul de asistență și consiliere se desfășoară în următoarele etape:

1. Construirea relației „consilier de probațiune –copil”;
2. Investigarea copilului;
3. Elaborarea și implementarea planului de asistență și consiliere;

¹⁸³ Țurcan A., Op. Cit., p.38.

¹⁸⁴ Legea cu privire la probațiune: nr. 08 din 14.02.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 22.01.2016, nr. 13-19, art. 29.

¹⁸⁵ Ordinul Ministerului Justiției cu privire la aprobarea Regulamentului de planificare a probațiunii: nr. 347, din 30.12.2019. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 17.01.2020, nr. 7-13 art. 27.

¹⁸⁶ Trocin O., Csatlos D. I., Popa V., Op. Cit., p. 87.

¹⁸⁷ Zaharia V., Popa V., Popa V., Postu D., Astrahan L., Op. Cit., p.110.

¹⁸⁸ Țurcan A., Op. Cit., p.51.

4. Evaluarea eficienței intervenției care se poate realiza prin autoevaluare sau prin evaluarea superiorului.

4.10. Procesul de evaluare a minorilor delicvenți: evaluarea inițială, autoevaluarea, evaluarea abilităților sociale ale minorului, evaluarea problemelor de dependență, evaluarea stimei de sine, evaluarea comportamentului infracțional, estimarea riscului de recidivă

Evaluarea reprezintă o etapă premergătoare tuturor activităților din cadrul probațiunii. Procesul de evaluare psihosocială a minorului este un proces ciclic, care se desfășoară pe toată perioada lucrului cu beneficiarul, deoarece se solicită intervenție în dependență de schimbările care survin.

Literatura de specialitate distinge trei tipuri de evaluare:¹⁸⁹

- **Evaluare inițială** se realizează prin două finalități distincte: întocmirea referatului de evaluare și realizarea schiței planului de intervenție.

- **Evaluare continuă** are ca scop revizuirea planului de intervenție și adaptarea acestuia la dinamica nevoilor minorului condamnat pe perioada de supraveghere

- **Evaluare finală** permite încheierea perioadei de supraveghere. Analiza modului de executare a obligațiilor impuse de instanță și analiza metodelor de lucru a consilierului de probațiune.

Consilierul de probațiune, după ce a primit solicitarea de întocmire a referatului prezentințial, verifică datele personale a copilului ce urmează a fi evaluat și pregătește etapa de evaluare a acestuia.

Planificarea evaluării beneficiarului presupune respectarea unor principii:

- acumularea unui minim necesar de date și doar cu privire la aspectul relevant cazului;
- implicarea cât mai activă a beneficiarului în procesul evaluării poate fi obținută prin onestitate și explicarea conținutului etapei de evaluare și a importanței ei.

Planificarea evaluării inițiale presupune:¹⁹⁰

Stabilirea scopului evaluării este determinat de solicitarea de întocmire a referatului de evaluare. Astfel, scopurile determinarea modului de funcționare a comportamentului infracțional al copilului pentru care s-a solicitat referatul de evaluare, a modului în care anumite condiții sociale, psihologice, medicale se transformă în factori criminogeni și a modului în care se poate acționa asupra acestor factori pentru minimizarea riscului de recidivă a bănuțului/ învinuțului/inculpatului.

Alegerea metodelor și tehnicilor de lucru

Stabilirea surselor de informații

Stabilirea timpului pe care îl avem la dispoziție pentru realizarea evaluării.

Consilierul de probațiune trebuie să-și organizeze timpul în conformitate cu prevederile legale reglementate de Regulamentul de planificare a probațiunii.

¹⁸⁹ Zaharia V., Stey H. G., Popa V., Popa V., Op. Cit., p.30.

¹⁹⁰ Zaharia V., Popa V., Popa V., Postu D., Astrahan L., Op. Cit., p.51.

Sistemul de asistență a copilului în conflict cu legea se structurează în funcție de faza procesului penal și reclamă implicarea diversilor specialiști din domeniul psihologiei, asistenței sociale.¹⁹¹

La etapa probațiunii presentințiale, în procesul evaluării, consilierul de probațiune are dreptul, la necesitate, să antreneze diverși specialiști (psihologi, asistenți comunitari, medici, etc.).

Asistentul social dispune de atribuții de evaluare a copilului care se află în conflict cu legea. Evaluarea poate fi de două tipuri: inițială și complex în conformitate cu Legea cu privire la serviciile sociale.¹⁹²

Evaluare inițială se desfășoară în termen de 10 zile din momentul înregistrării solicitării. În cazul copilului aflat în conflict cu legea, termenul se accelerează evaluarea realizându-se în 24 ore.

În cadrul evaluării inițiale, asistentul social constată riscurile imediate cu care se confruntă copilul și familia, identifică punctele lor forte ale copilului și familiei, resursele existente, precum și intervențiile de protecție necesare.¹⁹³

Evaluarea complexă oferă o viziune complexă și mai profundă privind situația copilului și familiei acestuia. Această evaluare identifică:¹⁹⁴

- riscurile și factorii nocivi/dăunători;
- punctele forte ale copilului și familiei;
- măsurile de protecție necesare.

Analiza detaliată și interpretarea informației din evaluarea complexă reprezintă un suport real pentru consilierul de probațiune în vederea identificării factorilor ce au determinat intrarea copilului în contact cu sistemul de justiție, să înțeleagă felul în care influențează punctele forte și punctele slabe asupra fiecărui copil în parte și asupra familiei lui.¹⁹⁵

➤ **SURSE BIBLIOGRAFICE:**

1. Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene și Consiliul Europei, Manual de drept european privind drepturile copilului, 2015.

2. Bolocan-Holban A., Mihailov-Moraru V., Cerbu A., Rolul referatului presentințial la aprecierea personalității făptuitorului. Ghid pentru profesioniști din cadrul sistemului de justiție penală, Chișinău 2018

3. Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, Jurnalul Oficial al Uniunii Europene (2010/C 83/02).

4. Codul de procedură penală: nr. 122, din 14.03.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 05.11.2013, nr. 248-251, art. 699.

5. Codul Penal al Republicii Moldova: nr. 985 din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 14.04.2009, nr. 72-74.

¹⁹¹ Țurcan A., Op. Cit., p.13.

¹⁹² Legea cu privire la serviciile sociale: nr. 123, din 18.06.2010. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 03.09.2010, nr. 155-158 art. 541.

¹⁹³ Țurcan A., Op. Cit., p.27.

¹⁹⁴ Managementul de caz. Ghid de implicare practică, MMPSF, Chișinău, 2016.

¹⁹⁵ Țurcan A., Op. Cit., p.29.

6. Convenția cu privire la drepturile copilului, Adunarea Generală a Națiunilor Unite a adoptat Convenția cu privire la Drepturile Copilului la 20 Noiembrie 1989.

7. Inspectoratul Național de Probațiune, Program de asistență psihosocială la etapa prezentințială (individualizat) aprobat prin Ordinul Inspectoratului Național de Probațiune nr.238 din 15.11.2016.

8. Legea cu privire la probațiune: nr. 08 din 14.02.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 22.01.2016, nr. 13-19, art. 29.

9. Legea cu privire la serviciile sociale: nr. 123, din 18.06.2010. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 03.09.2010, nr. 155-158 art. 541.

10. Legea privind drepturile copilului: nr. 338 din 15.12.1994. În Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 02.03.1995, nr. 13 art. 127.

11. Legea privind măsurile și serviciile destinate copiilor cu comportament deviant: nr. 299, din 30.11.2018. În Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 04.01.2019, nr. 1-5 art. 24.

12. Legea privind protecția datelor cu caracter personal: nr. 133, din 08.07.2011. În Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 14.10.2011, nr. 170-175 art. 492.

13. Managementul de caz. Ghid de implicare practică, MMPSF, Chișinău, 2016

14. Manualul operațional de formare al consilierului de probațiune, Chișinău, 2018

15. Oancea G., Ghid de bune practice în material rapoartelor prezentințiale, Chișinău, 2017

16. Ordinul Ministerului Justiției cu privire la aprobarea Regulamentului de planificare a probațiunii: nr. 347, din 30.12.2019. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 17.01.2020, nr. 7-13 art. 27.

17. Ordinul Ministerului Justiției cu privire la aprobarea Regulamentului privind modul de întocmire a referatului prezentințial de evaluare psihosocială a personalității: nr. 299, din 02.05.2018. În Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 18.05.2018, nr. 157-166 art. 659.

18. Raport de cercetare. Probațiunea prezentințială în Republica Moldova, Chișinău, 2016

19. Regulamentul de planificare a probațiunii aprobat prin Ordinul ministrului justiției: nr. 347, din 30.12.2019, pnct. 41. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 17.01.2020, nr. 7-13 art. 27.

20. Rusu V., Covalciuc I., Unele reflecții asupra sistemului și conținutului principiilor activității speciale de investigații. În: Revista națională de drept, nr. 8, 2015

21. Strategia de dezvoltare a sistemului probațiunii pentru anii 2016 – 2020, p. 9-10. Disponibil la https://www.justice.gov.md/public/files/transparenta_in_procesul_decizional/consultatii_publice/Strategia_de_dezvoltare_a_probaiunii_proiect_-_redactat_12042016.pdf. Accesat la 27.10.2022.

22. Trocin O., Csatlos D. I., Popa V., Ghidul consilierului de probațiune specializat în lucrul cu minorii, Chișinău, 2010

23. Țurcan A., Metodologie de lucru cu copiii în conflict cu legea pentru consilierii de probațiune și avocații ce acordă asistență juridică garantată de stat, Chișinău, 2017

24. Zaharia V., Popa Vl., Popa V., Postu D., Astrahan L., Ghidul consilierului de probațiune, Tipogr. „Bons Offi ces” S.R.L, Chișinău, 2009

25. Zaharia V., Stey H. G., Popa Vl., Popa V., Manualul consilierului de probațiune, Chișinău, 2011.

5. PROBAȚIUNEA SENTENȚIALĂ ÎN COMUNITATE CA MODALITATE DE REINTEGRARE SOCIALĂ

- 5.1 Probațiunea sentențială în privința minorilor
- 5.2 Probațiunea sentențială în comunitate
- 5.3 Asistența și consilierea psiho-socială a minorilor în cadrul probațiunii sentențiale
- 5.4 Programe de intervenție
- 5.5 Factori de succes în promovarea programelor de intervenție
- 5.6 Planul de supraveghere a minorului delincvent

5.1. Probațiunea sentențială în privința minorilor

Minorul care se află în conflict cu legea este subiectul probațiunii juvenile. Acest tip de probațiune se desfășoară:

- cu condiția respectării interesului superior al copilului
- ținându-se cont de scopul protecției temporare a copilului aflat în dificultate,
- luând în calcul aspectul de resocializare și de reintegrare a minorului în familia biologică sau adoptivă, în casă de copii de tip familial, precum și în comunitate.

Minorii eliberați de răspundere sau de pedeapsă penală în baza articolelor 54, 93 din Codul penal sunt subiecți a probațiunii sentențiale în comunitate, care se realizează prin acțiuni de supraveghere.

Supravegherea reprezintă totalitatea de acțiuni întreprinse pentru efectuarea controlului respectării de către persoanele eliberate de pedeapsa penală și persoanele condamnate la pedepse nonprivative de libertate a obligațiilor stabilite de instanța de judecată și legislația execuțional penală.¹⁹⁶

Cadrul juridic ce reglementează probațiunea sentențială în comunitate, ca un complex de acțiuni de supraveghere asupra adulților și minorilor în conflict cu legea, este reprezentat prin *Regulamentul de planificare a probațiunii*.¹⁹⁷

Procesul de supraveghere a copilului în conflict cu legea are drept scop:¹⁹⁸

- reintegrarea socială a persoanelor care au comis infracțiuni.
- scăderea riscului de recidivă și prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni.
- creșterea gradului de siguranță socială.

Pentru a atinge aceste scopuri, consilierul de probațiune urmează să întreprindă următorii pași:

- să asigure control asupra copilului condamnat prin supravegherea modului în care aceasta respectă măsurile/obligațiile ce i-au fost impuse de către instanța de judecată;
- să monitorizeze și evalueze în permanență riscul de a comite noi infracțiuni;
- să implice specialiștii în protecția copilului pentru a acorda suport permanent copilului și familiei pentru a depăși starea de dificultate ce a generat intrarea copilului în conflict cu legea.

¹⁹⁶ Țurcan A., Op. Cit., p.45.

¹⁹⁷ Regulamentul de planificare a probațiunii aprobat prin Ordinul ministrului justiției: nr. 347, din 30.12.2019. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 17.01.2020, nr. 7-13 art. 27.

¹⁹⁸ Țurcan A., Op. Cit., p.46.

Biroul de probațiune ia la evidență minorul care se află în conflict cu legea, doar după recepționarea unui act care servește drept temei legal în acest sens și întocmește dosarul personal de probațiune al subiectului probațiunii în care se acumulează documentele și materialele ce se întocmesc pe parcursul perioadei de probațiune. La atingrea majoratului, a vârstei de 18 ani, subiectul probațiunii-minorul, în privința căruia activitățile de probațiune continuă, i se aplică procedurile specifice supravegherii adulților, fapt despre care se indică în darea de seamă lunară a biroului de probațiune.¹⁹⁹

Mecanismul de realizare a probațiunii sentențiale supra minorilor se desfășoară în conformitate cu următoarele etape:²⁰⁰

a) **Etapa de planificare** se realizează prin *întrevederi*. Consilierul de probațiune în cel mult 5 zile lucrătoare de la data recepționării actului, înștiințează sminorul prin intermediul părinților/a reprezentantului legal sau a administrației instituției specializate, după caz cu privire la prima întrevedere. Prima întrevedere cu minorul are loc în prezența psihologului. În vederea elaborării planului de probațiune, consilierul de probațiune trebuie să identifice și să evalueze nevoile minorului și riscurile căror poate fi expus, informându-se cu privire:

– persoanele cărora urmează să le fie transmis minorul sub supraveghere pentru a se convinge că acestea sunt capabile să asigure supravegherea lui, în cazul aplicării măsurii respective;

– dacă reprezentantul legal are o influență pozitivă asupra minorului, este în stare să aprecieze obiectiv gravitatea faptei și poate să exercite un control asupra minorului;

– despre starea materială a acestuia, în cazul aplicării obligației de a repara paguba victimei, dacă acesta este remunerat, are bursă, alte venituri sau proprietăți, dacă el poate repara dauna cauzată, inclusiv în situația în care părinții sau curatorii acceptă, conform acordului cu partea vătămată, să repare dauna cauzată;

– despre comportamentul minorului în familie, cât și despre starea sănătății, în cazul aplicării obligației de a urma un curs de rehabilitare psihologică;

– despre locul aflării instituției de învățământ sau de rehabilitare psihologică.

Periodicitatea întrevederilor cu subiectul probațiunii se stabilește în funcție de nevoile identificate, problemele sociale, nivelul riscului de recidivă, comportamentul subiectului probațiunii pe perioada supravegherii, modul în care respectă obligațiile impuse de instanța de judecată, precum și de necesitatea intervenției în resocializarea lui.

b) **Etapa de asistență** se poate realiza prin:

– *Asistență și consiliere* - asistența și consilierea se bazează pe procesul de evaluare psiho-socială și anume pe investigațiile realizate pentru stabilirea diagnozei sociale care contribuie la atingerea anumitor obiective, și anume: reducerea ratei recidivei, reintegrarea socială a minorilor care sunt în conflict cu legea și protecția comunității.

– Derularea de *programe probaționale* - programele probaționale în privința subiecților probațiunii se derulează direct sau în colaborare cu instituțiile din comunitate, de către biroul de probațiune. Aceste programe se aplică de către instanța de judecată cu titlu imperative, fie de către consilierul de probațiune după evaluarea psihosocială a minorului.

¹⁹⁹ Regulamentul de planificare a probațiunii aprobat prin Ordinul ministrului justiției: nr. 347, din 30.12.2019. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 17.01.2020, nr. 7-13 art. 27.

²⁰⁰ Ibidem.

c) **Etapa controlului** supra minorilor liberați de răspundere sau pedeapsă penală are loc prin:

- Avertisment;
- Încredințarea minorului pentru supraveghere prinților, persoanelor care îi înlocuiesc sau organelor specializate de stat;
- Obligarea minorului de a repara daunele cauzate;
- Obligarea minorului de a urma un curs de reabilitare psihologică;
- Obligarea minorului de a urma cursul de învățământ obligatoriu;
- Obligarea minorului de a participa la un program probațional.

5.2. Probațiunea sentențială în comunitate

Prin **probațiune sentențială în comunitate**, în sensul Legii cu privire la probațiune se înțelege „totalitate de activități orientate spre resocializarea persoanelor liberate de pedeapsa penală a privațiunii de libertate, spre controlul comportamentului și al respectării obligațiilor acestora”.²⁰¹

Activitatea de supraveghere își găsește aplicabilitate în cazurile în care instanța de judecată pronunță o sentință cu supunere la probațiune, ceea ce semnifică că persoanele au primit pedepse neprivative de libertate.

Termenul de supraveghere nu trebuie interpretat *stricto sensu*, supravegherea reprezentând o multitudine de activități care se află într-o strânsă interdependență.²⁰²

Conținutul concret al activității de probațiune se desfășoară după următorii pași:²⁰³

a) **Repartizarea cazului.** Instanța de judecată expediază hotărîrea judecătorească organului de probațiune în a cărui rază teritorială își desfășoară activitatea sau își are domiciliul condamnatul. Sentința penală se înregistrează în registrul de evidență a sentințelor, după care se repartizează unui consilier de probațiune. Consilierul de probațiune devine responsabil de caz și deschide un dosar de probațiune noului beneficiar.

b) **Înștiințarea și convocarea subiectului de probațiune** se realizează de către consilierul de probațiune în cel mult 5 zile lucrătoare de la data recepționării sentinței penale. În cazul în care subiectul probațiunii, citat legal, nu se prezintă la întrevvedere nemotivat, consilierul de probațiune întreprinde măsuri inițiale de căutare prin vizite la domiciliu, la locul de muncă sau de studii, întrevederi cu rude și vecini, apeluri telefonice, contactarea altor surse care ar putea oferi informații despre locul aflării lui. În cazul în care măsurile de căutare nu s-au soldat cu succes, consilierul de probațiune expediază în instanța de judecată demersul cu privire la dispunerea dării în căutare, însoțit de dovezi care demonstrează situația de fapt constatată.²⁰⁴

c) **Pregătirea primei întrevederi.** La etapa dată o importanță sporită o prezintă studierea dosarului personal al beneficiarului. Deasemenea, consilierul de probațiune urmează să

²⁰¹ Legea cu privire la probațiune: nr. 8, din 14.02.2008, art. 2. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 22.01.2016, nr. 13-19 art. 29.

²⁰² Regulamentul de planificare a probațiunii aprobat prin Ordinul ministrului justiției: nr. 347, din 30.12.2019. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 17.01.2020, nr. 7-13 art. 27.

²⁰³ Manualul operațional de formare al consilierului de probațiune, Chișinău, 2018, p.18-29

²⁰⁴ Regulamentul de planificare a probațiunii aprobat prin Ordinul ministrului justiției: nr. 347, din 30.12.2019. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 17.01.2020, nr. 7-13 art. 27.

colecteze informații suplimentare cu privire la beneficiar în ceea ce vizează mediul familial, condițiile de trai, nivelul de studii, grupul de apartenență, modalitatea de petrecere a timpului liber, locul de muncă, situația financiară, viciile și dependențele, starea de sănătate, comportamentul infracțional și alte aspect relevante. În dependență de informația colectată, consilierul de probațiune poate formula întrebări pentru interviul inițial.

d) Prima întrevedere este importantă pe motivul că se stabilește contactul consilierul de probațiune și beneficiar; aduce la cunoștința beneficiarului o serie de aspect care vor fi consemnate într-un raport: informarea despre scopul probațiunii și a rolului consilierului de probațiune, explicarea modului de executare a pedepsei non privative de libertate, aducerea la cunoștință sub semnătură a drepturilor și obligațiilor, explicarea obligațiilor stabilite de instanța de judecată și a consecințelor ce pot interveni în caz de nerespectare, obligația respectării normelor de conduit, informarea despre vizita la domiciliu. De regulă, în procesul întrevederii consilierul utilizează interviul tematic.

e) Întocmirea planului de probațiune și realizarea acțiunilor preconizate de control și asistență. Regulamentul de planificare a probațiunii reglementează expres că consilierul de probațiune într-un termen de cel mult 30 de zile lucrătoare de la prima întrevedere cu subiectul probațiunii, elaborează planul de probațiune cu acțiunile care urmează a fi întreprinse. Planul se întocmește după finalizarea etapei de evaluare a riscurilor și nevoilor beneficiarului. Planul este structurat în șase capitole, după cum urmează:

- I. Introducere
- II. Măsurile și/sau obligațiile impuse de instanța de judecată
- III. Nevoile sau problemele identificate
- IV. Riscul săvârșirii unor noi infracțiuni/riscul de a pune în pericol siguranța publică
- V. Scopul și frecvența întrevederilor dintre consilierul de probațiune și subiectul probațiunii
- VI. Aspecte privind implicarea subiectului probațiunii în alte programe dezvoltate de organizații guvernamentale și necomerciale, sub coordonarea biroului de probațiune.

Planul de probațiune poate fi revizuit, după caz, cu introducerea mențiunilor respective sub formă de anexă.

f) Monitorizarea și evaluarea permanentă a cazului are loc, de regulă, prin întrevederi periodice. Acțiunile consilierului de probațiune la etapa dată sunt prevăzute în Regulamentul de planificare a probațiunii, Capitolul V. Controlul asupra subiecților probațiunii, în dependență de pedeapsa care i-a fost aplicată.

g) Încheierea supravegherii reprezintă etapa la care are loc ultima întrevedere cu condamnatul, se realizează un bilanț sub forma unui raport final de supraveghere. Ca urmare, cazul se încheie, realizându-se mențiunile de rigoare în registrele biroului de probațiune.

5.3. Asistența și consilierea psiho-socială a minorilor în cadrul probațiunii sentențiale

Asistența și consilierea, ca metode de sprijin a beneficiarului, sunt reglementate prin *Legea cu privire la probațiune și Regulamentul de planificare a probațiunii*.

Asistarea este un demers specializat de acordare a ajutorului de către o persoană specializată unei alte persoane aflate în imposibilitate momentană sau permanentă de a-și rezolva problemele, prin facilitarea accesului la resursele comunității.²⁰⁵

Consilierea este o metodă care facilitează cunoașterea, dezvoltarea, acceptarea emoțională, maturizarea și mobilizarea optimă a resurselor personale în vederea formulării și rezolvării unor probleme specifice și luării unor decizii prin utilizarea optimă a relației interpersonale „consilier-beneficiar”.²⁰⁶

Consilierea reprezintă o metodă utilizată în procesul de asistare.

Asistența și consilierea se bazează pe procesul de evaluare psiho-socială a minorului și anume pe investigațiile realizate pentru stabilirea diagnozei sociale din care pot să derive următoarele:²⁰⁷

- a) măsurarea efectelor produse de punerea în aplicare a planului de intervenție.
- b) decizia consilierului cu privire la continuarea intervenției pe baza unui plan renegociat și mai bine adaptat situației, fie renunțarea definitivă la intervenție, în virtutea reușitei sau a eșecului total.
- c) determinarea dacă planul de intervenție stabilit a fost eficient, dacă problema copilului a fost ameliorată sau soluționată.
- d) obiectivele propuse au fost atinse sau, dimpotrivă acțiunea de asistență a eșuat, fără șanse de reușită în viitor.

Obiectivul de bază al consilierii îl reprezintă resocializarea minorului asistat.

În literatura de specialitate au fost identificate opt etape ale procesului de consiliere.²⁰⁸

Etapa I. Conștientizarea problemei („Am o problemă”).

Etapa II. Relația cu consilierul („Cred că acest consilier mă va ajuta”).

Etapa III. Motivația („Cred că pot să-mi ombunătățesc situația”).

Etapa IV. Conceptualizarea problemei („Problema mea nu e neobișnuită, are onșă componente specifi ce”).

Etapa V. Explorarea strategiilor alternative („Văd că sont multiple căi de acțiune pentru ombunătățirea situației mele”), explorarea soluțiilor alternative.

Etapa VI. Seleționarea strategiei („Cred că această metodă o să mă ajute și doresc să o oncerc”).

Etapa VII. Implementarea („Această metodă mă ajută”).

Etapa VIII. Evaluarea („Deși această metodă omi răpește mult timp și efort, merită”).

Toate aceste etape vor fi parcurse cu succes doar în cazul în care activitatea de consiliere va fi realizată de o persoană profesionistă care dispune de formare în domeniul psihologic. În cazul în care consilierul de probațiune face și consiliere este important să dobândească competența necesară.

În unele cazuri, consilierul de probațiune poate solicita ajutor psihologilor, asistenților sociali, cadrelor didactice, medicilor sau oricare altor specialiști în vederea intervenției pentru soluționarea anumitor probleme.

²⁰⁵ Trocin O., Csatlós D. I., Popa V., Op. Cit., Chișinău, 2010, p. 87.

²⁰⁶ Ibidem, p.89.

²⁰⁷ Țurcan A., Op. Cit., p.49.

²⁰⁸ Zaharia V., Popa V., Popa V., Op. Cit., pp.115-116.

Obiectivele activității de asistență și consiliere a minorului în conflict cu legea sunt:²⁰⁹

- schimbarea comportamentului copilului prin conștientizarea faptei săvârșite, a consecințelor acesteia și asumarea responsabilității pentru fapta infracțională comisă;
- motivarea copilului în dezvoltarea responsabilității și autodiscipliniei, elaborarea și derularea unor programe eficiente de asistență și consiliere în funcție de nevoile identificate;
- acordarea suportului necesar pentru satisfacerea unor nevoi speciale referitoare la educație, pregătire profesională, loc de muncă, locuință, grup de prieteni etc.

Etapele activității de asistență și consiliere reprezintă:²¹⁰

- a) Construirea relației „consilier de probațiune –copil”.
- b) Investigarea copilului prin metode și tehnici psihologice, ca urmare elaborând portretul psihologic.
- c) Elaborarea și implementarea planului de asistență și consiliere.
- d) Evaluarea eficienței intervenției.

Consilierul de probațiune, în activitatea de consiliere a minorului, trebuie să dea dovadă de maximă diligență profesională.

5.4. Programe de intervenție

Programele probaționale, în calitate de alternative la detenție, reprezintă o componentă importantă a justiției comunitare.

Programul probațional este un instrument de lucru al consilierului de probațiune, care are drept scop reintegrarea socială și facilitarea procesului de schimbare a comportamentului delincvent.²¹¹

Cadrul normativ ce reglementează „programele probaționale” este reprezentat prin:

– *Legea cu privire la probațiune* prevede în articolul 2⁹ „Programe probaționale pot fi programe de corecție a comportamentului social și programe de reintegrare socială. Programele probaționale se desfășoară individual și/sau în grup”.²¹²

– *Codul penal* stipulează în articolul 90. Condamnarea cu suspendarea condiționată a executării pedepsei, alineatul (6) „Aplicînd condamnarea cu suspendarea condiționată a executării pedepsei, instanța de judecată îl poate obliga pe condamnat: lit. f) să participe la programe probaționale”; în articolul 104. Aplicarea măsurilor de constrîngere cu caracter educativ alineatul (1) „Persoanelor liberate de răspundere penală în conformitate cu art. 54 sau de pedeapsă penală în conformitate cu art. 93 li se aplică următoarele măsuri de constrîngere cu caracter educativ: lit. f) obligarea minorului de a participa la un program probațional”.²¹³

– *Codul de executare* reglementează în articolul 291 alineatul (6¹) „Hotărîrea instanței de judecată sau, după caz, ordonanța procurorului privind obligarea minorului de a participa la un program probațional se transmite organului de probațiune în a cărui rază teritorială se

²⁰⁹ Turcan A., Op. Cit., p.51.

²¹⁰ Trocin O., Csatos D. I., Popa V., Op. Cit., p.95.

²¹¹ Inspectoratul Național de Probațiune, Ghidul consilierului de probațiune în activitatea cu programe probaționale, Chișinău 2017, p. 4.

²¹² *Legea cu privire la probațiune*: nr. 8 din 14.02.2008, art. 2. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 22.01.2016, nr. 13-19 art. 29.

²¹³ *Codul Penal al Republicii Moldova*: nr. 985 din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 14.04.2009, nr. 72-74.

află domiciliul minorului și care asigură controlul executării de către minor a măsurii de constrângere respective”.²¹⁴

– *Regulamentul de planificare a probațiunii* stipulează în Capitolul IV, secțiunea 2. Derularea programelor probaționale.²¹⁵

Programul probațional se obligă de către instanța de judecată sau poate fi propus de către consilierul de probațiune, ca urmare a evaluării psihosociale a beneficiarului. Tipul programului se alege de către consilierul de probațiune. Beneficiarul poate să-și manifeste acordul de participare și mențiunile de rigoare se include în Planul de probațiune. În cazul în care se impune necesitatea participării subiectului probațiunii la un program, iar acesta refuză, consilierul de probațiune vine cu un demers către instanța de judecată în vederea stabilirii obligației „de a frecventa programul probațional”.

Pe tot parcursul derulării programelor probaționale, consilierul de probațiune utilizează o serie de metode, tehnici și instrumente specifice tipului de necesități sau etapei în care se află subiectul probațiunii. Există tehnici care se utilizează doar în anumite etape ale asistenței (grupul de suport, consilierea – etapa de intervenție) sau tehnici care sunt regăsite pe tot parcursul derulării programului (întrevederea, interviul sau observația). În general, fiecărei tehnici îi corespunde un anumit instrument (interviul – ghid de interviu, observația – ghid de observație, întrevederea – raportul de întrevedere, etc).²¹⁶

Birourile teritoriale de probațiune pun în practică mai multe categorii de programe probaționale pentru beneficiari în cadrul probațiunii sentențiale în comunitate:

– *Programul Motivația spre schimbare*. Acest program ajută la procesul de autocunoaștere și realizare a schimbărilor pozitive în scopul îmbunătățirii calității vieții și se adresează tinerilor ce promovează conștiința de sine și o schimbare pozitivă. Grupul țintă îl reprezintă persoanele cu vârsta cuprinsă între 18-35 ani. Programul își propune următoarele obiective: reducerea recidivei, incluziunea social și dezvoltarea morală.²¹⁷

– *Programul pentru reducerea comportamentelor pre-delinvenționale și infracționale ale copiilor și adolescenților aflați la risc*. Grupul țintă al programului îl reprezintă minorii cu vârsta de la 14 până la 18 de ani, care necesită schimbarea comportamentului și adoptarea de către ei a unui mod de viață pro-social.²¹⁸

– *Programul de diminuare a agresivității* se aplică minorilor și tinerilor cu vârsta de până la 21 de ani, aflați în evidența organului de probațiune care au probleme legate de violență/agresivitate.²¹⁹

²¹⁴ Codul de executare al Republicii Moldova: nr. 443 din 24.12.2004. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 05.11.2010, nr. 214-220, art. 704.

²¹⁵ Regulamentul de planificare a probațiunii aprobat prin Ordinul ministrului justiției: nr. 347, din 30.12.2019. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 17.01.2020, nr. 7-13 art. 27.

²¹⁶ Inspectoratul Național de Probațiune, Ghidul consilierului de probațiune în activitatea cu programe probaționale, Chișinău 2017, p. 8.

²¹⁷ Inspectoratul Național de Probațiune, Programe probaționale. Disponibil la <http://probatune.gov.md/files/getfile/4228>. Accesat la 07.11.2022.

²¹⁸ Ibidem.

²¹⁹ Inspectoratul Național de Probațiune, Programe probaționale. Disponibil la <http://probatune.gov.md/files/getfile/4229>. Accesat la 07.11.2022.

– **Programul probațional pentru minori. Formare civica și vocațională pentru tine și comunitate** este destinat copiilor în conflict cu legea penală, care au fost liberați de răspundere/pedeapsă penală, fiindu-le aplicată măsura de constrângere cu caracter educativ.²²⁰

– **Programul de reducere a abuzului de substanțe (PRAS)** are drept scop programului facilitarea procesului de schimbare, construind încrederea în capacitatea persoanei de fi stăpân pe propria viață și motivând-o să își schimbe obișnuința, de a face abuz de substanțe. Grupul țintă îl reprezintă persoanele (minori, adulți), care au recunoscut că consumă substanțe (alcool și droguri), preparate anestezice, hormonale sau alte substanțe chimice, care nu sunt prescrise în mod legal.²²¹

– **Program de reabilitare „Drink & Drive”** are ca obiectiv reducerea ratei de recidivă a conducerii sub influența alcoolului și majorarea siguranței în trafic. Grupul țintă îl reprezintă bărbații și femeile care au fost arestați pentru conducere sub influența alcoolului.²²²

5.5. Factori de succes în promovarea programelor de intervenție

Identificăm o serie de impedimente în promovarea programelor probaționale:

- a) lipsa familiarizării profesioniștilor în privința programelor probaționale implementate, la nivel național, în cadrul birourilor teritoriale de probațiune;
- b) lipsa specialiștilor care ar putea derula calitativ un program probațional;
- c) rata scăzută de aplicare a programelor probaționale pentru minori și adulți în conflict cu legea, în calitate de alternative la detenție;
- d) nivelul redus de credibilitate în programele probaționale;
- e) refuzul de participare la programe;
- f) multitudinea de probleme pe care le au persoanele care se află în conflict cu legea;
- g) reticența membrilor societății față de programele implementate și față de rezultatul obținut.

În vederea promovării programelor de intervenție statul Republica Moldova trebuie să aplice, în primul rând, politici eficiente, care vor asigura persoanei în conflict cu legea o revenire progresivă la viață în societate.

Considerăm oportun întreprinderea următoarelor măsuri în vederea sporirii promovării programelor de intervenție:

- lărgirea ariei parteneriatelor;
- eficientizarea parteneriatele atât locale cât și naționale;
- intensificarea colaborării între serviciul de probațiune și organizații în domeniul incluziunii sociale, care ar eficientiza procesul de resocializare întru tot întreg;
- implicarea specialiștilor în derularea programelor probaționale;
- referirea subiectului probațiunii către serviciile specializate în programe;
- asigurarea credibilității în programele de resocializare (prin exemplificarea unor practici de succes promovate);

²²⁰ Inspectoratul Național de Probațiune, Programe probaționale. Disponibil la <http://probatune.gov.md/files/getfile/4230>. Accesat la 07.11.2022.

²²¹ Inspectoratul Național de Probațiune, Programe probaționale. Disponibil la <http://probatune.gov.md/files/getfile/4227>. Accesat la 07.11.2022.

²²² Ibidem.

- sporirea calității programelor de intervenție;
- debirocratizarea proceselor;
- promovarea programelor de management al stresului;
- desfășurarea mai multor programe individuale;
- coordonarea programelor sociale și a celor terapeutice pentru minori;
- implicarea prioritară a membrilor societății;
- respectarea principiului confidențialității.

Actorii din domeniul justiției penale, evidențiază necesitatea promovării programelor probaționale în cadrul sistemului de justiție penală, demonstrându-se utilitatea lor practică.

5.6. Planul de supraveghere a minorului delincvent

Sistemul de justiție pentru minori caută să asigure bunăstarea minorilor astfel încât reacția față de delincvenții juvenili să fie întotdeauna corespunzătoare circumstanțelor delincvențelor și delictelor.²²³

Resocializarea minorilor prin pedepse neprivative de libertate este o prioritate în domeniul justiției comunitare.

Elementele de resocializare includ:²²⁴

- evaluarea personalității și a necesităților;
- evaluarea motivației pentru schimbare;
- evaluarea riscului de recidivă;
- supravegherea;
- asistența și consilierea.

Acțiunile de supraveghere se introduce în planul de probațiune. Consilierul de probațiune într-un termen de cel mult de 30 de zile lucrătoare de la prima întrevedere cu subiectul probațiunii, după finalizarea procesului de evaluare a riscului și nevoilor, elaborează planul de probațiune cu acțiunile concrete care urmează a fi întreprinse. Planul de probațiune este discutat cu subiectul probațiunii și la necesitate poate fi modificat. Măsurile de probațiune sunt formulate concret și clar, în termeni ușor accesibili persoanei aflate la evidență.

Planul de probațiune este structurat în șase capitole, cuprinzând următoarele informații:²²⁵

Capitolul I „*Introducere*” conține informații referitoare la: numele, prenumele, data și locul nașterii subiectului probațiunii, domiciliul/reședință temporară, infracțiunea săvârșită, numărul hotărârii judecătorești/actului și sancțiunea aplicată, perioada de probațiune, menționându-se data începerii și încetării acesteia, numele și prenumele consilierului de probațiune responsabil de caz;

Capitolul II „*Măsurile și/sau obligațiile impuse de instanța de judecată*” în care sunt prezentate condițiile impuse sau obligațiile stabilite în sarcina subiectului probațiunii; sunt

²²³ Zaharia V., Harconiță N., Popa Vl., Ghid de implicare comunitară în activitatea de probațiune în privința minorilor, Chișinău, 2010, p. 4.

²²⁴ Legea cu privire la probațiune: nr. 8, din 14.02.2008, art. 2². În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 22.01.2016, nr. 13-19 art. 29.

²²⁵ Regulamentul de planificare a probațiunii aprobat prin Ordinul ministrului justiției: nr. 347, din 30.12.2019. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 17.01.2020, nr. 7-13 art. 27.

descrie mijloacele și modalitățile ce urmează a fi utilizate în vederea asigurării îndeplinirii/verificării acestora;

Capitolul III „*Nevoile sau problemele identificate*” face referire la nevoile cu potențial criminogen ale persoanei supravegheate;

Capitolul IV „*Riscul săvârșirii unor noi infracțiuni/riscul de a pune în pericol siguranța publică*” conține analiza factorilor menționați la pct.46 și estimarea nivelului riscului de recidivă;

Capitolul V „*Scopul și frecvența întrevederilor dintre consilierul de probațiune și subiectul probațiunii*” conține informații privind calendarul întrevederilor cu persoana supravegheată care au loc, la sediul biroului de probațiune sau, după caz, în alte locuri stabilite de consilierul de probațiune și comunicate, în prealabil, persoanei;

Capitolul VI „*Aspecte privind implicarea subiectului probațiunii în alte programe dezvoltate de organizații guvernamentale și necomerciale, sub coordonarea biroului de probațiune*”.

După întocmirea planului de supraveghere este necesar să se ia o serie de măsuri pentru începerea activității de supraveghere propriu-zise. Astfel, consilierul de probațiune:²²⁶

- identifică și contactează persoanele/instituțiile care pot furniza informații despre modificările apărute în situația copilului și pentru supravegherea respectării modului în care acesta respectă unele măsuri/obligații ce i-au fost impuse de instanță. La această etapă, consilierii de probațiune pot face referire în principal la membrii familiei, reprezentanți ai organelor de poliție, primarii din localitățile de domiciliu al copilului care sunt investiți cu atribuții de autoritate tutelară, dar și reprezentanți ai administrației instituției de învățământ, ai angajatorilor (dacă este angajat în câmpul muncii) sau ai unităților sanitare. Înainte de a contacta aceste persoane sau instituții, consilierul de probațiune trebuie să aprecieze dacă solicitarea colaborării pentru realizarea supravegherii este în beneficiul copilului, astfel încât să poată fi evitate unele consecințe nedorite cum ar fi etichetarea și stigmatizarea. Demersul de consultanță trebuie realizat în condiții de confidențialitate.

- identificarea pe plan local a unităților de învățământ și a instituțiilor de calificare profesională care organizează cursuri de instruire profesioanlă sau acordă suport școlar individualizat.

- identificarea pe plan local a instituțiilor medicale, precum și a organizațiilor, instituțiilor sau specialiștilor care desfășoară programe de recuperare a toxicomanilor sau alcoolcilor, în vederea includerii persoanei supravegheate în aceste programe (la solicitarea acestuia și/sau în cazul când persoana este impusă prin hotărârea judecătorească). În asemenea situații, consilierul de probațiune va coopera cu ONG-uri specializate în asistența persoanelor cu depedență (de alcool sau droguri) și va solicita concursul Dispesarului Narcologic din raza teritorială în care este domiciliat copilul pentru a include minorul în programe de recuperare.

Monitorizarea desfășurării acțiunilor prevăzute în planul de supraveghere se desfășoară la toate etapele de realizare.

²²⁶ Țurcan A., Op. Cit., p. 48.

➤ **SURSE BIBLIOGRAFICE:**

1. Codul de executare al Republicii Moldova: nr. 443 din 24.12.2004. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 05.11.2010, nr. 214-220, art. 704.
2. Codul Penal al Republicii Moldova: nr. 985 din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 14.04.2009, nr. 72-74.
3. Inspectoratul Național de Probațiune, Ghidul consilierului de probațiune în activitatea cu programe probaționale, Chișinău 2017.
4. Legea cu privire la probațiune: nr. 8, din 14.02.2008, art. 2. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 22.01.2016, nr. 13-19 art. 29.
5. Manualul operațional de formare al consilierului de probațiune, Chișinău, 2018
6. Regulamentul de planificare a probațiunii aprobat prin Ordinul ministrului justiției: nr. 347, din 30.12.2019. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 17.01.2020, nr. 7-13 art. 27.
7. Trocin O., Csatos D. I., Popa V., Ghidul consilierului de probațiune specializat în lucrul cu minorii, Chișinău, 2010
8. Țurcan A., Metodologie de lucru cu copiii în conflict cu legea pentru consilierii de probațiune și avocații ce acordă asistență juridică garantată de stat, Chișinău, 2017.
9. Zaharia V., Harconiță N., Popa Vl., Ghid de implicare comunitară în activitatea de probațiune în privința minorilor, Chișinău, 2010
10. Zaharia V., Popa Vl., Popa V., Ghidul consilierului de probațiune, Chișinău, 2009.

➤ **SURSE WEB:**

11. Inspectoratul Național de Probațiune, Programe probaționale. Disponibil la <http://probațiune.gov.md/files/getfile/4228>. Accesat la 07.11.2022.
12. Inspectoratul Național de Probațiune, Programe probaționale. Disponibil la <http://probațiune.gov.md/files/getfile/4229>. Accesat la 07.11.2022.
13. Inspectoratul Național de Probațiune, Programe probaționale. Disponibil la <http://probațiune.gov.md/files/getfile/4230>. Accesat la 07.11.2022
14. Inspectoratul Național de Probațiune, Programe probaționale. Disponibil la <http://probațiune.gov.md/files/getfile/4227>. Accesat la 07.11.2022.

➤ **ÎNTREBĂRI PENTRU AUTOEVALUARE:**

1. În ce condiții se desfășoară probațiunea juvenilă?
2. Ce reprezintă supravegherea și care este scopul ei?
3. Explicați mecanismul de realizare a probațiunii sentențiale supra minorilor.
4. Ce reprezintă probațiunea sentențială în comunitate?
5. Determinați pașii după care se desfășoară probațiunea sentențială?
6. Ce reprezintă asistența și consilierea, ca metode de sprijin a beneficiarului?
7. Identificați obiectivele activității de asistență și consiliere a minorului în conflict cu legea.
8. Determinați etapele activității de asistență și consiliere.

6. PROBAȚIUNEA SENTENȚIALĂ ÎN PENITENCIAR

- 6.1 Rolul asistentului social în cadrul instituțiilor penitenciare
- 6.2 Programe de resocializare a deținuților promovate în cadrul instituțiilor penitenciare
- 6.3 Pregătirea pentru eliberare a deținuților

6.1. Rolul asistentului social în cadrul instituțiilor penitenciare

Din perspectiva rolurilor, personalul din unitățile de detenție se împarte în două mari categorii: personalul de pază și personalul de tratament. Cel din urmă este responsabil de organizarea și derularea activităților care au ca finalitate reabilitarea comportamentală și reintegrarea socială a persoanei private de libertate. Într-o definiție mai largă, din această categorie fac parte preoții, medicii, psihiatrii, psihologii, *asistenții sociali*, educatorii, profesorii și instructorii²²⁷.

Despre aceste profesii și rolul lor, vorbesc o serie de documente internaționale și europene, cele mai elocvente fiind cele promovate de Consiliul Europei:

- Regulile Penitenciare Europene din 1987;
- Regulile Penitenciare Europene din 2006;
- Recomandarea nr. R (97) 12 a Consiliului de Miniștri ai Statelor Membre asupra personalului Responsabil cu Implementarea Sancțiunilor și Măsurilor.

Pe plan național, activitatea asistentului social în sistemul penitenciar este reglementată prin:

- Legea Nr. 547 din 25-12-2003 asistenței sociale;
- Legea Nr. 123 din 18-06-2010 cu privire la serviciile sociale.

Activitatea asistentului social din penitenciare are specificul său, fiind mai complexă. Afară de acordarea consultațiilor privind problemele sociale, ea presupune asigurarea respectării drepturilor deținutului, organizarea procesului de resocializare și ameliorare a capacității de reintegrare socială a acestuia.²²⁸

Funcțiile de bază ale activității asistentului social în penitenciar sunt:²²⁹

- pledează pentru respectarea în penitenciar a drepturilor deținutului, acordă consultații în vederea informării deținuților despre drepturile și libertățile acestora;
- efectuează consultații individuale, în scopul determinării nevoilor sociale ale deținutului și a problemelor ce necesită soluționare pe parcursul detenției;
- efectuează un program de consiliere a deținutului din punct de vedere psihosocial.
- efectuează consilierea familiei, după necesitate;
- acordă ajutor deținuților la restabilirea relațiilor sociale pierdute;

²²⁷ Brîncoveanu I., Ghid de bune practici pentru asistentul social care lucrează în sistemul penitenciar, Giurgiu, 2010, p. 8.

²²⁸ Vîrlan, M., Dița, M.. Rolul asistentului social în procesul de reintegrare socială a persoanelor. În: Probleme ale științelor socioumanistice și modernizării învățământului. Materialele conferinței științifice anuale a profesorilor și cercetătorilor UPS „Ion Creangă”. Seria 21, Vol.1, 21-22 martie 2019, Chișinău. Chișinău, Republica Moldova: UPS „Ion Creangă”, 2019, pp. 176-188. ISBN 978-9975-3370-2-1.

²²⁹ Ibidem.

- acordă ajutor la perfectarea actelor deținuților;
- acordă ajutor condamnaților la încadrarea în procesul de muncă;
- îndrumă, consiliază și formează deținuții în domeniul orientării școlare și profesionale;
- colaborează cu organizațiile neguvernamentale, confesiunile religioase și alte instituții în vederea menținerii relațiilor sociale ale deținuților și efectuării procesului socio-educativ;
- colaborează cu șefii de sector și psihologul la programarea procesului educativ și de reintegrare individuală a deținuților;
- răspunde de desfășurarea programelor de pregătire pentru liberare;
- participă direct la procesul educativ și la implementarea programelor de intervenție;
- pregătește momentul eliberării deținutului;
- participă la seminare, mese rotunde și alte acțiuni informative și educative în domeniu.

Principalele atribuții ale asistentului social din penitenciar sunt legate de dezvoltarea capacităților individuale și a oportunităților comunitare, de natură să faciliteze reintegrarea socială a persoanelor condamnate. Pe durata detenției, asistentul social are ca scop diminuarea efectelor negative ale custodiei asupra celor custodiați și dezvoltarea resurselor prosoziale personale și familiale ale subiecților.²³⁰

Un rol important în realizarea funcțiilor îl au calitățile personale și profesionale ale asistentului social. Aceste calități vor fi valorificate prin înnoirea și îmbunătățirea cunoștințelor și deprinderilor, aplicarea noilor metode de lucru, schimbul de experiență.

6.2. Programe de resocializare a deținuților promovate în cadrul instituțiilor penitenciare

Influența mediului penitenciar asupra personalității deținuților nu este una favorabilă, știut fiind faptul că pedeapsa își atinge rareori funcția de ispășire și cea de reeducare, că în loc să ducă la corectarea conduitei și la reabilitarea personalității deținutului mediul penitenciar asigură adesea specializarea infractorilor, prin învățarea unor tehnici evolute, transmise de infractorii cei mai versați. De asemenea, se știe că resursele adaptative ale infractorilor sunt solicitate la maximum în decursul detenției, fapt care se asociază uneori cu o adevărată implozie psihologică. Înainte de a fi o instituție juridică, penitenciarul este un construct psihologic, ale cărui coordonate principale rămân eșecul, patologicul, stresul și disperarea.²³¹

Legislația națională²³² reglementează dreptul condamnaților să participe la acțiunile culturale și sportive, să frecventeze biblioteca, să practice jocurile de masă premise. În corelare cu dreptul enunțat vine obligația administrației penitenciarului de a realizeze programe de instruire profesională a condamnaților și de munca educativă cu ei.²³³

²³⁰ Brîncoveanu I.2, Op. Cit., p. 9.

²³¹ Turliuc M. N., Parteni C., Influența mediului penitenciar asupra personalității deținutului. În: Analele științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Tomul XVII, 2008, p. 46.

²³² Hotărârea Guvernului cu privire la aprobarea Statutului executării pedepsei de către condamnați: nr. 583, din 26.05.2006. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 16.06.2006, nr. 91-94 art. 676.

²³³ Codul de executare al Republicii Moldova: nr. 443 din 24.12.2004. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 05.11.2010, nr. 214-220, art. 704.

Munca educativă cu condamnații se desfășoară în următoarele direcții²³⁴:

- a) activități educative;
- b) instruirea profesională;
- c) activități de creație;
- d) activități spirituale (religioase);
- e) consiliere psihologică;
- f) asistență socială;
- g) activități sportive;
- h) frecventarea bibliotecilor;
- i) activități în timpul liber;

Ca urmare a realizării *Studiului cu privire la programele de resocializare a deținuților în mediul penitenciar*²³⁵, aprobate și promovate de Instituția Penitenciară, au fost identificate:

- *Programe educative care includ programele de recreere, cultural artistice.*
- *Programele de instruire.* Aceste programe se promovează preponderent cu deținuții minori.
 - *Programe de pregătire profesională.* Pregătirea profesională a deținuților se realizează prin cursurile promovate în cadrul atelierelor din cadrul penitenciarului.
 - *Programe de educație religioasă.*
 - *Programul de inițiere a deținuților în domeniul științelor socio-juridice.*
 - *Programul cu privire la organizarea activității cu deținuții nou-sosiți în penitenciar.*
 - *Programul “PROSOCIAL”.* Este programul cu privire la pregătirea pentru liberarea deținuților din detenție.
 - *Programul “PROSPORT”.* Este programul cu referire la organizarea educației fizice și sportului cu deținuții.
 - *Programul cu privire la pregătirea condamnaților pentru liberarea condiționată înainte de termen.*
 - *Programul cu privire la încadrarea deținuților în câmpul muncii.* Scopul programului este implicarea deținuților în munci remunerate și neremunerate.
 - *Programul de reabilitare psiho-socială a persoanelor consumatoare de droguri.* Scopul programului este reabilitarea persoanelor consumatoare de droguri și reducerea riscului de recidivă a consumului de droguri.
 - *Programul de reducere a violenței în mediul condamnaților.* Scopul programului este dezvoltarea abilităților de soluționare a situațiilor de conflict în vederea alcătuirii unui plan personal de prevenire a violenței.
 - *Programe terapeutice.* Acestea sunt bazate pe terapii cognitiv-comportamentale, non-directive.

Promovarea programelor de resocializare întâmpină mai multe dificultăți²³⁶:

- a) reticența din partea celor condamnați;

²³⁴ Hotărârea Guvernului cu privire la aprobarea Statutului executării pedepsei de către condamnați: nr. 583, din 26.05.2006, pct. 411. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 16.06.2006, nr. 91-94 art. 676.

²³⁵ Canțer N., Resocializarea deținuților prin intermediul programelor educaționale și terapeutice. În: Materialele Conferinței științifico-practice internaționale. Ed. 1-a, 27 aprilie 2017, Chișinău – Bălți, pp. 350-351. ISBN 978-9975-132-97-8.

²³⁶ Ibidem, p. 352.

- b) neîncrederea condamnaților în personalul care promovează programele;
- c) birocrăția în procesul de inițiere a programelor;
- d) insuficiența de dotare tehnico-materială; etc.

Resocializarea trebuie să înceapă din prima zi de executare a pedepsei, odată cu evaluarea caracteristicilor de personalitate, a curenților educaționale și sociale. Filosofia resocializării conține ideea că oamenii sunt o valoare pentru societate, iar pedeapsa, fără efortul de reeducare a deținuților pentru a se simți necesari societății, este inutilă.

Procesul de resocializare a persoanelor deținute este posibil când este prezent efortul conjugat al deținuților, angajaților Administrației Naționale a Penitenciarelor, organizațiilor neguvernamentale, societății, instituțiilor statului, familiei etc. Programele de resocializare trebuie să răspundă necesităților deținuților sau persoanelor eliberate din detenție. Pentru o mai bună realizare a activităților de serviciu este necesar de a schimba atitudinea negativă a celor care lucrează cu persoane deținute/eliberate.²³⁷

6.3. Pregătirea pentru eliberare a deținuților

Cea mai importantă parte a unui mecanism unic de resocializare a condamnaților este pregătirea lor pentru eliberarea din locurile de detenție. De calitatea pregătirii a procesului dat va depinde în continuare întregul proces de resocializare a ex-deținutului, integrarea sa în sistemul de relații publice și inserția în societatea civilă, astfel încât să fie posibil să ducă o viață independentă și în spiritul respectului față de lege.²³⁸

Principalele probleme în domeniul pregătirii deținuților pentru eliberarea de la executarea unei pedepse se evidențiază: imperfecțiunea reglementării legale a procesului de pregătire pentru eliberare, lipsa reglementării legale a activității programelor pentru pregătirea deținuților pentru eliberare, probleme de personal, etc.

Conform datelor prezentate în literatura de specialitate, în primele luni după liberare persoana ar putea săvârși noi infracțiuni. Acest lucru este determinat de faptul că fostul deținut nu este capabil să reacționeze prosocial la noile cerințe înaintate față de el. O problemă deosebită cu care se confruntă exdeținuții este și atitudinea discriminativă a societății față de el. În acest context, apare necesitatea pregătirii pentru liberare, în special în ultimele luni de detenție.²³⁹

Sarcina pregătirii pentru liberare trebuie să fie o prioritate pentru specialiștii angajați în sistemul penitenciar din Republica Moldova. În funcție de resursele existente și nivelul profesional al psihologilor, asistenților sociali și altor specialiști implicați nemijlocit în lucrul cu deținuții, sunt desfășurate programe individuale și de grup cu condamnații.

Inspectoratul Național de Probațiune implementează Programul de intervenție pentru pregătire către liberare a condamnaților.²⁴⁰ Programul dat se derulează în grup. Se adresează

²³⁷ Mărgărint T., Resocializarea persoanelor deținute în penitenciarele din republica moldova. Abordare antropologico-filosofică. În: Studia Universitatis Moldaviae, 2020, nr. 4(134).

²³⁸ Адоевская О. А., Подготовка осужденных к освобождению от отбывания наказания как механизм ресоциализации и реального включения их в гражданское общество// Уголовно-исполнительное право, 2019, Т. 14(1–4), № 2. с. 156–164.

²³⁹ Postu L., Pregătirea pentru liberare a deținuților. În: Studia Universitatis Moldaviae (Seria Științe ale Educației), 2007, nr. 5, pp. 244-247.

²⁴⁰ Inspectoratul Național de Probațiune, Programe probaționale. Disponibil la <http://probațiune.gov.md/files/getfile/4231>. Accesat la 19.11.2022.

deținuților care se află în ultimul an de executare a pedepsei și doresc să capete informație, să învețe și să dezvolte abilități care să îi ajute să-și desfășoare viața fără să repete infracțiunea sau inacțiunile pentru care au fost condamnați, cu alte cuvinte, doresc să-și desfășoare viața într-un mod prosocial și să se reintegreze în societate.

Programul oferă baza unui proces de educație pentru viață a adulților cu comportamente antisociale ce au fost stabilite printr-o sentință.

Principiul pe care se bazează programul este principiul continuității. Programul are trei module obligatorii:

- învățarea modului prosocial de rezolvare de probleme;
- pregătirea Planului de prevenire a recidivei;
- prevenirea recidivei.

Cel mai important criteriu de selecție a participanților este ca ei să dorească să participe. Dimensiunea recomandată a grupului este de maxim 10 participanți. Programul este derulat în „perechi”: consilierul de probațiune cu asistentul social/psihologul din cadrul penitenciarului.

Educația socială pentru liberare desemnează orice formă de educație care vizează sprijinirea deținuților să trăiască și să se regăsească în comunitate. Această educație are o importanță deosebită în special pentru persoanele care, în comunitate, sunt marginalizați, sau fără apărare, așa cum sunt numeroși deținuți înainte de a fi închiși. Inevitabil, excluderea din societate și experiența penitenciarului, în general, le vor agrava sentimentul de alienare față de comunitate și de inadaptare socială.²⁴¹

În aceste situații apar un șir de reacții psihoemoționale așa cum ar fi: anxietatea, stările depresive, reacții agresive etc.

Rolul profesionistului este de a ameliora condițiile stresante de detenție, evitarea situațiilor conflictuale și orientarea deținuților spre acțiuni practice care să le dea rezultate imediate și satisfacție, spre educația morală și religioasă. Executarea pedepsei nu-și atinge scopul propus, reeducativ, în cazul când deținuții nu participă la diverse activități menite să modifice comportamentul infracțional. Pentru aplicarea eficientă a programelor există un șir de condiții care trebuie satisfăcute: o bună formare a personalului; politica educațională adecvată; existența unei concepții de tratament și ameliorare umană; structura organizațională gândită pentru suport și progres uman; intervenție pornind de la factorii criminogeni specifici; neutralizarea influențelor nocive pe perioada programului; recurgerea la sprijinul familiei; evaluarea factorilor de risc; tratamentul să fie personalizat și axat pe întărirea pozitivă a comportamentelor prosoziale; prevenirea recăderilor.²⁴²

Administrația penitenciarului, cu cel puțin 3 luni înainte de expirarea termenului de executare a pedepsei închisorii, informează autoritățile administrației publice locale, alte instituții interesate și agenția teritorială pentru ocuparea forței de muncă despre apropiata eliberare a condamnatului, despre studiile, capacitatea de muncă și specialitatea lui. Administrația penitenciarului comunică, în prealabil, rudelor sau altor persoane indicate de condamnați despre eliberarea persoanelor care au nevoie de însoțire, femeilor gravide și

²⁴¹Vulpescu A., Pregătirea pentru liberare a deținuților în contextul programelor de reabilitare social. În : Materialele Conferinței Internaționale „Pregătirea pentru eliberare din locurile de detenție” 18-19 noiembrie 2003, pp. 1-12.

²⁴² Postu L., Op. Cit., pp. 244-247.

minorilor. În cazul lipsei însoțitorului, administrația asigură însoțirea lor până la domiciliu. Deținuții invalizi de gradul I și II, precum și condamnații bărbați care au împlinit vârsta de 65 de ani și femeile condamnate care au împlinit vârsta de 60 de ani pot solicita plasarea în aziluri pentru invalizi sau bătrâni. Administrația penitenciarului, în termen de 5 zile de la primire, expediază organului de asistență socială cererea condamnatului.²⁴³

➤ **SURSE BIBLIOGRAFICE:**

1. Brîncoveanu I., Ghid de bune practici pentru asistentul social care lucrează în sistemul penitenciar, Giurgiu, 2010.
2. Canțer N., Resocializarea deținuților prin intermediul programelor educaționale și terapeutice. În: Materialele Conferinței științifico-practice internaționale. Ed. 1-a, 27 aprilie 2017, Chișinău – Bălți, pp. 350-351. ISBN 978-9975-132-97-8.
3. Codul de executare al Republicii Moldova: nr. 443 din 24.12.2004. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 05.11.2010, nr. 214-220, art. 704.
4. Hotărârea Guvernului cu privire la aprobarea Statutului executării pedepsei de către condamnați: nr. 583, din 26.05.2006. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 16.06.2006, nr. 91-94 art. 676.
5. Hotărârea Guvernului cu privire la aprobarea Statutului executării pedepsei de către condamnați: nr. 583, din 26.05.2006, pct. 411. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 16.06.2006, nr. 91-94 art. 676.
6. Mărgărint T., Resocializarea persoanelor deținute în penitenciarele din republica moldova. Abordare antropologico-filosofică. În: Studia Universitatis Moldaviae, 2020, nr. 4(134).
7. Postu L., Pregătirea pentru liberare a deținuților. În: Studia Universitatis Moldaviae (Seria Științe ale Educației), 2007, nr. 5, pp. 244-247.
8. Turluc M. N., Parteni C., Influența mediului penitenciar asupra personalității deținutului. În: Analele științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Tomul XVII, 2008.
9. Vîrlan, M., Dița, M.. *Rolul asistentului social în procesul de reintegrare socială a persoanelor*. În: Probleme ale științelor socioumanistice și modernizării învățământului Materialele conferinței științifice anuale a profesorilor și cercetătorilor UPS „Ion Creangă”. Seria 21, Vol.1, 21-22 martie 2019, Chișinău. Chișinău, Republica Moldova: UPS „Ion Creangă”, 2019, pp. 176-188. ISBN 978-9975-3370-2-1.
10. Vulpescu A., Pregătirea pentru liberare a deținuților în contextul programelor de reabilitare social. În : Materialele Conferinței Internaționale „Pregătirea pentru eliberare din locurile de detenție” 18-19 noiembrie 2003, pp. 1-12.
11. Адоевская О. А., Подготовка осужденных к освобождению от отбывания наказания как механизм ресоциализации и реального включения их в гражданское общество// Уголовно-исполнительное право, 2019, Т. 14(1–4), № 2. с. 156–164.

²⁴³ Hotărârea Guvernului cu privire la aprobarea Statutului executării pedepsei de către condamnați: nr. 583, din 26.05.2006. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 16.06.2006, nr. 91-94 art. 676.

➤ **SURSE WEB:**

11. Inspectoratul Național de Probațiune, Programe probaționale. Disponibil la <http://probațiune.gov.md/files/getfile/4231>. Accesat la 19.11.2022.

➤ **ÎNTREBĂRI PENTRU AUTOEVALUARE:**

1. Determinați rolul asistentului social în cadrul instituțiilor penitenciare.
2. Identificați funcțiile de bază ale activității asistentului social în penitenciar.
3. Analizați ce programe de resocializare a deținuților sunt promovate în cadrul instituțiilor penitenciare.
4. Elucidați scopul fiecărui program de resocializare a deținuților sunt promovate în cadrul instituțiilor penitenciare.
5. Care sunt principalele probleme în domeniul pregătirii deținuților pentru eliberarea de la executarea unei pedepse?
6. Determinați impactul programului de intervenție pentru pregătire către liberare a condamnaților.
7. Identificați „actorii” implicați în pregătirea pentru eliberarea deținuților.

➤ **NOTE:**

7. PROBAȚIUNEA POSTSENTENȚIALĂ CA MODALITATE DE REINTEGRARE SOCIALĂ A EX-DEȚINUȚILOR

- 7.1 Activități specifice probațiunii postsentențiale: evaluarea, asistența și consilierea, elaborarea dosarului de probațiune
- 7.2 Supervizarea și referirea beneficiarului
- 7.3 Referatul de evaluare postsentențial
- 7.4 Rolul asistentului social comunitar în reintegrarea ex-deținuților

7.1. Activități specifice probațiunii postsentențiale: evaluarea, asistența și consilierea, elaborarea dosarului de probațiune

Probațiunea postpenitenciară se caracterizează prin acordarea de asistență și consiliere persoanelor eliberate din locurile de detenție în vederea adaptării lor sociale.

Probațiunea postpenitenciară este reglementată prin Legea cu privire la probațiune, Legea cu privire la adaptarea socială a persoanelor eliberate din locurile de detenție și alte acte normative și se bazează pe următoarele principii:²⁴⁴

a) asigurarea protecției persoanelor eliberate din locurile de detenție, realizarea și respectarea drepturilor lor;

b) crearea sistemului de stat de tutelă postpenitenciară și promovarea politicii de stat unice în acest domeniu;

c) acordarea asistenței garantate de stat persoanelor eliberate din locurile de detenție și susținerea lor în procesul de adaptare socială.

În vederea acordării asistenței și consilierii este necesar de realizat următoarele etape:²⁴⁵

– *Evaluarea inițială* pune în prim plan necesitățile subiectului probațiunii.

– *Evaluarea continuă* a situației se realizează prin aprecierea efectelor produse de punerea în aplicare a planului de intervenție.

– *Evaluarea finală* stabilește dacă planul de intervenție a produs efect și problema subiectului probațiunii a fost ameliorată sau soluționată.

– *Finalizarea intervenției* reprezintă momentul în care părțile implicate în probațiune stabilesc că obiectivele propuse au fost atinse sau că, dimpotrivă, asistența nu a dat rezultatul necesar.

Obiectivele activității de asistență și consiliere sunt:

a) corectarea comportamentului infracțional prin conștientizarea de către subiecții probațiunii a faptei săvârșite, a consecințelor acesteia și asumarea responsabilității pentru fapta comisă;

b) motivarea subiecților probațiunii în vederea dezvoltării responsabilității și autodiscipliniei;

²⁴⁴ Legea cu privire la adaptarea socială a persoanelor eliberate din locurile de detenție: nr. 297, din 24.02.1999. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 22.04.1999, nr. 39-41 art. 171.

²⁴⁵ Legea cu privire la probațiune: nr. 8, din 14.02.2008, art. 27. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 22.01.2016, nr. 13-19 art. 29.

c) elaborarea și derularea unor programe eficiente de asistență și consiliere a subiecților probațiunii în funcție de nevoile identificate ale acestora;

d) sprijinirea subiecților de probațiune în vederea satisfacerii unor nevoi speciale referitoare la educație, pregătire profesională, loc de muncă, locuință, grup de prieteni.²⁴⁶

În vederea atingerii obiectivelor enunțate biroul de probațiune poate încheia parteneriate cu persoane fizice sau juridice, autoritățile publice, organizații neguvernamentale, în dependență de disponibilitatea lor și de resursele comunității locale.

În procesul de reintegrare postpenitenciară, consilierul de probațiune are rolul de manager. Consilierul monitorizează continuu comportamentul beneficiarului.

Consilierul de probațiune are obligația în activitatea sa să întocmească dosar personal subiectului probațiunii. Dosarul personal de probațiune conține informații și date cu caracter personal despre:

- subiectul probațiunii;
- modul de desfășurare a activității de probațiune. Activitățile desfășurate de consilierul de probațiune sunt: cererea de asistență și consiliere; planul de reintegrare socială și supraveghere; raportul de evaluare întocmit înainte de pronunțarea sentinței judecătorești; raportul de evaluare solicitat de către instanță pe perioada supravegherii; referatele periodice de reintegrare socială și supraveghere; concluziile ofițerului de probațiune, care fac obiectul unui raport final de reintegrare socială și supraveghere.²⁴⁷

Informațiile ce se conțin în dosarul personal de probațiune sînt confidențiale.

7.2. Supervizarea și referirea beneficiarului

Supervizarea reprezintă o intervenție profesionistă insuficient valorizată în Republica Moldova.

În Republica Moldova, supervizarea în domeniul de asistență socială a fost implementată în baza „*Mecanismului de supervizare în asistență socială*”, aprobat de către Ministerul Protecției Sociale, Familiei și Copilului.²⁴⁸

Majoritatea lucrărilor de specialitate descriu supervizarea drept o activitate care transferă cunoștințe, abilități și atitudini de la o persoană cu experiență către una cu mai puțină experiență. Cu referire la sistemul de asistență socială, vom defini supervizarea drept o metodă de suport profesional oferită personalului angajat în sistemul de asistență socială, în scopul sporirii abilităților acestuia în lucrul cu beneficiarii, asigurării calității și eficienței activității și prevenirii epuizării profesionale.²⁴⁹

Supervizarea profesională este o componentă importantă a sistemului de asistență socială și este destinată personalului care este implicat direct în prestarea serviciilor sociale beneficiarilor la nivel local - asistenților sociali comunitari și lucrătorilor sociali. Una din

²⁴⁶ Manualul operațional de formare al consilierului de probațiune, Chișinău 2018, p.31.

²⁴⁷ Institutul de Reforme Penale, Broșura cu privire la probațiune, Chișinău, 2007, p.22.

²⁴⁸ „Mecanismului de supervizare în asistență socială”, aprobat prin Ordinul Ministerului Protecției Sociale, Familiei și Copilului nr. 99 din 31.12.2008. Disponibil la <http://old.mmps.gov.md/file/documente%20interne/Mecanismul%20de%20supervizare.rom.pdf>. Accesat la 03.12.2022.

²⁴⁹ Milicenco S., Importanța supervizării în practica asistenței sociale. În: Studia Universitatis Moldaviae (Seria Științe *Sociale*). 2013, nr. 8., Chișinău, p. 21-25. ISSN 1814-3199.

sarcinile de bază ale supervizării constă în consolidarea echipei la nivel local în vederea soluționării cazurilor beneficiarilor în comunitate și în familie.²⁵⁰

Pentru a exemplifica funcțiile supervizării facem apel la modelul lui Philip Rich (1993), care cuprinde patru funcții.²⁵¹

a) *Facilitarea* – crearea contextului adecvat pentru ca asistenți sociali să fie proactivi, creativi, responsabili și corecți în interacționa cu ceilalți. Această funcție a supervizării ajută la sudarea echipei, clarificarea rolurilor și responsabilităților celor supervizați și la îmbunătățirea permanentă a muncii sociale prin actualizarea și informarea corespunzătoare vis-a-vis de modificările din mediul social.

b) *Dezvoltarea profesională* – are ca și țintă finală dezvoltarea abilităților profesionale și transmiterea cunoștințelor, fiind bazată pe o cultură a învățării permanente. Supervisorul are sarcina de îndrumare și formare continuă a asistentului social.

c) *Socializarea personalului* – urmărește internalizarea valorilor, standardele și comportamentele dezirabile pentru organizație și acțiunea bazată pe acestea, integrarea în cadrul echipei, monitorizarea comportamentelor, construirea unui mod de lucru comun pentru diferitele situații cu care se confruntă profesionistul. Se formează astfel identitatea profesională a membrilor echipei.

d) *Oferirea serviciilor* – supervizarea urmărește asigurarea permanentă a unor servicii de calitate la cele mai înalte standarde profesionale; adaptare continuă a serviciilor la nevoile clientului. Supervisorul monitorizează calitatea serviciilor oferite asigurându-se că, intervenția asistentului social protejează clientul de orice risc.

Prin prisma documentului „*Mecanismul de supervizare în asistență socială*”, supervizarea profesională are următoarele patru funcții.²⁵²

- Funcția de management / administrativă;
- Funcția formativă;
- Funcția de suport;
- Funcția de mediere.

Tipurile de supervizare sunt: *individuală* și *de grup*.²⁵³

Supervizarea individuală reprezintă o oportunitate pentru persoana supervizată de a beneficia de consultanță individuală centrată pe nevoile personale. Asistentul social supervizat este ajutat să-și dezvolte abilitățile de a lucra cu beneficiarii, să identifice cele mai bune căi de a lucra independent, să aibă încredere în propriile forțe și să discute deschis despre problemele cu care se confruntă. Punctul central în supervizarea individuală a asistentului social îl constituie analiza lucrului pe caz.

Supervizarea în grup este o activitate importantă de consolidare a echipei, de dezvoltare a competențelor profesionale în procesul de inter-învățare la egal.

²⁵⁰ Mecanismului de supervizare în asistență socială, aprobat prin Ordinul Ministerului Protecției Sociale, Familiei și Copilului nr. 99 din 31.12.2008. Disponibil la <http://old.mmprsf.gov.md/file/documente%20interne/Mecanismul%20de%20supervizare.rom.pdf>. Accesat la 03.12.2022.

²⁵¹ Holunga L., Evaluarea și supervizarea serviciilor sociale. Suport de curs, p. 11.

²⁵² Mecanismului de supervizare în asistență socială, aprobat prin Ordinul Ministerului Protecției Sociale, Familiei și Copilului nr. 99 din 31.12.2008. Disponibil la <http://old.mmprsf.gov.md/file/documente%20interne/Mecanismul%20de%20supervizare.rom.pdf>. Accesat la 03.12.2022.

²⁵³ Ibidem.

În managementul de caz asistentul social are nevoie de sprijinul altor specialiști din instituția în care lucrează, fie din alte instituții (cum ar fi psihologul, lucrătorii din poliție, cadrele medicale, personalul didactic etc.). Munca de asistență socială este preponderent o muncă de echipă. Coordonatorul echipei este, de regulă, asistentul social. El are datoria de a aduna informațiile de la ceilalți specialiști implicați și de a le sintetiza în diferite documente necesare soluționării problemei beneficiarului.²⁵⁴

Mecanismul de referire al cazului în sistemul de servicii sociale reprezintă un set de reguli și proceduri standardizate privind traseul pe care-l parcurge beneficiarul în sistemul de servicii sociale. Mecanismul de referire în sistemul de servicii sociale este divizat în trei niveluri: nivelul comunitar, nivelul raional/municipal și nivelul național. La fiecare nivel din cadrul mecanismului de referire se respectă următoarele etape de lucru cu beneficiarul:

- Identificarea și înregistrarea cazului
- Evaluarea beneficiarului și familiei lui și elaborarea planului individualizat de asistență
- Implementarea planului individualizat de asistență
- Închiderea cazului și monitorizarea post-intervenție. Cazul poate fi referit spre diferite niveluri la orice etapă de lucru cu beneficiarul.²⁵⁵

7.3. Referatul de evaluare postsentențial

Întocmirea referatului de evaluare ocupă un loc important în activitatea consilierului de probațiune, ajutând consilierul să-și îndeplinească obiectivul de a media relația între cei doi „actori sociali”: subiecții adaptării sociale și comunitatea.

Cu certitudine se poate menționa faptul că instituția probațiunii este una comunitară, mediind între instituțiile statului și reprezentanții societății civile, pentru sporirea șanselor de reinserție socială a persoanelor aflate în supraveghere²⁵⁶.

Obiectivele principale în vederea adaptării persoanelor eliberate din detenție sunt:

- a) reinserția socială a persoanelor care au comis fapte prevăzute de legea penală;
- b) implicarea activă a comunității în procesul de adaptare a persoanelor care fac obiectul probațiunii;
- c) asigurarea unui echilibru între siguranța comunității și nevoile și siguranța ex-deținutului;
- d) evaluarea impactului măsurilor economic-sociale asupra fenomenului criminalității.

Legislația nu reglementează noțiunea de „referat de evaluare postsentențial”. Cu toate acestea, cadrul normativ reglementează că în procesul panificării probațiunii, în activitatea cu subiectul probațiunii, consilierul are obligația:²⁵⁷

- să evalueze subiectul probațiunii;
- să evalueze situația personală și socială a subiectului probațiunii;

²⁵⁴ Canțer N., Note de curs la disciplina universitară Monitorizare, evaluare și supervizare în asistența socială, Bălți, 2014, p.65.

²⁵⁵ Mecanismul de referire a cazului în sistemul de servicii sociale. Ghid de aplicare practică. Ministrul Protecției Sociale, Familiei și Copilului Republica Moldova, 2009.

²⁵⁶ Pop I., Badea M., Întocmirea referatului de evaluare. În: Manual de probațiune, București, 2008, pp.131-155.

²⁵⁷ Ordinul Ministerului Justiției cu privire la aprobarea Regulamentului de planificare a probațiunii: nr. 347, din 30.12.2019. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 17.01.2020, nr. 7-13 art. 27.

- să evaluez riscurile și nevoile acestuia.

Consilierul de probațiune, în vederea efectuării unei evaluări obiective și calitative, trebuie să colecteze informația și din alte surse decât subiectul evaluat, precum:²⁵⁸

- a) părinții, alte persoane relevante din mediul familial;
- b) persoana sau instituția în supravegherea căreia se află subiectul probațiunii;
- c) cadrele didactice și documentele deținute de instituțiile de învățământ;
- d) persoane relevante de la locul de muncă;
- e) medicii, psihologii, asistenții sociali și alți specialiști – contactarea specialiștilor în evidența cărora se află subiectul probațiunii;
- f) autoritățile administrației publice locale, alți subiecți în evidența cărora se află persoana evaluată;
- g) grup de prieteni și alte surse relevante pentru caz.

Informația obținută se structurează pe domenii și se trece, într-un document, numit „**Fișă de evaluare a nevoilor și riscului**”.

Modelul-tip a *Fișei de evaluare a nevoilor și riscurilor* este aprobat prin Ordinul Inspectoratului Național de Probațiune privind aprobarea documentelor-tip la Regulamentul de planificare a probațiunii și abrogarea unor instrucțiuni interne în Anexa 3.²⁵⁹

În conformitate cu actele menționate *Fișa de evaluare a nevoilor și riscurilor* cuprinde următoarele compartimente:

I. Date personale despre subiectul probațiunii evaluat : numele și prenumele, data și locul nașterii, date despre domiciliu, date de contact;

II. Mediul familial: relațiile din familie, atașament, valori familiale promovate, persoane aflate la întreținere, probleme de familie, stilul parental, asumarea responsabilităților parentale, relația cu familia lărgită, implicarea familiei în susținerea persoanei și soluționarea nevoilor și problemelor acesteia;

III. Loc de trai: locuință, condițiile de locuit, domiciliul/reședința temporară, regiunea geografică, vecinătate, atitudinea față de situația locativă, legătura cu infracțiunea comisă;

IV. Educație și calificare profesională: nivel de studii, pregătirea profesională actuală, situația școlară (în cazul minorilor), relații cu colegii și profesorii, comportamentul la școală, locul ocupat în colectiv, succes sau eșec școlar, abandon, atitudinea față de pregătirea pe care o urmează, perspective legate de educație, oportunități/restricții educaționale, comunicarea familiei cu școala, legătura cu infracțiunea comisă;

V. Rețea socială/grupul de apartenență: poziția în cercul de rude/prieteni, imaginea familiei în comunitatea locală, apartenența la un grup infracțional, cauza apartenenței (interesele, beneficiile), relațiile pînă și după comiterea infracțiunii în grup, modele de comportament promovate;

VI. Modalități de petrecere a timpului liber: relații sociale, interese, pasiuni, anturaje (rolul în grup, nevoi de valorizare în grup), perspectiva față de timpul liber, legătura cu infracțiunea comisă;

²⁵⁸ Ibidem.

²⁵⁹ Ordinul Inspectoratului Național de Probațiune privind aprobarea documentelor-tip la Regulamentul de planificare a probațiunii și abrogarea unor instrucțiuni interne: nr. 22 din 17.02.2020. Disponibil la <https://www.e-learningprobation.md/wp-content/uploads/2021/11/Ordinul-nr.-22-din-17.02.2020-la-Regulament-1.pdf>. Accesat la 04.12.2022.

VII. Locul de muncă: calificări profesionale, stabilitatea la locul de muncă, satisfacție, activitățile curente derulate, program de lucru, date privind angajatorul, relații la locul de muncă, istoricul ultimelor locuri de muncă, atitudinea față de muncă, legătura cu infracțiunea comisă;

VIII. Situația financiară: sursele de venit, modalitățile de folosire a banilor, datorii, atitudinea față de situația financiară, oportunități/restricții, legătura cu infracțiunea comisă;

IX. Vicii/dependențe: face abuz de alcool/substanțe narcotice și stupefiante, informații privind consumul, tip/frecvență/cantitate, există estimarea riscului de recădere în cercul schimbării comportamentale, motivația pentru schimbare, tratamente administrate anterior, precum și instituțiile responsabile, alte dependențe, precum jocuri de noroc; legătură între consumul de alcool/substanțe narcotice și stupefiante sau alte dependențe și infracțiunea comisă;

X. Starea de sănătate fizică și mentală: problemele de sănătate, tipul problemelor psiho-emoționale, forme de manifestare ale afecțiunii, persoane, instituții implicate în tratare, tratament medical, istoricul tratamentelor administrate, rezistență la stres, agresivitate/autocontrol, conflicte, depresie, gânduri suicidale, atitudinea față de starea psiho-emoțională, legătura problemelor psiho-emoționale cu infracțiunea comisă;

XI. Analiza comportamentului infracțional: trecutul infracțional, antecedente penale și comportamentale, sancțiuni aplicate; descrierea faptei; motivația; asumarea responsabilității; starea psiho-emoțională înainte, în timpul și după comiterea infracțiunii; participare; atitudinea față de victimă; atitudinea față de prejudiciu; conștientizarea consecințelor; perspective asupra comportamentului promovat și asupra celui viitor; planuri stabilite, etc.

XII. Diagnoza socială: informație obținută ca urmare a investigației sociale;

XIII. Factorii de risc: factorii ce acceantuează comportamentul infracțional, factorii ce inhibă comportamentul infracțional;

XIV. Motivația pentru schimbare: argument;

XV. Motivația de a participa la activități de consiliere individual și de grup.

Din cele menționate supra deduce că sarcina consilierului de probațiune și a comunității în întregime este de a socializa, integra, și nu de a marginaliza și exclude. În condițiile date, eșecul persoanei care a comis o infracțiune reprezintă și eșecul comunității.

7.4 Rolul asistentului social comunitar în reintegrarea ex-deținuților

Perioada imediată eliberării este una foarte complicată pentru persoanele care au fost deținute, pentru că într-o perioadă relativ scurtă acestea se confruntă cu o multitudine de probleme ce survin în toate ariile vieții, începând de la dificultăți socioafective și finisând cu adversități pe plan economic și profesional.²⁶⁰

- Lipsa resurselor financiare pentru întreținere;
- Lipsa actelor de identitate;
- Lipsa unui domiciliu stabil;

²⁶⁰ Braga I., Probleme de reintegrare socială a persoanelor cu antecedente penale. În: Creșterea economică în condițiile globalizării Structura demografică și calitatea potențialului uman. Ediția 9, 16-17 octombrie 2014, Chișinău, 2014, pp. 180-187. ISBN 978-9975-9932-5-8.

- Probleme de sănătate;
- Lipsa unui loc de muncă legal;
- Deficiențe de comunicare în familie;
- Etichetare din partea rudelor, prietenilor și comunității.²⁶¹

Subiecți ai adaptării sociale se consideră persoanele eliberate din locurile de detenție, care și-au pierdut relațiile socialmente utile și care au nevoie de ajutor din partea statului. Persoanele eliberate din locurile de detenție beneficiază de protecție socială garantată de stat care constă în acordarea asistenței sociale.²⁶²

Serviciul de asistență socială comunitară are drept scop prestarea asistenței sociale la nivel de comunitate pentru prevenirea și depășirea situațiilor de dificultate la nivel de comunitate. În activitatea sa asistentul social comunitar se ghidează de următoarele principii:²⁶³

- principiul accesibilității;
- principiul abordării ne-discriminatorii și egalitatea șanselor;
- principiul abordării individualizate și respectarea demnității beneficiarului;
- principiul confidențialității și respectării eticii profesionale.

Asistentul social comunitar susține persoana ex-deținută în vederea rezolvării problemelor sociale pe mai multe paliere:²⁶⁴

a) Prestarea serviciilor sociale primare, care se realizează conform procedurii managementului de caz: evaluarea necesităților individuale, evaluarea și implementarea planului individualizat de asistență, referirea beneficiarului spre servicii sociale specializate, evaluarea rezultatelor, închiderea cazului).

b) Organizarea activității de susținere a beneficiarilor de diferite vârste cu diverse probleme sociale și a familiilor acestora prin: consolidarea capacității familiei/persoanei de a face față problemelor cotidiene; consolidarea rețelei sociale a familiei/persoanei pentru depășirea stării de dificultate; suport în perfectarea actelor de identitate, suport în accesarea prestațiilor sociale, serviciilor educaționale, medicale, altele; mobilizarea potențialului comunitar în susținerea familiei/persoanei.

c) Examinarea tuturor posibilităților de satisfacere a necesităților beneficiarului în cadrul familiei și comunității. În cazul în care situația beneficiarului necesită intervenție complexă, asistentul social comunitar referă cazul spre servicii sociale specializate.

Realizarea eficientă a procesului de reintegrare în societate a deținuților poate contribui la dezvoltarea morală a societății, la micșorarea numărului cazurilor de recidive și la adaptarea fostului deținut la cerințele impuse de societate. Asistentul social, consilierul de probațiune, psihologul sunt profesioniștii care prin effort comun trebuie să ajute foștii deținuți în procesul de reintegrare socială.²⁶⁵

²⁶¹ Vîrlan M., Dița M., Reintegrarea socială a ex-deținuților în Republica Moldova. În: Journal of Psychology. Special Pedagogy. Social Work (PSPSW, Volume 54, Issue 1, 2019, pp.101-109.

²⁶² Legea cu privire la adaptarea socială a persoanelor eliberate din locurile de detenție: nr. 297, din 24.02.1999. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 22.04.1999, nr. 39-41, art. 171.

²⁶³ Regulament-cadru de activitate al Serviciului de asistență socială comunitară aprobat prin Ordinul Ministerului Protecției Sociale, Familiei și Copilului nr. 54, din 10 iunie 2009.

²⁶⁴ Ibidem

²⁶⁵ Vîrlan, M., Dița, M. Op. Cit., pp.101-109.

➤ **SURSE BIBLIOGRAFICE:**

1. Legea cu privire la adaptarea socială a persoanelor eliberate din locurile de detenție: nr. 297, din 24.02.1999. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 22.04.1999, nr. 39-41 art. 171.
2. Manualul operațional de formare al consilierului de probațiune, Chișinău 2018
3. Institutul de Reforme Penale, Broșura cu privire la probațiune, Chișinău, 2007
4. Mecanismului de supervizare în asistență socială”, aprobat prin Ordinul Ministerului Protecției Sociale, Familiei și Copilului nr. 99 din 31.12.2008. Disponibil la <http://old.mmps.gov.md/file/documente%20interne/Mecanismul%20de%20supervizare.rom.pdf>. Accesat la 03.12.2022.
5. Milicenco S., Importanța supervizării în practica asistenței sociale. În: Studia Universitatis Moldaviae (Seria Științe *Sociale*). 2013, nr. 8., Chișinău, p. 21-25. ISSN 1814-3199.
6. Holunga L., Evaluarea și supervizarea serviciilor sociale. Suport de curs.
7. Canțer N., Note de curs la disciplina universitară Monitorizare, evaluare și supervizare în asistență socială, Bălți, 2014
8. Mecanismul de referire a cazului în sistemul de servicii sociale. Ghid de aplicare practică. Ministrul Protecției Sociale, Familiei și Copilului Republica Moldova, 2009.
9. Pop I., Badea M., Întocmirea referatului de evaluare. În: Manual de probațiune, București, 2008, pp.131-155.
10. Ordinul Ministerului Justiției cu privire la aprobarea Regulamentului de planificare a probațiunii: nr. 347, din 30.12.2019. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 17.01.2020, nr. 7-13 art. 27.
11. Ordinul Inspectoratului Național de Probațiune privind aprobarea documentelor-tip la Regulamentul de planificare a probațiunii și abrogarea unor instrucțiuni interne: nr. 22 din 17.02.2020. Disponibil la <https://www.e-learningprobation.md/wp-content/uploads/2021/11/Ordinul-nr.-22-din-17.02.2020-la-Regulament-1.pdf>. Accesat la 04.12.2022.
12. Braga I., Probleme de reintegrare socială a persoanelor cu antecedente penale. În: Creșterea economică în condițiile globalizării Structura demografică și calitatea potențialului uman. Ediția 9, 16-17 octombrie 2014, Chișinău, 2014, pp. 180-187. ISBN 978-9975-9932-5-8.
13. Vîrlan M., Dița M., Reintegrarea socială a ex-deținuților în Republica Moldova. În: Journal of Psychology. Special Pedagogy. Social Work (PSPSW, Volume 54, Issue 1, 2019, pp.101-109.
14. Legea cu privire la adaptarea socială a persoanelor eliberate din locurile de detenție: nr. 297, din 24.02.1999. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 22.04.1999, nr. 39-41, art. 171.
15. Regulament-cadru de activitate al Serviciului de asistență socială comunitară aprobat prin Ordinul Ministerului Protecției Sociale, Familiei și Copilului nr. 54, din 10 iunie 2009
16. Legea cu privire la probațiune: nr. 8, din 14.02.2008, art. 2⁷. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 22.01.2016, nr. 13-19 art. 29.

8. MUNCA NEREMUNERATĂ ÎN FOLOSUL COMUNITĂȚII CA FORMĂ ALTERNATIVĂ DE PEDEAPSĂ

8.1. Munca neremunerată în folosul comunității – prezentare generală

8.2. Cadrul legal internațional și național privind executarea pedepsei cu munca neremunerată în folosul comunității

8.3. Principii de aplicare a munca neremunerată în folosul comunității

8.4. Atribuțiile Administrației publice locale și asistentului social în cadrul muncii neremunerate în folosul comunității

8.5. Aspecte psiho-sociale ale sancțiunii cu muncă neremunerată în folosul comunității

8.1. Munca neremunerată în folosul comunității – prezentare generală

Creșterea nivelului de criminalitate, cu care se confruntă în ultimii zece ani majoritatea țărilor din lume, a determinat comunitatea internațională să reflecteze în modul cel mai serios asupra posibilităților de a reacționa la acest fenomen și asupra modalităților de tratare a infractorilor. Cu alte cuvinte, criminalitatea a devenit un fenomen social cu caracter de masă și, ca urmare, o mare parte din populație vine în contact cu sistemul justiției penale. În această situație, formele tradiționale de protecție a societății împotriva criminalității nu mai corespund cerințelor actuale: închisorile sunt suprapopulate, pedeapsa la detenție nu mai are suficientă forță de intimidare asupra infractorilor și nici nu conduce la reabilitarea sau reintegrarea acestora în societate, fără a mai aminti că daunele provocate victimei nu pot fi compensate numai prin sentința pronunțată de instanță în procesul penal²⁶⁶.

Practica demonstrează că pedepsele privative de libertate au o serie de efecte negative, cum ar fi, de exemplu, influența distructivă a mediului de detenție asupra personalității individului, întreruperea legăturilor și relațiilor sale sociale pozitive, poziția de inferioritate în care este plasat individul după eliberarea din detenție etc.

De altfel, este bine cunoscut faptul că perioada de detenție reprezintă mai curând o „școlarizare în domeniul infracționalității” și în nici un caz un factor de reeducare a infractorului.

În acest context, se impune promovarea și aplicarea, pe o scară cât mai largă, a unor măsuri alternative pentru detenție, fapt recomandat și de către asemenea structuri internaționale ca Organizația Națiunilor Unite, Consiliul Europei etc. În baza celor afirmate mai sus, și în Republica Moldova a fost inițiat un proces de reformare a justiției penale prin modernizarea acesteia și prin introducerea unor asemenea forme de corecție ca *munca neremunerată în folosul comunității, medierea și probațiunea*²⁶⁷.

Conceptul de ispășire a pedepsei sub formă de muncă neremunerată în folosul comunității de către persoanele condamnate nu este o inovație.

Deși „*munca în beneficiul comunității*”, în formula sa actuală, este o formă modernă de sancțiune, ea se regăsește în istoria relativ îndelungată a sancțiunilor de natură similară. În

²⁶⁶ Medierea în cauzele penale. Ghid. p. 3-4. Disponibil la https://irp.md/uploads/files/2014-04/1397133388_ghid.pdf. Accesat la 27.12.2022.

²⁶⁷ ***Munca neremunerată în folosul comunității realități și perspective. Disponibil la <https://www.cep-probation.org/wp-content/uploads/2018/10/COMMPresentation-MOLDOVA-1.pdf>. Accesat la 27.12.2022.

istorie atestăm orașe medievale germane în care datornicilor li se oferea posibilitatea de a evita pedeapsa cu închisoarea pentru neonorarea obligațiilor lor prin prestarea unei munci folositoare comunității (construirea de fortificații, curățarea rețelei de canalizare a orașului etc.).

Începând cu secolul XVII, într-o serie de țări au existat sancțiuni de tip similar constând în efectuarea unei anumite munci în interesul comunității. Cea mai cunoscută formă de pedeapsă era „*Arbeitsstrafe*“, care servea drept pedeapsă alternativă în landurile germane și în Elveția pentru persoanele care nu voiau sau nu puteau să-și achite datoriile financiare²⁶⁸.

Treptat, această formă de pedeapsă a început să fie aplicată nu numai datornicilor insolvabili, dar și ca sancțiune general valabilă. De exemplu, în Saxon Codex Augusteus, din 1698, se prevedea dreptul judecătorului de a aplica pedeapsa de „*Handarbeitsstrafe*“ în locul pedepsei cu închisoarea sau amenzi cu mențiunea care specifica cum că trei zile de muncă obligatorie echivalau cu o zi de detenție.

În **Anglia** de la mijlocul secolului trecut, această formă de pedeapsă era concepută ca obligație asumată voluntar de a presta o anumită muncă, pentru a evita astfel condamnarea la închisoare sau pentru neplata unei amenzi. Cu alte cuvinte, în Anglia această sancțiune diferea de „*Arbeitsstrafe*“, care avea în toate cazurile un caracter coercitiv. De fapt, este vorba de o diferență pur formală, deoarece chiar amenințarea cu o altă pedeapsă poate avea caracter „*coercitiv*“ pentru ca infractorul să accepte obligația de prestare a unei munci în folosul public. Prin urmare, acest caracter de neobligativitate are, cu siguranță, un impact juridic major și a fost, ca atare, preluat într-o serie de țări în forma contemporană a sancțiunii, numită „*munca în beneficiul comunității*“²⁶⁹.

În **Statele Unite ale Americii**, angajarea condamnaților în proiecte pentru construcția și repararea drumurilor, precum și în alte munci social-utile, datează încă din perioada Războiului de Independență. Chiar și în secolul XX unele state ale Uniunii Europene mai continuau să utilizeze munca grupurilor de condamnați în cătușe, aceștia din urmă mai fiind numiți și „*grupuri în cătușe*“²⁷⁰. Intervalul de timp care a urmat imediat sfârșitului Războiului Civil (1865), atunci când se practica utilizarea grupurilor de condamnați în cătușe (sistemul de eliberare a condamnaților fiind folosit pe scară largă mai ales în partea de sud a S.U.A.), a fost caracterizat ca fiind „*împotmolit în cea mai obscură perioadă a politicii penale americane*“. Dacă asemenea modele ar exista astăzi, ele ar trebui să se conformeze unor standarde mult mai riguroase ale dreptului național și celui internațional.

Schemele de muncă comunitară au fost elaborate în baza unui cumul de idei lansate în anii 60 în vederea îmbunătățirii sistemului de justiție penală. Detenția era o modalitate extrem de costisitoare de pedepsire a infractorilor; totuși, pornind de la rata înaltă a recidivismului, nu s-a dovedit a fi destul de eficientă, mai ales în ceea ce privește reabilitarea acestor persoane. Este cert faptul că mediul în care conlocuiesc infractori înrăiți și alți deținuți cu un comportament antisocial supunea condamnatul nou-sosit unui risc mai mare la momentul eliberării acestuia din detenție în raport cu situația din start. Luând în considerare impactul

²⁶⁸ Mediarea în cauzele penale. Ghid. p. 4. Disponibil la https://irp.md/uploads/files/2014-04/1397133388_ghid.pdf. Accesat la 27.12.2022.

²⁶⁹ Mediarea în cauzele penale. Ghid. p. 3-4. Disponibil la https://irp.md/uploads/files/2014-04/1397133388_ghid.pdf. Accesat la 27.12.2022.

²⁷⁰ Ibidem, p. 3-4.

grav, cauzat de privațiune de libertate asupra vieții infractorului și a bunăstării familiei acestuia, a fost abordată problema existenței unor sancțiuni mai puțin intruzive, dar care ar oferi un nivel suficient de protecție a societății. În acest fel s-a ajuns la concluzia că problemele în cauză pot fi soluționate într-o manieră eficientă și efectivă, concomitent cu educarea infractorilor în spiritul valorilor prosoziale, în eventualitatea în care infractorului i se va cere să-și ispășească pedeapsa în interiorul comunității, prestând unele munci care ar contribui la creșterea bunăstării societății.

Primul program de muncă comunitară organizat a fost lansat în **S.U.A.** în anul 1996 în Alameda (California)²⁷¹. Programul era prevăzut pentru femeile care au comis infracțiuni de trafic și dispuneau de venituri mici, fapt ce nu le permitea să achite amenzile și, ca urmare, erau condamnate la privațiune de libertate. Scopul urmărit consta în emiterea de către instanțele de judecată a sentințelor care prescriau prestarea de anumite munci comunitare ca un substituent al plății amenzilor, ceea ce trebuia să se soldeze cu reducerea numărului de femei deținute în închisoare. Programul s-a bucurat de mare popularitate și a condiționat crearea a sute de programe de muncă comunitară pe întregul teritoriu al S.U.A. Cu mici excepții, munca comunitară figura ca o opțiune a sentinței privative de libertate numai în cazul infracțiunilor minore sau era utilizată ca una din condițiile necesare în procesul de aplicare a probațiunii.

În **Anglia și Țara Galilor**, preocuparea de cheltuielile de ordin socioeconomic pentru detenție precum și suspiciunile legate de eficiența acesteia au condiționat, în 1966, crearea Consiliului Consultativ al Sistemului de Justiție Penală. Consiliul a elaborat, în 1970, un raport („*Raportul Wootton*“)²⁷², în care recomanda, printre altele, instituirea conceptului de muncă comunitară. Reacția Guvernului s-a manifestat prin adoptarea Legii cu privire la Justiția Penală (1972), care, la rândul ei, a fost substituită prin Legea cu privire la competența instanțelor judecătorești penale (1973)²⁷³.

Legislația britanică prevedea posibilitatea emiterii unor sentințe ce prescriau munca în beneficiul comunității ca formă de sentință separată. Astfel, instanța, în baza unei investigații sociale, era în drept să oblige o persoană care a atins vârsta de cel puțin 17 ani și a fost condamnată la privațiune de libertate să presteze nu mai puțin de 40 ore și nu mai mult de 240 ore de muncă comunitară²⁷⁴. Rămâne să specificăm că acest lucru era posibil numai în cazul când infractorul consimțea să execute o asemenea sentință. Infractorul putea să facă parte din „grupul de muncă“ sau putea să lucreze singur, fiind plasat în câmpul muncii comunitare în mod individual. Acest model era administrat de Serviciul de Probațiune, iar supravegherea plasamentelor individuale era exercitată de destinatarul serviciului. De altfel, schema britanică a servit drept model pentru unele țări europene și din confederația coroanei engleze.

În **Canada**, legea nu specifica în mod expres munca comunitară, ca formă de ispășire a pedepsei, dar prevederile Codului penal, ce țineau de probațiune, permiteau instanțelor

²⁷¹ ***Programe de justiție restaurativă în lumea contemporană (analiză documentară). Institutul Național de Criminologie. 2005, p. 12. Disponibil la <http://criminologie.org.ro/wp-content/uploads/2015/08/Programe-de-justitie-restaurativa-in-lumea-contemporana-Studiu.pdf>. Accesat la 28.12.2022.

²⁷² Zosim Al., Alternativa detențiunii în dreptul penal contemporan. Teza de doctor în drept. Chișinău, 2005, p. 107.

²⁷³ Mediarea în cauzele penale. Ghid. p. 3-4. Disponibil la https://irp.md/uploads/files/2014-04/1397133388_ghid.pdf. Accesat la 27.12.2022.

²⁷⁴ Ibidem, p. 9.

judcătorești să includă în mod suplimentar în lista standard de condiții, de exemplu la capitolul „alte condiții rezonabile“, acele cazuri pe care instanța le considera raționale pentru a asigura acuzatului o conduită bună și pentru a preveni comiterea repetată a aceleiași infracțiuni. În 1970, câțiva judecători inovatori din Ontario au interpretat această sintagmă a legii ca permițând calificarea muncii comunitare ca parte componentă din perioada de probațiune. Realizarea practică a acestei prevederi legale a fost rezervată unor instituții nonguvernamentale, ca Societatea John Howard, Armata Salvării, Grupările Aborigenilor și alte organizații nonprofit²⁷⁵.

În acest context, amintim că judecătorii nu stabileau o limită a numărului de ore de muncă comunitară ce urma a fi prestată în baza hotărârii instanței. De altfel, au fost atestate cazuri când o asemenea decizie prescria 1500 ore de muncă comunitară, respectiv 10 ore pe săptămână pe durata a 3 ani (durata maximă a termenului de probațiune).

În Canada, prima reglementare statutară la acest capitol a fost adoptată în anul 1982. În baza acesteia, Judecătoria pentru minori a fost împuternicită să prescrie munca comunitară în cadrul procedurii sale în baza Legii cu privire la infractorii minori. În redacția actuală a legii, această prerogativă este reglementată în articolul 20 (1), care stipulează că instanța judecătorească va lua în considerare toate probele relevante și numai după aceea va emite decizia respectivă. Una din opțiuni prevede ca minorii „să execute munca în beneficiul comunității în timpul și în termenul ce pot fi stabilite de instanța judecătorească“.

La începutul anilor 90', munca în folosul comunității a fost introdusă și în țările nordice, respectiv, *Finlanda, Norvegia, Suedia, Danemarca*²⁷⁶. În 1993, în **Zimbabwe** a fost introdus un model special de muncă în folosul comunității, care urma să devină un model de succes, un exemplu nu doar pentru țările în tranziție, dar și pentru democrațiile din Vest, unde sentințele alternative nu se bucurau de susținerea publică. În Europa de Est, **Republica Cehă și Ungaria** au fost primele state care au introdus o asemenea formă de pedeapsă. Letonia a introdus munca în folosul comunității în anul 1999²⁷⁷.

Spre deosebire de majoritatea țărilor din Europa de Vest, unde munca în folosul comunității a fost introdusă cu statut de experiment pentru perioada de încercare de 2-10 ani, în Letonia și Republica Cehă acest program de alternativă a fost implementat chiar de la bun început la nivel național. În Europa de Est, persistă în mod eronat o opinie care pornește de la următorul raționament: o dată ce cadrul juridic e adecvat, lucrurile pot evolua cu de la sine putere, fără a fi o oarecare finanțare pentru crearea infrastructurii de rigoare – ca bază de promovare a muncii în folosul comunității. Legislația, evident, este doar primul pas pentru aplicarea pedepselor de alternativă.

Experiența acestor țări demonstrează că sancțiunile alternative, în special munca în folosul comunității, se bucură de cea mai mare popularitate. Așadar, speranțele cele mai mari s-au legat de o nouă formă de pedeapsă, prin care infractorul plătește pentru faptele sale reprobabile, prestând o muncă în folosul comunității și în deplină concordanță cu modalitatea stabilită privind despăgubirea victimei pentru daunele pricinuite de infractor.

²⁷⁵ Mediarea în cauzele penale. Ghid. p. 3-4. Disponibil la https://irp.md/uploads/files/2014-04/1397133388_ghid.pdf. Accesat la 27.12.2022.

²⁷⁶ ***Dezvoltarea muncii în folosul comunității România în context European, pp. 72-75. Disponibil la <https://docplayer.nl/41875282-Dezvoltarea-muncii-in-folosul-comunitatii-romania-in-context-european.html>. Accesat la 03.01.2023.

²⁷⁷ Ibidem, p. 32.

Munca neremunerată în folosul comunității este o pedeapsă, aplicată pentru săvârșirea unor fapte rele, care se califică ca infracțiuni sau contravenții. Luând în considerație toate aspectele faptei săvârșite și personalitatea celui care le-a săvârșit, aceste fapte, judecătorul a considerat că persoana nu este periculoasă pentru comunitate și nu este necesar să fie condamnată la închisoare, dar trebuie să lucreze în timpul liber, la locul de trai, fără plată.

Prin această pedeapsă și se oferă posibilitatea de a despăgubi societatea pentru infracțiunea săvârșită, în loc să mergi la închisoare. Munca neremunerată în folosul comunității poate constitui, prin urmare, oportunitatea de a-ți corecta comportamentul în societate. Aceasta poate stimula dezvoltarea personală și respectul de sine. Dezavantajul e că munca ta nu este plătită și, de regulă, nimeni nu dorește să o facă.

Munca în folosul comunității are un efect fizic și emoțional asupra delincventului, întrucât îi limitează libertatea de deplasare, impune o anumită autodisciplină și respect pentru ceilalți, toate acestea implicând condamnatul în exercitarea unor sarcini și în anumite situații care constituie, în realitate, o provocare pentru concepția, experiența și capacitățile sale personale.

Munca în folosul comunității poate constitui, prin urmare, un mod pozitiv de a-l pune pe delincvent în situația să ofere o compensație pentru infracțiunile comise și poate servi drept posibilitate de a stimula reorientarea interioară a condamnatului și apariția sentimentului de respect față de propria persoană. Astfel, această muncă are o dublă valoare pentru delincvent prin faptul că îl conștientizează pe acesta că membrii comunității sunt afectați de criminalitate și că, la rândul ei, comunitatea realizează că delincvenții pot aduce o contribuție mai curând constructivă decât distructivă în viața ei.

În cazul militarilor în termen și militarilor cu termen redus, munca neremunerată în folosul comunității constă în antrenarea condamnaților în timpul liber de ședințe, stabilite în conformitate cu cerințele regulamentelor militare, la muncă, determinată de comandantul unității militare. Munca neremunerată în folosul comunității se stabilește pe un termen de la 60 la 240 de ore. În caz de eschivare cu rea-voință a condamnatului de la munca neremunerată în folosul comunității, ea se înlocuiește cu închisoare, calculându-se o zi de închisoare pentru 2 ore de muncă neremunerată în folosul comunității. În acest caz, termenul închisorii poate fi mai mic de 6 luni²⁷⁸.

Munca neremunerată în folosul comunității nu poate fi aplicată persoanelor recunoscute ca invalizi de gradele I și II, militarilor prin contract, femeilor gravide, femeilor care au copii în vârstă de până la 8 ani, persoanelor care nu au atins vârsta de 16 ani și persoanelor care au atins vârsta de pensionare. Munca neremunerată în folosul comunității va fi prestată timp de cel mult 18 luni, timp care se calculează de la data rămânerii definitive a hotărârii judecătorești. Militarii în termen și militarii cu termen redus condamnați la muncă neremunerată în folosul comunității execută această pedeapsă în unitatea militară²⁷⁹. Muncă neremunerată în folosul comunității poate fi aplicată ca pedeapsă principală sau în cazul

²⁷⁸ *** Studiu privind eficiența executării sancțiunilor în comunitate, p. 22. Disponibil la https://www.justice.gov.md/public/files/file/studii/STUDIUL_PRIVIND_EFICIENȚA_EXECUTĂRII_SANCIUNILOR_IN_COMUNITATE.Pdf. Accesat la 14.02.2023.

²⁷⁹ Codul Penal al Republicii Moldova: nr. 985, din 18.04.2002, art. 67. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 14.04.2009, nr. 72-74, art. 195.

condamnării cu suspendarea condiționată a executării pedepsei - în calitate de obligație pentru perioada termenului de probă²⁸⁰.

Munca neremunerată în folosul comunității poate fi executată, ca excepție, și în zilele de duminică și în zilele de sărbătoare nelucrătoare. Munca neremunerată în folosul comunității nu poate fi executată în timpul nopții sau în condiții vătămătoare, în locuri periculoase ori care prezintă risc pentru sănătatea sau integritatea persoanelor condamnate ori pentru dezvoltarea minorilor condamnați. Munca persoanei care execută muncă neremunerată în folosul comunității se organizează în conformitate cu prevederile legislației privind protecția muncii²⁸¹.

Reieșind din scopul acestei pedepse, pot fi formulate trei aspecte principale²⁸²:

Factorul de pedeapsă – este demonstrat prin faptul că execuți un lucru pentru care nu ești plătit iar timpul liber îți este limitat deoarece trebuie să lucrezi în folosul comunității.

Factorul de resocializare – ispășindu-ți pedeapsa în comunitate, nu ești izolat de oameni, continui să lucrezi s-au să înveți, păstrezi relațiile cu prietenii, vecinii și, cel mai important, ai posibilitatea să fii alături de familie;

Factorul economic - societatea nu cheltuie bani pentru întreținerea făptuitorilor, infractorilor (spre exemplu, la închisoare), dar, dimpotrivă, se așteaptă ca, fiind condamnat, să rămâi util comunității, continuând să ai grijă de familie, să muncești, să plătești impozite. Realizând munci neplătite, economisești banii comunității, care pot fi folosiți în școli, grădinițe, spitale.

Necesitatea implementării muncii în beneficiul comunității este motivată de un **șir de factori**, și în acest sens vom menționa. **În primul rând**, faptul că întreținerea închisorilor este *foarte costisitoare*: să calculăm câți bani se cheltuiesc pentru a hrăni mii de oameni, pentru a-i caza și îmbrăca și pentru a le asigura îngrijirile medicale elementare. **În al doilea rând**, cei mai mulți deținuți nu sunt „*criminali periculoși*“ de care societatea este în drept să fie apărută. Ei sunt, de cele mai multe ori, oameni săraci care au comis delictе aflate la limita de jos a scării criminalității (furt elementar, deteriorare de bunuri) și care nu sunt „*criminali profesioniști*“. În această ordine de idei ne întrebăm: cine are de câștigat dacă aceștia sunt pur și simplu închiși? Rezultatul este bine cunoscut: statul suportă cheltuieli suplimentare, nici victima și nici societatea nu primesc vreo compensație, iar închisorile devin tot mai aglomerate. Concluzia care se desprinde în mod logic este următoarea: *plasarea delincventului într-o instituție unde poate presta o muncă utilă în beneficiul comunității (adică să facă ceva bun)*. Procedând astfel cu o anumită categorie de condamnați, vom obține un rezultat mult mai favorabil²⁸³.

Pedeapsa sub formă de muncă neremunerată în folosul comunității se execută la obiecte cu destinație socială. Obiectele cu destinație socială sunt folosite de toți oamenii din

²⁸⁰ *** Studiu privind eficiența executării sancțiunilor în comunitate, p. 23. Disponibil la <https://www.justice.gov.md/public/files/file/studii/STUDIUL PRIVIND EFICIENȚA EXECUTĂRII SANȚIUNILOR ÎN COMUNITATE.Pdf>. Accesat la 14.02.2023.

²⁸¹ Codul de Executare al Republicii Moldova: nr. 443 din 24.12.2004, art. 190. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 05.11.2010, nr. 214-220.

²⁸² Popa, VI. Ce trebuie să știi dacă mi s-a aplicat pedeapsa cu Munca neremunerată în beneficiul comunității? Chișinău: Cartea juridică, p. 3-4.

²⁸³ *** Studiu privind eficiența executării sancțiunilor în comunitate. Disponibil la <https://www.justice.gov.md/public/files/file/studii/STUDIUL PRIVIND EFICIENȚA EXECUTĂRII SANȚIUNILOR ÎN COMUNITATE.Pdf>. Accesat la 16.02.2023.

comunitate. Bunăoară, s-ar putea să fii repartizat la munci de curățare a cimitirului sau să prestezi servicii într-un azil de bătrâni, să participi la tăierea pădurilor, săși aduci contribuția la reparația spitalelor, școlilor, să efectuezi lucrări de curățare a drumurilor și a acoperișurilor de zăpadă, măturatul străzilor, etc.

8.2. Cadrul legal internațional și național privind executarea pedepsei cu munca neremunerată în folosul comunității

Munca neremunerată în folosul comunității, ca o nouă formă de pedeapsă, este adoptată și în Republica Moldova. Munca neremunerată în folosul comunității se aplică numai în calitate de pedeapsă principală.

Actele normative care reglementează procesul de executare a pedepsei penale sub formă de muncă neremunerată în folosul comunității sunt:

- **Codul penal**²⁸⁴. În acest cod poți găsi informații privind infracțiunile și ce pedeapsă poate fi aplicată pentru săvârșirea lor. Spre exemplu, pentru furt - art. 186 spune că pentru furtul săvârșit: de două sau mai multe persoane; prin pătrundere în încăpere, în alt loc pentru depozitare sau în locuință; cu cauzarea de daune în proporții considerabile, inculpatul se pedepsește cu amendă în mărime de la 300 la 1000 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare până la 4 ani.

- **Codul de executare**²⁸⁵. În capitolul XXI sunt stabilite condițiile și modul de executare a pedepsei cu munca neremunerată în folosul comunității și sunt indicate responsabilitățile tale.

- **Regulamentul cu privire la modul de executare a pedepsei penale sub formă de muncă neremunerată în folosul comunității**²⁸⁶. Acest regulament stabilește drepturile și obligațiile tale, precum și ale tuturor persoanelor care sunt implicate în executarea pedepsei cu munca neremunerată în folosul comunității (consilierul de probațiune, poliția, primăria), modul și procesul de executare a acestei pedepse.

- **Codul Contravențional**²⁸⁷;
- **Legea cu privire la probațiune**²⁸⁸;
- **Legea securității și sănătății în muncă**²⁸⁹.

Toate aceste acte pot fi găsite pe pagina web a Ministerului Justiției - www.justice.gov.md și în Registrul de stat al actelor legislative <http://lex.justice.md/>.

Printre actele internaționale ce reglementează pedeapsa sub formă de muncă neremunerată în folosul societății se enumeră:

²⁸⁴ Codul Penal al Republicii Moldova: nr. 985, din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 14.04.2009, nr. 72-74.

²⁸⁵ Codul de Executare al Republicii Moldova: nr. 443, din 24.12.2004. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 05.11.2010, nr. 214-220.

²⁸⁶ Hotărâre despre aprobarea Regulamentului cu privire la modul de executare a pedepsei penale sub formă de muncă neremunerată în folosul comunității: nr. 1643, din 31.12.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 23.01.2004, nr. 16-18.

²⁸⁷ Codul Contravențional al Republicii Moldova: nr. 218 din 24.10.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 17.03.2017, nr. 78-74.

²⁸⁸ Legea cu privire la probațiune: nr. 8, din 14.02.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 22.01.2016, nr. 13-19.

²⁸⁹ Legea securității și sănătății în muncă: nr. 186, din 10.07.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 05.08.2008, nr. 143-144.

- Recomandarea CM/rec(2010)1 comitetului de Miniștri către statele membre cu privire la regulile de probațiune ale Consiliului European;
- Recomandarea nr. R(92)16 privind normele europene cu privire la sancțiunile și măsurile comunitare;
- Recomandarea Rec(2000)22 privind perfecționarea implementării normelor europene cu privire la sancțiunilor și măsurilor comunitare;
- Regulile Standard Minimale ale Națiunilor Unite pentru elaborarea unor măsuri neprivative de libertate(Regulile de la Tokyo).

8.3. Principii de aplicare a muncii neremunerate în folosul comunității

Activitatea statului are loc prin aplicarea principiilor. Fiind un proces complex, aplicarea dreptului se bazează pe anumite principii. În literatura națională de specialitate sunt menționate ca principii de aplicare a dreptului:

- *principiul operativității,*
- *principiul obiectivității;*
- *principiul oportunității;*
- *principiul legalității;*
- *principiul echității și justeței;*
- *principiul unității în procesul aplicării dreptului*²⁹⁰.

Numai în condițiile respectării corespunzătoare a acestor principii actul de aplicare a normei de drept poate corespunde „literiei” și „spiritului” legii și să o reprezinte destoinic la etapa finală a reglementării juridice, adică în raporturi juridice concrete. Respectarea acestor principii este o garanție a emiterii actului de aplicare legal, care nu încalcă drepturile și libertățile omului și cetățeanului. De asemenea, respectarea acestor principii exclude posibilitatea erorilor în procesul aplicării dreptului.

Problema cea mai importantă în procesul de aplicare a pedepsei prin prestarea unei munci în folosul comunității este modalitatea evaluării corecte a infractorului din punctul de vedere al posibilității lui de reintegrare în societate și al potențialului educativ al pedepsei. Aplicarea unei astfel de pedepse nu este considerată potrivită în cazul infractorilor recidiviști, al persoanelor cu comportament antisocial și, desigur, al infractorilor notorii²⁹¹.

Experiența de aplicare a muncii comunitare în peste 60 de țări ale lumii a demonstrat că utilizarea acestei forme alternative pentru detenție prezintă un șir de avantaje importante atât pentru societate în general, cât și pentru infractor și victimă:

- *eliberează spațiu în penitenciare pentru infractorii care au săvârșit infracțiuni mai grave;*
- *costurile executării pedepsei sunt mai reduse (chiar dacă contribuabilul trebuie să suporte anumite cheltuieli legate de supravegherea muncii în beneficiul comunității);*
- *crește rolul comunității în procesul de reeducare și resocializare a infractorului;*
- *sporește interesul public față de tratamentul infractorilor;*

²⁹⁰ Triboi T., Principiile aplicării dreptului. În: Anale științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI RM: științe juridice. 2010, nr. X, p. 236. ISSN 1857-0976.

²⁹¹ ***Munca neremunerată în folosul comunității. Ghid, p. 9. Disponibil la https://irp.md/uploads/files/2014-04/1397133388_ghid.pdf. Accesat la 13.01.2023.

- *dat fiind rolul crescând al societății, se aprofundează sentimentul responsabilității acesteia față de condamnat, față de rezultatele finale;*
- *este asigurată diferențierea adecvată și individualizarea pedepselor;*
- *munca reprezintă o compensație în folosul societății, ce permite recuperarea prejudiciului provocat prin comiterea infracțiunii;*
- *se micșorează nivelul de risc al recidivei;*
- *menține și sporește probabilitatea adaptării infractorului la normele social acceptabile etc.*²⁹²

Munca neremunerată în folosul comunității nu se stabilește:

- *persoanelor recunoscute invalizi de gradul întâi și doi;*
- *militarilor;*
- *femeilor gravide;*
- *femeilor care au copii în vârstă de până la opt ani;*
- *minorilor care n-au atins vârsta de șaisprezece ani;*
- *persoanelor care au atins vârsta de pensionare*²⁹³.

În procesul de aplicare a muncii neremunerate în beneficiul comunității este bine venit ca:

- ✓ *infractorul să fie domiciliat într-o zonă în care există posibilități reale de prestare a unei munci în beneficiul comunității;*
- ✓ *munca executată să fie socialmente necesară, pentru a putea fi apreciată de comunitate, și în nici un caz zadarnică sau inutilă;*
- ✓ *infractorul să nu fie un recidivist înrăit;*
- ✓ *infractorul să nu fie o autoritate notorie în lumea criminală*²⁹⁴.

8.4. Atribuțiile administrației publice locale și asistentului social în cadrul muncii neremunerate în folosul comunității

Supravegherea muncii neremunerate în folosul comunității urmează a fi pusă în sarcina subdiviziunilor teritoriale ale Departamentului de Executare a Deciziilor Judiciare, inspectoratelor pentru minori ale Ministerul Afacerilor Interne (în cazul condamnaților minori). Pedepsa cu munca social-utilă în folosul comunității se execută la unitățile cu destinație socială, amplasate la locul de trai al condamnatului.

Executarea pedepsei muncii neremunerate în folosul comunității se asigură de către organul de probațiune în a cărui rază teritorială se află domiciliul condamnatului, în conformitate cu prevederile Codului de Executare al Republicii Moldova, ale Regulamentului cu privire la modul de executare a pedepsei penale sub formă de muncă neremunerată în folosul comunității, aprobat de Guvern²⁹⁵, și ale altor acte normative.

Instanța de judecată trimite hotărârea privind munca neremunerată în folosul comunității și dispoziția de executare organului de probațiune în a cărui rază teritorială își are domiciliul

²⁹² Ibidem, p. 9.

²⁹³ Ibidem, p. 16.

²⁹⁴ Ibidem, p. 16.

²⁹⁵ Hotărâre despre aprobarea Regulamentului cu privire la modul de executare a pedepsei penale sub formă de muncă neremunerată în folosul comunității: nr. 1643, din 31.12.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 23.01.2004, nr. 16-18.

condamnatul, care, în cel mult 15 zile, asigură executarea pedepsei. Pedepsa se execută de către condamnat la obiectele cu destinație socială. Munca neremunerată în folosul comunității se execută de la 2 la 4 ore pe zi, în afara timpului activității de bază sau de studii.

Organul de probațiune ține evidența condamnaților la muncă neremunerată în folosul comunității, explică condamnatului modul și condițiile executării pedepsei, coordonează cu autoritatea administrației publice locale lista obiectelor cu destinație socială la care condamnații execută pedeapsa, controlează modul și condițiile de executare a pedepsei, ține evidența sumară a timpului lucrat de condamnați, exercită alte atribuții stabilite de legislație²⁹⁶.

Administrația publică, în statul de drept, reprezintă principala pârghie prin care se realizează valorile stabilite la nivelul palierului politic. Ea trebuie să fie continuă, omniprezentă, promptă și energică, deoarece reprezintă neconținutul statului, atât în interior cât și în exterior. Noțiunea de administrație are mai multe accepțiuni, în limbajul curent, a administra înseamnă a conduce, a organiza, a dirija activități publice și particulare. Administrația constă într-o activitate rațională și eficientă de utilizare a resurselor umane, materiale și financiare în scopul obținerii unor rezultate maxime cu eforturi minime²⁹⁷.

În conformitate cu legislația actuală din domeniul Administrației publice locale, autoritățile publice locale ale unităților administrativ-teritoriale de nivelul I sunt consiliile locale alese, ca autorități deliberative, și primarii aleși, ca autorități executive. La rândul lor, autoritățile publice locale ale unităților administrativ-teritoriale de nivelul II sunt consiliile raionale, în calitate de autorități deliberative, și președintele raionului, în calitate de autoritate executivă. În acest context, conform Legii privind administrația publică locală, nr. 436-XVI din 28.12.2006, sunt stipulate competențele autorităților publice locale de nivelul I și II, care sunt delimitate în două tipuri ale autorităților publice locale: deliberative și executive²⁹⁸.

Autoritățile administrației publice locale determină obiectele cu destinație socială la care condamnații execută pedeapsa muncii neremunerate în folosul comunității. Organul de probațiune, de comun acord cu autoritățile administrației publice locale, determină locul și volumul de muncă pentru condamnat, cu ajutorul organizațiilor și asociațiilor identifică obiectele la care poate fi folosită munca neremunerată în folosul comunității²⁹⁹. Administrația organizației în care condamnatul execută pedeapsa muncii neremunerate în folosul comunității verifică calitatea lucrului efectuat de către condamnat, informează organul de probațiune despre numărul de ore lucrate sau despre neexecutarea volumului de muncă stabilit³⁰⁰.

²⁹⁶ Codul de Executare al Republicii Moldova: nr. 443, din 24.12.2004, art. 191. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 05.11.2010, nr. 214-220.

²⁹⁷ Cârstea V., *Drept administrativ și administrație publică*. Editura: Nagard, 2014. p. 191. ISBN 978-606-592-187-0.

²⁹⁸ Chivriga A., Furdui V., *Organizarea și funcționarea APL în Republica Moldova: competențe, structura și resurse*. IDIS „Viitorul”, Chișinău 2009, p. 9. ISBN 978-9975-9625-2-0.

²⁹⁹ Codul de Executare al Republicii Moldova: nr. 443, din 24.12.2004, art. 192. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 05.11.2010, nr. 214-220.

³⁰⁰ Codul de Executare al Republicii Moldova: nr. 443, din 24.12.2004, art. 193. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 05.11.2010, nr. 214-220.

Conform datelor Raportului Institutului de reforme penale de monitorizare a activităților de probațiune în Republica Moldova³⁰¹, există mai multe deficiențe la punerea în executare a muncii neremunerate în folosul comunității. Printre impedimentele principale se înscriu colaborarea defectuoasă cu Administrație publică locală, consilierii de probațiune menționând lipsa de responsabilitate a unor reprezentanți ai Administrației publice locale și lipsa unei remunerări a persoanelor responsabile de supravegherea executării muncii neremunerate în folosul comunității. S-a invocat necesitatea instruirii reprezentanților Administrației publice locale în acest domeniu.

Consilierii de probațiune au menționat că în primării au fost desemnate persoane care sunt responsabile de colaborarea cu consilierii de probațiune. Statutul acestor persoane variază de la specialiști din subdiviziuni până la vice primari. Colaborarea cu primăriile se exprimă de cele mai multe ori în obținerea unor informații, certificate, organizarea muncii neremunerate în beneficiul comunității. Gradul de colaborare diferă de la primărie la primărie. În unele cazuri colaborarea se reduce la solicitarea asistenței necesare.

În alte cazuri colaborarea depășește acest nivel de colaborarea reactivă și îmbracă mai mult modelul proactiv. Astfel organele de probațiune și Administrație publică locală pot avea întâlniri periodice planificate din timp (într-un caz a fost menționat de 4 ori pe an) sau întâlniri care se programează din timp. Într-un caz a fost menționată organizarea la început de an a unui seminar în cadrul căruia se stabilesc prioritățile și modul de colaborare pe parcursul anului. A fost menționată organizarea comună a unor seminare, mese rotunde, participarea consilierilor de probațiune la ședințele Consiliului Raional, oferirea spațiului în ziarul raional pentru Serviciul de Probațiune. Mai puțin satisfăcătoare este colaborarea cu Administrație publică locală la nivel de localități rurale. În general, calitatea colaborării depinde de primar. De exemplu în același raion ar putea fi cazul că cu unele primării organul de probațiune are relații bune de colaborare, iar cu altele mai puțin.

Alte dificultăți majore invocate de către consilierii de probațiune la punerea în executare a muncii neremunerate în folosul comunității:

- *neprezentarea beneficiarilor conform graficului de muncă stabilit;*
- *neconștientizarea pedepsei aplicate;*
- *neinformarea beneficiarilor despre consecințele negative ale eschivării de la executare sau faptul că beneficiarii nu sunt informați suficient în instanța de judecată despre pedeapsa dată și nu sunt obligați să se prezinte în termen la organele de probațiune pentru a le lămuri modul de executare a acestei pedepse;*
- *beneficiarii nu simt această pedeapsă ca o pedeapsă aplicată de instanța de judecată, ci ca o pedeapsă aplicată de consilierul de probațiune și deseori ignoră executarea acesteia;*
- *lipsa transportului de serviciu pentru supravegherea executării pedepsei*³⁰².

Astfel, se recomandă Oficiului Central de Probațiune: asigurarea explicării de către consilierii de probațiune a modului de executare a pedepsei cu muncă neremunerată în folosul comunității, cu menționarea consecințelor pentru persoana condamnată în caz de încălcare a

³⁰¹ Dolea I., Zaharia V., Rotaru V., Raportul de monitorizare a activităților de probațiune în Republica Moldova / Institutul de Reforme Penale. „Bons Offices” SRL, Chișinău 2011.

³⁰² ***Studiu privind eficiența executării sancțiunilor în comunitate, p. 24-25. Disponibil la https://www.justice.gov.md/public/files/file/studii/STUDIUL_PRIVIND_EFICIENȚA_EXECUTĂRII_SANCIUNILOR_IN_COMUNITATE.Pdf. Accesat la 16.02.2023.

condițiilor de executare; consolidarea parteneriatelor oficiilor de probațiune cu administrația publică locală în vederea executării eficiente a sancțiunilor comunitare, inclusiv prin determinarea persoanei responsabile din cadrul APL de interacționare cu organele de probațiune.

8.5. Aspecte psiho-sociale ale sancțiunii cu muncă neremunerată în folosul comunității

Orice societate s-a confruntat de-a lungul timpului și se confruntă în continuare cu multiple probleme sociale, definite astfel în funcție de normele, valorile și interesele diferitelor grupuri sociale.

După cum am menționat, impactul psihologic are loc aproape întotdeauna, în diverse situații sociale, cu interacțiunea a doi sau mai mulți indivizi care, în timp ce comunică, se influențează reciproc. Dacă luăm în considerare problema impactului psihologic atât de larg (cum se obișnuiește în psihologie), atunci în majoritatea situațiilor criminale asociate cu interacțiunea infractorului și victimei, poate fi întâlnită una sau alta dintre manifestările sale. Caracteristicile principale ale unui astfel de impact (spre deosebire de alte situații sociale) vor fi *orientarea sa antisocială și natura distructivă*³⁰³.

În același timp, există cazuri în care o infracțiune este comisă chiar și fără ca infractorul și victima să intre în contact psihologic. De exemplu, în cazul așa-numitelor crime prin contract, când „ucigașul” și victima nu erau familiarizați anterior unul cu celălalt și nu interacționau în vreun fel psihologic nici în momentul comiterii infracțiunii, nici înaintea acesteia. Efectuate în astfel de cazuri, examinarea psihologică criminalistică a relevat adesea la acuzat în momentul săvârșirii infracțiunii o stare de pasiune sau o altă stare emoțională pronunțată, care le-a limitat semnificativ capacitatea de a-și regla în mod conștient comportamentul, de a prezice posibilele consecințe ale acesteia. Motivul care a provocat o astfel de stare și a provocat o infracțiune agresivă condiționată afectiv a fost comportamentul anterior al victimelor.

Impactul psihologic distructiv exercitat de victimă asupra infractorului și fiind unul dintre motivele săvârșirii infracțiunii poate fi desemnat, cu un anumit grad de convenționalitate, ca impact psihologic penal, întrucât are *legătură* directă cu fapta ilegală și servește drept condiție prealabilă a acesteia. Cu toate acestea, vom lua în considerare în principal doi vectori al unui astfel de impact. **Primul vector - infractorul asupra victimei**³⁰⁴. În același timp, aici, din punct de vedere psihologic (spre deosebire de, de exemplu, dreptul criminologic sau penal), uneori este dificil să se determine cu exactitate toate obiectele de influență ale infractorului.

Al doilea vector de impact vizează societatea în ansamblu. Calitățile negative se formează în condiții extrem de negative ale micromediului și anume, în condiții de control social redus, lipsă de emoții pozitive în copilărie, înstrăinare față de familie și grupuri social

³⁰³ Борисова С.Е., Психологические особенности личности преступника. // Юридическая психология, 2007, № 3. с. 26-32. Disponibil la <http://yurpsy.com/files/stat/76.htm>. Accesat la 17.02.2023.

³⁰⁴ Кроз М. В., Ратинова Н. А., Психологическое воздействие на жертву при совершении преступлений против личности. Научно-методическое пособие. Москва, 2008, с. 61. Disponibil la <http://yurpsy.com/files/ucheb/kroz/04.htm>. Accesat la 27.01.2023.

pozitive. În viața criminalilor violenți, comportamentul agresiv a fost în mod constant de preferat - s-a format o disponibilitate constantă de a face rău altor oameni³⁰⁵.

Ca atare victimă acționează și rudele victimei din primul exemplu citat. Diferența aici constă în faptul că, în primul caz, impactul psihologic indirect este exercitat de infractorii asupra unor astfel de victime în mod neintenționat, iar în al doilea - intenționat.

Analiza efectuată ne permite să propunem o serie de clasificări ale impactului psihologic exercitat într-o situație de infracțiune.

1. În funcție de *direcția (vectorul) impactului*:

direct: infractor - victimă;

invers: victima este făptuitorul;

reciprocă (reciprocă).

2. După *nivelul de mediere a impactului psihologic* al infractorului, putem distinge:

impact direct asupra victimei;

impact indirect - asupra altor persoane, pe care le numim condiționat „victime de ordinul doi”³⁰⁶.

Astfel, impactul psihologic penal poate fi considerat sub două aspecte: mai restrâns și mai larg. În sens restrâns, impactul psihologic penal poate fi definit ca fiind *antisocial în direcție și de natură distructivă impact psihologic exercitat de un infractor (infractorii) asupra victimei (victimelor) în situația de a comite o infracțiune. Un astfel de impact poate fi efectuat nu numai în momentul săvârșirii infracțiunii, ci și înaintea acesteia, are un caracter pe termen lung.*

Într-un sens larg, include și impactul negativ exercitat de infractor intenționat sau neintenționat asupra altor persoane (inclusiv o gamă nelimitată de oameni, până la societatea în ansamblu). Aceasta ar trebui să includă și impactul distructiv exercitat de victimă asupra infractorului și provocându-l la comiterea unei infracțiuni.

Scopul primordial a societății și comunității constă să stabilească cauzele și condițiile în urma cărora se săvârșesc aceste infracțiuni și, ulterior, să le excludă, să se aleagă pedeapsa care are cel mai mare impact asupra minții infractorului și care în viitor îl va opri pe acesta, precum și pe alte persoane, de la comiterea de noi infracțiuni.

Emoțiile juridice ale unei persoane sunt exprimate în sentimentele sale față de lege (în sens obiectiv și subiectiv), legea nou emisă, actul normativ, elaborarea legii, aplicarea legii, activitățile de aplicare a legii ale organelor de stat, infracțiunile existente, infracțiunile și sistemul pentru a le contracara. Astfel de experiențe se manifestă pe trei niveluri emoționale:

1) sub forma unei senzații plăcute sau neplăcute;

2) stare emoțională de plăcere sau neplăcere;

3) un fond emoțional general (durabil) de satisfacție sau indignare (care necesită relaxare, opoziție etc.)³⁰⁷.

Strategia generală se bazează pe faptul că o infracțiune, un organ de drept al autorității publice (funcționarul acesteia), un infractor și pedeapsa penală sunt asociate cu oamenii și

³⁰⁵ Борисова С. Е., *Op. cit.*, p. 26-32.

³⁰⁶ Кроз М. В., Ратинова Н. А. *Op. cit.*, p. 61.

³⁰⁷ Shaklein S.N., Considering psychological and sociological aspects when imposing and applying administrative penalties. In: *Legal Science and Law Enforcement Practice*. 2022. No. 4 (62), p. 78. Disponibil la <https://cyberleninka.ru/article/n/vliyanie-psihologicheskikh-i-sotsiologicheskikh-aspektov-na-primenenie-administrativnyh-nakazaniy/viewer>. Accesat la 16.02.2023.

vizează comportamentul acestora. Se poate susține că întreaga gamă de norme juridice referitoare la pedeapsa penală vizează o persoană și provine de la aceasta, prin urmare, necesită luarea în considerare a cunoștințelor relevante în domeniul sociologiei juridice și psihologice.

➤ **SURSE BIBLIOGRAFICE:**

1. *** Studiu privind eficiența executării sancțiunilor în comunitate. Disponibil la https://www.justice.gov.md/public/files/file/studii/STUDIU_PRIVIND_EFICIENA_EXECUTRII_SANCIUNILOR_IN_COMUNITATE.Pdf. Accesat la 14.02.2023.
2. ***Dezvoltarea muncii în folosul comunității România în context European. Disponibil la <https://docplayer.nl/41875282-Dezvoltarea-muncii-in-folosul-comunitatii-romania-in-context-european.html>. Accesat la 03.01.2023.
3. ***Munca neremunerată în folosul comunității realități și perspective. Disponibil la <https://www.cep-probation.org/wp-content/uploads/2018/10/COMMPresentation-MOLDOVA-1.pdf>. Accesat la 27.12.2022.
4. ***Programe de justiție restaurativă în lumea contemporană (analiză documentară). Institutul Național de Criminologie. 2005, p. 12. Disponibil la <http://criminologie.org.ro/wp-content/uploads/2015/08/Programe-de-justitie-restaurativa-in-lumea-contemporana-Studiu.pdf>. Accesat la 28.12.2022.
5. Cârstea V., Drept administrativ și administrație publică. Editura: Nagard, 2014. ISBN 978-606-592-187-0.
6. Chivriga A., Furdui V., Organizarea și funcționarea APL în Republica Moldova: competențe, structura și resurse. IDIS „Viitorul”, Chișinău 2009. ISBN 978-9975-9625-2-0.
7. Codul Contravențional al Republicii Moldova: nr. 218 din 24.10.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 17.03.2017, nr. 78-74.
8. Codul de Executare al Republicii Moldova: nr. 443 din 24.12.2004, art. 190. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 05.11.2010, nr. 214-220.
9. Codul Penal al Republicii Moldova: nr. 985, din 18.04.2002, art. 67. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 14.04.2009, nr. 72-74, art. 195.
10. Dolea I., Zaharia V., Rotaru V., Raportul de monitorizare a activităților de probațiune în Republica Moldova / Institutul de Reforme Penale. „Bons Offices” SRL, Chișinău 2011.
11. Hotărâre despre aprobarea Regulamentului cu privire la modul de executare a pedepsei penale sub formă de muncă neremunerată în folosul comunității: nr. 1643, din 31.12.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 23.01.2004, nr. 16-18.
12. Legea cu privire la probațiune: nr. 8, din 14.02.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 22.01.2016, nr. 13-19.
13. Legea securității și sănătății în muncă: nr. 186, din 10.07.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 05.08.2008, nr. 143-144.
14. Medierea în cauzele penale. Ghid. Disponibil la https://irp.md/uploads/files/2014-04/1397133388_ghid.pdf. Accesat la 27.12.2022.
15. Popa, VI. Ce trebuie să știu dacă mi s-a aplicat pedeapsa cu Munca neremunerată în beneficiul comunității? Chișinău: Cartea juridică, p. 3-4.

16. Shaklein S.N., Considering psychological and sociological aspects when imposing and applying administrative penalties. In: Legal Science and Law Enforcement Practice. 2022. No. 4 (62). Disponibil la <https://cyberleninka.ru/article/n/vliyanie-psihologicheskikh-i-sotsiologicheskikh-aspektov-na-primenenie-administrativnyh-nakazaniy/viewer>. Accesat la 16.02.2023.

17. Triboi T., Principiile aplicării dreptului. În: Anale științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI RM: științe juridice. 2010, nr. X, p. 236. ISSN 1857-0976.

18. Zosim Al., Alternativele detențiunii în dreptul penal contemporan. Teza de doctor în drept. Chișinău, 2005

19. Борисова С.Е., Психологические особенности личности преступника. // Юридическая психология, 2007, № 3. Disponibil la <http://yurpsy.com/files/stat/76.htm>. Accesat la 17.02.2023.

20. Кроз М. В., Ратинова Н. А., Психологическое воздействие на жертву при совершении преступлений против личности. Научно-методическое пособие. Москва, 2008. Disponibil la <http://yurpsy.com/files/ucheb/kroz/04.htm>. Accesat la 27.01.2023.

➤ **SURSE WEB:**

21. Programe de justiție restaurativă în lumea contemporană (analiză documentară). Institutul Național de Criminologie. 2005. Disponibil la <http://criminologie.org.ro/wp-content/uploads/2015/08/Programe-de-justitie-restaurativa-in-lumea-contemporana-Studiu.pdf>. Accesat la 28.12.2022.

➤ **ÎNTREBĂRI PENTRU AUTOEVALUARE:**

1. Definiți noțiunea de muncă neremunerată în folosul comunității?
2. Cum s-a dezvoltat pedeapsa sub formă de muncă neremunerată în folosul comunității pe parcursul istoriei?
3. Determinați aspectele principale a pedepsei sub formă de muncă neremunerată în folosul comunității?
4. Identificați necesitatea implementării muncii în beneficiul comunității?
5. Determinați actele normative naționale și internaționale care stau la baza aplicării pedepsei sub formă de muncă neremunerată în folosul comunității?
6. Care sunt principiile de aplicare a pedepsei sub formă de muncă neremunerată în folosul comunității?
7. Enumerați condițiile când nu se stabilește pedeapsa sub formă de muncă neremunerată în folosul comunității?
8. Care este rolul APL și asistentului social în aplicarea pedepsei sub formă de muncă neremunerată în folosul comunității?

➤ **NOTE:**

9. MEDIEREA CA MODALITATE DE RESOCIALIZARE A PERSOANELOR ÎN CONFLICT CU LEGEA

- 9.1. Conceptul de mediere din experiența internațională privind instituția medierii
- 9.2. Reglementarea medierii în acte naționale și internaționale
- 9.3. Etapele procesului medierii
- 9.4. Avantajele medierii pentru minorul delicvent, pentru victimă și comunitate
- 9.5. Deontologia profesională a mediatorului și construcția paradigmei profesionale
- 9.6. Codul deontologic al mediatorului în Republica Moldova
- 9.7. Abilități și cunoștințe necesare mediatorului
- 9.8. Tehnici de lucru în cadrul medierii

9.1. Conceptul de mediere din experiența internațională privind instituția medierii

Medierea este o nouă tehnologie socială și umanitară și o metodă inovatoare de soluționare a conflictelor și disputelor.

Medierea (din engleză **mediation** - *mediere*) înseamnă o poziție de neutralitate, „*cale de mijloc*”, mijlocul dintre două opinii, puncte de vedere. Originea termenului „**mediere**” este legată de latinescul „*mediare*” (a media, a participa la negocieri). Sarcina medierii ca o nouă tehnologie socială și umanitară este de a aduce părțile în conflict la reconciliere³⁰⁸.

În lucrările științifice care explorează problemele asociate cu medierea, sunt date definițiile autorului acestui concept. Specialiștii în domeniul conflictologiei înțeleg medierea ca asistența unui terț extern mediator - un mediator - în dezvoltarea în comun de către toți participanții la un conflict aprins, gata să își asume responsabilitatea, un specific pentru acest caz particular sau problema unei soluții. sau soluție a unui conflict existent care este stabilă în viitor și benefică părților³⁰⁹.

Nosîreva E.I. consideră medierea ca un proces de rezolvare a neînțelegerilor dintre părți cu ajutorul unui terț participant independent - un intermediar (mediator)³¹⁰. Konnov A.Iu. definește medierea drept negociere³¹¹; dar trebuie avut în vedere că principala diferență între negocieri și mediere este participarea unui terț independent în vederea soluționării litigiului apărut. Masadikov Ș.M. înțelege medierea ca o modalitate de soluționare a unui litigiu dintre părți cu ajutorul unui mediator imparțial care le asistă în ajungerea la un acord reciproc acceptabil și nu are dreptul de a lua o decizie³¹².

Astfel, medierea este o procedură de soluționare a unui litigiu de către părți care intră în negocieri voluntare în prezența unei persoane neutre – un mediator (intermediar), în vederea realizării înțelegerii reciproce și a întocmirii unui acord care să rezolve situația în

³⁰⁸ Steffek F., *Mediation in the European Union: An Introduction*. Cambridge, 2012, p. 1. Disponibil la <https://e-justice.europa.eu/fileDownload.do?id=b3e6a432-440d-4105-b9d5-29a8be95408f>. Accesat la 18.01.2023.

³⁰⁹ Хесль Г., *Посредничество в разрешении конфликтов. Теория и технология*. Санкт Петербург 2004, с. 15.

³¹⁰ Носырева Е.И., *Посредничество в урегулировании правовых споров: опыт США // Государство и право*. 1997. № 5. с. 109.

³¹¹ Коннов А.Ю., *Понятие, классификация и основные виды альтернативных способов разрешения спора. //Журнал российского права*. 2004. СПС Консультант Плюс.

³¹² Масадиков Ш.М., *Сущность медиации и проблемы ее правового регулирования в Республике Узбекистан //Автореферат дисс. на соис. ученой степени к.ю.н., Тбилиси 2008, с. 9.*

litigiu. Sarcina acestei terțe părți este de a gestiona procesul de negociere în așa fel încât să ajute părțile în conflict să găsească și să ajungă la un acord reciproc acceptabil pentru a rezolva problemele în litigiu. Printre alte posibile proceduri utilizate pentru rezolvarea conflictelor, medierea ocupă un loc central.

Medierea constă în negocieri conduse de un specialist (reprezentant) calificat și competent, cu pricepere, curtoazie și cultură excepțională. Succesul acestuia depinde în multe privințe de experiența, calificările, cunoștințele, calitățile diplomatice, competența, capacitatea mediatorului de a asculta cu respect părerile părților, de a gândi, analiza și reconcilia în mod rezonabil. Natura medierii este menționată și în comentariul lui Burhoniddin Marginoni „Hidoya”. Savantul afirmă în cartea sa că o persoană care consimte la arbitraj trebuie să posede toate calitățile inerente judecătorilor. *„Atâta timp cât doi oameni consideră pe cineva demn de arbitraj și sunt mulțumiți de decizia lui, acea decizie este cu siguranță adevărată”*, a spus autorul³¹³.

În timp ce procedurile judiciare sunt autoritare, formale și orientate spre revendicare, medierea oferă o abordare flexibilă, autodeterminată, în care pot fi luate în considerare toate aspectele conflictului, independent de relevanța lor juridică. În acest context, medierea, spre deosebire de procedurile judiciare, este descrisă ca soluționare alternativă a litigiilor (Agenția de Dezvoltare Regională)³¹⁴.

Având în vedere relația dintre procedurile judiciare și mediere, trebuie să se distingă trei tipuri de mediere:

(1) **Medierea privată** este complet independentă de procedurile judiciare. Într-adevăr, deseori are loc fără nicio procedură judiciară ulterioară.

(2) **Medierea anexă** instanței este inițiată de instanță, dar apoi are loc fără nicio implicare ulterioară a instanței.

(3) **Medierea judiciară** este mai intens legată de instanța de judecată ca instituție din punct de vedere al locului de desfășurare și al personalului. Cu toate acestea, nici măcar medierea judiciară nu este efectuată de către un judecător cu competență juridică în speță³¹⁵.

Dacă, în timpul antrenamentului, un adolescent nu a stăpânit modalități acceptabile din punct de vedere social de a interacționa cu alte persoane, există riscul ca în viitor să nu poată construi relații sau să devină el însuși respins. Aceasta se manifestă sub formă de infracțiuni, tentative de sinucidere, conflicte, afiliere la grupuri și așa mai departe. În acest caz, se poate aplica procedura medierii, în care părțile vor putea soluționa conflictul cu ajutorul unui mediator.

Conflictul în sine poate să nu fie atât de teribil dacă nu se transformă într-o luptă, o ceartă, violență, o ruptură a relațiilor, dacă conflictul nu escaladează și alți oameni sunt atrași în el. În procedura de mediere, părților în conflict li se oferă să se așeze la „*masa de negocieri*”, să se audă și să se înțeleagă, apoi să convină în mod independent asupra unei modalități de ieșire reciproc acceptabilă din conflict. Dacă adolescenții iau propriile decizii, este mai probabil ca aceștia să dea curs.

³¹³ Odilqoriev X.T., The role and importance of the institution of mediation in the mechanism of alternative dispute resolution. In: Journal of Multidisciplinary Studies, Volume 5, 2022, p. 99. ISSN NO: 2770-0003. Disponibil la <https://zienjournals.com/index.php/tjm/article/download/772/628/806>. Accesat la 17.01.2023.

³¹⁴ Steffek F., Op. Cit., p. 1.

³¹⁵ Ibidem, p. 1.

9.2. Reglementarea medierii în acte naționale și internaționale

Instituția medierii a fost elaborată și dezvoltată de-a lungul anilor de către organismele internaționale. Până în prezent, medierea este utilizată activ în țări precum SUA, Noua Zeelandă, Canada, Australia, Marea Britanie, Franța, Spania, Italia, Belgia, Austria, Germania³¹⁶.

La evenimentele internaționale pentru studiul medierii sunt date câteva cifre ale eficienței acestora. De exemplu, în Statele Unite, 95% din cazurile care au trecut prin procedură nu ajung în judecată. În Germania, indicatorii medierii judiciare sunt deloc impresionanți - peste 90% din negocieri se încheie cu un acord amiabil între părți. Rată de succes de 97% în instanțele din Saxonia Inferioară. În Marea Britanie, se crede că în 90-95% din cazuri, litigiile sunt soluționate înainte de litigii. Rata de succes în medierea europeană este de 40-80%³¹⁷.

În contextul preocupărilor constante pe plan internațional pentru promovarea și implementarea metodelor alternative de soluționare a conflictelor, și în R. Moldova unul din obiectivele Planului de Acțiunii Republicii Moldova – Uniunea Europeană privind reforma justiției este implementarea instituției medierii.

Consiliul Europei a adoptat numeroase acte cu privire la instituția medierii, la care Republica Moldova face parte, printre acestea se enumeră:

- **Recomandarea R(81)7 a Comitetului de Miniștri cu privire la accesul la justiție;**
- **Recomandarea R(86)12 a Comitetului de Miniștri cu privire la diminuarea sarcinii tribunalelor;**
- **Recomandarea R(93)1 a Comitetului de Miniștri cu privire la accesul efectiv la drept și la justiție, pentru persoanele aflate în situație de sărăcie extremă;**
- **Recomandarea R(94)12 a Comitetului de Miniștri cu privire la independența, la eficacitatea și rolul judecătorilor;**
- **Recomandarea R(95)5 cu privire la îmbunătățirea funcționării sistemelor și procedurii de recurs în materie civilă și comercială;**
- **Recomandarea R(98)1 privind medierea familială;**
- **Recomandarea R(99)19 privind medierea penală;**
- **Recomandarea R(2001)9 susține modalitățile alternative de reglementare a litigiilor între autoritățile administrative și persoanele private;**
- **Recomandarea R(2002)10 încurajează medierea în materie civilă³¹⁸.**

Șefii statelor și guvernelor pentru punerea în aplicare a instrumentelor juridice a influențat la crearea Comisiei Europene pentru Eficiența Justiției, ce prevede „*facilitarea aplicării efective a instrumentelor și normelor Consiliului Europei cu privire la modurile alternative de reglementare a litigiilor*”. S-a constatat că între statele membre există deosebiri

³¹⁶ Zubco An., Medierea și negocierea în activitatea administrativă. Suport de curs. CEP USM, ISBN 978-9975-71-961-2. Chișinău 2017, p. 30-31.

³¹⁷ Pitiulych M., Nakonechna I., Mediation institution: Experiene from countries across the world. În: *Baltic Journal of Economic Studies*, Vol-5, nr. 1, p. 169-170. ISSN 2256-0963. Disponibil la <https://doaj.org/article/1663d93b88a64b92812aef28ae98c930>, Accesat la 20.01.2023.

³¹⁸ Zubco An., Op. Cit., p. 31.

importante în legătură cu cultura juridică a poporului, respectarea drepturilor și a obligațiilor de către cetățeni, modurile de reglementare a acestui tip de litigii.

În **Austria**, legea în domeniul medierii a fost reglementată în anul 2003, și anume *Legea cu privire la mediere în materie civilă*. Medierea este favorizată de Ministerul Federal al Afacerilor Sociale, în conformitate cu art.39, alin.1 din Legea din 1967 privind egalizarea răspunderii familiale. În **Belgia**, medierea este inițiată în Legea din 19 februarie 2011. În **Bulgaria**, legea cu privire la mediere a fost reglementată la 2 decembrie 2004. În **Danemarca**, legea ce prevede medierea a fost reglementată la 12 iunie 2009. Cu privire la **Franța**, procesul de mediere are o istorie îndelungată, începând cu promulgarea legii în domeniul medierii din 8 februarie 1996, precum și prin decretul său de aplicare din 22 iulie 1996. Medierea conflictelor penale se găsește în Codul de procedură penală francez³¹⁹.

În **Germania**, pentru prima dată a fost elaborată o lege cu privire la mediere, la 26 iulie 2012. Pe lângă această lege, procesul de mediere se regăsește și în Codul Penal al Germaniei și Codul de procedură penală german. În **Italia** procesul de mediere este reglementat în Codul de procedură penală Italian. În **Olanda**, în anul 1993 a fost înființat Institutul olandez de mediere, apoi a fost elaborate un articol special în codul de procedură penală olandez. În **Polonia** la nivel legislativ a fost elaborată legea cu privire la mediere, în anul 1997. În **Portugalia**, procesul de mediere este reglementat în Codul penal și Codul de procedură penală portughez. Pe lângă aceasta a fost elaborate Legea tutelar-educativă 166/99 din 14 septembrie 1999, care ulterior a fost modificată la 12 iunie 2007. În **Ungaria**, procesul de mediere a fost introdus prin adoptarea legii LV din 2002, apoi a fost adoptată o altă lege în 2007³²⁰.

Principalele acte legislative după care mediatorii autorizați își desfășoară misiunea sunt legile naționale ce reglementează noțiunea de mediere și codurile de etică și deontologie ale mediatorilor.

În Republica Moldova primele activități în vederea implementării instituției medierii au fost inițiate în anul 2001, prin introducerea modificărilor în Codul Penal și Codul de Procedură Penală și odată cu crearea unui Grup de Lucru în cadrul Institutului de Reforme Penale privind implementarea alternativelor la detenție, care a elaborat proiectul de lege cu privire la mediere, activități care au fost urmate de crearea Centrului de Mediere în or. Chișinău și extinderea pilotării instituției medierii în mun. Bălți și raioanele Ungheni, Cahul, Telenești, și Fălești³²¹.

La 18.04.2002, Codul penal al Republicii Moldova în art. 109 se include instituția medierii, care reprezintă un act de înlăturare a răspunderii penale pentru o infracțiune ușoară sau mai puțin gravă, săvârșite atât din imprudență cât și cu atenție, unde victima este persoană fizică sau persoană juridică. În codul de procedură penală al Republicii Moldova nu este stipulată instituția medierii, ci doar menționează că împăcarea poate avea loc și prin mediere³²².

³¹⁹ Andrews N., Mediation: International Experience and Global Trends. In: Journal of International and Comparative Law, 2017, p. 234-236. Disponibil la <https://www.jicl.org.uk/storage/journals/November2020/0cgJwWbFnRcAaeamRHcP.pdf>. Accesa la 21.01.2023.

³²⁰ Tudor V. L., Medierea în domeniul penal la nivel național și internațional. Teza de doctor în drept. Chișinău, 2019, p. 71-82. Disponibil la http://www.cnaa.md/files/theses/2019/55408/leontina_basilica_tudor_thesis.pdf. Accesat la 21.01.2023.

³²¹ Zaharia V., Popa VI., Rotaru V., Martin D., Beldiga C., Alternative la detenție. Raport de evaluare. „Helmax-Exim” SRL, ISBN 978-9975-9676-5-5. Chișinău 2009, p. 155.

³²² Steffek F., Op. Cit., p. 5.

Astfel, legislatorul a creat o bază juridică pentru a fi elaborate un act special. La data de 14 iunie 2007 a fost adoptată Legea cu privire la mediere, în vigoare de la 01 iulie 2008, publicată în Monitorul Oficial Nr. 188- 19. la data de 07.12.2007. **Legea definește medierea ca modalitate alternativă de soluționare a conflictului dintre părți pe cale amiabilă, cu ajutorul unei terțe persoane**³²³.

Consiliul de mediere este un organ colegial, cu statut de persoană juridică de drept public, instituit de către Ministerul Justiției având drept scop implementarea politicilor în procesul de mediere. Activitatea consiliului se realizează în bază următoarelor acte legislative:

- *Regulamentul de organizare și funcționare a Consiliului de mediere din Republica Moldova, adoptat la 16.06.08 prin Hotărârea nr.2 a ședinței Consiliului de mediere din 17.04.2013;*

- *Codul deontologic al mediatorului din Republica Moldova, adoptat la 26.02.2016, prin Hotărârea nr.2 a Consiliului de mediere;*

- *Regulamentul privind atestarea mediatorilor*, aprobat de Ministerul Justiției prin Ordinul nr. 648 din 08.12.2015;

- *Regulamentului privind înregistrarea birourilor și organizațiilor de mediere*, adoptat prin Ordinul Ministerul Justiției, nr.614 din 26.11.2015³²⁴.

9.3. Etapele procesului medierii

Scopul procedurii de mediere este căutarea comună și găsirea independentă de către părți a unei soluții care să le satisfacă. Un mediator este o persoană care oferă asistență calificată și constructivă părților în conflict. Le poate fi oferit atât pe bază de plată, cât și gratuit. Medierea este o procedură voluntară. Nimeni nu poate fi obligat să participe la această procedură. Fiecare dintre părți se poate retrage din acesta în orice moment, în orice stadiu. Partea care a luat o astfel de decizie va trimite o notificare scrisă mediatorului cu privire la aceasta.

Procesul de mediere de desfășoară în baza unor principii enumerate în art. al legii și anume:

- **Principiul confidențialității** - indică faptul că informația obținută în cadrul medierii este confidențială și nu poate fi folosită fără acordul scris al părților și mediatorul nu poate participa în calitate de martor în ședința de mediere.

- **Principiul liberului consimțământ** - se exprimă prin aceea că medierea are loc doar dacă părțile consimt liber acest lucru. Părțile sunt libere de a se retrage în orice moment din procesul de mediere.

- **Principiul imparțialității și neutralității** - se caracterizează prin faptul că mediatorul trebuie să medieze acele cazuri în care el este și poate rămâne imparțial, în caz contrar el are obligația de a se retrage din cazul dat.

- **Principiul neutralității** - mediatorul este neutru față de persoanele aflate în situație de conflict.

³²³ Legea cu privire la mediere: nr. 137 din 03.07.2015. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 21.08.2015, nr. 224-233. Disponibil la https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=110536&lang=ro. Accesat la 15.01.2023.

³²⁴ Zubco An., Op. Cit., p. 36.

- **Principiul liberei alegeri** - părțile își pot alege un mediator din Tabelul Mediatorilor, care va fi publicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova și plasat pe pagina web a Ministerului Justiției³²⁵.

Realizarea procedurii medierii are următoarele **etape**³²⁶:

A. Inițierea medierii

Medierea începe cu un mediator, fie una dintre părți, fie ambele părți. În același timp, în etapa preliminară a medierii, mediatorul trebuie să afle potențiala „**medialitate**” a conflictului, interesul părților în rezolvarea acestuia și dorința de a participa la procedura de mediere. Fiecare parte primește informații despre esența medierii și condițiile de implementare a acesteia. În etapa preliminară, în cadrul primei adunări generale, se întocmește un acord privind aplicarea procedurii de mediere, ce va cuprinde următoarele date: regulile de comunicare, descrierea documentelor depuse, refuzul de a utiliza alte metode de soluționare a conflictelor; numărul de întâlniri ale părților cu mediatorul, plata procedurii de mediere³²⁷.

Procedura de mediere poate fi inițiată de victimă, infractor, organul de urmărire penală sau instant de judecată, cu acordul părților sau al uneia dintre părți. Pentru inițierea medierii se selectează cu prudență infracțiunile ușoare și mai puțin grave și nu poate fi aplicată medierea pentru infracțiunile ușoare.

B. Pregătirea actelor preparatorii procesului de mediere.

Mediatorul obține toată informația despre persoana infractorului și victimei infracțiunii de la organul de urmărire penală, cu condiția că nu vor influența la desfășurarea urmăririi penale. În faza judiciară a procesului penal, mediatorul poate lua cunoștință cu dosarul penal, fiind oferite de către judecătorul cauzei penale³²⁸.

C. Propriu-zis-ul proces de mediere.

Mediatorul stabilește întâlniri private cu vitima și cu infractorul, unde le va explica esența și rezultatele procesului de mediere, precum și obligațiile părților față de acordul de împăcare.

Mediatorul stabilește ședințe cu părțile implicate, la care poate fi prezent atât părțile implicate în procesul penal, cât și reprezentanții părților. În cazul când victimă sau infractorul nu au capacitate deplină de exercițiu, în cadrul ședințelor de mediere participă și reprezentanți legali³²⁹.

D. Încetarea procesului de mediere.

Încetarea procesului de mediere se va realiza odată cu încheierea acordului de împăcare. Acordul de împăcare reprezintă rezultatul procedurii de mediere, prin care părțile participante sunt de acord și acceptă cerințele de împăcare, și își asumă realizarea angajamentelor, modalităților și termenelor de realizare a procedurii de mediere³³⁰.

Însă există teme de încetarea procesului până la încheierea acordului, printre aceste se enumeră: renunțarea la mediere, intimidarea participanților la mediere, constatarea mediatorului cu privire la neîmpăcarea dintre părți.

³²⁵ Zaharia V., Popa Vl., Rotaru V., Martin D., Beldiga C., Op. Cit., p. 157.

³²⁶ Odilqoriev, X.T. Op. Cit., p. 101.

³²⁷ Романова Н. М., Основы медиаций. Учебное пособие. Саратов: Издательский центр «Наука», 2017, с. 13. ISBN 978-5-9999-2937-2.

³²⁸ Odilqoriev X.T., Op. Cit., p. 101.

³²⁹ Ibidem, p. 102.

³³⁰ Steffek F., Op. Cit., p. 3.

9.4. Avantajele medierii pentru minorul delicvent, pentru victimă și comunitate

Procedura de mediere este constructivă și implică șansa de dezvoltare personală și creștere socială pentru părțile în conflict. Principiul voluntarului și dezvoltarea soluției de către părțile însele poartă cu ele așteptarea justiției de fond. Este de așteptat ca rezultatele convenite să beneficieze ambele părți sau, cel puțin, să evite ca cineva să fie mai rău după mediere.

În plus, medierea deține promisiunea unei soluții mai **rapide** și **rentabile** a litigiilor în comparație cu alte metode de soluționare a litigiilor. De exemplu, părțile ar putea opta pentru mediere deoarece se așteaptă ca medierea să fie mai rapidă și mai ieftină decât procedurile judiciare. Motive suplimentare pentru a prefera medierea în detrimentul procedurilor judiciare pot fi confidențialitatea și dorința de a păstra o relație bună cu cealaltă parte, de exemplu în cazurile de relații comerciale pe termen lung sau în dispute familiale. Trebuie remarcat, totuși, că fiecare conflict trebuie evaluat pe o bază individuală pentru care mecanism de soluționare a litigiilor este cel mai potrivit³³¹.

Pe lângă punctele forte substanțiale ale medierii, legislația, trezoreria și administrațiile instanțelor urmăresc să *ușureze sarcinile grele ale sistemului judiciar și să reducă cheltuielile pentru infrastructura instanței* printr-o privatizare a soluționării litigiilor. Provocarea viitoare pentru organele legislative din Europa și nu numai va fi dezvoltarea unor mecanisme diferențiate care să permită soluționarea litigiului corect de către mecanismul adecvat de soluționare a litigiilor. Aceasta presupune o înțelegere și mai bună a rolurilor și responsabilităților statului și ale cetățenilor în soluționarea conflictelor sociale³³².

Printre cele mai importante **avantaje pentru minorul delicvent**³³³ se enumeră:

- *explicarea consecințelor apărute în urma infracțiunilor;*
- *manifestarea căinței din partea infractorului pentru fapta comisă;*
- *stabilirea gradului de responsabilitate a infractorului față de fapta comisă;*
- *obținerea încetării procesului penal de către infractor în urma respectării condițiilor impuse în timpul procesului de mediere;*
- *crearea unei vieți decente;*
- *evitarea încarcerării;*
- *neîntocmirea cazierului judiciar;*
- *reducerea termenului procesului penal.*

Printre cele mai importante **avantaje pentru victimă**³³⁴ se enumeră:

- *realizarea principiului egalității față de victimă și inculpat;*
- *ocuparea poziției activă și determinată a victimei în timpul procesului de mediere;*
- *recuperarea prejudiciului moral și material, apărute în urma realizării faptei ilicite de către infractor;*
- *primirea unei satisfacții morale;*
- *combaterea fenomenului infracțional prin atragerea atenției a statului;*

³³¹ Steffek F., Op. Cit.p. 2.

³³² Ponea C. Ș., Medierea – metoda de rezolvare a situațiilor conflictuale. În: Revista de Științe Juridice, 2007, pp. 189-190.

³³³ ***Medierea în cauzele penale, p. 15. Disponibil la https://irp.md/uploads/files/2014-03/1394118934_mediere.pdf. Accesat la 19.01.2023.

³³⁴ Ibidem, p. 15-16.

- *manifestarea umanismului și nobleței prin iertarea infractorului de către victimă.*
- Printre cele mai importante **avantaje pentru comunitate**³³⁵ se enumeră:
- *asigurarea individualizării pedepselor în dependență de gradul infracțional și de circumstanțele atenuante sau agravante;*
 - *influențarea asupra aplicării metodelor de corectare sau reeducare a vinovatului;*
 - *soluționarea conflictelor interumane;*
 - *realizarea medierii benevole atât pentru infractor, cât și pentru victimă;*
 - *autoaprecierea conduitei de către subiecții conflictului, precum și identificarea poziției în cadrul procesului penal;*
 - *caracterul flexibil al soluționării conflictelor, apelând la aplicarea căilor tradiționale;*
 - *crearea unei vieți decente pe care și-l oferă infractorul;*
 - *eliberarea instanțelor de judecată în examinarea cauzelor penale, unde sunt trași la răspundere penală minorii;*
 - *economisirea timpului, reducerea numărului persoanelor implicate în procesul penal, precum și micșorarea bugetului instituției penale.*

9.5. Deontologia profesională a mediatorului și construcția paradigmei profesionale

Deontologia este un element esențial și necesar în exercitarea funcției de mediator. Fără ea, este imposibil să ne îndeplinim corect funcția, profesia mediatorului fiind marcată de conținuturi etice semnificative. Iată de ce datoria noastră este să ne concentrăm și să diseminăm cât mai mult în cadrul medierii internaționale regulile deontologice privind practica noastră profesională care îi întăresc valoarea socială, în căutarea perfecțiunii.

Rolul mediatorului în cadrul procesului de mediere este de a pregăti persoanele aflate în conflict pentru implicarea acestora în soluționarea conflictului, de a ghida părțile în fazele dificile ale procesului de mediere și de a încuraja participarea activă a acestora în elaborarea soluțiilor. Misiunea mediatorului constă în depozitarea secretelor părților implicate în procesul de mediere.

În codul deontologic al mediatorului sunt expuse cerințele de etică a mediatorului, printre care se enumeră³³⁶:

- **onestitate** – mediatorul trebuie să fie onest față de comunitate, sine și participant la procesul de mediere;
- **concentrare** – concentrarea pe o problemă în cauză;
- **rapiditate și disponibilitate** – capacitatea mediatorului de a acorda întrebări în timpul și momentul potrivit;
- **toleranță** – acceptarea și respectarea opiniilor participanților la procesul medierii;
- **încredere** – încrederea mediatorului în schimbarea persoanei;
- **respect** – respectarea demnității participanților;

³³⁵ ***Medierea în cauzele penale, p. 16. Disponibil la https://irp.md/uploads/files/2014-03/1394118934_mediere.pdf. Accesat la 19.01.2023.

³³⁶ Zubco An., Op. Cit., pp. 119-120.

- **răbdare** – finalizarea procesului de mediere să apară în urma dorințelor participanților, iar mediatorul să aibă răbdare în procesul dat;

- **empatie** – crearea unui climat de bunăvoință, înțelegere și compasiune față de participant;

- **confidențialitate** - capacitatea de a păstra confidențialitatea informației care i-a devenit cunoscută;

- **comunicabilitate** – această abilitate va facilita stabilirea relațiilor cu beneficiarii³³⁷.

Mediatorul are dreptul să medieze în anumite cazuri, și anume atunci când prezintă o calificare înaltă, iar prezenta capacităților sale personale necesare pentru satisfacerea așteptărilor raționale ale participanților.

Printre obligațiile mediatorului se enumeră:

- *posedarea cunoștințelor esențiale și abilităților în domeniul medierii;*

- *cunoașterea literaturii de specialitate ce reglementează problema cercetată, aplicând numeroase metode, strategii, tehnici de cercetare, etc.;*

- *să fie la curent cu toate inovațiile și cercetările din domeniul justiției și aplicarea lor în practică;*

- *îmbunătățirea cunoștințelor și abilităților sale prin participarea la mese rotunde, conferințe, seminare, ateliere de lucru, etc., atât naționale cât și internaționale;*

- *acumularea cunoștințelor de mediere în dependență de categoria participanților: personae cu dizabilități, minori, etc.*³³⁸

9.6. Codul Deontologic al mediatorului în Republica Moldova

Codul deontologic al mediatorului³³⁹, împreună cu normele privind răspunderea disciplinară a acestora, Legea cu privire la mediere³⁴⁰ și Regulamentul Consiliului de mediere³⁴¹ constituie principalele acte legislative în conformitate cu care mediatorii își desfășoară activitatea.

Codul deontologic al mediatorului este elaborat de o autoritate de stat, fie de Consiliul de mediere, Curtea Supremă de Justiție, Organizația mondială a Proprietății intelectuale sau de către asociațiile profesionale ale mediatorului³⁴². Codul deontologic al mediatorului cuprinde ansamblul normelor și caracteristicilor ce definesc calitatea activității profesionale, el având rolul de a servi ca linie de conduită obligatorie a mediatorilor, astfel încât aceștia să desfășoare o activitate competentă și responsabilă, în conformitate cu etica profesiei.

³³⁷ Hotărâre a Consiliului de Mediere cu privire la aprobarea Codului deontologic al mediatorului: nr. 1 din 16.06.2008, art. 9. În Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 05.06.2009, nr. 99-100.

³³⁸ Hotărâre a Consiliului de Mediere cu privire la aprobarea Codului deontologic al mediatorului: nr. 1 din 16.06.2008, art. 10. În Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 05.06.2009, nr. 99-100.

³³⁹ Ibidem.

³⁴⁰ Legea cu privire la mediere: nr. 137 din 03.07.2015. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 21.08.2015, nr. 224-233.

³⁴¹ Hotărâre a Consiliului de Mediere cu privire la aprobarea Regulamentului Consiliului de Mediere: nr. 1 din 16.06.2008. În Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 05.06.2009, nr. 99-100.

³⁴² Gribincea L., Standardele etice prevăzute de codurile de etică și deontologice ale mediatorilor. În: Integrare prin cercetare și inovare. Științe juridice și economice, R, SJE, 10-11 noiembrie 2015, Chisinau, Republica Moldova: Universitatea de Stat din Moldova, 2015, p. 137.

Acest Cod stabilește valorile fundamentale ale activității mediatorilor care au fost, sunt și vor continua să fie esențiale pentru acțiunile lor. Orice mediator este obligat să respecte normele deontologice stabilite de prezentul Cod, care sunt destinate să garanteze buna îndeplinire de către mediator a misiunii sale. Nerespectarea normelor date are drept consecință aplicarea unei sancțiuni disciplinare față de mediator.

Codul deontologic are misiunea de a contribui și a influența la formarea profesională, civică și morală continuă a mediatorului, la punerea în act a unor atitudini și comportamente cât mai aproape de exemplaritate, în temeiul integrității mediatorului.

Scopul acestui cod constă în oferirea liniei de conduit obligatorie și necesară pentru formarea profesională a mediatorului, în urma căruia mediatorii să-și atingă interesul și să se formeze ca o persoană competentă și responsabilă. Normele deontologice sunt destinate să garanteze, prin acceptarea lor liber consimțită, buna îndeplinire de către mediator a misiunii sale, recunoscută ca fiind indispensabilă pentru buna funcționare a societății. Nerespectarea acestor norme de către mediatorii va duce, în ultimă instanță, la aplicarea unei sancțiuni disciplinare³⁴³.

Codul deontologic al mediatorului fixează un rol special pentru mediator: *„Într-o societate întemeiată pe respect față de justiție, mediatorul îndeplinește un rol eminent. Într-un stat de drept, mediatorul are sarcina de a încerca soluționarea conflictelor pe cale amiabilă, în condiții de neutralitate, imparțialitate și confidențialitate”*³⁴⁴.

Respectarea Codului deontologic păstrează caracterul original al profesiei de mediator și joacă un rol de protecție și referință care ajută la delimitarea acțiunilor acestora și la consolidarea practicii lor. Mediatorii trebuie să îl adopte și să-l susțină și să facă din el un mod de a trăi, de a fi, de a acționa și de a raționa, deoarece de respectarea prezentului Cod depinde prezentul și viitorul mediatorului.

9.7. Abilități și cunoștințe necesare mediatorului

Medierea este o modalitate de rezolvare a unui conflict cu participarea unui mediator profesionist (mediator) care ajută părțile în diferend să înțeleagă conflictul și să-l rezolve. Un mediator (din engleza mediator) este un specialist care implementează activități de mediere. Are anumite cerințe.

Mediatorul ajută la rezolvarea conflictelor de diferite feluri: **școală** (între elevi, elevi și profesori, părinți și elevi, părinți și profesori), **familie** (între copil și părinți, copil și alți membri ai familiei, părinți între ei), **muncă** (între angajații din cadrul unei echipe, între organizații), **judiciare** (în cauze civile și penale) și altele³⁴⁵.

Eforturile mediatorului vizează schimbarea focalizării viziunii conflictuale asupra disputei - nu ca o confruntare, ci ca o problemă care poate și trebuie rezolvată.

³⁴³ Gribincea L., Op. Cit., p. 138.

³⁴⁴ Constantinescu G. C., Decalogul eticii și deontologiei profesionale al mediatorului din România. Materialele de la Conferința internațională „Medierea în România și în Republica Moldova. Medierea între provocări și soluții”, Ediția a I-a, 11-12 decembrie, 2015. Constanța: INCE, 2015. ISBN 978-9975-4422-4-4.

³⁴⁵ Vîrlan M., Conflictele școlare: tipuri, cauze, soluții. În: Psihologie, revista științifico-practică, 2010, nr. 2, p. 40-46. ISSN 1857-2502.

În desfășurarea activității sale, mediatorul trebuie să fie ghidat de următoarele **principii**³⁴⁶:

- **neutralitate și imparțialitate în timpul sesiunilor de grup și individuale.** Imparțialitatea se exprimă în atitudinea egală a mediatorului față de fiecare dintre părți: el protejează în mod egal interesele ambelor părți.

- **nevoia de a ajunge la acorduri specifice, fezabile, reciproc acceptabile între părțile în conflict.**

- **orientarea atenției părților către rezultatul viitor și nu spre clarificarea nemulțumirilor din trecut.** Desigur, în primele etape ale medierii, părțile trebuie să răspundă la emoții coplesitoare. Cu toate acestea, părților nu ar trebui să li se permită să „se blocheze” în această etapă și să-și lase emoțiile să le „târască” în abisul pasiunilor.

- **controlul asupra cursului comunicării dintre părțile în conflict și direcția discuției într-o direcție constructivă.** În același timp, mediatorul îmbină energia intelectuală și emoțională a părților.

- **înțelegerea esenței conflictului,** conștientizarea nevoilor frustrate (blocate) ale participanților, capacitatea de a separa informațiile utile în ceea ce privește ajungerea la un acord de informațiile nesemnificative sau care împiedică stabilirea contactului comunicativ între părți. Mediatorul trebuie să ajute partea care întâmpină dificultăți să-și formuleze corect gândul, să-și reamintească, dacă este necesar, informații importante.

Trebuie subliniat că mediatorul nu oferă părților o soluție la problema existentă. Funcția sa este de a ajuta la crearea condițiilor în care părțile în conflict să poată ajunge la un acord. În mod tradițional, într-o dispută, fiecare parte își dorește propria victorie și se teme de înfrângere. În acest sens, energia psihologică și eforturile intelectuale ale părților în conflict sunt concentrate pe apărarea propriei poziții. Acest lucru îi împiedică să perceapă corect argumentele celeilalte părți, precum și să își îndrepte eforturile în cealaltă direcție - spre găsirea de compromisuri.

În acest sens, mediatorul trebuie să organizeze procesul în așa fel încât părțile să poată lucra în cadrul unui dialog civilizat, al unui schimb liber de opinii și judecăți. Mediatorul, prin acțiunile sale încrezătoare și profesionale, formează încrederea părților în atingerea unui scop comun - **luarea unei decizii care să-i mulțumească pe ambii participanți**³⁴⁷.

În opinia noastră, o asemenea calitate precum prezența unei stabilități emoționale ridicate este, de asemenea, importantă pentru un mediator. Nivelul conflictului și manifestarea reacțiilor emoționale ale participanților poate atinge o intensitate pronunțată. Un intermediar care nu este suficient de capabil să-și controleze emoțiile, în cele din urmă, s-ar putea să nu le poată face față.

În plus, mediatorului i se cere să aibă abilități de reflexie foarte dezvoltate (capacitatea de a se analiza pe sine și pe ceilalți) și capacitatea de a trata oamenii fără a judeca (să nu-și asume funcția de judecător, să nu permită propriilor evaluări morale să influențeze). propria

³⁴⁶ Романова Н. М., Оп. Cit., c. 23.

³⁴⁷ Burlacu M., Rusu V., Rusu S., Medierea – soluție eficientă a conflictelor de muncă, responsabilitate în prevenirea și reducerea șomajului. Asociația Obștească „Agenția pentru Dezvoltare Regională Habitat”, Rezina, p. 111-115. ISBN 978-9975-80-687-9.

sa imparțialitate). Mediatorul trebuie să accepte și să înțeleagă ceilalți oameni: să le înțeleagă motivele, nevoile, reacțiile emoționale și interesele³⁴⁸.

Cerințele profesiei determină necesitatea respectării următoarelor reguli în poziția personală a mediatorului:

1. *Necesitatea păstrării calmului în raport cu părțile; evitați simpatia pentru una dintre părți, care va păstra încrederea în el;*

2. *Evitați să oferiți soluții părților (nici la cererea uneia dintre părți, nici pur și simplu din proprie inițiativă);*

3. *Nu vă asumați rolul de arbitru;*

4. *Depășește dificultățile cu răbdare și reținere, întrucât comportamentul pasional poate trezi suspiciuni la una dintre părți și poate da naștere la încetarea negocierilor³⁴⁹.*

Mediatorul trebuie să găsească „zone sănătoase” în sistemul de relații nesănătoase, să consolideze aceste zone sănătoase și, bazându-se pe ele, să „conducă” părțile să rezolve problema. „Zonele sănătoase” sunt acele zone de comunicare în care există sau poate exista posibilă interacțiune, înțelegere, „teren comun”, prezența valorilor, idealurilor, atitudinilor și dorințelor comune³⁵⁰.

Mediatorul ar trebui să fie ghidat de acceptarea celeilalte persoane. În plus, el trebuie să găsească și să utilizeze resursele psihologice ale participantului și potențialele oportunități de dialog între părți, munca lor comună și asociere. Mediatorul folosește elemente lingvistice (de vorbire) - întrebări clarificatoare, replici, întrebări pentru înțelegere, generalizare a afirmațiilor, rezumare. Astfel, mediatorului i se cere să fie sensibil din punct de vedere lingvistic, sofisticat, să poată folosi expresii și ture de vorbire adecvate. Această abilitate trebuie antrenată în procesul de formare profesională a unui mediator. Cu experiență și în legătură cu abilitățile dobândite, fiecare mediator dezvoltă o strategie și tactici individuale de negociere. Este asociat cu viziunea sa asupra lumii, sistemul de valori, caracteristicile personale, gradul de stăpânire a abilităților de comunicare și tehnicile reflexive.

9.8. Tehnici de lucru în cadrul medierii

Medierea, folosind programe de recuperare, nu permite conflictului să intre într-o fază acută, să crească și să implice noi participanți în el. Pe lângă arhicunoscutele tehnici de mediere – ascultarea activă, recadrarea, reformularea, rezumatul, întrebările, în practică uneori unele tehnici secundare de mediere își au o valoare și un rol deosebit. Rolul deosebit este în funcție de persoană cu care mediatorul se află în discuție, de natură conflictului, de stadiu discuțiilor, de momentele cheie din dialogul procesului de mediere. Printre tehnicile secundare de mediere amintesc folosirea la momentul și stadiul potrivit cuvinte cu rezonanță, cuvintele

³⁴⁸ Burlacu M., Rusu V., Rusu S., Op. Cit., p.127.

³⁴⁹ Mehta G., Rickert K. (Hg.), MEDIATION. Instrument der Konfliktregulierung und Dienstleistung. Wien: Falter Verlag, 2008, p. 82-83.

³⁵⁰ Instrumente juridice și procedure în domeniul medierii familiale transfrontaliere. Ghid pentru magistrați și alți juriști. Judicial intercultural communication in family mediation. Curtea de Apel Craiova, România 2015, p. 18-26. ISBN: 978-606-703-343-4. Disponibil la <http://www.curteadeapelcraiova.eu/wp-content/uploads/2014/04/ROMANA.pdf>. Accesat la 09.02.2023.

pozitive, folosirea superlativului, personificarea unui caz similar, mutarea centrului de interes în discuție, agravarea-augmentarea unui aspect, diminuarea unui aspect, etc.³⁵¹

A comunica în mediere înseamnă mai întâi a cunoaște interlocutorul ca să știi ce, dar mai ales cum să îi comunic. Atunci când îți cunoști partenerul de discuție, și îi comunic pe limba lui, totul devine înțeles. Atunci medierea prinde substanța, partea este implicată în mediere, și îmbinând și celelalte tehnici de mediere, înțelegerea părților se concretizează.

Tehnicile de ascultare activă urmăresc crearea unui climat propice pentru exprimare și pun în aplicare anumite procedee: întrebări deschise, întrebări de dirijare, reformulare etc., toate acestea susținute de elemente ale comunicării non-verbale. Să știi să taci, să nu-ți fie teamă de tăcere, să nu reacționezi imediat, să fii realmente disponibil pentru celălalt, să dai dovadă de empatie: acestea sunt atitudinile adecvate ce trebuie adoptate și mai ales dezvoltate pentru a-l asculta cu adevărat pe celălalt. Procedura medierii are ca scop căutarea unor soluții de comun acord pentru stingerea conflictului dedus medierii de către părțile implicate în el. În mediere primează nevoile și interesele părților și nu drepturile lor legale. De aceea modul în care se comunică, precum și tehnicile folosite pot conduce discuția atât spre un succes, cât și spre un eșec³⁵².

În literatura de specialitate există numeroase clasificări de tehnici de lucru utilizate de mediatori în timpul procesului de mediere.

Printre cele mai utilizate metode și tehnici de lucru în procesul de mediere sunt³⁵³:

- **accelerarea comunicării transparente** – este întotdeauna mai ușor să medii disputele atunci când cunoaștem perspectivele ambelor părți implicate. Dacă suntem conștienți doar de o parte a imaginii și nu ne uităm la cealaltă parte, lucrurile nu vor deveni clare și disputele nu vor putea fi niciodată rezolvate.

- **folosește cuvintele potrivite** - cercetările arată că mediatorii de top sunt foarte selectivi cu cuvintele lor atunci când mediază o dispută. Ei cunosc puterea cuvintelor și o folosesc pe deplin. De obicei, ei spun lucruri precum „*Cred că simți...*” sau „*După părerea mea, simți...*”. Aceste tipuri de fraze ajută cealaltă persoană să se deschidă atât la nivel profesional, cât și personal.

- **acordează suficient timp pentru a vorbi** – mediatorii acordă fiecărei părți suficient timp pentru a-și împărtăși punctele de vedere. Aceștia gestionează strategic situația în care ambele părți sunt convocate și fiecare are suficient timp pentru a spune ce vrea. Limitele sunt stabilite astfel încât una dintre părți vorbește odată, iar celelalte părți îi este strict interzis să vorbească la mijloc.

- **rămâne imparțial și oferă raționament** - un lucru este clar, că atunci când se ia decizia finală, mediatorul va lua partea unei părți față de cealaltă, altfel, disputa nu va fi niciodată rezolvată.

- **pune întrebări relevante** - un mediator ideal ascultă ambele părți și apoi pune întrebări relevante. Întrebările sunt la obiect și ajută la a ajunge la concluzie fără a pierde timpul.

³⁵¹ Ursachi D., Tehnici de mediere. p. 3. Disponibil la <http://www.cursuri-formare-mediare.ro/docs/articles/bfdcb13c00-URSACHI%20DENISA%20CMCS%20TEHNICI%20DE%20MEDIERE.pdf>. Accesat la 11.02.2023.

³⁵² Ibidem, p. 6.

³⁵³ *** What are Mediation Techniques? Disponibil la <https://www.pon.harvard.edu/tag/mediation-techniques/>. Accesat la 17.02.2023.

O altă clasificare a tehnicilor de lucru a medierii, constă din³⁵⁴:

- **ascultarea activă a părților** - ascultarea activă a părților constă într-o combinație de subsisteme de sprijin verbal, paraverbal și non-verbal pentru vorbitori.

- **parafrazarea sau reformularea a celor auzite** - prelucrarea de către mediator a celor spuse de părți, prezentarea opiniei sau argumentației părții în conflict într-o altă formulare. Modul în care sunt puse întrebările este foarte important. Întrebările pot fi formulate în mod independent de către mediator sau adresate de către mediatorul care procesează întrebarea unuia dintre participanți.

- **prezentarea pozițiilor părților participante** – sinteza celor povestite de către părți va ajuta la formarea compromisurilor benefice pentru ambele părți.

- **discuții principiale** – constă în impunerea propriei păreri sau interes. În această situație este foarte dificil să împarți părțile participante.

În etapa actuală au fost dezvoltate o serie de tehnici și tipuri de mediere, de exemplu, medierea axată pe rezolvarea problemelor, transformatoare, narativă, orientată spre familie, mediere bazată pe înțelegere, mediere restaurativă, evaluativă etc.³⁵⁵

• **Rezolvarea problemelor sau medierea dirijată de reglementare.** O caracteristică a acestei tehnici este concentrarea pe interesele oamenilor și nu pe pozițiile lor.

• **Mediere transformativă (abordare transformativă).** Această tehnică permite participanților să determine cursul medierii în timp ce mediatorul îi urmează. Acest lucru ajută părțile în conflict să experimenteze un fel de transformare și să ajungă la o înțelegere, care, la rândul său, le ajută să își recunoască reciproc nevoile și să fie mai sensibile la aceste nevoi³⁵⁶.

• **Medierea narativă (abordarea narativă).** Tehnica narativă se bazează pe credința că mediatorii și participanții la un conflict au o influență durabilă unul asupra celuilalt în cursul unui dialog, de exemplu. procesul în sine arată ca un proces în care participanții își exprimă opiniile asupra a ceea ce se întâmplă.

• **Mediere ecosistemică sau centrată pe familie (abordare ecosistemică sau centrată pe familie)**³⁵⁷. Această tehnică de mediere este potrivită pentru rezolvarea conflictelor familiale, deoarece sarcina principală în soluționarea unor astfel de conflicte este de a ajuta familiile să depășească schimbările viitoare și să mențină relații normale cu copiii.

• **Mediere bazată pe înțelegere (abordare bazată pe înțelegere)**³⁵⁸. Scopul acestei tehnici este de a rezolva disputa prin înțelegere, deoarece o mai bună înțelegere de către părți a propriilor perspective, priorități și interese le face capabile să depășească în comun conflictul, care a apărut între ei.

³⁵⁴ Instrumente juridice și procedure în domeniul medierii familiale transfrontaliere. Ghid pentru magistrate și alți juriști. Judicial intercultural communication in family mediation. Curtea de Apel Craiova, România 2015, p. 25-31. ISBN: 978-606-703-343-4. Disponibil la <http://www.curteadeapelcraiova.eu/wp-content/uploads/2014/04/ROMANA.pdf>. Accesat la 09.02.2023.

³⁵⁵ Маврин О.В., Технологии урегулирования конфликтов (медиация как эффективный метод разрешения конфликтов). Учебное пособие для студентов. КАЗАНЬ 2014, с. 65-69. Disponibil la <https://dspace.kpfu.ru/xmlui/bitstream/handle/net/21950/000850.pdf>. Accesat la 11.02.2023.

³⁵⁶ Gagu C., Medierea - metodă alternativă de soluționare a conflictelor, p. 3-4. Disponibil la <https://www.mediatori.org.ro/Articole/Medierea%20-%20metoda%20alternativa%20de%20soluționare%20a%20conflictelor.pdf>. Accesat la 10.02.2023.

³⁵⁷ Ponea C. Ș., Op. Cit., p. 187-189.

³⁵⁸ Șevciuc M., Medierea – strategie de soluționare a conflictelor părinți – adolescenți. In: Integrare prin cercetare și inovare. Științe sociale. R, SS, 9-10 noiembrie 2017, Chișinău. Chisinau, Republica Moldova: CEP USM, 2017, pp. 102-106.

- **Medierea restaurativă.** Această tehnică are ca scop crearea condițiilor pentru un dialog, în procesul căruia răspunderea pentru deciziile luate revine părților în conflict și în urma căruia se repară prejudiciul și se restabilesc relațiile, statusurile interpersonale ale participanții la conflict sunt restabiliți.

- **Medierea evaluativă (abordarea evaluativă).** Pe baza acestei tehnici, mediatorul influențează procesul de mediere, evaluând ceea ce se întâmplă și, în anumite circumstanțe, influențează rezultatul dialogului, dacă este necesar, oferind propriile opțiuni de rezolvare a conflictului³⁵⁹.

➤ **SURSE BIBLIOGRAFICE:**

1. ***Medierea în cauzele penale. Disponibil la https://irp.md/uploads/files/2014-03/1394118934_mediere.pdf. Accesat la 19.01.2023.

2. Andrews N., Mediation: International Experience and Global Trends. In: Journal of International and Comparative Law, 2017, p. 234-236. Disponibil la <https://www.jicl.org.uk/storage/journals/November2020/0cgJwWbFnRcAaeamRHcP.pdf>. Accesat la 21.01.2023.

3. Burlacu M., Rusu V., Rusu S., Medierea – soluție eficientă a conflictelor de muncă, responsabilitate în prevenirea și reducerea șomajului. Asociația Obștească „Agenția pentru Dezvoltare Regională Habitat”, Rezina, p. 111-115. ISBN 978-9975-80-687-9.

4. Constantinescu G. C., Decalogul eticii și deontologiei profesionale al mediatorului din România. Materialele de la Conferința internațională „Medierea în România și în Republica Moldova. Medierea între provocări și soluții”, Ediția a I-a, 11-12 decembrie, 2015. Constanța: INCE, 2015. ISBN 978-9975-4422-4-4.

5. Gagu C., Medierea - metodă alternativă de soluționare a conflictelor, p. 3-4. Disponibil la <https://www.mediatori.org.ro/Articole/Medierea%20-%20metoda%20alternativa%20de%20soluționare%20a%20conflictelor.pdf>. Accesat la 10.02.2023.

6. Gribincea L., Standardele etice prevăzute de codurile de etică și deontologice ale mediatorilor. In: Integrare prin cercetare și inovare. Științe juridice și economice . R, SJE, 10-11 noiembrie 2015, Chișinău. Chisinau, Republica Moldova: Universitatea de Stat din Moldova, 2015, pp.136-139.

7. Hotărâre a Consiliului de Mediere cu privire la aprobarea Codului deontologic al mediatorului: nr, 1 din 16.06.2008, art. 9. În Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 05.06.2009, nr. 99-100.

8. Instrumente juridice și procedure în domeniul medierii familiale transfrontaliere. Ghid pentru magistrați și alți juriști. Judicial intercultural communication in family mediation. Curtea de Apel Craiova, România 2015, p. 18-26. ISBN: 978-606-703-343-4. Disponibil la <http://www.curteadeapelcraiova.eu/wp-content/uploads/2014/04/ROMANA.pdf>. Accesat la 09.02.2023.

³⁵⁹ Rusu D., Rusu E., Medierea ca modalitate alternativă de soluționare a conflictelor la elevii din ciclul primar. În: Cercetarea și inovarea educației din perspectiva exigențelor actuale ale pieții muncii. Ediția 1, vol. 2, 30-31 octombrie 2021, Tipografia UST, ISBN 978-9975-76-368-4. Chișinău 2021, p. 130-131.

9. Legea cu privire la mediere: nr. 137 din 03.07.2015. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 21.08.2015, nr. 224-233.
10. Mehta G., Rickert K. (Hg.), MEDIATION. Instrument der Konfliktregulierung und Dienstleistung. Wien: Falter Verlag, 2008, p. 82-83.
11. Odilqoriev X.T., The role and importance of the institution of mediation in the mechanism of alternative dispute resolution. In: Journal of Multidisciplinary Studies, Volume 5, 2022, p. 99. ISSN NO: 2770-0003. Disponibil la <https://zienjournals.com/index.php/tjm/article/download/772/628/806>. Accesat la 17.01.2023.
12. Pitiulych M., Nakonechna I., Mediation institution: Experiene from countries across the world. În: Baltic Journal of Economic Studies, Vol-5, nr. 1, p. 169-170. ISSN 2256-0963. Disponibil la <https://doaj.org/article/1663d93b88a64b92812aef28ae98c930>. Accesat la 20.01.2023.
13. Ponea C. Ș., Medierea – metoda de rezolvare a situațiilor conflictuale. În: Revista de Științe Juridice, 2007, pp. 189-190.
14. Rusu D., Rusu E., Medierea ca modalitate alternativă de soluționare a conflictelor la elevii din ciclul primar. În: Cercetarea și inovarea educației din perspectiva exigențelor actuale ale pieții muncii. Ediția 1, vol. 2, 30-31 octombrie 2021, Tipografia UST, ISBN 978-9975-76-368-4. Chișinău 2021, p. 130-131.
15. Șevciuc M., Medierea – strategie de soluționare a conflictelor părinți – adolescenți. In: Integrare prin cercetare și inovare. Științe sociale. R, SS, 9-10 noiembrie 2017, Chișinău. Chisinau, Republica Moldova: CEP USM, 2017, pp. 102-106.
16. Steffek F., Mediation in the European Union: An Introduction. Cambridge, 2012, p. 1. Disponibil la <https://e-justice.europa.eu/fileDownload.do?id=b3e6a432-440d-4105-b9d5-29a8be95408f>. Accesat la 18.01.2023.
17. Tudor V. L., Medierea în domeniul penal la nivel national și international. Teza de doctor în drept. Chișinău, 2019, p. 71-82. Disponibil la http://www.cnaa.md/files/theses/2019/55408/leontina_basilica_tudor_thesis.pdf. Accesat la 21.01.2023.
18. Ursachi D., Tehnici de mediere. p. 3. Disponibil la <http://www.cursuri-formare-mediare.ro/docs/articles/bfdcb13c00-URSACHI%20DENISA%20CMCS%20TEHNICI%20DE%20MEDIERE.pdf>. Accesat la 11.02.2023.
19. Vîrlan M., Conflictelor școlare: tipuri, cauze, soluții. În: Psihologie, revista științifico-practică, 2010, nr. 2, p. 40-46. ISSN 1857-2502.
20. Zaharia V., Popa Vl., Rotaru V., Martin D., Beldiga C., Alternative la detenție. Raport de evaluare. „Helmax-Exim” SRL, ISBN 978-9975-9676-5-5. Chișinău 2009
21. Zubco An., Medierea și negocierea în activitatea administrativă. Suport de curs. CEP USM, ISBN 978-9975-71-961-2. Chișinău 2017
22. Коннов А.Ю., Понятие, классификация и основные виды альтернативных способов разрешения спора. //Журнал российского права. 2004. СПС Консультант Плюс
23. Маврин О.В., Технологии урегулирования конфликтов (медиация как эффективный метод разрешения конфликтов). Учебное пособие для студентов.

КАЗАНЬ 2014, с. 65-69. Disponibil la <https://dspace.kpfu.ru/xmlui/bitstream/handle/net/21950/000850.pdf>. Accesat la 11.02.2023.

24. Масадиков Ш.М., Сущность медиации и проблемы ее правового регулирования в Республике Узбекистан // Автореферат дисс. на соис. ученой степени к.ю.н., Тбилиси 2008

25. Носырева Е.И., Посредничество в урегулировании правовых споров: опыт США // Государство и право. 1997. № 5

26. Романова Н. М., Основы медиаций. Учебное пособие. Саратов: Издательский центр «Наука», 2017, с. 13. ISBN 978-5-9999-2937-2.

27. Хесль Г., Посредничество в разрешении конфликтов. Теория и технология. Санкт Петербург 2004

➤ **SURSE WEB:**

28. *** What are Mediation Techniques? Disponibil la <https://www.pon.harvard.edu/tag/mediation-techniques/>. Accesat la 17.02.2023.

➤ **ÎNTREBĂRI PENTRU AUTOEVALUARE:**

1. Care este definiția de mediere?
2. Ce reprezintă un acord de împăcare?
3. Explicați tipurile de mediere?
4. Care este rolul mediatorului în procesul de mediere?
5. Care sunt scopurile și obiectivele fiecărei etape de mediere?
6. Dezvăluie elementele de bază ale eticii profesionale a mediatorului?
7. Enumerați categoriile de acte normative ce reglementează medierea.
8. Argumentați rolul Consiliului de mediere pentru societate?
9. Determinați avantajele și dezavantajele ale medierii pentru minori, victimă și comunitate?
10. Identificați cerințele de etică a mediatorului?
11. Ce statut are Codul deontologic al mediatorului în Republica Moldova?
12. Clasificați și caracterizați tehnicile de lucru a medierii?

➤ **NOTE:**

10. CENTRELE DE JUSTIȚIE COMUNITARĂ – SERVICII SPECIALIZATE PENTRU COPII CU COMPORTAMENT DELICVENT

10.1. Centrele de Justiție Comunitară: arii de activitate și funcții

10.2. Experiența internațională în cadrul Centrelor de Justiție Comunitară

10.3. Experiențe de succes în cadrul activității Centrelor de Justiție Comunitară din Republica Moldova

10.4. Tipuri de activități promovate în cadrul Centrelor de Justiție Comunitară

10.1. Centrele de Justiție Comunitară: arii de activitate și funcții

În ultimele decenii există o tendință tot mai puternică de implicare a comunității în procesul de prevenire și tratament al infracționalității. Societatea și membrii ei sunt în egală măsură responsabili, paralel cu instituțiile statale, de siguranța și sănătatea comunității. În acest context, justiția comunitară reprezintă procesul prin care membrii comunității, organizațiile, agenții economici și autoritățile publice locale participă în mod agregat la soluționarea problemelor, având drept scop îmbunătățirea siguranței din societate și repararea prejudiciilor cauzate de infracțiune.

Justiția comunitară *redefinește scopul și rolul instituțiilor de justiție penală pentru a le extinde misiunea spre prevenirea infracționalității, soluționarea problemelor sociale și a conflictelor locale, implicarea membrilor comunității în activități de planificare și luare a deciziilor*³⁶⁰. Inițiativele în domeniul justiției comunitare au scopul de a construi și a consolida conexiunea dintre sistemul de justiție penală și membrii comunității. În mod sigur, întoarcerea deținutului în societate ca cetățean care respectă legea este o sarcină anevoioasă, dar importantă, a cărei realizare ține nu doar de instituțiile publice, un rol decisiv în proces revenind societății civile.

Din punct de vedere metodologic, acestea au ca **scop asigurarea reabilitării și reintegrării sociale a persoanelor liberate din locurile de detenție, având la bază asistarea beneficiarilor prin intermediul intervențiilor psiho-sociale în vederea întoarcerii lor în familie, găsirii unui loc de muncă, continuării studiilor, precum și rezolvării altor probleme de ordin social³⁶¹. Este de menționat, în acest context, parteneriatul cu instituțiile penitenciare și serviciul de probațiune în vederea asigurării continuității lucrului de resocializare desfășurat cu deținuții în locurile de detenție și după liberare, identificării unui model de cooperare susceptibil de a fi preluat de autoritățile locale în viitor.**

Consilierii de pregătire pentru liberare care activează în instituția penitenciară prestează servicii de asistență în domeniul recuperării și reintegrării psiho-sociale și profesionale a persoanelor private de libertate. De asemenea, ei acordă suport în soluționarea problemelor legate de situația socială sau familială a condamnaților.

Beneficiarii centrelor de justiție comunitară sunt deținuții eliberați din locurile de executare a pedepsei privative de libertate (atât cei eliberați la termen, cât și cei eliberați

³⁶⁰ Ardeleanu D., Racu A., Pistrinciu V., Zaharia V., Raport de monitorizare și evaluare a activității de reintegrare socială a persoanelor liberate din locurile de detenție. „Cu drag” SRL, Chișinău 2009, p. 11. ISBN 978-9975-4052-2-5. Disponibil la https://irp.md/uploads/files/2014-06/1402576373_1242890807_ro.pdf. Accesat la 04.02.2023.

³⁶¹ Ibidem, p. 13.

condiționat, înainte de termen), care au nevoie de activități orientate spre recăpătarea unor abilități sociale³⁶².

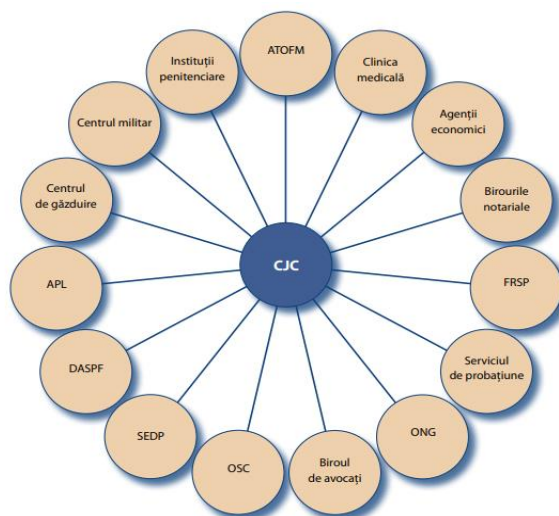

Figura 10.1. Centrele de justiție comunitară³⁶³

În activitatea lor centrele de justiție comunitară se conduc de următoarele principii³⁶⁴:

- *respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului;*
- *respectarea demnității umane;*
- *confidențialitatea informațiilor;*
- *neadmiterea discriminării;*
- *ajutorul imediat*, care presupune că persoana în conflict cu legea beneficiază de suportul centrului în termene cât mai restrânse;
 - *sprijinirea și încurajarea permanentă* a beneficiarilor asistați și consiliați în vederea reintegrării lor în societate și asumării responsabilității pentru propriile acțiuni, prin formarea unei atitudini corecte față de ordinea de drept și față de regulile de conviețuire socială;
 - *apropierea*, care presupune reducerea la maxim a distanței geografice, dar și psihologice, astfel încât beneficiarul să simtă sprijin permanent din partea centrului, să existe încredere reciprocă pentru realizarea adecvată a responsabilităților asumate;
 - *oportunitatea*, care presupune dozarea intervenției, implicarea ori de câte ori este necesară, dar fără exces. Tot de aici derivă și principiul minime intervenții, care presupune că nu trebuie utilizată mai multă constrângere și monitorizare decât sunt necesare;
 - *individualizarea și continuitatea*, care presupune că intervențiile centrului trebuie să corespundă nevoilor sociale ale beneficiarului și că aceste intervenții au un caracter organizat, bazat pe reintegrarea lor socială;
 - *participarea comunității* la procesul de asistență, consiliere psihosocială și de monitorizare a comportamentului beneficiarului. De aici derivă și principiul coordonării eforturilor, care ne sugerează rolul consilierului din CJC în calitate de manager de servicii comunitare;

³⁶² Ardeleanu D., Racu A., Pistrințiu V., Zaharia V., Op. Cit., p. 14.

³⁶³ Ibidem, p. 16.

³⁶⁴ Ibidem, p. 14-15.

- *eficiență și normalizare*, care presupune că eforturile centrului urmează să finalizeze cu reintegrarea deplină în comunitate a persoanei în conflict cu legea și reducerea la minim a diferenței dintre beneficiar și alți membri ai comunității respective.

Misiunea Centrelor de Justiție Comunitară de reintegrare socială a ex-deținuților este explicată și de dinamica nevoilor acestor persoane. Astfel, un deținut poate avea mai multe probleme care trebuie evaluate încă în penitenciar, acțiune ce este realizată de consilierii de pregătire pentru liberare. Evident, o serie de probleme nu pot fi soluționate în detenție, iar altele apar după liberare și trebuie soluționate, respectiv, la liberare. Astfel, odată cu ieșirea la libertate a unei persoane, consilierii din cadrul Centrului de Justiție Comunitară preiau „cazul”, adică problemele care nu au putut fi rezolvate în penitenciar, acordând asistență după liberarea persoanei.

10.2. Experiența internațională în cadrul centrelor de justiție comunitară

Centrele de Justiție Comunitară care activează în prezent în SUA, Canada, Marea Britanie, Australia au fost create drept o necesitate absolută a comunităților respective de a obține un rol activ în promovarea strategiilor de prevenire a infracționalității, de a implementa principiile justiției restaurative și, în final, de a contribui la siguranța în comunitate³⁶⁵. Un aspect al justiției comunitare este reintegrarea socială a persoanelor marginalizate din grupuri de risc, spre exemplu, persoanele eliberate din detenție.

În SUA, justiția comunitară, care a început în anii 1980 cu poliția comunitară, a crescut de la o mână de experimente izolate la o mișcare semnificativă. Guvernul SUA a sprijinit dezvoltarea nu numai a poliției comunitare, ci și a instanțelor comunitare, a urmării penale comunitare și a unei game de inițiative de corecție la nivel comunitar. Astăzi există peste trei duzini de instanțe comunitare în funcțiune sau în planificare în toată țara, iar Institutul de Cercetare a Procurorilor Americani spune că aproape 49% dintre parchetele practică urmărirea penală comunitară într-o anumită formă³⁶⁶.

Proiectele de justiție comunitară din SUA — de exemplu, Centrul de justiție comunitară Red Hook și Tribunalul comunitar Midtown din New York, inițiativele de urmărire penală comunitară din Portland, Dallas și Indianapolis și proiectele de poliție comunitară în orașe mari și mici — au inspirat zeci de replicări în locuri atât de variate din punct de vedere geografic precum Canada, Marea Britanie, Africa de Sud, Australia și Noua Zeelandă³⁶⁷.

În mod obișnuit, programele de justiție comunitară caută să implice activ părțile interesate ale comunității - rezidenți locali, întreprinderi, instituții religioase și altele - atât în timpul planificării, cât și în timpul operațiunilor. Instanțele comunitare și procurorii comunitari au folosit sondaje comunitare pentru a măsura atitudinile publicului față de sistemul de justiție; au înființat consilii consultative pentru a oferi publicului o contribuție continuă la programare; și a creat oportunități de voluntariat pentru a oferi cetățenilor un rol în „a face dreptate”.

³⁶⁵ Ardeleanu D., Racu A., Pistriniciu V. Zaharia V., Op. Cit., p. 11.

³⁶⁶ Wolf R. V., Community justice: An international overview. În: JUDICATURE, Vol- 91, nr. 6, may-june 2008, p. 306. Disponibil la https://www.innovatingjustice.org/sites/default/files/CJ_InterOverview.pdf. Accesat la 19.02.2023.

³⁶⁷ Ibidem, p. 306-307.

Instanțele comunitare și programele de urmărire penală comunitară au consolidat, de asemenea, legăturile cu comunitățile lor, trecând de la impunerea sediului centralizat la locații de cartier la scară mai mică. În Liverpool, Anglia, factorii de decizie politică au întărit legăturile cu comunitatea, oferind rezidenților locali un rol oficial în alegerea judecătorului care președinte Centrului de justiție comunitară North Liverpool. Columbia Britanică a trecut printr-o perioadă extinsă de comentarii publice înainte de a-și formula tribunalul comunitar, care este programat să se deschidă la sfârșitul acestui an la Vancouver. Procesele simulate din Pretoria, Africa de Sud, oferă publicului o mai bună înțelegere a modului în care funcționează instanțele³⁶⁸.

Dincolo de angajamentul de a implica comunitatea, inițiativele de justiție comunitară din întreaga lume tind să pună accent pe alternative la încarcerare, cum ar fi solicitarea infractorilor cu risc scăzut să participe la proiecte de îmbunătățire a comunității. În Plymouth, Anglia, unde cetățenii sunt invitați să propună locuri de curățare, proiectele au inclus totul, de la repararea gardurilor din parc și revopsirea școlilor până la ajutorarea rezidenților în vârstă sau cu dizabilități să-și curețe grădinile sau să-și repare casele.

Inițiativa North Liverpool, de exemplu, recunoaște că infracțiunile minore, deși în mod tradițional o prioritate scăzută în sistemul de justiție, este o prioritate ridicată în rândul părților interesate din comunitate.

Programele de justiție comunitară nu rezolvă doar cazurile, ci caută să rezolve problemele comunității. Centrul de justiție de cartier din Collingwood este primul din Australia care a fuzionat probleme de familie, locuințe, tutelă, civile și penale în fața unui singur judecător, magistratul David Fanning. Avocații spun că o astfel de structură multi-jurisdicțională permite judecătorului să abordeze imaginea de ansamblu, mai ales atunci când membrii aceleiași familii sunt implicați în mai multe cazuri simultan. Fanning spune că designul încurajează „coerența în ceea ce privește condamnarea și administrarea justiției”.

Procurorii comunitari suedezi s-au concentrat, printre alte strategii de rezolvare a problemelor, pe infractori recidivanti – urmărirea acestora, construirea de cazuri solide care demonstrează un tipar de infracțiune și căutarea pedepsei maxime.

Multe programe de justiție comunitară încearcă să scurteze timpul necesar unui caz pentru a-și parcurge sistemul de justiție penală. În Africa de Sud, în mod tradițional, poate dura șase luni sau mai mult pentru a soluționa un caz, dar în Tribunalul Comunitar Hatfield, redresarea este „aproape imediată”, a declarat Martin Schönreich, ofițer juridic superior la Open Society Justice Initiative. Inculpații sunt de obicei evaluați în 48 de ore de la arestare. „Ideea a fost că, abordând cazurile cât mai repede posibil, vom putea transmite un mesaj puternic de descurajare care poate avea un impact asupra criminalității și murdăriei”, a spus Sean Tait, fost membru al Fundației pentru Societatea Deschisă pentru Africa de Sud.

Justiția comunitară din Anglia și Țara Galilor s-a bucurat, de asemenea, de sprijin la cele mai înalte niveluri de guvernare. Proiectul Liverpool a fost lansat inițial la ordinul liderilor din cabinetul lui Tony Blair, dintre care mulți au fost influențați de vizitele la Centrul de Justiție Comunitar Red Hook și Tribunalul Comunitar Midtown din New York. După succesul proiectului Liverpool, care a fost deschis în 2004, guvernul britanic a lansat o inițiativă în Eccles, un sat din orașul Salford, ghidat de principii similare. Proiectul nu implică crearea

³⁶⁸ Wolf R. V., Op. Cit., p. 308.

unui centru de justiție de sine stătător, ca în Liverpool, ci încearcă mai degrabă să testeze strategiile de rezolvare a problemelor într-o instanță obișnuită de magistrat.

Ideea conform căreia agențiile de justiție penală ar trebui să ia în serios infracțiunile minore, să regândească afacerile ca de obicei și să implice activ comunitățile câștigă curent în întreaga lume.

Noi programe se deschid tot timpul (de exemplu, proiecte majore ale instanțelor comunitare sunt programate să se deschidă în 2028 în San Francisco și Vancouver, iar guvernele din Ghana, Emiratele Arabe Unite și China au început să exploreze justiția comunitară ca o opțiune), demonstrând viabilitatea strategiei în regiuni atât de variate, cum ar fi centrul orașului Manhattan, Africa rurală și centrul orașului Liverpool.

În mod ideal, cele mai bune practici dezvoltate într-o regiune vor fi împărtășite la nivel internațional, astfel încât jurisdicțiile să poată obține beneficii maxime din experiența colectivă a lumii – chiar se vorbește despre o primă conferință internațională privind justiția comunitară. Pe măsură ce interesul pentru justiția comunitară crește, este esențial ca practicienii de pe tot globul să continue să găsească noi modalități de a-și împărtăși cunoștințele, promovând nu numai schimbul de informații, ci și valoarea - participării publice la guvernare, acces egal la justiție și colaborare. rezolvarea problemelor – care au făcut ca justiția comunitară să fie atractivă atât pentru președinți, cât și pentru cetățenii de rând.

10.3. Experiențe de succes în cadrul activității Centrelor de Justiție Comunitară din Republica Moldova

În Republica Moldova procesul de reintegrare socială a persoanelor din detenție este realizat prin două mecanisme distincte: pregătirea pentru liberare a deținuților și asistența la integrarea socială a acestora asigurată de Centrele de Justiție Comunitară. În ultimii 6-7 ani câteva ONG-uri din republică (LADOM, SIDO (secția Republica Moldova), Viața Nouă, Amnesty International etc.)³⁶⁹, profilate pe domeniul promovării și respectării drepturilor deținuților, au inițiat și au implementat proiecte și inițiative menite să contribuie la facilitarea integrării persoanelor din detenție. Inițiativele lor au avut un caracter sporadic, cu durate și impact diferite, în mare parte acestea fiind realizate la nivel local, într-un penitenciar sau altul, beneficiari preponderenți fiind minorii și femeile condamnate. În premieră pentru Republica Moldova, la mijlocul anului 2005, la inițiativa Institutului de Reforme Penale a fost creat primul centru de justiție comunitară în orașul Ungheni. Centrul a avut drept scop acordarea asistenței instituțiilor de stat în promovarea politicii de reformare a justiției penale la nivel local, în vederea implementării alternativelor la detenție și reintegrării sociale a liberaților din instituțiile penitenciare. În prezent, în Moldova funcționează 15 centre de justiție comunitară specializate în prestarea serviciilor de asistență în domeniul pregătirii pentru liberare și reintegrare socială, 14 dintre care au fost create cu suportul financiar al SIDA și Fundației Soros Moldova în cadrul proiectului respectiv:

- 6 Centre de Justiție Comunitare care funcționează în cadrul instituțiilor penitenciare Pruncul, Brănești, Soroca, Leova, Lipcani și Rusca;

³⁶⁹ Ardeleanu D., Racu A., Pistrințuc V. Zaharia V., Op. Cit., p. 11.

▪ 9 Centre de Justiție Comunitare care activează în diferite localități. Centrele au fost create la inițiativa/de către IRP în Chișinău, Cahul, Bălți, Drochia, Comrat, Anenii-Noi, Varnița, Edineț și Rezina³⁷⁰.

Centrele de justiție comunitară sunt organizații neguvernamentale locale, care au ca misiune promovarea ideii de justiție comunitară. Dezvoltarea rețelei naționale de centre de justiție comunitară a fost realizată în perioada iulie 2006 – martie 2009. Fondarea acestora a fost precedată de asistența în domeniul reformei penale oferită de IRP autorităților publice din Republica Moldova sub formă de activități de instruire, comunicare și promovare, lobby, asistență juridică și psiho-socială pentru diferite categorii de deținuți, elaborare de acte normative, cercetări și sondaje etc., acțiuni demarate începând cu anul 2001. Prin urmare, crearea unor Centre de Justiție Comunitare a reprezentat o consecutivitate logică a activității de reformare a sistemului de justiție penală din țara noastră prin care, în premieră pentru statul Republica Moldova, au început să fie realizate consecvent acțiuni de reintegrare socială a ex-deținuților. Conform statutelor înregistrate la Ministerul Justiției, în temeiul prevederilor legislației în vigoare a Republicii Moldova, Centrele de Justiție Comunitare sunt asociații obștești. Scopul statutar al asociațiilor este contribuirea la „*acordarea asistenței instituțiilor de stat specializate în promovarea politicii de reformare a justiției penale în Republica Moldova, în vederea implementării și promovării alternativelor la detenție și a reintegrării sociale a persoanelor liberate din instituțiile penitenciare*”. Statutul conține, de asemenea, prevederi ce țin de activitățile organizațiilor, drepturile, organele de conducere și control, membrii organizațiilor, drepturile și obligațiile lor, patrimoniul și sursele de finanțare, prevederi privind transparența activității și darea de seamă financiară etc.³⁷¹.

10.4. Tipuri de activități promovate în cadrul Centrelor de Justiție Comunitară

În acest context, prima inițiativă de abordare complexă și multidimensională a procesului de pregătire pentru liberare și reintegrare socială a deținuților aparține Institutului de Reforme Penale. Începând cu anul 2006, Institutul de Reforme Penale, cu suportul Agenției suedeze pentru dezvoltare și cooperare internațională (SIDA) și al Fundației Soros Moldova, a început implementarea proiectului „*Consolidarea societății civile în Moldova. Grupuri marginalizate. Reintegrarea socială a ex-deținuților*”³⁷².

Proiectul a fost inițiat pentru a contribui la creșterea calității asistenței de reintegrare socială a ex-deținuților drept categorie marginalizată a populației prin crearea unui model de interacțiune a serviciilor din penitenciare și a celor comunitare:

- pe parcursul a 3 ani de activitate crearea/dezvoltarea a 6 CJC-uri la nivel de penitenciare privind pregătirea pentru liberare și reintegrarea socială prin intermediul acțiunilor de parteneriat al instituțiilor guvernamentale și non-guvernamentale;
- crearea/dezvoltarea timp de 3 ani de activitate a unui model funcțional replicabil de asistență a deținuților pentru reintegrarea socială pe durata probațiunii post-penitenciare prin crearea a 9 organizații la nivel comunitar;

³⁷⁰ Ardeleanu D., Racu A., Pistrinciu V. Zaharia V., Op. Cit., p. 12.

³⁷¹ Ibidem, p. 13.

³⁷² Ibidem, p. 13.

- creșterea capacității profesionale a comunității și reprezentanților ONG-urilor prin specializarea în asistarea procesului de reintegrare socială a deținuților³⁷³.

➤ **SURSE BIBLIOGRAFICE:**

1. Ardeleanu D., Racu A., Pistrinciuc V. Zaharia V., Raport de monitorizare și evaluare a activității de reintegrare socială a persoanelor liberate din locurile de detenție. „Cu drag” SRL, ISBN 978-9975-4052-2-5. Chișinău 2009. Disponibil la https://irp.md/uploads/files/2014-06/1402576373_1242890807_ro.pdf. Accesat la 04.02.2023.

2. Wolf R. V., Community justice: An international overview. In: JUDICATURE, Vol-91, nr. 6, may-june 2008. Disponibil la https://www.innovatingjustice.org/sites/default/files/CJ_InterOverview.pdf. Accesat la 19.02.2023.

3. Vîrlan, M., Dița, M. Reintegrarea socială a ex-deținuților în Republica Moldova. În: Journal of Psychology. Special Pedagogy. Social Work (PSPSW), Vol – 54, Issues – 1, 2019, p. 101-102. Disponibil la http://dir.upsc.md:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/1529/Revista_PsiholPedagAS_2019_1_p101-109.pdf?sequence=3&isAllowed=y. Accesat la 05.02.2023.

➤ **ÎNTREBĂRI PENTRU AUTOEVALUARE:**

1. Ce reprezintă Centrele de Justiție comunitară?
2. Determinați scopul centrelor de justiție comunitară?
3. Explicați importanța centrelor de justiție comunitară pentru prevenirea infracționalității?
4. Cine sunt beneficiarii centrelor de justiție comunitară?
5. Enumerați și caracterizați principiile de activitate a centrelor de justiție comunitară?
6. Identificați tipurile de activități promovate în cadrul Centrelor de Justiție Comunitară?
7. Analizați centrele de justiție comunitară pe plan național și internațional?

➤ **NOTE:**

³⁷³ Vîrlan, M., Dița, M. *Op. Cit.*, p. 101-102.

11. BUNELE PRACTICI ÎN ASISTENȚA COMUNITARĂ A PERSOANELOR ÎN CONFLICT CU LEGEA

11.1. Servicii comunitare de prevenire a comportamentului delicvent

11.2. Prezentarea și analiza secvențelor din experiența internațională în domeniul lucrului cu delicvenții

11.1. Servicii comunitare de prevenire a comportamentului delicvent

Comunitățile joacă rolul principal în prevenirea delincvenței juvenile și a victimizării criminale a minorilor. Cu conducerea și sprijinul federal și de stat, comunitățile pot schimba cu succes condițiile locale pentru a ajuta tinerii să devină cetățeni productivi și plini de lege.

În Republica Moldova, serviciile comunitare de prevenire și resocializare a comportamentului delincvent nu sunt întrunite într-un sistem separat, ci sunt identificate în totalitatea serviciilor rezidențiale de protecție a copilului aflat în situație de risc. Astfel școala, devine un actor important al proceselor comunitare, devine un actor la fel de important în prevenirea comportamentului delincvent. Precum și centrele comunitare ce se ocupă de copiii aflați în situație de risc reprezintă un model de servicii comunitare destinate acestor copii. Categoria de beneficiari „*copii aflați în situație de risc*” include și copiii din familii dezorganizate, predispuși la comportament delincvent³⁷⁴. Misiunea acestor centre este de a oferi asistență psihosocială, extrem de necesară în contextul problemelor social-economice ale familiilor din zonele rurale. Aceste centre oferă o nouă experiență de petrecere a timpului liber, de învățare a modelelor pozitive de comportament și oferă o nouă imagine copiilor despre comunitatea din care fac parte.

Justiția a cunoscut o evoluție deosebită în ultimii 10 ani, acest proces definitivând o alternativă la formulele propuse de justiția tradițională. Schimbările recente în domeniul justiției au determinat o nouă direcție prin împărțirea responsabilității cu comunitățile în care se va aplica legea. Colaborarea cu cetățenii și cu serviciile de asistență socială în domeniul prevenirii și diminuării criminalității vor deveni fundamentul noului sistem de administrare comunitară a justiției. Realizarea scopului justiției comunitare necesită o abordare în echipă, incluzând cooperarea și colaborarea judecătorilor, procurorilor, comisiei de apărare, autorităților de probațiune, asistenților sociali, psihologilor și a altor categorii de persoane din sistemul de sancționare, lanțul furnizorilor locali de servicii și aportul întregii comunități. De asemenea au apărut programe de reabilitare ce incurajează delincventul să reia șirul evenimentelor care au dus la infracțiune și după aceea să-l determine să se oprească și să se gândească la perspectivă³⁷⁵.

Acest lucru îl va ajuta pe delincvent să conștientizeze care sunt situațiile cu risc înalt, cum pot fi evitate aceste situații cu risc crescut sau cum pot fi depășite dacă apar. Terapeuții au dezvoltat modalități prin care să-l determine pe minorul delincvent să-și construiască propriul plan de intervenție. Există și programe de tipul „raționament și reabilitare” care îi

³⁷⁴ Canțer N., Modalități de reeducare a delincvenților minori prin intermediul justiției comunitare. În: Pleoară pentru educație – cheia creativității și inovării. 1-2 noiembrie 2011, Chișinău, Republica Moldova: Institutul de Științe ale Educației, ISBN 978-9975-56-010-8. Chișinău 2011, p. 186.

³⁷⁵ Ibidem, p. 186.

învață cum să realizeze o schimbare la nivel cognitiv, să se oprească și să se gândească asupra consecințelor, să anticipeze situațiile cu risc crescut și să învețe să le depășească. Aceste programe au un rezultat pozitiv din perspectiva justiției terapeutice. Este clar că acest tip de programe de rezolvare a problemelor, raționament și reabilitare pot fi larg folosite în contextual corecțional și comunitar.

Pentru realizarea eficientă a procesului de reeducare, resocializare și reinsertie socială a delincvenților minori este necesară unirea eforturilor specialiștilor juriști, psihologi, pedagogi, asistenți sociali, sociologi, pentru a elabora programe viabile de recuperare socială a unui număr cât mai mare de delincvenți.

În lucrarea „Psihologia comunității”, psihologul italian Gabriela Bortolotti a identificat obiectivele strategice ale serviciilor comunitare pentru prevenirea comportamentului delincent:

- *orientarea strategiilor spre dezvoltarea instituției familiale;*
- *orientarea strategiilor spre școală*³⁷⁶.

În Republica Moldova, serviciile comunitare de prevenire a comportamentului delincent nu au o formă specială, ci sunt prezente în serviciile rezidențiale de protecție a copilului ce se află în situații de risc, printre acestea se enumeră: *școala, asistenții sociali, psihologii, părinții*.

De asemenea, serviciile comunitare sunt reprezentate de comunitate, care este organizată de *Administrația publică locală, ONG, poliția, echipe pluridisciplinare*³⁷⁷. Aceste servicii are drept scop prevenirea comportamentului delincent, prin utilizarea metodelor de lucru cu copii delincvenți. În anul 2002 a fost aprobat un proiect de lege cu privire la protecția copilului aflat în conflict cu legea, ce prevedea metodele de lucru pentru dezvoltarea și consolidarea sistemului de protecție a copilului:

- *crearea rețelelor de servicii sociale profesionale dedicate copiilor minori;*
- *crearea rețelelor de către asistenți sociali;*
- *dezvoltarea serviciilor comunitare de prevenire a comportamentului delincent*³⁷⁸.

Administrația publică locală furnizează informații pentru minorii defavorizați, prin organizarea acțiunilor ecologice și implicarea activă a eleviilor, ce consolidează gradul de solidaritate între ei și dezvoltă numeroase acțiuni de prevenire a comportamentului delincent.

Sub jurisdicția administrației publice locale se află instituții specializare ce au menirea să:

- *creeze acțiuni educative pentru minori, pregătind-ul să aleagă o meserie;*
- *recupereze materialul școlar pentru a învăța o meserie conform abilităților sale;*
- *conștientizeze pericolul social*³⁷⁹.

În cadrul serviciilor comunitare cel mai principal rol îl ocupă **Consiliile Naționale pentru tineret**, având drept scop să acorde și să presteze servicii de susținere a programelor

³⁷⁶ Josan M., Modalități de eficientizare și integrare socială a copiilor delincvenți. În: Sesiune națională de comunicări științifice studențești: Științe umanistice Științe sociale. R, SU, SS, 21-22 aprilie 2016, Chișinău. CEP USM, Chișinău 2016, p. 151.

³⁷⁷ Dilion M., Gațcan S., Servicii comunitare de prevenire a delicvenței juvenile. In: Calitatea formării specialiștilor în învățământul superior: strategii, forme, metode. Vol.1, 5-7 octombrie 2005, Bălți. Tipografia Universității de Stat „Alec Russo”, Bălți 2005, p. 165. ISBN 9975-931-97-9.

³⁷⁸ Ibidem, p. 166.

³⁷⁹ Ibidem, p. 166.

educaționale pentru adolescenți și tineret. Un rol deosebit în cadrul serviciilor comunitare îl au ONG-urile, fiind prezente pe întregul teritoriul țării noastre. Aceste ONG-uri organizează activități culturale pentru a susține familiile defavorizate. Conform datelor statistice, cele mai multe ONG-uri sunt prezente în Bălți și Chișinău și în domeniul învățământului, unde copii vor beneficia de condiții benefice de dezvoltare a minorului, prin desfășurarea activităților educative și extracurriculare³⁸⁰.

Pentru a combate și a preveni comportamentul delinvent este necesar de a crea un echilibru între mediul afectiv-emoțional al minorului, de a debloca problemele legate de barierele de fobie, inhibiție, egocentrism, de a atrage atenție la mediul de trai a minorului. Administrația publică locală și școlile trebuie să răspândească măsurile comunitare în sprijinul minorilor, prin întemeierea centrelor de dezvoltare comunitară, crearea facilităților de servicii pentru recreere și agrement, pentru lichidarea nevoilor minorilor, care prezintă factori de risc.

11.2. Prezentarea și analiza secvențelor din experiența internațională în domeniul lucrului cu delincvenții

Cel mai important obiectiv la momentul actual pentru îmbunătățirea implementării sistemului legal de protecție a copilului și prevenire a infracționalității juvenile pe plan internațional este reprezentat de asigurarea unei mai bune coordonări a activităților desfășurate de diferite instituții cu atribuții în acest domeniu.

Numai printr-o bună colaborare între părinți, unități de învățământ, instituții publice (poliția, structurile de asistență socială și protecție a copilului), autoritățile locale, reprezentanți ai cultelor etc. se poate asigura o intervenție eficientă, pozitivă, cu rezultate pe termen lung asupra copiilor.

Un număr din ce în ce mai mare de tineri sunt afectați de delincvența juvenilă (fie în calitate de autori, fie ca victime). Statisticile diferă de la țară la țară: în Franța, de exemplu, delincvența juvenilă este în creștere, atacurile împotriva persoanelor crescând cu 190% în ultimii 10 ani; în Germania, numărul total de delict este în scădere, deși a crescut numărul de atacuri în bandă³⁸¹.

Astfel apare ideea care conduce la dezvoltarea conceptului de justiție comunitară sau altfel administrarea justiției în comunitate. Administrarea comunitară a justiției a devenit în ultimii ani foarte populară și mai multe țări din lume (Marea Britanie, Statele Unite ale Americii, diferite jurisdicții europene, Canada, Noua Zeelandă și Australia) au implementat inițiativele promovate de aceasta³⁸². În fiecare țară experiența este diferită, însă dar toate se caracterizează prin dialog și negociere între părți, între membrii comunității care își asumă un rol activ în demersurile justiției.

Prevenirea comportamentului delinvent a devenit un subiect important în statele member ale Uniunii Europene. Așa cum se arată într-o serie de directive și programe ale U.E., dintre care Programul Stockholm, privind Justiția și Afacerile Interne în Europa în

³⁸⁰ Dilion M., Gațcan S., Op. Cit., p. 167-168.

³⁸¹ ***Delincvență juvenilă: este nevoie de o abordare comună, p. 1. Disponibil la [https://www.europarl.europa.eu/RegData/presse/pr_post_story/2007/RO/03A-DV-PRESSE_STO\(2007\)03-14\(04228\)_RO.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/presse/pr_post_story/2007/RO/03A-DV-PRESSE_STO(2007)03-14(04228)_RO.pdf). Accesat la 29.01.2023.

³⁸² Canțer N., Op. Cit., p. 185-186.

perioada 2010-2014, „cea mai bună modalitate de a reduce nivelul criminalității este de a lua măsuri efective pentru a preveni însăși comiterea acesteia, inclusiv prin promovarea incluziunii sociale, utilizând o abordare multidisciplinară, care include luarea unor măsuri administrative și promovarea cooperării între autorități și cetățenii Uniunii, care au experiențe similare și sunt afectați în moduri similare de criminalitate și insecuritatea aferentă acesteia, în viața de zi cu zi”³⁸³.

Uniunea Europeană întocmește numeroase programe de finanțare care cuprind în aria lor domeniul de prevenire a delincvenței juvenile și al victimizării copilului, protecția drepturilor copiilor, etc. Printre aceste programe se enumeră:

- a) Programul de granturi „**Prevenirea și lupta împotriva criminalității**”;
- b) Proiectul „**Copilărie fără delincvență**”³⁸⁴.

Cooperarea internațională va fi extinsă printr-o conferință organizată în cadrul proiectului, cu participarea a 10 țări europene. Aceasta va contribui la schimbul de experiență în domeniu și va fi urmată de realizarea unui ghid cu exemple de bune practici, ce va fi diseminat specialiștilor din statele membre Uniunii Europene, prin intermediul Rețelei Europene de Prevenire a Criminalității.

În Spania există un **Observator** care încearcă să găsească soluții pentru această problemă și care pune în practică măsuri preventive. În Germania, elevii sunt răsplătiți pentru munca voluntară pe care o depun în domeniu și s-au înființat clase de comportament pozitiv. Rădăcinile delincvenței juvenile, posibilele soluții și modalitățile de abordare a acesteia sunt însă subiectul unor controverse, și nu există o privire de ansamblu comună asupra situației din Uniunea Europeană³⁸⁵.

Delincvența juvenilă are nevoie de o abordare variată: analizarea aspectelor sociale ale problemei, pregătirea părinților și a profesorilor, asigurarea unui rol activ al copilului în societate, nevoia de modele pozitive, o mai mare implicare a ONG-urilor și a autorităților locale.

➤ **SURSE BIBLIOGRAFICE:**

1. Canțer N. Modalități de reeducare a delincvenților minori prin intermediul justiției comunitare. În: Pledoarie pentru educație – cheia creativității și inovării. 1-2 noiembrie 2011, Chișinău. Chișinău, Republica Moldova: Institutul de Științe ale Educației, 2011. ISBN 978-9975-56-010-8.

2. ***Delincvență juvenilă: este nevoie de o abordare comună. Disponibil la [https://www.europarl.europa.eu/RegData/presse/pr_post_story/2007/RO/03A-DV-PRESSE_STO\(2007\)03-14\(04228\)_RO.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/presse/pr_post_story/2007/RO/03A-DV-PRESSE_STO(2007)03-14(04228)_RO.pdf). Accesat la 29.01.2023.

³⁸³ Nedelcu I., Gheorghediac I., ș. a. Prevenirea delincvenței juvenile și acordarea de servicii specifice minorilor care săvârșesc infracțiuni și nu răspund penal – repere privind cooperarea interinstituțională – Studii de caz: România, Bulgaria, Cehia. Editura Ministerului Afacerilor Interne, p. 66. Disponibil la <https://childhub.org/sites/default/files/library/attachments/manual-final-cu-coperti.pdf>. Accesat la 05.02.2023.

³⁸⁴ Ibidem, p. 67-68.

³⁸⁵ ***Delincvență juvenilă: este nevoie de o abordare comună, p. 1. Disponibil la [https://www.europarl.europa.eu/RegData/presse/pr_post_story/2007/RO/03A-DV-PRESSE_STO\(2007\)03-14\(04228\)_RO.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/presse/pr_post_story/2007/RO/03A-DV-PRESSE_STO(2007)03-14(04228)_RO.pdf). Accesat la 29.01.2023.

3. Dilion M., Gațcan S., Servicii comunitare de prevenire a delincvenței juvenile. În: Calitatea formării specialiștilor în învățământul superior: strategii, forme, metode. Vol.1, 5-7 octombrie 2005, Bălți. Tipografia Universității de Stat „Alecu Russo”, ISBN 9975-931-97-9. Bălți 2005.

4. Josan M., Modalități de eficientizare și integrare socială a copiilor delincvenți. În: Sesiune națională de comunicări științifice studențești: Științe umanistice Științe sociale. R, SU, SS, 21-22 aprilie 2016, Chișinău. CEP USM, Chișinău 2016.

5. Nedelcu I., Gheorghediac I., ș. a. Prevenirea delincvenței juvenile și acordarea de servicii specifice minorilor care săvârșesc infracțiuni și nu răspund penal – repere privind cooperarea interinstituțională – Studii de caz: România, Bulgaria, Cehia. Editura Ministerului Afacerilor Interne. Disponibil la <https://childhub.org/sites/default/files/library/attachments/manual-final-cu-coperti.pdf>. Accesat la 05.02.2023.

➤ **ÎNTREBĂRI PENTRU AUTOEVALUARE:**

1. Ce reprezintă serviciile comunitare pentru prevenirea comportamentului delincvent?
2. Identificați obiectivele strategice ale serviciilor comunitare pentru prevenirea comportamentului delincvent?
3. Identificați obiectivele APL și Consiliilor naționale pentru tineret în prevenirea comportamentului delincvent?
4. Caracterizați obiectivele de aplicare a serviciilor comunitare pentru prevenirea comportamentului delincvent pe plan internațional?
5. Analizați ce programe de prevenire a delincvenței juvenile sunt promovate pe plan internațional?

➤ **NOTE:**

12. ASPECTE PSIHO-SOCIALE ALE FENOMENULUI DE DELICVENȚĂ JUVENILĂ

- 12.1. Delicvența juvenilă: prezentare generală
- 12.2. Dinamicul delicvenței juvenile în Republica Moldova
- 12.3. Etiologia delicvenței juvenile
- 12.4. Factori de risc în apariția comportamentului delicvent
- 12.5. Profilul psiho-social al delicventului minor
- 12.6. Resocializarea minorilor și tinerilor delicvenți
- 12.7. Rolul școlii și al comunității în lucru cu delicvenții minori
- 12.8. Orientarea socioprofesională a minorilor delicvenți

12.1. Delicvența juvenilă: prezentare generală

Adolescența este un punct de cotitură în dezvoltarea fiecărei personalități. Dorința de a-și dovedi independența și vârsta adultă, maximalismul tineresc împinge un adolescent la acțiuni deviante, inclusiv crime. Problema delincvenței juvenile este una dintre cele mai urgente din societatea modernă, deoarece capătă proporții rampante.

Privit fie cu circumspecție, fie cu ostentație sau reticență, tineretul începe să fie considerat ca o importantă grupare, comparat cu un „seismograf” social, care declanșează sau înregistrează cele mai imperceptibile variații în domeniul social și politico-juridic. Tineretul din societatea contemporană, prin formele sale specifice de manifestare, dovedește că are propriul său set de valori sociale care acoperă interese și aspirații care, de multe ori, intră în conflict cu cele ale adulților. Multe dintre acestea, nici nu sunt observate de factorii responsabili din societate, sau de cele mai multe ori ele sunt calificate drept secundare, având forme periferice de manifestare³⁸⁶.

Societatea în ansamblu, prin mecanismele ei de organizare cât și de funcționare, nu poate asigura la acest moment, condiții egale de dezvoltare tineretului, existând uneori și tendința de a crea acestuia restricții și obstacole în promovarea culturii lor organizaționale. Confrunțați cu asemenea oportunități diferențiate, care nu permit accesul relativ rapid și egal spre valorile și bunurile sociale, o parte din tineri nu reușesc să surmonteze exigențele impuse de normele sociale, deviind uneori de la ele și încercând să-și suplinească frustrările prin mijloace nelegitime. Având în vedere paradigma, conform căreia în cadrul societății trebuie să existe un grad mai ridicat de consens între modelul normativ, rolurile prescrise de norme și așteptările individului, se va produce uneori o distorsiune între elementele menționate, fapt ce va conduce la apariția unor fenomene de inadaptare, înstrăinare, nonconformism, marginalitate și deviant³⁸⁷.

³⁸⁶ Bujdoiu N., Murzea C., Ambiguitatea noțiunii "Delicvența juvenilă". În: *Societatea și Dreptul*, UniSAST, Brașov 2001, p. 119.

³⁸⁷ Murzea C. I., *Delincvența juvenilă - abordări teoretice*. În: *Acta Universitatis George Bacovia. Juridica* - Volume 4. Issue 2, 2015, p. 2.

„Actul delicvent, ca atare, reprezintă expresia unui șir de acțiuni și conduite care contrastează puternic cu normele de conviețuire existente în cadrul familiei, instituțiilor, societății...”³⁸⁸.

Prima problemă care se ridică privind delincvența juvenilă este legată de necesitatea utilizării acestui termen în loc de alți termeni consacrați juridic și folosiți pentru adulți care încalcă normele juridico-penale. Acest termen provine de la cuvântul francez *delinquance juvenile* care, la rândul lui, se originează în latinescul *delinquere juvenis* și el desemnează ansamblul abaterilor și încălcărilor de norme sociale, *sanctionate juridic*, săvârșite de minorii până la 18 ani.

În conceptul de „delincvență juvenilă” sunt ascunși doi termeni: „*crimă*” și „*delicvent juvenil*”. Există nenumărate definiții ale criminalității. În urmă cu peste două mii de ani, Socrate, adresându-se ascultătorilor săi, a spus: „Am hotărât să încetez să studiez natura neînsuflețită și să încerc să înțeleg de ce se întâmplă ca o persoană să știe ce este bine, dar să facă ceea ce este rău.”

Studierea problemelor delincvenței juvenile, precum și a criminalității în general, necesită luarea în considerare a acelei situații particulare - politice și socio-economice, împotriva căreia se formează și se dezvoltă procesele criminogene. Din păcate, trebuie să afirmăm că în prezent mediul socio-economic are un impact clar negativ asupra mediului înconjurător al tinerilor, inclusiv adolescentului.

Cunoscându-se diferite implicări motivaționale cum ar fi: intenția directă sau indirectă, culpa sau imprudența cu implicarea conștiinței sau obnubilarea ei, literatura de specialitate juridică și criminologică, distinge și menționează următoarele categorii de delincvență:

a) **delincvența reală** denumită și „cifra neagră”, fiind acțiunea săvârșită ca atare, în realitate și însumând totalitatea manifestărilor antisociale cu caracter penal care s-au comis sau care au avut loc în realitate;

b) **delincvența descoperită** ce cuprinde numai o parte a faptelor antisociale cu caracter penal și anume a celor identificate de organe specializate și deoarece nu toate faptele penale cuprinse sunt identificate procentual, infraționalitatea descoperită este mai mică decât cea reală, incluzând aici și infrațiunile cu autori „necunoscuți”;

c) **delincvența juvenilă** ce se identifică cu acea secvență din delincvența descoperită care ajunge să fie judecată și care este sancționată de către instanțele specializate ale statului și datorită faptului că nu toate faptele descoperite sunt pasibile de judecată, acest tip de delincvență este numeric mai mic decât delincvența descoperită, putând apărea pe parcursul derulării judecății, situații judiciare ce-I schimbă cursul (grațiere, amnistiare, etc.)³⁸⁹.

12.2. Dinamicul delincvenței juvenile în Republica Moldova

Analiza rezultatelor investigațiilor dedicate delincvenței juvenile în Republica Moldova ne permit reflectarea dinamicii delincvenței juvenile. În Republica Moldova infrațiunile

³⁸⁸ Dăscălu A., Singh A., Delincvența juvenilă-un fenomen social tot mai des întâlnit. În: Analele Universității “Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu, Seria Litere și Științe Sociale, Nr. 1/2012, p. 38. Disponibil la <https://alss.utgjiu.ro/mdocs-posts/02-andra-dascalu-amelia-singh-delincventa-juvenila-un-fenomen-social-tot-mai-des-intalnit/>. Accesat la 03.02.2023.

³⁸⁹ Isac O., Sociologia devianței. Note de curs. Tipografia Centrală, UNION FENOSACHișinău 2004, p. 87, ISBN 9975-70-417-4.

comise de minori constituie aproximativ 12% din numărul total al infracțiunilor înregistrate. În ultimii ani, însă persoanele minore comit tot mai multe delictе în grup, deseori fiind atrase la aceste acțiuni de către maturi. Politica și practica ce ține de justiția juvenilă sunt printre domeniile cele mai des criticate (deoarece se bazează pe practicile justiției retributive) de către Comitetul pentru Drepturile Copilului, organ responsabil pentru monitorizarea și implementarea Convenției Națiunilor Unite cu privire la Drepturile Copilului³⁹⁰.

În anul 2021, numărul delincvenței juvenile a crescut cu aproape 15 la sută. În total, au fost investigate aproape 700 de infracțiuni comise de minori sau cu participarea acestora, adică cu 90 mai multe decât în 2020. Datele prezentate în raportul Inspectoratului General de Poliție arată că mai mult de jumătate dintre infracțiuni sunt furt. Pe locul doi și trei se află tâlhărie și huliganism, respectiv 66 și 45 de cazuri. Iar la celălalt capăt al listei se află traficul de droguri, rănirea intenționată și crima. Cea mai mare rată a criminalității este în nordul țării, urmată de Chișinău. De asemenea, statisticile arată că băieții comit acte ilegale mai des decât fetele. Raportul este de 1087 la 76. Dintre minorii care apar în dosare penale, puțin mai mult de jumătate sunt persoane cu vârsta cuprinsă între 16 și 17 ani și aproape 43-14-15 ani. Potrivit statisticilor poliției, alți 40 de autori au vârste cuprinse între 12 și 13 ani, iar 32 au 10 ani sau chiar mai tineri³⁹¹.

Cu toate acestea, atunci când se evaluează dinamica delincvenței juvenile, ar trebui să se țină seama de faptul că numărul acestui grup demografic este scăzut în aceeași perioadă de timp, precum și de prezența infracțiunilor ascunse care nu se reflectă în statistici.

Asistența și protecția socială a copiilor aflați în conflict cu legea, dezvoltarea de politici și practici de justiție juvenilă ajustată la standardele europene continuă a fi o exigență stringentă pentru Republica Moldova. Remarcăm că în prezent au evoluat concepțiile privind justiția juvenilă, acestea acordându-i-se o importanță din ce în ce mai mare odată cu macro-evoluțiile din societatea modernă. Elementul-cheie din cadrul acestor concepții, care stă la baza sistemelor de justiție juvenilă, îl reprezintă *echilibrul dintre asistența psihologică, socială și justiție*.

12.3. Etiologia delincvenței juvenile

În viața de zi cu zi există multe situații criminogene. Sunt asociate cu crime altruiste, mercenare, împotriva onoarei și a demnității, împotriva sănătății și a vieții. Viața de zi cu zi este bogată în diverse excese, care sunt influențate indirect de distragerea noastră, retrospectiva și frivolitatea. Uneori, violența, chiar nemotivată, este provocată de adolescenți care doresc să se testeze pe ei înșiși și pe prietenii lor pentru gradul de cruzime.

La vârsta adolescenței, oamenii au dorința inerentă de a se elibera de tutela și controlul adulților și de a-și simți maturitatea. Adolescenții o demonstrează prin imitarea manifestărilor exterioare - fumatul, consumul de alcool, respectarea modei și alegerea unor moduri de petrecere a timpului liber non-copilărești. Toate acestea conduc la concluzia conform căreia,

³⁹⁰ Canțer N., Strategii de resocializare și asistență psihosocială a delincvenților minori. În: Anuarul Catedrei de științe socio-umane și asistență socială 2015-2016, Bălți, 2016, p. 88, ISBN 978-9975-50-187-3. Disponibil la <http://dspace.usarb.md:8080/jspui/handle/123456789/3351>. Accesat la 11.02.2023.

³⁹¹ *** В Молдове детская преступность возросла на 15%. Disponibil la <https://locals.md/2022/detskaya-prestupnost/>. Accesat la 15.02.2023.

cauzele care determină un comportament deviant sunt tot mai diversificate, ele cunoscând în anumite componente forme noi de manifestare, cu toate că societatea, prin formele sale instituționalizate, încercase contracararea acestora printr-o muncă de prevenție cât și de protecție³⁹².

Motivele săvârșirii infracțiunilor stau în caracteristicile psihologice ale unui adolescent care dorește să-și simtă semnificația și valoarea. Și dacă nu are succes în sport, studii sau viața socială, sau crește într-o familie nefavorabilă, adolescentul se familiarizează cu viața de stradă, unde găsește părtaşie cu aceiași „proscriși”. Are o psihologie proprie, specială, care împinge spre delincvența juvenilă. Printre ei există propriile legi, conform cărora cei mai puternici supraviețuiesc, iar opoziția față de o societate ostilă este un stil de viață.

Mulți delincvenți minori au comis o infracțiune din curiozitate și răutate, în stare de ebrietate alcoolică sau de droguri, pentru a se impune în ochii semenilor, pentru a-și arăta forța și superioritatea³⁹³. Cineva a fost împins să acționeze greșit de autoritatea și exemplul unui bătrân din lumea interlopă. Dar adolescenții sunt foarte impresionați și cad ușor sub influența proastă. În timp, motivele egoiste, invidia și profitul sunt prezentate, iar crima devine planificată. Adolescenții își simt impunitatea, iar acest lucru îi împinge la noi infracțiuni. Din păcate, în timp, situația nu face decât să se înrăutățească. Iar motivele creșterii criminalității adolescente sunt înrăutățirea situației economice, răspândirea eroismului negativ în mass-media, cruzimea în jocurile pe calculator și dorința de bani „ușori”.

În doctrina de specialitate, analizându-se cauzele care generează delincvența juvenilă³⁹⁴, au fost reținute următoarele situații care au condus la declanșarea actului infracțional:

- *socializarea imperfectă, discordantă sau negativă, realizată în cadrul familiei de origine;*
- *eșecul școlar și inadaptarea școlară - determină o slabă integrare și socializare a infractorului;*
- *inadaptarea și neintegrarea socio-profesională - în ceea ce privește tinerii în cazul cărora se constată un deficit de socializare în școală și familie;*
- *participarea la acțiunile negative ale grupului stradal - este determinată în mare măsură de socializarea negativă a minorilor în familie, de lipsa de supraveghere și control, și de eșecul școlar;*
- *copierea unor comportamente deviante, mediatizate în presă, din tendința de teribilism, nonconformism, cât și a insuficienței maturizării;*
- *labilitate psihică, determinată de sistemul comportamental dobândit;*
- *o atitudine nihilistă față de sistemul normativ existent în societate și contestarea acestuia, prin fapte de natură antisocială;*

³⁹² Șubelic L., Factorii ce determină comportamentul delinvent al minorilor. În: Analele științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova. Științe socio-umane, ediția a X-a, p. 225. ISSN 1857-0976.

³⁹³ Stănișor E., Delincvența juvenilă. București: Oscar Print, 2003, p. 49.

³⁹⁴ Slisarenco I., Determinantele comportamentului delinvent și deviant în rândul minorilor. În: Analele științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova. Științe socio-umane, ediția a XV-a, nr.1, pp. 125-126.

- obținerea pe căi nelegale a unor avantaje de natură materială și atitudinea disprețuitoare față de activitățile educativ-formative, promovate în sistemul de învățământ, etc.³⁹⁵.

Pe lângă cauzele menționate mai sus, există și niveluri de condiționare socială a delincvenței juvenile.

Primul dintre acestea este **nivelul micro**³⁹⁶ (nivelul relațiilor familiale și interpersonale). Acest nivel include: conflicte familiale, comportamentul asocial al părinților, încălcarea dezvoltării psihosociale din cauza situațiilor stresante din familie. S-a recunoscut de mult timp că familia este principalul agent al socializării delincvenței juvenile³⁹⁷.

Bazele inadapării sociale trebuie căutate și în condițiile educației familiale. Datorită faptului că adolescenții nu au o relație de încredere cu părinții lor, iar deseori părinții sunt foarte cruzi față de copii, aceștia dezvoltă foame senzorială (lipsa de sentimente, senzații), ceea ce duce la o subdezvoltare emoțională.

Copilul nu dezvoltă în viață calități atât de semnificative precum simțul datoriei, conștiinței, empatiei, complicitate, nevoia de iubire. Dacă un adolescent simte în mod constant doar negativitate din partea rudelor și prietenilor, el dezvoltă un sentiment de frică, lipsă de apărare, încetează să aibă încredere în lume ca întreg. Ca urmare, se formează și se consolidează emoțiile și reacțiile negative: minciuna, viclenia, agresivitatea, ipocrizia. Odată cu vârsta, aceste calități devin trăsături de caracter și componentele principale ale activității.

Al doilea este **nivelul mezo**³⁹⁸ ce reprezintă grupurile și organizațiile sociale. Include astfel de factori care sunt asociați cu înstrăinarea de la comunicarea cu colegii prosperi, de la participarea în echipe creative, de apartenența la organizații publice și preferința lor pentru un mediu asocial. Motivul acestui comportament este agresivitatea sau frica. Comportamentul agresiv se manifestă printr-un atac fizic sau moral asupra celorlalți, nevoia de putere, dominație asupra celorlalți. Astfel de adolescenți tind să fie lideri prin natură. Sunt aroganți față de cei din jur. Unii dintre minori, dimpotrivă, simt un sentiment de teamă în fața liderilor asociale și acționează ca adepți. Majoritatea dintre ei au o stimă de sine scăzută, așa că au nevoie de leadership, pe care îl găsesc printre colegii agresivi. Astfel de adolescenți sunt ușor de convins, subjugati și adesea devin complici la crime.

Având probleme în relațiile interpersonale cu adulții și semenii, un adolescent începe să se bazeze pe alte mecanisme de socializare care duc la formarea incorectă a unei opinii despre sine. Un adolescent care a fost sub influența unui grup marginalizat dezvoltă o identificare asocială, normele, atitudinile, regulile și modelele de comportament asociale sunt fixe. Așa se desfășoară procesul de formare a personalității asociale, se pun condițiile viitoare pentru săvârșirea infracțiunilor de către minori.

Al treilea nivel este acel **macro**³⁹⁹ – ce reprezintă nivelul de dezvoltare socio-economică, politică și juridică și socio-culturală a întregii societăți. Acestea includ șomajul,

³⁹⁵ Murzea C. I., Op. Cit., p. 2.

³⁹⁶ Stănișor E., Op. Cit., p. 53.

³⁹⁷ Калугин С. С., Калугин Я. С., Данилова Е. А., Укрепление семьи как основа профилактики преступности несовершеннолетних и преступности против несовершеннолетних // Социально-экономическое управление: теория и практика, 2012, № 2, с. 51–52. Disponibil la <https://cyberleninka.ru/article/n/ekonomicheskaya-i-sotsialnaya-effektivnost-sozdaniya-obschestvennogo-dvizheniya-studenchestva-v-profilaktike-prestupnosti-i/viewer> . Accesa la 27.01.2023.

³⁹⁸ Stănișor E., Op. Cit., p. 55.

³⁹⁹ Stănișor E., Op. Cit., p. 57.

instabilitatea politică, conflictele etnice, caracteristicile reglementării legale, impactul culturii de masă. În ultimii ani, stratificarea socială a societății s-a intensificat și s-a înregistrat o scădere a veniturilor în rândul populației generale. Cultura de masă și mass-media formează valori care duc la conflicte în familie, cu semenii, precum și cu legea.

Problema delincvenței juvenile este strâns legată de alte forme de comportament deviant, în primul rând cu consumul de alcool și droguri. Potrivit Ministerului Afacerilor Interne, 14,9% din totalul infracțiunilor juvenile sunt comise sub influența alcoolului sau a drogurilor. Aceasta mărturisește eficacitatea scăzută a măsurilor de control al accesului minorilor la băuturi alcoolice și circulația stupefiantelor⁴⁰⁰. Cel mai adesea, adolescenții comit infracțiuni sub influența mediului lor imediat. Aceasta dovedește încă o dată că socializarea individului în adolescență nu este finalizată și influența mediului, atât pozitivă, cât și negativă, este prea mare. Răspunsurile adolescenților confirmă că în epoca noastră rolul familiei în modelarea personalității tinerei generații este în scădere.

Deci, există multe motive care explică comportamentul delincvent al adolescenților. Problemele adolescenților ar trebui să fie rezolvate de adulți, deoarece adolescentul nu este încă pe deplin conștient de consecințele acțiunilor sale, ceea ce provoacă, în primul rând, prejudicii lui însuși, precum și statului și societății în ansamblu. Prin urmare, profesorii, psihologii și părinții trebuie să consolideze activitatea preventivă pentru a exclude cazurile de delincvență juvenilă.

12.4. Factori de risc în apariția comportamentului delicvent

Fenomenul de delincvență juvenilă este unul complex ce presupune analiza atât a factorilor psihologici cât și a celor sociali. În încercarea de a motiva acest fenomen s-a pornit de la analiza unei varietăți de factori, inclusiv cei ce pot apărea încă din timpul evoluției fătului cât și a factorilor familiali. Deasemenea foarte importanți sunt și factorii sociali⁴⁰¹.

În consecință, problema delincvenței juvenile este încă relevantă și trebuie rezolvată. Circumstanțele specifice care contribuie la implicarea adolescenților într-un mediu infracțional sunt rezultatul unor factori mai generali, instituționali și socio-psihologici⁴⁰². Acestea ar trebui să includă:

a) **factori interni, individuali** - particularitățile și structura neuropsihică, particularități ale personalității în formare, particularități care s-au format sub influența unor factori externi, mai ales a celor familiali. Tot în categoria factorilor interni, un rol deosebit de important îl are, după unii autori, frustrația

b) **factori externi, sociali** - factorii socio-culturali, economici, socio-afectivi și educaționali din cadrul microgrupurilor și macrogrupurilor umane în care trebuie să se integreze, treptat, copilul și tânărul, începând cu familia.

⁴⁰⁰ Stănișor E., Op. Cit., p. 35-37.

⁴⁰¹ Murzea C. I., Op. Cit., p. 11.

⁴⁰² Nicolaescu P. E., Factori de risc în comportamentul delincvent juvenil. În: Journal of Psychology. Special Pedagogy. Social Work (PSPSW), Vol – 49, Issues – 4, 2017, p. 39-42. Disponibil la <http://dir.upsc.md:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/1104/Factori%20de%20risc%20in%20comportamentul%20delicvent%20juvenil.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Accesat la 17.01.2023.

A. Factori neuro-psihiici. Printre acești factori se enumeră: **disfuncții cerebrale, deficiențe intelectuale, tulburări ale afectivității, tulburări caracteriale**⁴⁰³.

Cercetările efectuate asupra delincventului minor au scos în evidență faptul că acesta se caracterizează printr-un nivel de *imaturizare caracterologică*, care se manifestă prin următoarele:

- *autocontrol insuficient;*
- *impulsivitate și agresivitate;*
- *subestimarea greșelilor și a actelor disociale sau antisociale comise;*
- *indolență, indiferență și dispreț față de muncă;*
- *opoziție și respingere a normelor social-juridice și morale;*
- *tendințe egocentrice;*
- *exacerbarea unor motive personale egoiste, a unor trebuințe și tendințe înguste, de nivel redus;*
- *absența sau insuficienta dezvoltare a unor motive superioare, de ordin social și a sentimentelor etico-morale;*
- *dorința realizării unei vieți „ușoare”, fără muncă*⁴⁰⁴.

B. Factori prenatali. S-a demonstrat că, copiii mamelor adolescente sunt mult mai dispuși să devină delincvenți. Aceste mame au tendința de a folosi metode de educație neadecvate și insuficiente, iar copiii lor, deseori, lipsesc perioade mari de timp de la școală și comit fapte ce vizează încălcarea legii. De asemenea, se pare că prezența biologică a tatălui are, în general, un efect de protecție și diminuează mult faptele copiilor⁴⁰⁵.

C. Caracteristici personale - există un alt motiv pentru inadaptarea unui adolescent - trăsăturile sale de personalitate. Adesea, părinții adolescenților nu răspund în mod adecvat proprietăților caracterologice, temperamentului copilului, ceea ce lasă o amprentă asupra formării lui ca persoană. Mulți părinți au o idee despre un copil „bun” ca un copil „confortabil”, dar din cauza caracteristicilor de dezvoltare legate de vârstă, comportamentul unui adolescent nu corespunde întotdeauna ideilor lor. Adesea, părinții încep să se lupte cu exprimarea individualității copilului pentru a-l „adapta” la un „standard” care îi este convenabil, neglijând interesele sale⁴⁰⁶. Ulterior, o astfel de atitudine față de copil duce la disfuncții ale familiei, indiferent de rezultatul temporar obținut.

D. Influența inteligenței în obținerea performanțelor. Se apreciază că este destul de riscant să te raportezi separat la o inteligență scăzută fără a lua în calcul și performanțele școlare destul de slabe. Inteligența verbală scăzută este asociată cu performanțe școlare slabe, toate prezicând delincvența juvenilă. De asemenea, se apreciază că delincvenții tind să

⁴⁰³ Șubelic L., Op. Cit., p. 225.

⁴⁰⁴ Dogaru L., The prophylaxis of juvenile delinquency. În: The challenges of communication. Contexts and Strategies in the World of Globalism. Section: Communication, Education Sciences, Psychology and Sociology. Tirgu Mureș: „Arhipelag XXI” Press, 2016, p. 32. ISBN: 978-606-8624-00-6. Disponibil la https://www.researchgate.net/profile/Cosmin-Dariescu/publication/335820162_Towards_an_Interpretation_of_Conceptual_Ambivalence_in_Romanian_Law/links/5d7d01e6a6fdcc2f0f6f65f4/Towards-an-Interpretation-of-Conceptual-Ambivalence-in-Romanian-Law.pdf#page=31. Accesat la 19.01.2023.

⁴⁰⁵ Argeșeanu I., și col., Studiu criminologic. În: Buletin de Criminologie și Criminalistică, nr.1-2, 1994, p.36.

⁴⁰⁶ Pretula C. C., Importanța preocupărilor teoretice și practice actuale în domeniul delincvenței juvenile. În: Analele Științifice ale Universității de Studii Europene din Moldova, 2013, nr. II, pp. 6-8. ISSN 2435-1114.

părăsească școala încă de la vârste fragede, media fiind la 15 ani. Se opinează că inteligența non-verbală scăzută este caracteristică, înbeosebi, recidiviștilor minori, care comit delikte încă de la vârsta de 10-13 ani⁴⁰⁷.

Alte studii au demonstrat că delincvenții obțin rezultate mai bune la testele de performanță non-verbală, decât la cele verbale, sugerând că ei găsesc mai ușor sensul obiectelor concrete decât cel al conceptelor abstracte⁴⁸. Opinia profesorului Tudor Amza diferă într-o oarecare măsură de teoriile prezentate, considerând că lipsa inteligenței nu poate motiva toate delicturile comise de tineri și că, într-o proporție apreciabilă, aceasta trebuie să fie corelată și cu alți factori.

Despre rolul pe care familia îl are în educarea tinerilor s-a spus și s-a scris destul de mult, iar în societate „*cei șapte ani de acasă*” a devenit un criteriu unanim acceptat, atunci când în comportamentul unor indivizi se manifestă curențe grave în ceea ce privește educația. Una dintre cele mai importante funcții ale familiei constă în educarea și formarea tinerilor în vederea integrării lor optime în viața și activitatea socială. Aici, în cadrul grupului familial, părinții exercită, direct sau indirect, influențe educațional-formative asupra propriilor lor copii.

Cuplul conjugal, prin întreg sistemul său de acte comportamentale, constituie un veritabil model social care, fiind de altfel primul în ordinea influențelor din partea modelelor sociale existente, are o influență hotărâtoare asupra copiilor privind formarea concepției lor despre viață, a modului de comportare și relaționare în raport cu diferite norme și valori sociale. Problema de bază care trebuie înțeleasă la nivelul autorităților este aceea de a nu aștepta până când comunitatea are probleme reale și copiii ajung în stradă, ci să se facă tot posibilul ca aceștia să fie îndrumați către școală.

E. Disfuncționalitatea instituției familiale⁴⁰⁸. Fără îndoială, familia este unul dintre cei mai importanți agenți ai socializării. Primele abilități și deprinderi ale copiilor (comunicarea cu oamenii, răspunsul la stimuli externi, capacitatea de adaptare la circumstanțe în schimbare...) se formează în familie. Cu toate acestea, multe familii au nevoie de serviciile psihologilor, psihoterapeuților, deoarece au un nivel scăzut de alfabetizare psihologică și pedagogică a părinților, orientări patriarhale, lipsă de dorință de schimbare.

Disfuncționalitatea familiei se reflectă de obicei asupra copilului sub următoarele trăsături: performanța lui școlară, implicarea în companii stradale, dezamăgirea la adulți, în urma căreia apar tulburări de dezvoltare a personalității. În cel mai rău caz, aceasta se termină cu delincvența, care devine motivul de intervenție în viața familiei a direcțiilor pentru problemele minorilor și a altor organe responsabile cu delincvența juvenilă. Dezavantajul este că aceste corpuri reacționează la consecințele faptei, iar cauzele rămân nerezolvate, condițiile sociale în care se află minorul nu se modifică.

Majoritatea studiilor întreprinse în legătură cu influența dezmembrării familiilor și separarea cuplurilor asupra delincvenței juvenile au fost focalizate mai mult pe pierderea tatălui, fiindcă, pur și simplu, pierderea acestuia se întâmplă mult mai des⁴⁰⁹. Comiterea

⁴⁰⁷ Neagu Gh., Delincvența juvenilă. Suport de curs. Bălți, 2021, pp. 83-85. Disponibil la http://dspace.usarb.md:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/5382/Delincventa_juvenila_2021.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Accesat la 19.01.2023.

⁴⁰⁸ Șubelic L., Op. Cit., p. 225.

⁴⁰⁹ Amza T., Criminologie-Tratat de teorie și politică criminological. Lumina Lex, București 2002, p. 594.

delictelor este într-un procent semnificativ mai redus la familiile unite (22%) și – important - aproape la fel de scăzut în cazul lipsei tatălui, dar unde mama are o atitudine afectuoasă.

Aceste procente sugerează că o familie dezmembrată dar unde mama este afectuoasă nu reprezintă un factor criminologic mai important decât o familie cu conflicte între părinți, dese sau foarte dese. Mai mult, o mamă iubitoare poate fi capabilă într-un anumit sens de a compensa lipsa tatălui. S-a stabilit că, copiii din familiile dezmembrate prin divorț sau separate au un risc potențial mult mai crescut să înceapă să comită infracțiuni la vârsta de 21 de ani, în comparative cu cei din familiile unite. De asemenea, s-a constatat că în familiile care s-au destrămat în timp ce copiii aveau 0-4 ani, aceștia erau mult mai predispuși la delincvențe față de copiii cărora, de exemplu, li se dezmembrau familiile la vârsta de 11-15 ani⁴¹⁰.

Recăsătoria (care se întâmplă mai adesea după divorț decât după moarte) a fost, de asemenea, asociată cu un risc crescut de delincvență, fapt care ar putea sugera un posibil efect negativ al părintelui vitreg. Cu certitudine, subliniază **Marry Morash** și **Lila Rucher** într-o cercetare comună, mamele adolescente care rămân singure și trăiesc în sărăcie sunt primele expuse să aibă copii delincvenți⁴¹¹.

Climatul educațional familial poate fi analizat după mai mulți indicatori, cei mai importanți fiind următorii⁴¹²:

1. *modul de raportare interpersonală a părinților (nivelul de apropiere și înțelegere, acordul sau dezacordul în legătură cu diferite probleme etc.);*

2. *sistemul de atitudini parentale în raport cu diferite norme și valori sociale;*

3. *modul în care este perceput și considerat copilul;*

4. *modul de manifestare a autorității părintești (unitar sau diferențiat);*

5. *gradul de acceptare a unor comportamente variate ale copiilor;*

6. *dinamica apariției unor stări tensionale și conflictuale;*

7. *modul de aplicare a recompenselor și sancțiunilor;*

8. *gradul de deschidere și sinceritate al copilului în raport cu părinții.*

F. Neadaptare școlară. În prezent, sistemul de învățământ este în criză, ceea ce se reflectă mai ales în școală. Anterior, în școli predomina forma administrativă a disciplinei, dar acum școlile trec la un stil mai democratic, care încă nu s-a așezat pe deplin. În acest sens, există probleme cu disciplina elevilor, deoarece aceștia nu se pot adapta la condițiile în schimbare frecventă⁴¹³.

Progresul elevilor depinde direct și de relația cu profesorii, de autoritatea profesorilor, de semnificația personală a învățării pentru un adolescent. Performanța academică slabă și comportamentul nesatisfăcător la școală duc și la conflicte în familie, ceea ce înrăutățește relația dintre părinți și copii, iar aceasta, la rândul său, determină o scădere a motivației de învățare, duce la conflicte între profesor și elev, complică relațiile cu colegii și așa mai departe.

⁴¹⁰ Кашкина Е.В., Актуальные вопросы профилактики правонарушений, совершаемых несовершеннолетними // Административное и муниципальное право. 2008. № 4. с. 68–70. Disponibil la https://nbpublish.com/library_read_article.php?id=-6058. Accesat la 14.01.2023.

⁴¹¹ Morash M., Rucker L., Deviance. The Interactionis. Perspective. New York: Macmillan Company, 1989, p. 17.

⁴¹² Slisarenco I., Op. Cit., pp. 125-126.

⁴¹³ Șubelic L., Op. Cit., p. 225.

În consecință, unitatea regulilor și cerințelor școlare, orientarea lor umanistă și relațiile subiect-subiect pot preveni inadaptația adolescenților.

G. Factorul socio-demografic și socio-economic (sărăcie, familii numeroase, familii monoparentale). Multe teorii criminologice apreciază că delincvenții provin din clasele joase și vor să explice de ce se întâmplă astfel. **Albert Cohen** - de exemplu - în urmă cu peste 50 de ani, susținea că minorii din clasele de jos (sărace) reușesc cu greu să ajungă la standardele claselor de mijloc, fiindcă părinții lor tind să nu-i învețe să amâne satisfacțiile imediate în favoarea celor pe termen lung⁴¹⁴.

Acești factori pot crește riscul de apariție a abaterilor la adolescenți. Lipsa timpului și a banilor pentru a crea condiții favorabile socializării copilului crește riscul de comportament delinvent în astfel de familii. Cel mai dificil este mediul social din familiile incomplete. Destrămarea unei familii este în sine o situație stresantă, inclusiv pentru un copil. Mama unui adolescent are mai puțin timp și bani pentru a crește un copil.

Multe studii indică o legătură între neglijență și delincvența juvenilă. Deci, distrugerea instituției familiei și incapacitatea familiilor, mai ales a celor incomplete, de a educa pe deplin copiii este un factor educațional negativ⁴¹⁵. Prin urmare, este necesar să se ocupe nu de prevenirea abaterilor adolescenților, ci de întărirea instituției familiei.

H. Influența „mișcărilor de gang” (băieților de cartier). Cercetările în această direcție au fost inaugurate de Universitatea Statului Washington și de Consiliul European de Cercetare pentru Crima Organizată, cu scopul analizării cauzelor violenței, precum și a crimei organizate în rândul tinerilor. Deseori, mișcarea de gang se structurează pe grupuri etnice, în funcție de sex, de apartenența religioasă sau cea politică. *Familia și comunitatea* trebuie să-și împartă responsabilitatea pentru învățarea tinerilor în ceea ce privește riscurile drogurilor și, în general, ale comiterii unui act criminal⁴¹⁶.

O educație bună este direct legată de dezvoltarea pozitivă a tinerilor, iar acolo unde există, aceia care participă la un program de educație au mari șanse să se dezvolte ca buni membri ai comunității. *Conflictul dintre generații* este un alt factor care determină aderarea tinerilor la mișcarea de gang. Comunicarea și eliminarea conflictelor dintre generații, eliminarea opoziției dintre concepții sau idei, pot aplana divergențele dintre membrii aceleiași comunități. *Programele de recreare* sportivă, muzica, teatrul, precum și activitățile din comunitate pot ajuta la formarea personalității tinerilor, pot, de asemenea, cristaliza personalitatea acestora, precum și încrederea în sine și respectul față de ceilalți tineri.

I. Impactul mediului informal. Impactul grupurilor informale are un impact deosebit asupra minorilor. Părinții ar trebui să-și amintească că nu orice grup informal este asocial, ceea ce nu toată lumea îl înțelege. Foarte des, părinții încep să le interzică copiilor să se întâlnească cu semenii lor, să ia măsuri represive, în urma cărora copiii încep să acționeze contrar interdicțiilor. Adolescenții se alătură grupurilor informale tocmai din cauza conflictelor cu părinții lor, care sunt ghidați de impresiile propriei tinereți⁴¹⁷. Prin urmare, în societatea modernă, ceea ce odată a fost considerat un factor de stabilitate a familiei

⁴¹⁴ Amza T., Op. Cit., p. 225-227.

⁴¹⁵ Кузнецова О.А., Безнадзорность — первый шаг в беспризорности // Вестник магистратуры, 2014, № 12–3, с. 162–165. Disponibil la <https://elibrary.ru/item.asp?id=22801377>. Accesat la 31.01.2023.

⁴¹⁶ Montanu M. R., Delicvența juvenilă: aspect teoretice și practice. Polipress, Iași 2003.

⁴¹⁷ Radu A., Guzun I., În spatele gratiilor, cu fața spre lume. Tinerii în conflict cu legea. *Ghid mass-media privind relatările în domeniul justiției juvenile*. UNICEF, 2006, p. 51.

(comportamentul tradițional) - rigiditatea valorică a părinților, devine un factor de risc. Prelegerile pedagogice și conversațiile cu părinții, antrenamentele comune cu copiii vor ajuta la depășirea conflictului generațiilor.

J. *Influența mass-media.* Dacă te uiți la ceea ce ne oferă mass-media, atunci ceea ce îți atrage imediat atenția nu sunt basmele instructive și lungmetrajele educaționale, cum au fost în trecutul recent, ci crimele, jafurile, violența și desfrânarea. Iar adolescentul, fără să observe, începe să asimileze astfel de modele și tipare de comportament. Pe baza acestui fapt, putem concluziona că mass-media contribuie la formarea comportamentului delinvent la adolescenți⁴¹⁸. În această situație, este necesară formarea gândirii critice a adolescenților și a rezistenței la mass-media la școală și în familie.

12.5. Profilul psiho-social al delicventului minor

Dacă criminalitatea nu ar exista, statul de drept nu ar avea nevoie de un sistem juridic penal. Crimele au apărut odată cu apariția omului – bazate pe instinctul de supraviețuire, protecție și cucerire. O persoană rațională, ghidată de principiul bunei-credințe, are șanse minime de a deveni infractor, întrucât, având un intelect dezvoltat, este conștient de consecințele infracțiunilor (cu excepția infracțiunilor neintenționate). Coexistența coresponsătoare cu respectarea statului de drept este idealul către care aspiră instituția de criminologie. Problema minimizării comportamentului deviant este unul dintre scopurile principale ale criminologiei, printre care: educația societății, controlul social, pedeapsa⁴¹⁹.

După cum arată studiul delincvenței juvenile, un adolescent poate să comită cel mai adesea o infracțiune sub influența directă a semenilor sau a adulților, supunând presiunii mulțimii⁴²⁰. La majoritatea acestor adolescenți, în structura personalității domină calități negative: lenea, lipsa de voință, iresponsabilitatea, conformismul, agresivitatea etc. Cele mai importante condiții pentru formarea personalității unui adolescent „*dificil*” în majoritatea cazurilor sunt familia negativă. condițiile, alcoolismul părinților sau rudelor, comportamentul lor imoral etc. d. Cu toate acestea, nu este neobișnuit ca o atmosferă morală distorsionată în jurul unui minor să fie creată de părinți care îl iubesc și îi doresc tot binele, dar nu au suficientă cultură pedagogică.

De regulă, adolescenții greu de educat se caracterizează printr-o atitudine negativă față de învățare, care, în cele din urmă, îi opune echipei clasei, școlii, colegiului etc. Colegii de clasă se feresc de obicei de astfel de adolescenți din cauza agresivității lor, motiv pentru care în marea majoritate a cazurilor, cei care nu s-au regăsit în echipa școlii din cauza relațiilor negative din cadrul acesteia se încadrează în numărul adolescenților delincvenți.

Următorii factori influențează comportamentul antisocial al unui minor: în primul rând, mediul social extern (în special micromediul), precum și trăsăturile individuale de

⁴¹⁸ Дубинина Т.М., Дети в Интернете // ИКТ в образовании, 2008, № 14, с. 4–5. Disponibil la <https://elibrary.ru/item.asp?id=27203200>. Accesat la 23.02.2023.

⁴¹⁹ Cheianu S., Aspectul dimensiunilor psihologice și socio-juridice ale delincvenței juvenile. În: Analele Științifice ale Universității de Studii Europene din Moldova. 2016, nr. V(1), p. 71. ISSN 2435-1114.

⁴²⁰ Бочкарева Г.Г., Зависимость преступного поведения несовершеннолетних правонарушителей от их податливости групповому влиянию // Вопросы судебной психологии. Москва 2014. с. 58.

personalitate ale unui adolescent, care determină răspunsul său individual la diferite eșecuri ale vieții⁴²¹.

Pubertatea (11-15 ani) este o vârstă de tranziție, mai ales în sens biologic, întrucât aceasta este vârsta pubertății, în paralel cu care ajung la maturitate și alte sisteme biologice ale corpului⁴²². Din punct de vedere social, faza adolescență este o continuare a socializării primare. De regulă, toți pubertarii de această vârstă sunt școlari. Statutul social al unui pubertar nu este cu mult diferit de cel al unui copil. Din punct de vedere psihologic, această vârstă este extrem de contradictorie. De aici - conflictele tipice legate de vârstă și refracția lor în conștiința de sine a unui pubertar.

Adolescența (14-18 ani) este ca o „*a treia lume*” care există între copilărie și maturitate. În termeni biologici, aceasta este perioada de finalizare a maturizării fizice. Tinerețea este etapa finală a socializării primare. Poziția socială intermediară și statutul tinerilor determină și caracteristicile psihicului acestei grupe de vârstă. Aceștia se confruntă cu sarcina autodeterminării sociale și personale, care nu înseamnă autonomie față de adulți, ci o orientare și definire clară a locului lor în lumea adultă⁴²³.

Procesul de asimilare a normelor morale și legale de comportament se încheie în adolescență până la vârsta de 14-16 ani. Această împrejurare este luată în considerare de legiuitor, care a stabilit răspunderea penală parțială de la vârsta de 14 ani și răspunderea penală integrală pentru toate infracțiunile prevăzute de legile penale de la vârsta de 16 ani⁴²⁴. Personalitatea unui adolescent cu probleme, de regulă, se caracterizează printr-un nivel scăzut de socializare și reflectă lacune și deficiențe în cele trei domenii principale ale creșterii sale: în familie, la școală (școală profesională) și la locul de muncă. Pe de altă parte, personalitatea unui adolescent dificil este influențată în exces de o sferă specială - strada, curtea, grupurile de stradă cu orientare negativă. Sub dificultăți educaționale, în primul rând, ei înțeleg negativismul și rezistența la influențele pedagogice, care se pot datora unei game largi de motive care depășesc securitatea pedagogică și socială⁴²⁵.

Conflictul în relațiile cu adulții, părinții și profesorii se manifestă foarte des în adolescență și se explică nu numai prin schimbări organice, ci și prin faptul că întregul sistem de relații adolescenților se schimbă atât cu adulții, cât și cu semenii. În efortul de a scăpa, de a se îndepărta de evaluarea și influența adulților, un adolescent devine foarte critic cu părinții și profesorii, începe să simtă și să observe deficiențele lor, să pună la îndoială sfaturile și opiniile, declarațiile bătrânilor. Criza adolescenței cu tendință mai mult sau mai puțin pronunțată la incriminare se manifestă și prin faptul că relațiile unui adolescent cu semenii sunt refăcute semnificativ. În această perioadă, el se caracterizează printr-o nevoie crescută de comunicare cu semenii, o dorință de autoafirmare în mediul lor, un răspuns sensibil la opiniile semenilor.

⁴²¹ Dolea I., Zaharia V., Prican V., Buciuceanu-Vrabie M., Fenomenul delincvenței juvenile în Republica Moldova, Chișinău: Cartea Juridică, p. 14.

⁴²² Turcan A., Evaluarea serviciilor de prevenire a delincvenței juvenile la nivel local. IRP, 2016.

⁴²³ Емельянов В.П., Преступность несовершеннолетних с психическими аномалиями. Саратов, 2011, p. 68.

⁴²⁴ Pașca M. D., Infractorul minor și reintegrarea sa în comunitate. Editura Ardealul. ISBN973-7937-19-8. Biblioteca de psihologie, p. 24. Disponibil la <https://bjmures.ro/bd/P/001/05/P00105.pdf>. Accesat la 20.02.2023.

⁴²⁵ Ibidem, p. 16-19.

De remarcat că în adolescență se pun conștiința de sine, stima de sine, baza și fundamentul personalității, care joacă un rol decisiv în procesul de autodeterminare și autoreglare personală. Formarea stimei de sine, conștientizarea de sine are loc, în primul rând, în comunicare, în procesul de interacțiune activă cu propriul lor fel. „*O persoană devine pentru sine ceea ce este în sine, prin ceea ce prezintă pentru alții. Acesta este procesul de a deveni o personalitate*”⁴²⁶.

Nevoia de comunicare și autoafirmare a unui adolescent ar trebui să fie realizată în condiții favorabile, pe baza activității utile semnificative din punct de vedere social. Dacă din anumite motive acest lucru nu se întâmplă și autoafirmarea se realizează în grupuri informale de adolescenți, companii stradale sub formă de manifestări asociale (huliganism, băutură, consum de droguri etc.), aceasta poate deveni un factor de criminalizare periculos.

Adaptarea socială a copiilor și adolescenților poate fi împiedicată de diferite boli neuropsihiatrice și abateri. Prin urmare, în acest caz, măsurile de corecție pedagogică nu sunt suficiente, este necesară intervenția și asistența medicilor psihiatri, neuropatologi, psihoterapeuți, alături de măsuri educaționale, efectuarea corecției medicale, precum și efectuarea de consultații sociale pentru profesori și părinți⁴²⁷.

Astfel, se stabilește profilul psihologic al infractorului minor, caracterizat prin:

1) *inclinația spre agresivitate, inclinație bazată pe un fond de negare a valorilor socialmente acceptate;*

2) *instabilitatea emoțională, generată de carențe educaționale și, în ultima instanță, de fragilitatea eului;*

3) *inadaptarea socială, datorată exacerbării sentimentului de insecuritate;*

4) *duplicitatea conduitei, manifestată în discordanță între comportamentul tainic, intim în care individul pregătește infracțiunea și comportamentul său în societate (prin care individul își trădează, de cele mai multe ori, caracterul delincvent);*

5) *dezechilibrul existențial, exprimat prin vicii, patimi, perversiuni etc.*⁴²⁸

Alături de abaterile de natură neuropsihică, o problemă deosebită este adaptarea socială a copiilor retardați mintal, imbecililor și proștilor. Studiile arată că oligofrenii nu au o predispoziție fatală la criminalitate⁴²⁹. Cu toate acestea, inferioritatea mentală a acestor copii, desigur, le face dificilă adaptarea socială; în condiții speciale nefavorabile, datorită sugestibilității lor crescute, ei pot cădea cu ușurință sub influența criminalilor mai în vârstă și mai experimentați și pot fi un instrument orb în mâinile lor. Aceste circumstanțe nu pot fi ignorate în activitățile agențiilor de prevenire și a instituțiilor de învățământ special care se ocupă de problemele de adaptare socială a oligofrenicilor.

Cel mai important factor în formarea personalității unui adolescent dificil în cele mai multe cazuri sunt **condițiile familiale negative**⁴³⁰. Scandalurile părinților, pedepsele fizice ale adolescenților duc în mod natural la distrugerea proceselor inhibitoare, la educarea temperamentului, la creșterea excitabilității și la incontinență. Condițiile de seră create pentru

⁴²⁶ Выготский Л.С., Развитие высших психических функций. Санкт Петербург 2017, с. 196.

⁴²⁷ Pașca M. D., Op. Cit., p. 21.

⁴²⁸ Popa V., Personalitatea infractorului minor: concept, formare, clasificări. În: Revista Națională de Drept. 2017, nr. 5(199), p. 55. ISSN 1811-0770.

⁴²⁹ Дубинин Н.П., Карпец И.М., Кудрявцев В.Н., Генетика. Поведение. Ответственность. Москва 2012, с. 279.

⁴³⁰ Pașca M. D., Op. Cit., p. 28.

copii în unele familii, îndepărtarea lor de la orice activitate activă duc la infantilism și incapacitatea de a depăși dificultățile vieții într-o situație critică, care uneori sunt destul de banale: nu a intrat la universitate prin concurs, etc.

Situațiile conflictuale în care se află un adolescent, certurile sale sunt de foarte multe ori rezultatul stimei de sine incorecte. Un obstacol în calea dezvoltării normale a personalității adolescenților cu stima de sine ridicată este autocritica redusă a acestora. Potrivit unor cercetători, copiii cu stima de sine scăzută nu se pot dezvolta normal din cauza autocriticii crescute⁴³¹.

Pentru delincvenții minori este tipic să comită crime într-un grup, deoarece multe crime sunt imposibile din punct de vedere tehnic pentru un singur adolescent; în plus, unii adolescenți, care participă la activitățile grupului, devin mai îndrăzneți și chiar obraznici, deoarece acest lucru este aprobat de autoritatea grupului.

Punctul central al tabloului introspectiv al crimei unui adolescent îl constituie personalitatea acestuia, în procesul studierii căreia este necesar să se identifice determinanții psihologici ai comportamentului antisocial în diferite etape ale formării acestuia.

La analiza comportamentului infracțional al minorilor au fost identificate patru tipuri de infractori, pentru care o faptă periculoasă din punct de vedere social este:

- a) *aleatoriu, contravine orientării generale a personalității;*
- b) *posibil, ținând cont de instabilitatea generală a unei orientări personale, dar situațională din punct de vedere al ocaziei și situației;*
- c) *rezultatul unei orientări generale negative a individului, care determină alegerea mediului, a distracției și a cursului imediat de acțiune în prezența instigării, a unui exemplu de comportament criminal etc.;*
- d) *rezultatul unei atitudini penale a individului, inclusiv o căutare activă, organizarea unui pretext și a unei situații pentru fapte penale, respectiv, un sistem relativ stabil de aprecieri și relații antisociale*⁴³².

Ca urmare a interacțiunii condițiilor externe nefavorabile cu anumite lacune sau distorsiuni în psihicul unui adolescent, apare o educație dificilă. Condițiile nefavorabile pot fi și comportamentul imoral al părinților (părinții fie abuzează adesea de alcool, fie nu cresc copii), o criză în relațiile de familie, greșeli în școală și educația familiei. Cu toate acestea, în niciun caz nu trebuie presupus că părinții „răi” au copii „răi”, că condițiile nefavorabile tipice dau naștere la deficiențe tipice ale oricărui adolescent. Adesea, părinții dependenți de alcool au copii adulți care nu se ating de vin, tații nepoliticoși cresc fii foarte plini de tact și așa mai departe. Un adolescent, de regulă, percepe și asimilează influențele externe negative într-un mod complex. El poate să nu le perceapă, să nu le respingă sau să se lupte cu ei. Și apoi, în lupta împotriva condițiilor adverse, se formează calitățile pozitive ale personalității⁴³³.

Societatea nu trebuie să stea deoparte, copiii din școli să nu se îndepărteze de astfel de copii și cu atât mai mult le este frică de ei, doar prin eforturile întregii societăți se va putea reduce numărul infracțiunilor, precum și al minorilor delincvenți.

⁴³¹ Липнина А.И., Самооценка школьника. Москва 2016, с. 52.

⁴³² Миньковский Г.М., К вопросу о типологии несовершеннолетних правонарушителей // Проблемы судебной психологии. Тбилиси 2015, с. 32.

⁴³³ Чуфаровский Ю.В., Юридическая психология в вопросах и ответах. Москва 2010, с. 59.

12.6. Resocializarea minorilor și tinerilor delincvenți

În literatura străină și autohtonă este indicată în mod repetat necesitatea activității educaționale, preventive și corective cu delincvenții minori.

Procesul de resocializare este considerat de către autorii individuali într-un sens destul de restrâns. Deci, de exemplu, V. L. Vasiliev pune procesul de resocializare la egalitate cu procese precum „*reeducarea persoanelor care au comis infracțiuni, introducerea acestora în muncă și într-un mediu social normal, urmărirea dinamicii personalității condamnatului, elaborarea recomandărilor. pentru reeducarea și resocializarea condamnaților*”⁴³⁴. Astfel, resocializarea în acest sens este o zonă separată a muncii generale cu condamnatul. Se pare că o astfel de abordare reduce procesul de resocializare doar la adaptarea condamnatului în societate. Nu putem fi de acord cu asta, pentru că, adaptarea unei persoane eliberate din locurile de privare de libertate din societate este posibilă doar prin corectarea acesteia, introducerea lui în muncă și într-un mediu social normal etc.

Considerăm resocializarea delincvenților minori ca un proces intenționat de întoarcere și dobândire a oportunităților și (sau) abilităților necesare pentru a trăi într-o societate a minorului, în conformitate cu statul de drept. Acest proces are ca scop restaurarea individului ca membru socializat al societății pentru a preveni reapariția infracțiunilor. Activitatea socială, pedagogică, juridică, juridică, educațională, psihologică cu minorii care au săvârșit infracțiuni, având ca scop prevenirea comiterii de noi infracțiuni, este un domeniu important de activitate preventivă. Aceste domenii de activitate constituie esența muncii de resocializare cu adolescenții care au comis infracțiuni și se află în locuri de privare de libertate⁴³⁵.

Resocializarea este un fenomen complex multifuncțional, al cărui rezultat este adaptarea individului la viața în societate. În consecință, procesul de resocializare este prelungit în timp și poate fi împărțit în etape separate. Desigur, această împărțire este condiționată, deoarece este un proces continuu.

Așadar, resocializarea este ***un proces educativ, reeducativ și de schimbare a comportamentului aplicat persoanelor condamnate penal, prin care se urmărește readaptarea infractorilor la sistemul de norme și valori general acceptate de societate, în scopul reintegrării sociale a acestora și prevenirii recidivei***⁴³⁶.

Pe baza înțelegerii științifice existente a problemei, putem propune următoarea structură a procesului de resocializare a delincvenților minori, ținând cont de rolul conducător al principalelor instituții sociale⁴³⁷:

1) **resocializarea inițială**. Implică ruperea stereotipului „*delincvent*”, „*adolescent dificil*”, adică, în propriii ochi ai adolescentului, ar trebui demontate toate atributele acelei subculturi de stradă, care până acum avea o semnificație excepțională pentru el. În această etapă, se realizează funcția de stabilire a scopului resocializării, în urma căreia devine posibilă

⁴³⁴ Васильев В. Л., Юридическая психология. Санкт Петербург 2002, с. 627.

⁴³⁵ Olărescu V., Interventia psihologului în resocializarea minorilor delincvenți. In: Probleme ale științelor socioumanistice și modernizării învățământului Conferința științifică anuală a profesorilor și cercetătorilor UPS „Ion Creangă”. Seria 17, Vol.1, 20 martie 2015, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, din Chișinău, ISBN 978-9975-46-239-6. Chișinău 2015, p. 145.

⁴³⁶ Vîrlan M., Fodor I., Abordări teoretice ale conceptului de resocializare a minorului delincvent. În: Journal of Psychology. Special Pedagogy. Social Work, Volume 49, Issue 4, ISSN: 1857-4432. 2017, p. 65.

⁴³⁷ Pașca M. D., Op. Cit., p. 93-95.

schimbarea vectorului de comportament al personalității unui delincvent juvenil din penal în aprobat social;

2) **resocializare parțială (instabilă)**. În această perioadă sunt posibile recidive ale abaterilor asociale, care sunt cel mai adesea provocate de inerția așteptărilor sociale anterioare, de aprecieri stereotipe, de inerția opiniei publice care s-a dezvoltat despre minor în mediul imediat. În această etapă sunt implementate funcțiile adaptative și integrative ale resocializării;

3) **resocializare completă**. Se caracterizează prin finalizarea procesului de resocializare. În această etapă, un adolescent își dezvoltă păreri, convingeri, orientări sociale destul de ferme, conștiință de sine, capacitatea de introspecție, autoeducație și dorința de a participa la muncă utilă social. Totodată, trebuie menționat că funcția de stabilizare este implementată în toate etapele resocializării infractorilor minori, deoarece nu se aplică personalității infractorului, ci societății în ansamblu. Astfel, procesul de resocializare a delincvenților minori presupune o reorientare a orientării lor asociale, formarea unor idei valorico-normative și deprinderi de comportament social corespunzătoare acestor idei, precum și formarea unui statut social pozitiv pentru un fost infractor⁴³⁸.

Toate activitățile de resocializare a minorilor ar trebui să se bazeze pe principii - acestea sunt punctele de plecare, liniile directoare, cerințele de bază care pot fi de natură generală și individualizată. La principii generale, de ex. aplicabile tuturor minorilor includ următoarele:

- *complexitatea abordării, participarea la activități de resocializare nu numai a specialiștilor de diverse profiluri: avocați, profesori, psihologi, educatori, clerici, dar și persoane din diferite grupuri sociale, vârste diferite;*

- *procesul etapă de resocializare înseamnă că această activitate este planificată;*

- *procesul de resocializare ar trebui individualizat la maximum;*

- *respectarea drepturilor și libertăților unui minor în timpul procesului de resocializare va permite nu numai evitarea impactului negativ al dublelor standard;*

- *participarea activă a minorului însuși la procesul de resocializare înseamnă că adolescentul devine nu atât un obiect, cât un subiect al resocializării;*

- *activarea pozitivului la minor*⁴³⁹.

În conformitate cu aceste principii, are loc o reorganizare a activităților instituțiilor sociale de resocializare a infractorilor minori, care presupune dezvoltarea și introducerea în practica largă a instituțiilor de învățământ și sănătate a programelor de corecție și reabilitare a infractorilor minori, precum și de specialitate. să lucreze cu familia care crește un minor infractor.

Metodele de resocializare a condamnatului nu pot fi considerate suficiente, atunci când avem scopul de a elucida, descifra sau reintegra în societate ființa umană. Prin metode mai puțin anevoioase, condamnatul va putea fi reintegrat în societate, doar atunci când va fi clar care este scopul metodelor de resocializare. Tehnicile implementate trebuie să fie asigurate cu motive etice și rațiune, astfel înlăturându-se indiferența față de accidente de viață ale celui condamnat; toate acestea fiind mai presus ca premisele ieftine și simple⁴⁴⁰.

Resocializarea minorilor și tinerilor delincvenți se realizează prin următoarele metode:

⁴³⁸ Gumaniuc V., Metodele de resocializare a condamnaților. În: Revista națională de drept, nr. 1, 2016, p. 48.

⁴³⁹ Ardeleanu D., Racu A., Pistrinciuc V. Zaharia V., Op. Cit., p. 7.

⁴⁴⁰ Gumaniuc V., Op. Cit., p. 48.

1. metode tutelare;
2. metode față de părinți;
3. metode prin muncă;
4. metode pecuniare⁴⁴¹.

Pentru o bună funcționare a metodelor de resocializare sus-enumerate, ar fi cazul ca normele Codului penal să includă, pe lângă dispoziție și sancțiune – tipul metodei de resocializare a condamnatului. Aceasta ar putea eficientiza procesul de resocializare și ar reduce erorile judiciare.

Este incontestabil că gradul de resocializare al fiecărui adolescent depinde nu numai de programele de resocializare, ci și de atitudinile sale psihologice individuale, de viziunea asupra lumii, de caracter și, în final, de o anumită situație specifică. Cu toate acestea, toți condamnații care se află în locuri de privare de libertate, mai devreme sau mai târziu, se întorc în societatea noastră, iar bunăstarea și viitorul nostru depind de modul în care se întorc⁴⁴².

12.7. Rolul școlii și al comunității în lucru cu delincvenții minori

Printre cele mai stringente probleme ale societății moderne se numără neglijarea copiilor și delincvența juvenilă. Cel mai important aspect al prevenirii lipsei de adăpost și a delincvenței copiilor este organizarea muncii la școală, cu familia și creșterea responsabilității părinților pentru creșterea copiilor. Abaterile observate în timp util în comportamentul copiilor și adolescenților și asistența pedagogică bine organizată pot juca un rol important în prevenirea deformării personalității unei persoane în creștere, ceea ce duce la delincvență și criminalitate. Majoritatea crimelor adolescenței nu le comit din întâmplare sau „*dintr-o dată*”⁴⁴³.

Este important să identificăm în timp util primele abateri în comportamentul unui adolescent, o schimbare a atitudinii sale față de echipă, în studiile sale pentru a lua măsuri pentru a opri procesul negativ de început. Școala are un mare potențial în acest domeniu.

Anume la școală se manifestă pierderea interesului pentru învățare și alienarea față de echipă, obiceiuri și interese negative, atitudine lipsită de respect față de oameni și de rezultatele muncii lor, schimbări de idei despre comportamentul preferat și permis, acele distorsiuni ale caracteristicilor morale ale individului, care sunt caracteristice adolescenților și infractorilor „*dificili*”.

Studiile arată că atmosfera vieții școlare, normele și regulile, relațiile cu profesorii afectează semnificativ comportamentul elevilor. Logica prevenirii sugerează necesitatea creării la școală a condițiilor care să nu provoace comportament deviant, extinderea unui spațiu sigur pentru copil, în care să se simtă bine și interesat. Autogovernarea școlară contribuie la extinderea numărului de spații strict nereglementate în care copilul este creatorul normelor și regulilor. Este important ca egalitatea profesorilor și studenților să se realizeze nu numai în pregătirea unor evenimente⁴⁴⁴.

⁴⁴¹ Ibidem, p. 49-50.

⁴⁴² Montanu M. R., Op. Cit, p. 25.

⁴⁴³ Vîrlan M., Fodor I., Op. Cit., p. 68.

⁴⁴⁴ Moțpan V., Factorii sociali ce contribuie la apariția și evoluția criminalității juvenile. În: Criminalitatea în spațiul Uniunii Europene și al Comunității Statelor Independente: evoluție, tendințe, probleme de prevenire și combatere. 12-13 iunie 2012, Tipografia Academiei Ștefan cel Mare a MAI, Chișinău 2012, pp. 318-319. ISBN 978-9975-4407-2-1.

Principalul lucru în autogovernarea școlii este menținerea unui spirit corporativ: dacă un copil învață aici, atunci vrea sau este obligat să accepte regulile comune tuturor. Capacitatea de a influența deciziile luate și împărțirea responsabilității asigură implicarea elevului în formarea modului de viață școlar. Aceasta înseamnă că spațiul școlar devine „al lui” pentru el și nu este respins, nu provoacă o abatere de comportament de la normele acceptate în comunitatea școlară.

Considerăm că trebuie acordată o atenție deosebită luptei împotriva delincvenței juvenile, întrucât educația tinerei generații este una dintre prioritățile principale ale societății; un mod de gândire axat pe viitor și pe dezvoltare formează un vector pentru a forma o generație mai bună, mai inteligentă, crescută într-un mediu pozitiv și ar trebui să fie o sarcină primordială în mintea fiecărui cetățean.

Trebuie să înțelegem că rezultatul a ceea ce suntem astăzi este evoluția științei, culturii și educației, de aceea suntem obligați într-o oarecare măsură nu doar să păstrăm tot ce a creat omenirea până în prezent, ci mai ales să contribuim la dezvoltarea și prosperitatea ei.

Instituțiile statale trebuie întotdeauna să se ocupe de toate nevoile infractorului, fiind necesară implicarea comunității. Este important ca activitatea serviciilor de reintegrare socială și supraveghere să se desfășoare cu atragerea și implicarea comunității în procesul de reintegrare socială a persoanelor condamnate la detenție și sancțiuni neprivative de libertate, prin aceasta cooperarea fiind transformată în parteneriat cu societatea civilă. Astfel realizându-se un transfer parțial nu doar al posibilității de acțiune, ci și al responsabilității față de societatea civilă, care devine un participant real în procesul de resocializare⁴⁴⁵.

12.8. Orientarea socio-profesională a minorilor delicvenți

Socializarea este un proces natural de dezvoltare socială și integrare a individului în sistemul social prin stăpânirea normelor, regulilor și valorilor, precum și a cunoștințelor și aptitudinilor mediului social, care permit unei persoane să funcționeze cu succes în viața publică, determinându-i astfel dezvoltarea personală.

Pentru a asigura o viață independentă și productivă în societate, este necesară includerea fiecărui cetățean minor într-un proces de socializare cu drepturi depline, în care una dintre instituțiile principale este sistemul de învățământ profesional. Orientarea profesională a minorilor permite rezolvarea uneia dintre principalele sarcini ale socializării individului, și anume: problema autodeterminării sale profesionale. Autodeterminarea profesională a adolescenților determină succesul personal în munca lor viitoare și stă la baza creșterii lor viitoare în carieră.

Orientarea profesională în practica asistenței sociale, spre deosebire de asistența obișnuită în alegerea unei profesii, este menită să protejeze dreptul unei persoane la autorealizare prin alegerea profesiei. În instituțiile de corecție, permite rezolvarea problemelor de resocializare a minorilor condamnați, creând condiții pentru ca aceștia să dobândească cunoștințele sociale profesionale și abilitățile de viață necesare. Ca direcție separată și independentă, orientarea profesională în practica asistenței sociale este implementată prin mijloace specifice, în condiții specifice instituțiilor de învățământ, și urmărește scopuri

⁴⁴⁵ Olărescu V., Buguța E., Cebotari S., Atitudinea parentală și percepția fenomenului de delincvență juvenilă de către părinți. In: Psihologie. Pedagogie Specială. Asistență Socială, 2016, nr. 1(42), p. 29. ISSN 1857-0224

specifice. Pentru a diagnostica nivelul de formare a autodeterminării profesionale a minorilor condamnați și pentru a studia starea practicii penitenciare în domeniul orientării profesionale a minorilor condamnați în asistența socială, am realizat un studiu⁴⁴⁶.

Remarcăm că orientarea în carieră, este un fel de activitate resursă, care, pe baza pozitivului din structura personalității, a intereselor sale orientate social, le dezvoltă, formând cunoștințele și aptitudinile speciale necesare alegerii. o profesie, care lucrează într-un anumit domeniu și determină în mare măsură viitorul. Un minor trebuie nu doar să studieze, ci să accepte condițiile socio-culturale de muncă, specificul profesiei și regulile de conduită într-un mediu profesional dat, rolul profesiei în dezvoltarea socio-culturală a societății. Aceste împrejurări permit să se considere orientarea în carieră drept unul dintre mijloacele de corectare și resocializare a minorilor condamnați, facilitând funcționarea individului în societate.

➤ **SURSE BIBLIOGRAFICE:**

1. Amza T., Criminologie-Tratat de teorie și politică criminological. Lumina Lex, București 2002
2. Ardeleanu D., Racu A., Pistrinciuc V. Zaharia V., Raport de monitorizare și evaluare a activității de reintegrare socială a persoanelor eliberate din locurile de detenție. „Cu drag” SRL, Chișinău 2009. ISBN 978-9975-4052-2-5.
3. Argeșeanu I., și col., Studiu criminologic. În: Buletin de Criminologie și Criminalistică, nr.1-2, 1994
4. Bujdoiu N., Murzea C., Ambiguitatea noțiunii "Delicvența juvenilă". În: Societatea și Dreptul, UniSAST, Brașov 2001
5. Canțer N., Strategii de resocializare și asistență psihosocială a delincvenților minori. În: Anuarul Catedrei de științe socio-umane și asistență socială 2015-2016, Bălți, 2016, ISBN 978-9975-50-187-3. Disponibil la <http://dspace.usarb.md:8080/jspui/handle/123456789/3351>. Accesat la 11.02.2023.
6. Cheianu S., Aspectul dimensiunilor psihologice și socio-juridice ale delincvenței juvenile. În: Analele Științifice ale Universității de Studii Europene din Moldova. 2016, nr. V(1), p. 69-72. ISSN 2435-1114.
7. Dăscălu A., Singh A., Delincvența juvenilă-un fenomen social tot mai des întâlnit. În: Analele Universității “Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu, Seria Litere și Științe Sociale, Nr. 1/2012. Disponibil la <https://alss.utgjiu.ro/mdocs-posts/02-andra-dascalu-amelia-singh-delincventa-juvenila-un-fenomen-social-tot-mai-des-intalnit/>. Accesat la 03.02.2023.
8. Dogaru L., The prophylaxis of juvenile delinquency. În: The challenges of communication. Contexts and Strategies in the World of Globalism. Section: Communication, Education Sciences, Psychology and Sociology. Tîrgu Mureș: „Arhipelag XXI” Press, 2016, p. 32. ISBN: 978-606-8624-00-6. Disponibil la https://www.researchgate.net/profile/Cosmin-Dariescu/publication/335820162_Towards_an_Interpretation_of_Conceptual_Ambivalence_in_Romanian_Law/links/5d7d01e6a6fdcc2f0f6f65f4/Towards-an-Interpretation-of-Conceptual-Ambivalence-in-Romanian-Law.pdf#page=31. Accesat la 19.01.2023.

⁴⁴⁶ Багреева, Е. Г. Субкультура осужденных и их ресоциализация: Монография. Москва: ВНИИ МВД РФ, 2001, с. 164.

9. Dolea I., Zaharia V., Prițcan V., Buciuceanu-Vrabie M., Fenomenul delincvenței juvenile în Republica Moldova, Chișinău: Cartea Juridică.
10. Gumanuic V., Metodele de resocializare a condamnaților. În: Revista națională de drept, nr. 1, 2016, p. 48-50. ISSN 1811-0770.
11. Isac O., Sociologia devianței. Note de curs. Tipografia Centrală, UNION FENOSA, Chișinău, 2004. ISBN 9975-70-417-4.
12. Montanu M. R., Delicvența juvenilă: aspect teoretice și practice. Polipress, Iași 2003
13. Morash M., Rucker L., Deviance.The Interactionis. Perspective. New York: Macmillan Company, 1989
14. Moțpan V., Factorii sociali ce contribuie la apariția și evoluția criminalității juvenile. În: Criminalitatea în spațiul Uniunii Europene și al Comunității Statelor Independente: evoluție, tendințe, probleme de prevenire și combatere. 12-13 iunie 2012, Tipografia Academiei Ștefan cel Mare a MAI, ISBN 978-9975-4407-2-1. Chișinău 2012, pp. 314-320.
15. Murzea C. I., Delincvența juvenilă - abordări teoretice. În: Acta Universitatis George Bacovia. Juridica - Volume 4. Issue 2, 2015, p. 2. Disponibil la https://www.ugb.ro/Juridica/Issue8RO/1_Delincventa_juvenila-Abordari_teoretice.Murzea_Cristinel.RO.pdf. Accesat la 16.02.2023.
16. Neagu Gh., Delincvența juvenilă. Suport de curs. Bălți, 2021, pp. 83-85. Disponibil la http://dspace.usarb.md:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/5382/Delincventa_juvenila_2021.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Accesat la 19.01.2023.
17. Nicolaescu P. E., Factori de risc în comportamentul delincvent juvenil. În: Journal of Psychology. Special Pedagogy. Social Work (PSPSW), Vol – 49, Issues – 4, 2017, p. 39-42. Disponibil la <http://dir.upsc.md:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/1104/Factori%20de%20risc%20in%20comportamentul%20delicvent%20juvenil.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Accesat la 17.01.2023.
18. Olărescu V., Buguța E., Cebotari S., Atitudinea parentală și percepția fenomenului de delincvență juvenilă de către părinți. In: Psihologie. Pedagogie Specială. Asistență Socială, 2016, nr. 1(42), pp.24-38. ISSN 1857-0224
19. Olărescu V., Interventia psihologului în resocializarea minorilor delincventi. In: Probleme ale științelor socioumanistice și modernizării învățământului Conferința științifică anuală a profesorilor și cercetătorilor UPS „Ion Creangă”. Seria 17, Vol.1, 20 martie 2015, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, din Chișinău, ISBN 978-9975-46-239-6. Chișinău 2015
20. Pașca M. D., Infractorul minor și reintegrarea sa în comunitate. Editura Ardealul. ISBN973-7937-19-8. Biblioteca de psihologie. Disponibil la <https://bjmures.ro/bd/P/001/05/P00105.pdf>. Accesat la 20.02.2023.
21. Popa V., Personalitatea infractorului minor: concept, formare, clasificări. În: Revista Națională de Drept. 2017, nr. 5(199), pp. 51-55. ISSN 1811-0770.
22. Pretula C. C., Importanța preocupărilor teoretice și practice actuale în domeniul delincvenței juvenile. În: Analele Științifice ale Universității de Studii Europene din Moldova, 2013, nr. II, pp.4-10. ISSN 2435-1114.

23. Radu A., Guzun I., În spatele gratiilor, cu fața spre lume. Tinerii în conflict cu legea. Ghid mass-media privind relatările în domeniul justiției juvenile. UNICEF, 2006.
24. Slisarenco I., Determinantele comportamentului delincvent și deviant în rândul minorilor. În: Analele științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova. Științe socio-umane, ediția a XV-a, nr.1. Disponibil la <http://dspace.academy.police.md/xmlui/bitstream/handle/123456789/272/an2015-1-124-127.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Accesat la 13.01.2023.
25. Stănișor E., Delincvența juvenilă. București: Oscar Print, 2003.
26. Șubelic L., Factorii ce determină comportamentul delincvent al minorilor. În: Analele științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova. Științe socio-umane, ediția a X-a, p. 225. ISSN 1857-0976.
27. Țurcan A., Evaluarea serviciilor de prevenire a delincvenței juvenile la nivel local. IRP, 2016.
28. Vîrlan M., Fodor I., Abordări teoretice ale conceptului de resocializare a minorului delincvent. În: Journal of Psychology. Special Pedagogy. Social Work, Volume 49, Issue 4, ISSN: 1857-4432. 2017
29. Багреева, Е. Г. Субкультура осужденных и их ресоциализация: Монография. Москва: ВНИИ МВД РФ, 2001.
30. Бочкарева Г.Г., Зависимость преступного поведения несовершеннолетних правонарушителей от их податливости групповому влиянию // Вопросы судебной психологии. Москва 2014.
31. Васильев В. Л., Юридическая психология. Санкт Петербург 2002
32. Выготский Л.С., Развитие высших психических функций. Санкт Петербург 2017
33. Дубинин Н.П., Карпец И.М., Кудрявцев В.Н., Генетика. Поведение. Ответственность. Москва 2012
34. Дубинина Т.М., Дети в Интернете // ИКТ в образовании, 2008, № 14, с. 4–5. Disponibil la <https://elibrary.ru/item.asp?id=27203200>. Accesat la 23.02.2023.
35. Емельянов В.П., Преступность несовершеннолетних с психическими аномалиями. Саратов, 2011.
36. Калугин С. С., Калугин Я. С., Данилова Е. А., Укрепление семьи как основа профилактики преступности несовершеннолетних и преступности против несовершеннолетних // Социально-экономическое управление: теория и практика, 2012, № 2. Disponibil la <https://cyberleninka.ru/article/n/ekonomicheskaya-i-sotsialnaya-effektivnost-sozdaniya-obschestvennogo-dvizheniya-studenchestva-v-profilaktike-prestupnosti-i/viewer> . Accesta la 27.01.2023.
37. Кашкина Е.В., Актуальные вопросы профилактики правонарушений, совершаемых несовершеннолетними // Административное и муниципальное право. 2008. № 4. Disponibil la https://nbpublish.com/library_read_article.php?id=-6058. Accesat la 14.01.2023.
38. Кузнецова О.А., Безнадзорность — первый шаг в беспризорности // Вестник магистратуры, 2014, № 12–3. Disponibil la <https://elibrary.ru/item.asp?id=22801377>. Accesat la 31.01.2023.
39. Липнина А.И., Самооценка школьника. Москва 2016

40. Миньковский Г.М., К вопросу о типологии несовершеннолетних правонарушителей // Проблемы судебной психологии. Тбилиси 2015

41. Чуфаровский Ю.В., Юридическая психология в вопросах и ответах. Москва 2010

➤ **SURSE WEB:**

42. ***В Молдове детская преступность возросла на 15%. Disponibil la <https://locals.md/2022/detskaya-prestupnost/>. Accesat la 15.02.2023.

➤ **ÎNTREBĂRI DE AUTOEVALUARE:**

1. Determinați etimologia termenului de delicvență juvenilă?
2. Identificați și explicați categoriile delicvenței?
3. Descrieți delincvența juvenilă ca o problemă socială?
4. Analizați cum s-a dezvoltat delincvența juvenilă în Republica Moldova?
5. Identificați cauzele care au condus la declanșarea actului infracțional?
6. Determinați niveluri de condiționare socială a delincvenței juvenile?
7. Enumerați factorii de risc în apariția comportamentului delicvent?
8. Ce reprezintă profilul psiho-social al delicventului minor?
9. Identificați tipurile și metodele de resocializare a delincvenților minori?
10. Elaborați recomandări pentru organizarea unui parteneriat social între școală și grupul de minori ca element al sistemului de prevenire a delincvenței juvenile.
11. Determinați efectele delicvenței juvenile în orientarea socio-profesională a minorilor delicvenți?

➤ **NOTE:**

13. ROLUL ASISTENTULUI SOCIAL ÎN PREVENȚIA ȘI DIMINUAREA DELICVENȚEI JUVENILE

13.1. Strategii de prevenție a delicvenței juvenile

13.2. Activități care intră în structura diferitor tipuri de prevenție: prevenire prin dezvoltare comunitară (susținerea familiei și a copilului, programe de educație, prevenirea abandonului școlar); prevenire situațională (sisteme de supraveghere, reducerea oportunităților de comitere a infracțiunilor, dezvoltarea simțului prevenirii la cetățeni); prevenirea prin responsabilitate individuală și colectivă (creșterea coeziunii comunității, sensibilizarea indivizilor la valorile responsabilizante)

13.3. Prevenirea socială

13.4. Prevenirea situațională

13.5. Prevenirea centrată pe risc

13.6. Securitatea privată

13.1. Strategii de prevenție a delincvenței juvenile

Una dintre sarcinile cele mai urgente și semnificative din punct de vedere social cu care se confruntă societatea astăzi este, desigur, să găsească modalități de a reduce creșterea criminalității și a delincvenței în rândul minorilor și de a crește eficiența prevenirii acestora.

Este remarcabil faptul că la moment atât psihologii, cât și asistenții sociali sunt parteneri cheie în administrarea justiției juvenile, elaborarea politicilor centrate pe minori, prestarea serviciilor de prevenire, combatere a delincvenței juvenile, în activitățile de reinserție socială și reabilitare post-penală a delincvenților minori⁴⁴⁷.

Ca și alte state, Republica Moldova se confruntă cu delincvența juvenilă, iar autoritățile dezvoltă metode, programe și politici cuprinzătoare de prevenire și combatere a delincvenței. Trebuie subliniat că delincvența juvenilă este cel mai adesea rezultatul unei familii disfuncționale, întrucât, în conformitate cu teoria imitației, copilul reproduce ulterior același comportament după care se ghidează părinții acasă, conștient sau inconștient⁴⁴⁸.

Este necesar ca psihologul și asistentul social să traseze obiective comune, lucrând împreună cu copiii ce manifestă comportament delicvent. Asistenții sociali vor stabili legătura între manifestările dezvoltării personalității copilului și familia lui, utilizând metode și tehnici care valorifică potențialul familiei, al comunității și al mediului neformal al copilului pentru a preveni apariția factorilor de formare a personalității delincvente. În afară de conținutul programelor școlare și viața de familie, asistenții sociali în domeniul delincvenței juvenile își îndreaptă atenția spre rolul grupurilor de referință în formarea personalității delincvente și al mediului comunitar – sursă de factori generatori de comportament delicvent, dar și de răspunsuri la astfel de probleme⁴⁴⁹.

⁴⁴⁷ Pașca M. D., Op. Cit., p. 95-97.

⁴⁴⁸ Кондораки Е., Социальный контроль преступности несовершеннолетних (ювенальной преступности). În: Integrare prin cercetare și inovare. Științe juridice și economice. Vol.1, R, SJE, 7-8 noiembrie 2020, Republica Moldova: CEP USM, ISBN 978-9975-152-48-8. Chisinau 2020, p. 168. ISBN 978-9975-152-48-8.

⁴⁴⁹ Olărescu V., Op. Cit., p. 145-146.

Pentru a reduce riscurile factorilor generatori de comportament delincvent, întreaga societate trebuie să conștientizeze necesitatea abordării profesionale, de către asistenții sociali, a tuturor formelor de comportament deviant. Spre regret, rivalitatea între instituțiile publice și neguvernamentale, care există astăzi în Republica Moldova, nu oferă un cadru propice pentru dezvoltarea serviciilor de asistență socială la nivel comunitar ce ar permite desfășurarea

prevenire a
delincvent în

acțiunilor de
comportamentului
rândul copiilor.

Figura 13.2. Sistemele abilitate pentru protecția copilului

Funcția familiei este una dintre cele mai importante și, adesea, din cauza acțiunilor părinților, copiii au de suferit în viitor (părinți cu antecedente penale, părinți prea duri sau prea toleranți, părinți alcoolici etc.). Controlul social se realizează, în special, în instituțiile de învățământ, autoritățile judiciare și prin dezvoltarea competențelor parentale în creșterea copiilor⁴⁵⁰.

Prevenirea delincvenței juvenile are loc prin implementarea numeroaselor programe de combatere, organizate la trei niveluri:

- **primar** – crearea activităților pentru publicul general, pentru prevenirea fenomenului dat: campanii informaționale, programe cu caracter educativ pentru părinți, politici statale cu privire la discriminare în cadrul școlii;

- **secundar** – crearea activităților pentru un grup țintă, care reprezintă un factor de risc pentru dezvoltarea comportamentului delincvent: programe școlare, centre de tineret, activități pentru dezvoltarea vieții independente;

⁴⁵⁰ Доля Иг., Захария В., Приджан В., Бучючану-Врабие М., Феномен преступности среди несовершеннолетних в Республике Молдова, Кишинев 2012, стр. 26.

• **terțiar** – crearea activităților în cazul creșterii problemei sociale, incluzând măsurile necesare pentru combaterea și diminuarea ei: consilierea educațională⁴⁵¹.

În literatura de specialitate s-a propus următoarea tipologie a modalităților de prevenire a fenomenului delincvență juvenilă:

- *prevenirea socială*, care, apelând la educație, prin intermediul instituțiilor și specialiștilor, împiedică evoluția indivizilor spre inadaptare și antisocialitate;

- *prevenirea situațională*, care urmărește protejarea persoanelor și bunurilor cu ajutorul polițiștilor și experților în domeniu, care stabilesc măsuri eficiente în teren, instruiesc cetățenii, instalează dispozitive⁴⁵².

Având în vedere necesitatea abordării multi - și interdisciplinare a delincvenței juvenile, elaborarea unor măsuri de prevenție trebuie să se facă pe baza muncii în echipă, la care să participe juriști, psihologi, pedagogi, medici - îndeosebi psihiatrii, sociologi etc. În funcție de caracterul specializat, de etapa și situațiile care sânt vizate, în categoria acțiunilor profilactice putem desprinde următoarele grupe mai importante:

1) *Strategii axate pe acțiuni psiho-sociologice și psiho-pedagogice;*

2) *Strategii axate pe acțiuni socio-profesionale;*

3) *Strategii axate pe acțiuni medico-psihologice și psihiatrice;*

4) *Strategii axate pe acțiuni juridico-sociale*⁴⁵³.

În cele din urmă, scopurile propuse pot fi realizate doar prin dezvoltarea strategiilor și elaborarea unor planuri de acțiuni privind prevenirea delincvenței juvenile. Recuperarea socială a delincvenților, infractorilor rămâne scopul suprem al oricărui sistem penal-executiv. Instituțiile statale trebuie întotdeauna să se ocupe de toate nevoile infractorului, fiind necesară implicarea comunității. Este important ca activitatea serviciilor de reintegrare socială și supraveghere să se desfășoare cu atragerea și implicarea comunității în procesul de reintegrare socială a persoanelor condamnate la detenție și sancțiuni neprivative de libertate, prin aceasta cooperarea fiind transformată în parteneriat cu societatea civilă. Astfel realizându-se un transfer parțial nu doar al posibilității de acțiune, ci și al responsabilității față de societatea civilă, care devine un participant real în procesul de resocializare.

13.2. Activități care intră în structura diferitor tipuri de prevenție: prevenire prin dezvoltare comunitară(susținerea familiei și a copilului, programe de educație, prevenirea abandonului școlar); prevenire situațională (sisteme de supraveghere, reducerea oportunităților de comitere a infracțiunilor, dezvoltarea simțului prevenirii la cetățeni); prevenirea prin responsabilitate individuală și colectivă (creșterea coeziunii comunității, sensibilizarea indivizilor la valorile responsabilizante)

⁴⁵¹ Foca Liliana, Ghid de prevenire a delincvenței juvenile. Chișinău, 2016, p. 5. Disponibil la https://suntparinte.md/wp-content/uploads/2020/01/ghid_de_prevenire_a_delincvenței_juvenile_8123508.pdf. Accesat la 03.02.2023.

⁴⁵² Astrahan Liliana, Studiul „Prevenirea delincvenței juvenile în Republica Moldova”. Terre de hommes, Moldova, 2018, p. 16. Disponibil la https://childhub.org/sites/default/files/library/attachments/prevenire_delicventa_juvenila.pdf. Accesat la 03.02.2023.

⁴⁵³ Olărescu V., Buguța E., Cebotari S., Op. Cit., p. 29.

Controlul social este realizat de stat prin mai multe ministere (Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Educației, Culturii și Științei, Justiției), consiliilor, comitetelor, departamentelor, organizațiilor neguvernamentale și internaționale. Un rol uriaș îl joacă Centrul Național de prevenire a abuzului față de copii⁴⁵⁴, precum și Direcția generală pentru protecția drepturilor copilului⁴⁵⁵, toate aceste instrumente oferă sprijin informațional, moral și material.

Este îmbucurător faptul că instituțiile guvernamentale, precum și alte organizații, se ocupă de prevenirea delincvenței juvenile, acordând o atenție deosebită educației, prevenirii abandonului școlar și organizând diverse cercuri culturale pentru adolescenți. De asemenea, trebuie menționat că interzicerea vânzării băuturilor alcoolice după ora 22:00⁴⁵⁶, precum și înăsprirea sancțiunilor pentru întreprinderile care vând băuturi alcoolice și produse din tutun minorilor, a fost o metodă eficientă de combatere a criminalității. O altă acțiune eficientă este un program educațional realizat cu diverși experți pentru a atrage atenția asupra pericolelor cauzate de dependența de droguri, alcoolism, prostituție, huliganism etc. în instituțiile de învățământ și nu numai (media, Internet).

Considerăm că statul face eforturile necesare pentru prevenirea și combaterea fenomenului delincvenței juvenile. Ceea ce este necesar pentru a avansa în societate sunt normele de conviețuire, relațiile interpersonale, valori precum familia, dragostea pentru educație; negarea violenței și a oricăror acte de răzbunare sau agresiune (inclusiv agresiune verbală), precum și promovarea unui comportament bun și a succesului în societate. Noi adulții suntem cei care conducem copiii, iar acțiunile noastre (bine sau greșite) se vor reflecta în societatea viitoare.

Dezvoltarea comunitară are un rol deosebit în prevenirea comportamentului delincent, fiind organizat de către echipele pluridisciplinare, Administrațiile publice locale, ONG-urile, poliția sectorială. Dezvoltarea comunitară este implementată prin utilizarea activităților, atât din domeniul politic cât și social, având la bază resursele investiționale și cele locale. Rolul dezvoltării comunitare constă în stabilirea scopurilor și metodelor de lucru cu potențialii și minorii delincvenți, insuflându-le puterea și prietenia față de ei. Stabilirea relațiilor deschise dintre comunitate și minorul delincent este elaborată de asistentul social. Ulterior, a fost aprobată Legea privind măsurile și serviciile destinate copiilor cu comportament deviant, la 30 iunie 2018⁴⁵⁷.

Prin această lege s-a pus accent pe dezvoltare și consolidarea protecției copilului, prin utilizarea următoarelor activități:

- *crearea rețelelor de servicii sociale cu caracter profesional destinat minorilor cu comportament delincent;*
- *crearea rețelelor primare de către asistenți sociali;*

⁴⁵⁴ Centrul Național de prevenire a abuzului față de copii. Disponibil la <https://www.cnpac.md/ro/>.

⁴⁵⁵ Direcția generală pentru protecția drepturilor copilului. Disponibil la <https://dgpdc.md/directiei-generale-pentru-protectia-drepturilor-copilului-din-subordinea-consiliului-municipal-chisinau-efectueaza-o-vizita-de-studiu-la-iasi-in-perioada-9-10-martie-2023/>.

⁴⁵⁶ Legea cu privire la fabricarea și circulația alcoolului etilic și a producției alcoolice: nr. 1100 din 30.06.2000. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 130-132, 2000. Disponibil la https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=66448&lang=ro. Accesat la 10.02.2023.

⁴⁵⁷ Dilion M., Gațcan S., Op. Cit., pp. 166-167.

- *crearea și dezvoltarea activităților comunitare pentru asigurarea protecției copilului*⁴⁵⁸.

Asigurarea drepturilor și nevoilor minorilor cu comportament delincvent este realizată de administrația publică locală, fiind furnizorii de informații și crearea activităților de prevenire a delincvenței juvenile, ca exemplu: implicarea activă a minorilor delincvenți la acțiunile ecologice, influențând astfel la sporirea gradului de solidaritate și dezvoltarea personalității sociale.

În cadrul serviciilor comunitare menite pentru prevenirea delincvenței juvenile are un rol decisiv și Consiliile naționale pentru tineret, care oferă servicii de ajutor și implicarea minorilor delincvenți în programele educaționale pentru adolescenți și tineret. Formarea acțiunilor locale sunt realizate în urma implicării active a ONG-urilor, unde astăzi sunt prezente în orice localitate a Republicii Moldova, ca de exemplu cele mai numeroase ONG-uri sunt prezente în raionul Bălți și municipiul Chișinău⁴⁵⁹. Aceste ONG-uri au misiunea de a susține familiile social vulnerabile, prin organizarea activităților culturale, în dependență de domeniul de activitate. Conform, datelor statistice, cele mai multe ONG-uri au direcții în domeniul învățământului, unde minorii vor beneficia de activități educative și extracurriculare⁴⁶⁰.

Din perspectiva psihologică, ONG-urile sunt modele de reunire a persoanelor și comunității în vederea rezolvării problemelor comune prin adeziunea la voluntarism și contribuție civică. Pentru minimalizarea numărului de minori delincvenți este nevoie de stabilit un echilibru emoțional al minorului, decongestionarea problemelor de comunicare în apariția barierilor de fobie, inhibiție, egocentrismului. Specialiștii germani sunt de părerea că este important să se pună accent pe studierea mediului înconjurător, evaluând condițiile de trai, condițiile de profilaxie a discrepanțelor.

Prevenirea delincvenței juvenile este exemplificată prin crearea organizațiilor obștești din domenii diverse:

- **domeniul cultural** - organizarea unui concurs tematic, ca de exemplu: cel mai bun poet, pictor, etc.; organizarea spectacolelor; organizarea excursiilor în weekend;
- **domeniul sportiv** – competiții sportive la nivelurile locale, raionale; deschiderea sălilor de sport; amenajarea sălilor cu echipamente speciale.
- **domeniul educativ** – deschiderea fan-cluburilor; inițierea orelor de derigenție pentru prevenirea abandonului școlar⁴⁶¹.

Administrația publică locală și școlile au menirea de a extinde măsurile comunitare pentru sprijinirea minorilor delincvenți, prin crearea și deschiderea centrelor de dezvoltare comunitară, prin oferirea facilităților de servicii de reeducare și recreere în corespundere cu cerințele speciale ale minorilor delincvenți, care influențează direct la formarea unor factori de risc social. De asemenea se vor pune accent pe crearea condițiilor de trai favorabile pentru minorii delincvenți care nu au loc de trai sau nu au locuință. La nivel local să fie fondate și răspândite organizații pentru tineri, care dau dovadă de implicare activă în gestionarea problemelor din comunitate. Ca urmare a acestor proiecte, tinerii vor fi încurajați să elaboreze numeroase proiecte din diferite domenii de activitate și să coopereze între ei.

⁴⁵⁸ Ibidem, p. 166.

⁴⁵⁹ Dilion M., Gațcan S., Op. Cit., p. 166.

⁴⁶⁰ Ibidem, p. 166.

⁴⁶¹ Ibidem, p. 167.

Parteneriatul comunitar va fi un garant pentru multiplicarea și diversificarea acestor acțiuni. Astfel birourile de probațiune sau Inspectoratul Național de Probațiune pot încheia parteneriate cu inspectoratele școlare, cu direcțiile de protecție ale copiilor, cu alte servicii sociale, cu direcțiile de sănătate, cu ONG-uri etc., în vederea derulării acestor acțiuni de implicare comunitară în cadrul prezentului program probațional⁴⁶².

13.3. Prevenirea socială

În general, comportamentul inadecvat al tinerilor face parte din procesul de maturizare și, în majoritatea cazurilor, dispare pe măsură ce aceștia se apropie de vârsta adultă. Din păcate, din cauza veniturilor mici și a structurilor instituționale subdezvoltate din comunitatea noastră, aceasta devine din ce în ce mai mult o amenințare care va fi în curând de necontrolat. Statisticile din comunitatea noastră arată că, la zece adolescenți, șapte au fost implicați în activități criminale. Prin urmare, copiii nu se nasc delincvenți și nici nu aleg să comită crime: ei învață de la societate interacționând social cu semenii și adulții. Cu acest fapt, această problemă poate fi rezolvată doar de la rădăcină, care este familia, apoi trece la întreaga comunitate în general⁴⁶³.

Astfel, din măsurile cu caracter social ce pot fi aplicate sunt:

- *informarea părinților despre delincvența juvenilă și consecințele acestui fenomen pentru societate și pentru minor;*
- *implicarea în comunitate, prin interacționarea cu mediul social;*
- *elaborarea programelor de formare a părinților, care ajută la reducerea deficitelor de atenție, anxietate și agresivitate manifestate de copii;*
- *elaborarea proiectelor generatoare de venituri, pentru a crește oportunitățile economice și pentru a forma o independență financiară a delincventului și vor crea un sentiment de responsabilitate la o vârstă fragedă, pe măsură ce devin adulți;*
- *acordarea priorității tinerilor marginalizați din partea administrație publice locale.*

Autoritățile locale ar trebui să fie foarte implicate în implementarea justiției pentru minori și în prevenirea comiterii infracțiunilor de către tineri și, de asemenea, în sprijinirea delincvenților în restabilirea în societate prin intermediul proiectelor de sprijin⁴⁶⁴.

Comunitățile joacă rolul principal în prevenirea delincvenței juvenile și a victimizării criminale a minorilor. Cu conducerea și sprijinul federal și de stat, comunitățile pot schimba cu succes condițiile locale pentru a ajuta tinerii să devină cetățeni productivi și plini de lege. Toți membrii comunității, liderii de afaceri, reprezentanții mass-media, profesorii, părinții și bunicii, tinerii, factorii de decizie, clerul, oficialii aleși și forțele de ordine - sunt responsabili pentru asigurarea sănătății și bunăstării copiilor. Când toți membrii comunității lucrează

⁴⁶² Bălăiță R. L., Program probațional pentru minori: Program probațional primar obligatoriu. Formare civică și vocațională pentru tine și pentru comunitate. Asociația pentru Justiție Penală Participativă (AJPP), Inspectoratul Național de Probațiune, UNICEF Moldova. „Bons Offices”, ISBN 978 9975 87 438 0. Chișinău 2018, p. 31.

⁴⁶³ Corsei A., Bulancea V., Măsurile de profilaxie și de prevenție a delincvenței juvenile la nivel național. In: Promotion of Social and Economic Values in the Context of European Integration 4th International Conference. Ediția 4, Vol.2, 3-4 decembrie 2021, ISBN 978-9975-3527-2-7. Chișinău, 2021, p. 83-84.

⁴⁶⁴ Roberts C.; Juvenile Delinquency: Cause and Effect. In: Crime and Punishment, vol. 2, 2000, p. 5. Disponibil la <https://teachersinstitute.yale.edu/curriculum/units/files/00.02.05.pdf>. Accesat la 05.03.2023.

împreună pentru a atinge obiective comune, toată lumea beneficiază de puterea unui parteneriat de lucru⁴⁶⁵.

Ar trebui să se pună accent pe politicile preventive care facilitează socializarea și integrarea cu succes a tuturor copiilor și tinerilor, în special prin familie, comunitate, grupuri de egalitate, școli, formare profesională și lumea muncii, precum și prin organizații de voluntariat. Trebuie acordat respectul cuvenit dezvoltării personale adecvate a copiilor și tinerilor, iar aceștia ar trebui acceptați ca parteneri deplinși și egali în procesele de socializare și integrare socială.

Fiecare societate ar trebui să acorde o prioritate ridicată nevoilor și bunăstării familiei și a tuturor membrilor săi. Întrucât familia este unitatea centrală responsabilă de socializarea primară a copiilor, trebuie depuse eforturi guvernamentale și sociale de păstrare a integrității familiei, inclusiv a familiei extinse. Societatea are responsabilitatea de a asista familia în asigurarea îngrijirii și protecției și în asigurarea bunăstării fizice și psihice a copiilor. Ar trebui asigurate aranjamente adecvate, inclusiv îngrijire de zi⁴⁶⁶.

Guvernele ar trebui să stabilească politici care să favorizeze creșterea copiilor în medii familiale stabile și stabile. Familiile care au nevoie de asistență în soluționarea condițiilor de instabilitate sau conflict ar trebui să primească serviciile necesare. Ar trebui acordată o atenție specială copiilor din familiile afectate de problemele generate de schimbările economice, sociale și culturale rapide și inegale, în special copiilor din familiile indigene, migrantși și refugiați. Întrucât astfel de schimbări pot perturba capacitatea socială a familiei de a asigura creșterea și creșterea tradițională a copiilor, adesea ca urmare a conflictelor de rol și cultură, trebuie concepute modalități inovatoare și constructive din punct de vedere social pentru socializarea copiilor.

Serviciile și programele comunitare care răspund nevoilor, problemelor, intereselor și preocupărilor speciale ale tinerilor și care oferă consiliere și îndrumare adecvate tinerilor și familiilor acestora ar trebui dezvoltate sau consolidate acolo unde există. Comunitățile ar trebui să ofere sau să consolideze, acolo unde există, o gamă largă de măsuri de sprijin comunitare pentru tineri, inclusiv centre de dezvoltare comunitară, facilități și servicii de recreere pentru a răspunde problemelor speciale ale copiilor aflați în risc social. Prin furnizarea acestor măsuri de ajutor, ar trebui să se asigure respectarea drepturilor individuale⁴⁶⁷.

Ar trebui furnizate o serie de servicii și măsuri de ajutor pentru a face față dificultăților cu care se confruntă tinerii în tranziția la maturitate. Astfel de servicii ar trebui să includă programe speciale pentru tinerii consumatori de droguri, care să pună accent pe îngrijire, consiliere, asistență și intervenții orientate spre terapie. Organizațiile de voluntari care oferă servicii pentru tineri ar trebui să beneficieze de sprijin financiar și de altă natură din partea guvernelor și a altor instituții.

⁴⁶⁵ ***Strengthen and Mobilize Communities. Disponibil la <https://ojjdp.ojp.gov/sites/g/files/xyckuh176/files/action/sec6.htm>. Accesat la 05.03.2023.

⁴⁶⁶ United Nations Guidelines for the Prevention of Juvenile Delinquency (The Riyadh Guidelines). General Assembly resolution 45/112, 1990. Disponibil la <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/united-nations-guidelines-prevention-juvenile-delinquency-riyadh>. Accesat la 10.03.2023.

⁴⁶⁷ Ibidem.

Organizațiile de tineret ar trebui să fie create sau consolidate la nivel local și să li se acorde un statut de participare deplină în gestionarea afacerilor comunitare. Aceste organizații ar trebui să încurajeze tinerii să organizeze proiecte colective și voluntare, în special proiecte menite să ajute tinerii care au nevoie de asistență. Agențiile guvernamentale ar trebui să-și asume responsabilitatea specială și să ofere serviciile necesare copiilor mai puțini sau ai străzii; informațiile despre facilitățile locale, cazare, locuri de muncă și alte forme și surse de ajutor ar trebui puse la dispoziție tinerilor. Ar trebui să se înființeze o gamă largă de facilități și servicii de agrement de interes special pentru tineri și să fie ușor accesibile acestora.

Printre **mecanismele de prevenire socială**⁴⁶⁸ se enumeră:

- *oferirea fondurilor suficiente și alte resurse pentru furnizarea eficientă a serviciilor, facilităților personale pentru îngrijirea medicală și de sănătate mintală adecvată, nutritive, inclusiv prevenirea și tratamentul abuzului de droguri și alcool de către agențiile guvernamentale;*
- *instituționalizarea tinerilor ar trebui să fie o măsură de ultimă instanță și pentru perioada minimă necesară, iar interesul superior al tânărului ar trebui să fie de o importanță capitală;*
- *oferirea oportunității de a continua învățământul cu normă întreagă, finanțată de stat;*
- *planificarea și dezvoltarea programelor de prevenire a delincvenței pe baza rezultatelor cercetării științifice de încredere și monitorizate periodic, evaluate și ajustate în consecință;*
- *participarea voluntară la planuri și programe de prevenire a delincvenței juvenile;*
- *explorarea, dezvoltarea și imlementarea politicilor, măsurilor și strategiilor în cadrul și în afara sistemului de justiție penală.*

13.4. Prevenirea situațională

Prevenirea situațională se referă la intervențiile menite a se pune în aplicare și care au drept scop reducerea oportunităților pentru comiterea de infracțiuni și, totodată, creșterea dificultăților și a riscurilor pe care trebuie să le întâlnească infractorii, atunci când comit fapte care intră sub incidența legii penale.

În procesul de tratament terapeutic al tinerilor delincvenți este utilizată o mare diversitate de metode, tehnici și strategii, care sunt integrate diferitelor programe care își propun prevenirea și controlul delincvenței juvenile. *Terapia și consilierea individuală* constituie una dintre metodele cele mai frecvent folosite pentru tratamentul delincvenților, atât în cadrul instituțional, cât și în cadrul familiei, al școlii și al aplicării programelor de probațiune. Scopul principal al acestei metode constă în a face conștient

⁴⁶⁸ Ibidem.

delincventul față de propriile probleme cu care se confruntă, în relație directă cu problemele familiei din care face parte⁴⁶⁹.

Una dintre dificultățile frecvente care apar în cadrul terapiei și consilierii individuale o reprezintă atitudinile recalcitrante și ostile ale delincvenților caracterizați de tulburări sociopatice, care încearcă, de cele mai multe ori, să-și manipuleze propriul terapeut și să-și raționalizeze conduita delincventă, dând vina pe autorități sau pe alte persoane pentru faptul de a fi ajuns în conflict cu legea. Caracterul aparte al motivațiilor delincventului solicită, ca urmare, o tehnică specială de abordare și consiliere. Astfel, tehnicile obișnuite ale nonintervenției, permisivității și „acceptării” celuilalt solicita o serie de modificări. Ședințele terapeutice trebuie să țină seama de aceste modificări, în așa fel încât să oblige delincventul să accepte responsabilitatea propriilor acte și conduite.

Terapia de grup este o altă metodă larg folosită în tratamentul delincvenților. În instituțiile corecționale pentru minori, din mai multe țări, sunt aplicate programe speciale bazate pe terapia de grup. În grupurile terapeutice, fiecare membru al grupului acționează ca un agent terapeutic pentru ceilalți membri, cărora încearcă să le modifice conduitele. În acest mod, aceste grupuri constituie veritabile unități *interacționale*, unele fiind psihanalitic orientate, altele organizându-se în mod liber și spontan. Psihodrama și sociodrama sunt metodele principale care au rolul de a dezvolta spontaneitatea și a modifica comportamentele membrilor⁴⁷⁰.

O formă complementară a terapiei de grup, dar bazată pe alte principii, vizează așa-numitele „*comunități terapeutice*” formate din delincvenți și foști delincvenți. Premisa principală a aplicării a acestei metode o constituie teoria asocierilor diferențiale, în concordanță cu care schimbarea conduitelor delincvente poate fi facilitată de contactul delincvenților cu persoanele care respectă legea și de evitarea contactelor cu cei care au comis acte ilegale. După modelul „Alcoolicilor anonimi”, experiența foștilor delincvenți, deveniți cetățeni respectabili, poate constitui un mijloc de persuasiune exercitat asupra „proaspeților” delincvenți, care a avut, mai ales în Statele Unite, o eficacitate deosebită. Comunitățile terapeutice nu se rezumă numai la aceste grupuri, ci pot include chiar familiile delincvenților, supuse, în egală măsură, unor programe speciale de terapie și consiliere colectivă în care este inclus chiar delincventul respectiv⁴⁷¹.

O serie de inițiative în domeniul prevenirii delincvenței juvenile au fost bazate pe influența situațională asupra delincvenței. Așa de exemplu, pentru anumite categorii de delincvenți există scopuri tipice care sunt destinate să schimbe mediul pentru ca, astfel, oportunitățile în comiterea delincvențelor să fie cât mai reduse. Astfel, prin eliminarea situațiilor favorabile producerii de infracțiuni, poate fi preîntâmpinată o faptă ilicită. În acest sens, exemplificăm plata mărfurilor prin cecuri, în locul plății făcute cu banii în numerar. Aceste tehnici, deseori, și-au arătat eficiența în ceea ce privește reducerea infracțiunilor.

⁴⁶⁹ ***Strategii de prevenire a delincvenței juvenile, bazate pe diminuarea factorilor de risc și pe intervenții operationale. Disponibil la <https://www.scrigroup.com/legislatie/drept/STRATEGII-DE-PREVENIRE-A-DELIN93566.php>. Accesat la 19.02.2023

⁴⁷⁰ Ibidem.

⁴⁷¹ ***Strategii de prevenire a delincvenței juvenile, bazate pe diminuarea factorilor de risc și pe intervenții operationale. Disponibil la <https://www.scrigroup.com/legislatie/drept/STRATEGII-DE-PREVENIRE-A-DELIN93566.php>. Accesat la 19.02.2023

Se întâmplă deseori că persoanele cu tendințe infracționale, care găsesc ca o ieșire este blocată, de exemplu, să caute oportunități care să-i permită comiterea infracțiunii. Această poate fi o „difuziune de beneficii”, așa cum, de pildă, o reducere a abuzului de droguri poate conduce la o reducere a tâlhariilor, pentru că în asemenea situații este nevoie de bani în numerar pentru a finanța viciile acestora. Cu toate acestea, prevenirea situațională nu poate fi eficientă cu delincvenții cronici.

13.5. Prevenirea centrată pe risc

Procesul de prevenție este considerat eficient atunci când îl împuternicește pe copil și totodată îi oferă protecție și suport. Cu toate acestea, nu există remedii universale pentru a preveni totalitatea riscurilor la care poate fi supus copilul, dar cel puțin programele de prevenție pot fi eficiente atunci când:

– *sunt stabilite reguli clare în cadrul unei instituții, ceea ce creează siguranță atât pentru copii / părinți, cât și specialist;*

– *sunt orientate în primul rând pentru adulți, atât părinți, cât și specialiști, astfel va fi creat spațiu pentru a înțelege mai bine și a clarifi ca lucruri legate de creșterea și educarea copiilor;*

– *sunt realizate pentru o perioadă îndelungată;*

– *sunt desfășurate pe mai multe niveluri, copiii, părinții și specialiștii fi ind abordați direct la nivel de întreagă instituție/comunitate;*

– *nu încep direct cu probleme, bazându-se pe critică și blamarea comportamentului, ci invers, este necesar a pune accentul pe aspectele pozitive ale vieții prosociale și avantajele acesteia;*

– *sunt instituții bine pregătite, având un concept de prevenție clar și care răspunde nevoilor copiilor;*

– *sunt desfășurate activități atât pentru copiii care comit infracțiuni, cât și pentru victime, publicul larg*⁴⁷².

13.6. Securitatea privată

Este foarte important să vorbim cu copilul despre securitate și să îl ajutăm să-și dezvolte intuiția și atenția. Acest lucru îl va ajuta să reacționeze potrivit în orice situație, chiar și în cele neordinare sau cele despre care nu ați reușit să discutați.

Comportamentul copiilor poate fi puternic influențat de factorii de mediu și de percepția circumstanțelor lor. Multe studii existente aprofundează asupra impactului relațiilor sociale, situațiilor financiare și educației în mod individual asupra delincvenței tinerilor. În timp ce acestea sunt studii incredibil de semnificative pentru construirea bazei unei explicații pentru devianța primară, poate că delincvența menționată, în special la minori, provine dintr-un impuls intern ca rezultat al unei combinații a acestor factori. Toate circumstanțele din

⁴⁷² Bodareva-Solomon I., Fundamentarea politicilor de prevenire și combatere a delincvenței juvenile. În: Conceptul de dezvoltare a statului de drept în Moldova și Ucraina în contextul proceselor de eurointegrare. 2-3 octombrie 2018, Chișinău. Republica Moldova: Tipografia „Cetatea de Sus”, ISBN 978-9975-3222-0-1. Chișinău 2018, p. 170-171.

experiențele indivizilor se îmbină pentru a determina sentimentul personal de securitate privată⁴⁷³.

Sentimentul de securitate al tinerilor va fi, în aceste scopuri, definit ca percepția lor asupra siguranței și stabilității, ca fiind lipsiți de anxietate, frică sau pericol. Dacă un sentiment îmbunătățit de securitate este susținut ca fiind legat pozitiv de o reducere a comportamentului delincent în rândul tinerilor, vor apărea noi căi de explorare a cauzelor devianței și dacă aceasta poate fi prevenită sau minimizată. Pe măsură ce sentimentul de securitate al tinerilor crește, este de așteptat să scadă cazurile respective de comportament delincent.

Este posibil ca până în acest moment, fluctuațiile majore ale mediului care ar afecta securitatea să se fi stabilizat și poate că alți factori încep să dicteze comportamentul.

➤ SURSE BIBLIOGRAFICE:

1. ***Strengthen and Mobilize Communities. Disponibil la <https://ojidp.ojp.gov/sites/g/files/xyckuh176/files/action/sec6.htm>. Accesat la 05.03.2023.
2. Astrahan Liliana, Studiul „Prevenirea delincvenței juvenile în Republica Moldova”. Terre de hommes, Moldova, 2018, p. 16. Disponibil la https://childhub.org/sites/default/files/library/attachments/prevenire_delicventa_juvenila.pdf. Accesat la 03.02.2023.
3. Bălăiță R. L., Program probațional pentru minori: Program probațional primar obligatoriu. Formare civică și vocațională pentru tine și pentru comunitate. Asociația pentru Justiție Penală Participativă (AJPP), Inspectoratul Național de Probațiune, UNICEF Moldova. „Bons Offices”, ISBN 978 9975 87 438 0. Chișinău 2018.
4. Bodareva-Solomon I., Fundamentarea politicilor de prevenire și combatere a delincvenței juvenile. În: Conceptul de dezvoltare a statului de drept în Moldova și Ucraina în contextul proceselor de eurointegrare. 2-3 octombrie 2018, Chișinău. Republica Moldova: Tipografia „Cetatea de Sus”, Chișinău 2018, pp.167-173. ISBN 978-9975-3222-0-1.
5. Corsei A., Bulancea V., Măsurile de profilaxie și de prevenție a delincvenței juvenile la nivel național. In: Promotion of Social and Economic Values in the Context of European Integration 4th International Conference. Ediția 4, Vol.2, 3-4 decembrie 2021, Chișinău, 2021, ISBN 978-9975-3527-2-7.
6. Dilion M., Gațcan S., Servicii comunitare de prevenire a delincvenței juvenile. În: Calitatea formării specialiștilor în învățământul superior: strategii, forme, metode. Vol.1, 5-7 octombrie 2005, Bălți. Tipografia Universității de Stat „Alecu Russo”, Bălți 2005, pp. 166-167. ISBN 9975-931-97-9.
7. Foca Liliana, Ghid de prevenire a delincvenței juvenile. Chișinău, 2016, p. 5. Disponibil la https://suntparinte.md/wp-content/uploads/2020/01/ghid_de_prevenire_a_delincvenței_juvenile_8123508.pdf. Accesat la 03.02.2023.
8. Legea cu privire la fabricarea și circulația alcoolului etilic și a producției alcoolice: nr. 1100 din 30.06.2000. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 130-132, 2000.

⁴⁷³ Roșca, L., Golovataia, L. Conceptul multidimensional al securității europene. Curs universitar, Chișinău: Print Caro, 2022, p. 168. ISBN 978-9975-164-98-6.

Disponibil la https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=66448&lang=ro. Accesat la 10.02.2023.

9. Olărescu V., Buguța E., Cebotari S., Atitudinea parentală și percepția fenomenului de delincvență juvenilă de către părinți. În: Psihologie. Pedagogie Specială. Asistență Socială, 2016, nr. 1(42), p. 24-38. ISSN 1857-0224.

10. Olărescu V., Interventia psihologului în resocializarea minorilor delincventi. In: Probleme ale științelor socioumanistice și modernizării învățământului Conferința științifică anuală a profesorilor și cercetătorilor UPS „Ion Creangă”. Seria 17, Vol.1, 20 martie 2015, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, din Chișinău, ISBN 978-9975-46-239-6. Chișinău 2015

11. Pașca M. D., Infractorul minor și reintegrarea sa în comunitate. Editura Ardealul. ISBN973-7937-19-8. Biblioteca de psihologie. Disponibil la <https://bjmures.ro/bd/P/001/05/P00105.pdf>. Accesat la 20.02.2023.

12. Roberts C.; Juvenile Delinquency: Cause and Effect. In: Crime and Punishment, vol. 2, 2000, p. 5. Disponibil la <https://teachersinstitute.yale.edu/curriculum/units/files/00.02.05.pdf>. Accesat la 05.03.2023.

13. Roșca, L., Golovataia, L. Conceptul multidimensional al securității europene. Curs universitar, Chișinău: Print Caro, 2022, 256 p. ISBN 978-9975-164-98-6.

14. United Nations Guidelines for the Prevention of Juvenile Delinquency (The Riyadh Guidelines). General Assembly resolution 45/112, 1990. Disponibil la <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/united-nations-guidelines-prevention-juvenile-delinquency-riyadh>. Accesat la 10.03.2023.

15. Доля Иг., Захария В., Приджан В., Бучючану-Врабие М., Феномен преступности среди несовершеннолетних в Республике Молдова, Кишинев 2012

16. Кондораки Е., Социальный контроль преступности несовершеннолетних (ювенальной преступности). În: Integrare prin cercetare și inovare. Științe juridice și economice. Vol.1, R, SJE, 7-8 noiembrie 2020, Republica Moldova: CEP USM, ISBN 978-9975-152-48-8. Chisinau 2020, pp. 167-170. ISBN 978-9975-152-48-8.

➤ SURSE WEB:

17. Centrul Național de prevenire a abuzului față de copii. Disponibil la <https://www.cnpac.md/ro/>.

18. Direcția generală pentru protecția drepturilor copilului. Disponibil la <https://dgpdc.md/directiei-generale-pentru-protectia-drepturilor-copilului-din-subordinea-consiliului-municipal-chisinau-efectueaza-o-vizita-de-studiu-la-iasi-in-perioada-9-10-martie-2023/>.

19. Strategii de prevenire a delincvenței juvenile, bazate pe diminuarea factorilor de risc și pe intervenții operationale. Disponibil la <https://www.scrigroup.com/legislatie/drept/STRATEGII-DE-PREVENIRE-A-DELIN93566.php>. Accesat la 19.02.2023.

➤ **ÎNTREBĂRI PENTRU AUTOEVALUARE:**

1. Ce reprezintă o strategie?
2. Enumerați strategiile de prevenție a delincvenței juvenile?
3. Enumerați și caracterizați sistemele abilitate pentru protecția copilului?
4. Analizați cum are loc implementarea programelor de combatere a delincvenței juvenile?
5. Explicați tipologia modalităților de prevenire a fenomenului delincvență juvenilă?
6. Ce activități se întreprind pentru prevenirea delincvenței juvenile?
7. Ce reprezintă prevenirea situațională?
8. Care sunt mecanismele de prevenire socială?
9. Enumerați condițiile de aplicare a prevenirii centrată pe risc?
10. În ce constă securitatea private?

➤ **NOTE:**

14. PROGRAME DE LUCRU ÎN GRUP ÎN VEDEREA ELIMINĂRII FORMELOR DE COMPORTAMENT DELICVENT LA MINORI

- 14.1. Metodologia promovării programelor de grup
- 14.2. Selectarea grupului și a tehnicilor de lucru
- 14.3. Prezentarea desfășurată a programelor
- 14.4. Program de lucru cu minorii ce au comis furturi
- 14.5. Program de reducere a riscului de recidivă
- 14.6. Program de diminuare a furiei
- 14.7. Program de dezvoltare a abilităților sociale
- 14.8. Program de orientare profesională

14.1. Metodologia promovării programelor de grup

Măsura în care programele pentru prevenirea delincvenței juvenile, orientate spre dezvoltarea abilităților sociale ale copiilor și abilităților parentale în educarea copiilor, pot diminua comportamentele deviante.

În procesul de tratament terapeutic al tinerilor delincvenți este utilizată o mare diversitate de metode, tehnici și strategii, care sunt integrate diferitelor programe care își propun prevenirea și controlul delincvenței juvenile. În cazul delincvenței, acolo unde deja legea juridică a intervenit, în diferite faze, modelele și tehnicile de lucru cu subiecții sunt evident specifice, grupate uneori după scopul urmărit. Principalele tehnici utilizate de asistentul social în lucrul cu delincvenții sunt: *evaluarea, autoevaluarea, interviul, interogarea, consilierea* cu cele două variante ale sale (*directivă sau nondirectivă*), *consilierea de grup*⁴⁷⁴.

Evaluarea și autoevaluarea – obținerea informațiilor despre minorii delincvenți din dosarele minorilor rapoartele de constatare a poliției. Prin utilizarea acestor metode se ajunge la punerea pe prim plan aspirațiile și speranțele de autorealizare a participanților la programele de grup.

Interviul – un instrument de diagnosticare și de înțelegere a clientului cu problemele sale.

Interviul are trei funcții principale, și anume: de diagnosticare sau evaluare; de explorare și de facilitare a schimbării. Prin utilizarea acestei metode, se poate identifica problema participanților și stabilirea programului pentru a lichida problema în cauză⁴⁷⁵. Investigarea nu reprezintă o simplă inventariere a problemelor și resurselor condamnatului, dar și o ierarhizare și o analiză a relevanței lor în procesul de schimbare comportamentală și reintegrare socială.

Interogarea – un instrument de obținere a recunoașterii unei acuzații, a clarificării unor fapte de la cineva care este nevinovat.

⁴⁷⁴ ***Strategii de prevenire a delincvenței juvenile, bazate pe diminuarea factorilor de risc și pe intervenții operationale. Disponibil la <https://www.scrigroup.com/legislatie/drept/STRATEGII-DE-PREVENIRE-A-DELIN93566.php>. Accesat la 19.02.2023

⁴⁷⁵ Manualul operațional de formare al consilierului de probațiune, Chișinău 2018, p. 35. Disponibil la <http://probațiune.gov.md/files/getfile/358>. Accesat la 21.02.2023.

Terapia și consilierea individuală constituie una dintre metodele cele mai frecvent folosite pentru tratamentul delincvenților, atât în cadrul instituțional, cât și în cadrul familiei, al școlii și al aplicării programelor de probațiune. Scopul principal al acestei metode constă în a face conștient delincventul față de propriile probleme cu care se confruntă, în relație directă cu problemele familiei din care face parte⁴⁷⁶.

În scopul promovării pedepselor penale și a impactului benefic a acestora au fost organizate mai multe activități de mediatizare pe plan internațional și internațional.

Promovarea programelor probaționale are loc prin organizarea campaniilor de sensibilizare și conștientizare a comunității cu privire la eficiența și apariția avantajelor aplicării pedepselor alternative și prin informarea grupurilor participante, privind rolul și importanța acestora. Birourile de probațiune la nivel național au fost responsabili și au organizat numeroase activități: lecții publice, seminarii, mese rotunde organizate de profesioniștii din diferite domenii, deplasări de serviciu⁴⁷⁷.

Programele probaționale pot fi programe de corecție al comportamentului social și programe de reintegrare socială, și se pot desfășura individual și/sau în grup.

1.2. Selectarea grupului și a tehnicilor de lucru

Planul de acțiuni pornește de la stabilirea unor pași de parcurs pentru identificarea problemei și aplicarea metodelor necesare pentru lichidare a problemei. În acest fel, orice planificare are în vedere stabilirea unor obiective și a unor măsuri, acțiuni care să asigure atingerea obiectivelor (tipuri de activități, metode, tehnici și resurse). Aceste instrumente vor fi utilizate de către experții locali GT, a căror principala responsabilitate este aceea de a atrage grupul țintă în proiect și de a-l menține pe toată perioada de implementare⁴⁷⁸.

Implementarea programelor probaționale are loc prin stabilirea unui grup țintă, care vor fi implicate în activitățile prescrise în program, proveniți din medii defavorizate și vulnerabile. Toți participant la program sunt selectați cu respectarea principiilor, și anume: principiul egalității de șanse și a nediscriminării, fără excluderi, deosebiri, restricții bazate pe criteriile de etnie, rasă, limbă, naționalitate, religie, vârstă, handicap, categorie socială și alte criterii care pot să ducă la formarea actelor de discriminare atât indirectă cât și directă⁴⁷⁹. Vor fi utilizate numeroase metode convingere și încurajare pentru ca participanții să prezinte un interes și o participare activă.

De asemenea se va aplica metoda incluziunii sociale de către experții grupului țintă din program, cu ajutorul campaniilor de informare și mediul online. Programele probaționale se

⁴⁷⁶ ***Strategii de prevenire a delincvenței juvenile, bazate pe diminuarea factorilor de risc și pe intervenții operationale. Disponibil la <https://www.scripgroup.com/legislatie/drept/STRATEGII-DE-PREVENIRE-A-DELIN93566.php>. Accesat la 19.02.2023

⁴⁷⁷ Mărgărint, S. Raportul de activitate al Inspectoratului național de probațiune pentru anul 2022. Chișinău, 2023, p. 21 – 23. Disponibil la <http://probațiune.gov.md/files/getfile/5180>. Accesat 24.02.2023.

⁴⁷⁸ ***Metodologia de identificare și selectare a grupului țintă al proiectului, p. 3. Disponibil la <https://www.paemalba.ro/wp-content/uploads/2018/08/Metodologie-selectie-GT.pdf>. Accesat la 19.02.2023.

⁴⁷⁹ Florian I., Metodologie selecție grup țintă. Universitatea de Medicină și Farmacie "Grigore T. Popa", Iași, p. 7-8. Disponibil la <https://www.umfiasi.ro/ro/cercetare/proiecte-granturi/Documents/Proiecte%20europene/Proiect%20ROSE%20BeMeDTech/Metodologie-selectie-GT-1.pdf>. Accesat la 25.02.2023.

adrează unui grup țintă format din minori proveniți din familii social vulnerabile și care ispășesc o pedeapsă penală.

De exemplu, *scopul programului individualizat de lucru cu beneficiarii condamnați pentru violență* constă în susținerea subiectului probațiunii condamnat pentru violență în dezvoltarea abilităților și competențelor de ași gestiona și controla propria furie/agresivitate și să răspundă, în mod corespunzător, situațiilor care au condus la apariția acesteia.

Programul individualizat de lucru cu beneficiarii condamnați pentru violență este particularizat la nevoile subiecților probațiunii condamnați pentru violență. Această manieră de lucru promovează dezinstituționalizarea, implicând activ subiectul probațiunii în identificarea propriului traseu de reintegrare socială și corecție a comportamentului. Se pune un accent deosebit pe resursele interioare ale subiectului probațiunii condamnat pentru violență, pe motivația spre schimbare, cu scopul creșterii nivelului de adaptare al persoanei la cerințele unei vieți independente, reducerea riscului de recidivă, comiterii unei noi încălcări de lege și norme sociale. Grupul țintă sunt subiecții probațiunii condamnați pentru violență. Finalitățile programului individualizat de lucru pentru subiecții probațiunii condamnați pentru violență, beneficiari al serviciului de probațiune, vizează deținerea abilităților de viață independentă, dezvoltarea unui comportament prosocial cu respectarea normelor sociale, capacități care facilitează reintegrarea și resocializarea subiectului probațiunii⁴⁸⁰.

14.3. Prezentarea desfășurată a programelor

Schimbul de informații, experiență și expertiză dobândită prin proiecte, programe, practici și inițiative legate de criminalitatea juvenilă, prevenirea delincvenței și justiția juvenilă ar trebui intensificat la nivel național, regional și internațional. Cooperarea tehnică și științifică în chestiuni practice și legate de politici, în special în proiectele de formare, pilot și demonstrative, și în probleme specifice privind prevenirea criminalității juvenile și a delincvenței juvenile ar trebui să fie susținută ferm de toate guvernele, sistemul Națiunilor Unite și alte organizații interesate⁴⁸¹.

Pe baza prezentelor orientări, Secretariatul Națiunilor Unite, în cooperare cu instituțiile interesate, ar trebui să joace un rol activ în desfășurarea cercetării, colaborarea științifică, formularea opțiunilor de politică și revizuirea și monitorizarea implementării acestora și ar trebui să servească drept sursă de informații fiabile cu privire la modalitățile eficiente de prevenire a delincvenței.

Majoritatea programelor pot fi clasificate foarte simplu într-una din cele două mari categorii. Pe de o parte, au existat programe îndreptate spre schimbarea sentimentelor, atitudinilor și, în cele din urmă, a reacțiilor delincvenților individuali sau pre-delinvenților. Aceste programe s-au bazat pe o teorie care pune accent pe problemele emoționale ale copiilor individuali, presupuse rezultând în primul rând din elemente patologice din relațiile

⁴⁸⁰ ***Instruirea consilierilor de probațiune în vederea implementării programelor probaționale. Disponibil la <http://probatiiune.gov.md/noutati/instruirea-consilierilor-de-probatiiune-in-vederea-implementarii-programelor-probatiale>.

⁴⁸¹ United Nations Guidelines for the Prevention of Juvenile Delinquency (The Riyadh Guidelines). General Assembly resolution 45/112, 1990. Disponibil la <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/united-nations-guidelines-prevention-juvenile-delinquency-riyadh>. Accesat la 10.03.2023.

de familie. Primele clinici care au îndreptat atenția asupra delincvențelor și-au obținut sprijinul teoretic din psihologia individuală, iar mai târziu din concepții psihanalitice sau alte opinii psihiatrice. Multe programe de acțiune au fost susținute în comunitățile locale. Un program ocazional a fost susținut pentru o anumită perioadă de timp, iar câteva dintre acestea au fost evaluate, cel puțin parțial. Dar au existat foarte puține eforturi preventive care s-au bazat pe orice teorie sistematică a delincvenței și foarte puțină evaluare a succesului sau eșecului lor⁴⁸².

Analiza lunară a rapoartelor direcțiilor teritoriale privind executarea sancțiunilor / pedepselor de muncă neremunerată în folosul comunității, pe baza analizei rapoartelor de progres din programul pilot și a raportului privind finalizarea perioadei de probă operaționale a influențat la efectuarea analizei calitative și cantitative a rapoartelor de examinare psihosocială intenționată a minorilor și s-a elaborat recomandări și linii directoare privind metodele de executare a pedepselor la solicitarea autorității de supraveghere și utilizarea corectă a instrumentelor legate de metodologia de lucru experimentală pentru îmbunătățirea și integrarea activităților practice⁴⁸³.

Pe parcursul anului 2022 a continuat implementarea și monitorizarea unui program specializat de lucru cu condamnații. După evaluarea inițială, programele au fost implementate în conformitate cu criteriile de includere a subiecților experimentului, principiile riscului, nevoilor (accent pe nevoile criminale identificate), precum și scopurile și obiectivele programelor. Astfel, în perioada de raportare au fost implementate **10 programe** cu un total de 1177 nr. de persoane participante. Printre aceste programe se menționează și programe probaționale dedicate minorilor, și anume:

- *Programul de reducere a abuzului de substanțe (PRAS)*, implicate 125 de persoane: 4 minori, 121 adulți;
- *Programul probațional de diminuare a agresivității*, implicate – 40 minori;
- *Programul pentru reducerea comportamentelor pre-delinvenționale și infracționale ale copiilor și adolescenților aflați la risc* – 11 minori;
- *Programul de consiliere individuală „Unu la Unu”*, implicate – 167 persoane: 14 minori și 145 adulți;
- *Programul educative „Cetățenie activă”*, implicate – 58 persoane: 6 minori și 52 adulți;
- *Programul probațional For CV*, implicate – 19 minori⁴⁸⁴.

Birourile de probațiune, ce au înregistrat rezultate bune în perioada raportată, derulând și implicând în programe cei mai mulți subiecți ai probațiunii sunt: Chișinău, Orhei, CeadrîLunga, Hâncești, Ungheni, Fălești, Strășeni, Cimișlia, Cantemir, Telenești⁴⁸⁵.

În perioada ianuarie-decembrie 2022 au fost aplicate 243 de pedepse cu participare obligatorie la programe probaționale, ceea ce a reprezentat 28% la sută din totalul pedepselor aplicate prin procedura de supraveghere. Pentru a facilita implementarea programelor

⁴⁸² Wheelles S., Cottrell L. S., Romasco A., *Juvenile Delinquency. Its prevention and control*. New York: Russell Sage Foundation, 1966, p. 5. Disponibil la <https://www.russellsage.org/sites/default/files/Juvenile-Delinquency.pdf>. Accesat la 13.02.2023.

⁴⁸³ Bilanțul activității Inspectoratului național de probațiune pentru semestrul I, anul 2022. Chișinău 2022, p. 3-4. Disponibil la <http://probatune.gov.md/files/getfile/4993>. Accesat la 11.02.2023.

⁴⁸⁴ Raportul de activitate ale Inspectoratului național de probațiune pentru anul 2022. Chișinău 2023, p. 12-13. Disponibil la <http://probatune.gov.md/files/getfile/5180>. Accesat la 15.02.2023.

⁴⁸⁵ Ibidem, p. 13.

probaționale, au avut loc mese rotunde, întâlniri și conferințe cu reprezentanți ai sistemului de justiție penală la nivel republican și regional, de către Inspectoratul Național de Probațiune, al căror număr a crescut cu 10% la sută față de aceeași perioadă a anului 2021⁴⁸⁶. Serviciile de corecție sunt axate pe gradul de finalizare a programului de eliberare condiționată, care include intervenții cu consecințe pozitive care vizează reducerea riscului de recidivă, protejarea comunității și adoptarea de comportamente prosociale.

14.4. Program de lucru cu minorii ce au comis furturi

Ocrotind valorile societății umane, normele penale protejează desfășurarea normală a relațiilor sociale dintr-o anumită societate, prin asigurarea și garantarea reciprocă a drepturilor și obligațiilor dintre indivizi, grupuri, instituții de stat, relații și drepturi întemeiate pe încredere, respect și cooperare. De aceea, orice infracțiune violează, în ultimă instanță, anumite drepturi, care aparțin fie indivizilor, fie statului. Ca faptă antisocială, infracțiunea de furt comisă în societate, infracțiunea presupune acțiunea sau inacțiunea unei persoane, care atentează cu discernământ și vinovăție la anumite valori și relații sociale ce sunt protejate de normele de drept penal⁴⁸⁷.

Furtul fiind o infracțiune des comisă de către minori și adulți, este cercetat atât la nivel național cât și internațional. Programul YES este un program educațional de studiu la domiciliu și de instruire individuală specific infracțiunii, oferit de Asociația Națională pentru Prevenirea Furturilor (NASP). Programul YES îi ajută pe minori să vadă modul în care furtul le afectează viața. Îi învață pe tineri cât de mult riscă pentru o mică recompensă și îi ajută să învețe cum să facă față ispitei atunci când își doresc lucruri frumoase sau se simt presați de prieteni. Programul YES oferă copiilor prinși la furt o șansă mai bună pentru un viitor de succes. După finalizarea Programului DA, 97% dintre minori nu repetă infracțiunea de furt⁴⁸⁸.

Inspectoratul național de probațiune al Republicii Moldova a elaborat un *Program pentru reducerea comportamentelor predelinvenționale și infracționale ale copiilor și adolescenților aflați la risc*, reglementat prin Ordinul Inspectoratul Național de Probațiune, nr. 175 din 04 octombrie 2017, la nivel național. Comportamentul infracțional la copii este rezultatul mai multor factori de risc, în condițiile în care măsurile de protecție luate sunt insuficiente. Acest program are o abordare bazată pe cele mai recente realizări în psihologie și neuroștiință, completând metodele pedagogiei. Conține o secțiune teoretică și practică⁴⁸⁹.

Trebuie de menționat că structura programului, cerințele de organizare și metoda de desfășurare a cursurilor, accentul pus pe tehnicile și exercițiile interactive care provin din experiența profesiilor artistice (exerciții de improvizație, mișcare sau artă), sunt răspunsuri la relații cauzale subtile, relevate de cercetările și teoriile recente din domeniul neuroștiinței și științei educației. Grupul țintă a programului sunt minorii cu vârsta cuprinsă între 14-18 ani.

⁴⁸⁶ Ibidem, p. 13.

⁴⁸⁷ Hulea V., Cușnir V., Caracteristici ale infracțiunii de furt și protecția drepturilor omului. În: Revista Națională de Drept. 2009, nr. 1(100), ISSN 1811-0770. p. 64-66.

⁴⁸⁸ ***Youth Educational Shoplifting Program. Disponibil la <https://restorativejusticewi.org/youth-educational-shoplifting-program>. Accesat la 17.02.2023.

⁴⁸⁹ Inspectoratul național de probațiune. Programe probaționale. Program pentru reducerea comportamentelor predelinvenționale și infracționale ale copiilor și adolescenților aflați la risc. Disponibil la <http://probațiune.gov.md/files/getfile/4228>. Accesat la 19.02.2023.

Grupul este format din 4-10 persoane, care se află sub supravegherea organului de probațiune. În cadrul programului nu vor fi ca participant, persoanele care au probleme legate de patologii psihiatrice, dependent de substanțe narcotice și alcool și persoanele ce au comis infracțiuni cu caracter sexual.

Programul are 4 module, 20 ședințe a câte 60 minute fiecare. Printre modulele programului se enumeră:

Modulul I. - sunt stabilite repere pentru munca noastră: lumea antisocială sau criminală în care se presupune că trăiesc participanții și lumea prosocială în care trăim. Chiar dacă participanții dau exemple de criminali neprinși care au succes social, facilitatorii vor respinge astfel de exemple, deoarece întrebarea este doar dacă vrem să trăim prosocial sau antisocial, nu de ce unii criminali rămân nepedepsiți.

Modulul II. – cuprinde informația cu privire la elementele din mintea infractorilor ce contribuie la dezvoltarea comportamentului deviant. În acest modul, participanții vor face cunoștință cu propriile gânduri. La sfârșitul modulului, participanții vor putea crea un plan pentru schimbarea comportamentului deviant.

Modulul III. – participanții își exprimă așteptările și temerile pentru schimbarea comportamentului, menționând care sunt riscurile și punctele tari și slabe. La sfârșitul acestui modul, participanții ar trebui să ia decizia de a începe procesul de schimbare.

Modulul IV. – cuprinde elaborarea planului de prevenire a recidivei⁴⁹⁰.

14.5. Program de reducere a riscului de recidivă

Odată ieșiți din detenție, tinerii se confruntă cu provocarea de a se readapta la viața „liberă”. Pentru mulți, detenția tinerilor pune capăt unui model de comportament distructiv. Odată ieșit din închisoare, tânărul trebuie să creeze un model de viață separat de activitatea criminală. Pentru a ajuta în acest proces, instanțele au încercat să implementeze servicii sociale utile pentru foștii deținuți și familiile acestora. Unele dintre acestea sunt plasarea unui loc de muncă, continuarea școlii, consilierea extinsă și dezintoxicarea prelungită. Programul Functional Family Therapy (FFT) ajută tinerii eliberați condiționat, ajutându-i pe aceștia și familiile lor să comunice în moduri mai eficiente și pozitive⁴⁹¹.

Pentru reducerea riscului de recidivă, Inspectoratul național de probațiune au elaborat două programe și anume: *Programul de consiliere individuală „Unu la Unu”* și *Programul de intervenție pentru reducerea comportamentelor predelinvenționale și infracționale ale copiilor aflați la risc*.

Programul de intervenție pentru reducerea comportamentelor predelinvenționale și infracționale ale copiilor aflați la risc constă în schimbarea comportamentului și adoptarea unui mod de viață pro-social, legat de reducerea comportamentului antisocial și/sau criminal. Grupul țintă a acestui program sunt minorii cu vârsta cuprinsă între 14 -18 ani. Programul cuprinde 20 ședințe a câte 60 de minute. În programul de grup sunt incluse 4-10 persoane⁴⁹².

⁴⁹⁰ Ibidem.

⁴⁹¹ ***Juvenile delinquency prevention. Disponibil la <https://www.impactlaw.com/criminal-law/juvenile/prevention>. Accesat la 22.02.2023.

⁴⁹² Inspectoratul național de probațiune. Programe probaționale. Programul de intervenție pentru reducerea comportamentelor predelinvenționale și infracționale ale copiilor aflați la risc. Disponibil la <http://probațiune.gov.md/files/getfile/4699>. Accesat la 25.02.2023.

Programul de consiliere individuală „Unu la Unu” constă în reducerea riscurilor de recidivă a participanților la procesul penal prin modificarea modului de gândire și a comportamentului antisocial. Grupul țintă a acestui program sunt infractorii de genul feminin sau masculin, începând cu vârsta 16 ani, cu risc mediu și sporti de recidivă. Programul cuprinde 5 module, formate din 12 sesiuni⁴⁹³.

14.6. Program de diminuare a furiei

Programul de diminuare a furiei este pus în aplicare în școlile primare și liceale. Un chestionar anonim pentru studenți completează profesorii și administratorii cu privire la cine comite hărțuirea, ce copii sunt cel mai frecvent victimizati și unde are loc bullying-ul în campus. Odată ce profesorii și administratorii au aflat despre cum și unde are loc bullying-ul la școala lor, ei stabilesc regulile de clasă și facilitează discuțiile care abordează problema. Bătăușii și victimele individuale primesc consiliere independentă. Programul reușește să creeze un mediu mai sigur, mai puțin ostil pentru studenți, la un cost minim⁴⁹⁴.

Aceste intervenții sunt unice prin faptul că sunt organizate în jurul scopului schimbării: dezvoltarea abilităților de autogestionare a furiei sau exprimarea non-violentă a furiei. Prin urmare, infracțiunile violente sunt comise atât de persoane cu control scăzut al furiei și, din această perspectivă, intervențiile sunt axate pe controlul furiei și reducerea frecvenței violenței, cât și de persoanele care aleg violența pentru a-și atinge scopurile. Intervențiile combină componente cognitive – restructurarea cognitivă a modelelor de gândire agresive – cu componente comportamentale – dezvoltarea capacității de a exprima furia și de a rezolva situațiile conflictuale⁴⁹⁵.

Aceste componente au ca scop gestionarea agresiunii și reducerea comportamentului agresiv și a criminalității violente prin dezvoltarea abilităților cognitive și comportamentale non-agresive: abilități de interpretare și evaluare a situațiilor critice, identificarea criminogenilor și predarea autocontrolului, expresia pozitivă a furiei, manifestarea confirmată a comportamentului acesteia, dezvoltarea gândirii persistente și alternative. Din categoria programelor pentru reducerea agresivității fac parte: *Programul de diminuare a agresivității* și *Programul de consiliere a agresorilor familiari*.

Programul de diminuare a agresivității este reglementat prin ordinul INP, nr. 115 din 04 iulie 2017 la nivel național și are scopul de a diminua agresivitatea la minori și tineri. Grupul țintă a acestui program sunt minorii și tinerii cuprinși până la vârsta de 21 ani, care sunt găsiți în evidențele organului de probațiune, ce se confruntă cu probleme de violență/agresiune⁴⁹⁶. Pedepșa nu este obligatorie pentru infracțiunile violente. Programul nu se aplică persoanelor cu tulburări mintale multiple sau dependență de substanțe. În programul

⁴⁹³ Inspectoratul național de probațiune. Programe probaționale. Programul de consiliere individuală „Unu la Unu”. Disponibil la <http://probatie.gov.md/files/getfile/4697>. Accesat la 25.02.2023.

⁴⁹⁴ ***Juvenile delinquency prevention. Disponibil la <https://www.impactlaw.com/criminal-law/juvenile/prevention>. Accesat la 22.02.2023.

⁴⁹⁵ Inspectoratul național de probațiune. Programe probaționale. Programul de diminuare a agresivității. Disponibil la <http://probatie.gov.md/files/getfile/4229>. Accesat la 25.02.2023.

⁴⁹⁶ Ibidem.

de grup sunt incluse 7-12 persoane, care vor fi supravegheate de o organizație pilot. Programul cuprinde 10 ședințe a câte 60 minute⁴⁹⁷.

14.7. Program de dezvoltare a abilităților sociale

Oferirea tinerilor aflați în situații de risc cu formare profesională și oportunități de muncă este o strategie comună pentru a descuraja viitoarea delincvență și implicarea în sistemul de justiție. Implicarea în grupuri comunitare oferă tinerilor o oportunitate de a interacționa într-un mediu social sigur. Dezvoltarea timpurie și optimă a abilităților socio-emoționale este un factor de protecție împotriva dezvoltării problemelor comportamentale și un bun predictor al performanței școlare, ambele oferind copiilor condiții de adaptare socială și școlară. Aceste idei sunt susținute de zeci de studii efectuate în acest domeniu.

Abilitatea socială reprezintă „*procesul prin care membrii unei colectivități învață modele de acțiune, normele, simbolurile și valorile specifice societății lor, transformându-le în reguli ale vieții personale*”⁴⁹⁸. Ca urmare, Inspectoratul național de probațiune a elaborat un *Program de asistență psihosocială la etapa presentințială*, reglementat în Ordinul nr. 238 din 15 noiembrie 2016 la nivel național. Acordarea sprijinului psihosocial în faza premergătoare a procesului crește șansele de readaptare sau resocializare a participanților probațiunii în această etapă. Asistența psihosocială ar trebui să fie îndreptată către subiectul probațiunii legat de rezolvarea problemelor conexe de natură medicală, psihologică, socială, profesională și juridică. Ajutorul psihosocial se acordă doar la solicitarea subiectului de probațiune, de aceea unul dintre cele mai importante roluri ale consultantului de probațiune este acela de a motiva subiectul de probațiune să participe la activități de asistență psihosocială⁴⁹⁹.

Acest program are următoarele obiective:

- scăderea riscului de recidivă;
- evaluarea și elaborarea intervenției;
- acordarea sprijinului necesar pentru a specifica problema concretă și modalitatea de evaluare a acesteia⁵⁰⁰.

În cadrul acestui program, grupul țintă sunt minorii și adulții care se află în etapa presentințială, având calitatea de: bănuțit/învinut/inculpat. Organul de urmărire penală, procurorul sau instanța de judecată întocmește un demers pentru a solicita elaborarea unui referat din etapa presentințială de evaluare psihosocială a personalității. În cazul când subiectul probațiunii este minor, atunci elaborarea referatului presentințial este obligatorie⁵⁰¹.

14.8. Program de orientare profesională

Un tânăr care intră în sistemul de justiție pentru minori are posibilitatea de a primi asistență de intervenție din partea statului. În grija statului, un tânăr poate primi asistență pentru reabilitarea consumatorilor de droguri, consiliere și oportunități educaționale. Succesul sistemului de justiție pentru minori este măsurat prin cât de bine îi pregătește pe tineri să

⁴⁹⁷ Ibidem.

⁴⁹⁸ Bocancea C., Elemente de asistență socială. Polirom, Iași 1999, p. 28. ISBN 973-683-302-X.

⁴⁹⁹ Inspectoratul național de probațiune. Programe probaționale. Program de asistență psihosocială la etapa presentințială (individualizat). Disponibil la <http://probațiune.gov.md/files/getfile/4232>. Accesat la 25.02.2023.

⁵⁰⁰ Ibidem.

⁵⁰¹ Ibidem.

reintre în comunitate fără a mai comite infracțiuni. În mod optim, toate instituțiile de detenție pentru minori ar prinde tinerii din urmă cu educația lor, le-ar oferi pregătire profesională, le-ar oferi experiența de a trăi într-un mediu sigur și stabil și le-ar oferi asistență pentru a înlătura obiceiurile dăunătoare⁵⁰².

Mecanismele pentru implementarea programelor de orientare profesionale sunt reglementate și aplicate cu succes pe plan internațional. De exemplu, în Georgia, Programul de reabilitare și resocializare pentru foștii deținuți a fost lansat la sfârșitul anului 2012 pentru a promova reabilitarea persoanelor eliberate din unitățile penitenciare, returnându-le în societate ca membri cu drepturi depline și pentru a preveni recidiva. Cu 1 până la 3 luni înainte de eliberare, asistenții sociali ai Centrului de Prevenire a Criminalității se întâlnesc cu deținuții din unitățile penitenciare și le oferă informații despre program și servicii. Pentru gestionarea eficientă a procesului de reabilitare și resocializare, este esențial să implice diverse organizații guvernamentale și neguvernamentale⁵⁰³.

Putem da un exemplu de succes al proiectului finanțat de Uniunea Europeană și Agenția Austriacă de Dezvoltare „*Pas cu pas către un viitor mai bun*”, implementat de HILFSWERK Internațional, Asociația Femeilor IDP (Shida Kartli și Samegrelo) și Fondul Femeilor Antreprenoriale (Imereti). Acest proiect își propune să faciliteze resocializarea persoanelor în stațiune, a foștilor infractori și a membrilor familiei acestora printr-o abordare integrată care include formare profesională, consiliere psiho-socială și juridică și asistență în căutarea unui loc de muncă, sprijinul mentorilor și furnizarea de alte beneficii (mese gratuite). pe durata instruirii, rambursarea cheltuielilor de deplasare). Participanții de succes la proiect au avut ocazia să facă stagii de practică plătite la companii locale sau să solicite sprijin material pentru înființarea propriei lor sau extinderea unei afaceri existente sau stabilirea unei surse de venit⁵⁰⁴.

În Republica Moldova instituția probațiunii este relativ tânără, cărui fapt se datorează numărul redus de programe probaționale implementate. Asociația pentru Justiție Penală Participativă în parteneriat cu Inspectoratul Național de Probațiune și Fondul Internațional pentru Urgențe ale Copiilor al Națiunilor Unite (UNICEF) Moldova a elaborat *Programul probațional pentru minori. Formare civică și vocațională pentru tine și comunitate*. Acest program de probațiune este destinat copiilor care încalcă Codul penal, care sunt eliberați de răspundere/pedeapsă penală după aplicarea măsurilor obligatorii cu caracter educativ, în cadrul normelor legale din Codul penal, și anume obligația minorului de a participa la un program probațional sau ca obligație impusă de o instanță în combinație cu alte articole. Programul este structurat în jurul a două domenii substanțiale: **educația morală civică și educația profesională**. Ambele domenii sunt detaliate în mai multe blocuri tematice care aprofundează aspecte precum: dezvoltarea personală, raționamentul moral, implicarea în comunitate, rezolvarea problemelor, identitatea profesională, planificarea carierei⁵⁰⁵.

⁵⁰² ***Juvenile delinquency prevention. Disponibil la <https://www.impactlaw.com/criminal-law/juvenile/prevention>. Accesat la 22.02.2023.

⁵⁰³ Gogua Ivlița, Juvenile Delinquency – Causes, Prevention, and the Ways of Rehabilitation. Disponibil la <https://www.penalreform.org/blog/juvenile-delinquency-causes-prevention-and-the-ways-of/>. Accesat la 19.02.2023.

⁵⁰⁴ Ibidem.

⁵⁰⁵ Inspectoratul național de probațiune. Programe probaționale. Programul probațional pentru minori. Formare civică și vocațională pentru tine și comunitate. Disponibil la <http://probațiune.gov.md/files/getfile/4230>. Accesat la 18.02.2023.

Acest program durează 6 luni. Programul constă din 22 de ședințe organizate în 9 module în cadrul a 2 departamente, precum și o sesiune introductivă și o sesiune finală, pentru un total de 24 de sesiuni. Sesiunile concepute conțin sesiuni obligatorii dar și opționale, alegerea aspectelor pe care consilierii de probațiune se vor ocupa de beneficiarii minori urmând să fie determinată de consilierul de probațiune, ținând cont de nevoile fiecărui beneficiar al acestui program probațional⁵⁰⁶.

Scopul aplicării părții de educație civică este de a conștientiza minorii cu privire la consecințele juridice și sociale ale săvârșirii unei infracțiuni și de a-și asuma responsabilitatea pentru acțiunile lor. A doua parte a programului se concentrează pe identitatea profesională a minorului, cu accent pe stima de sine profesională a acestuia. Scopul este de a identifica propriile abilități, percepții, predispoziții, limitări, precum și conștientizarea punctelor forte, intereselor de dezvoltare profesională prin raportarea nivelului real de cunoștințe sau abilități. Scopul acestui modul este de a examina nivelul de competențe generale de care dispune un minor aflat în conflict cu legea pentru a-i oferi un mediu de lucru.

Utilizarea programelor probaționale ca alternativă la privarea de libertate reprezintă o oportunitate reală de a asigura reeducarea și resocializarea copiilor care au săvârșit fapte penale mai puțin grave, excluzând interacțiunea acestora cu sistemul de justiție penală.

➤ SURSE BIBLIOGRAFICE:

1. ***Instruirea consilierilor de probațiune în vederea implementării programelor probaționale. Disponibil la <http://probatune.gov.md/noutati/instruirea-consilierilor-de-probatune-in-vederea-implementarii-programelor-probationale>.
2. ***Metodologia de identificare și selectare a grupului țintă al proiectului. Disponibil la <https://www.paemalba.ro/wp-content/uploads/2018/08/Metodologie-selectie-GT.pdf>. Accesat la 19.02.2023.
3. Bocancea C., Elemente de asistență socială. Polirom, Iași 1999. ISBN 973-683-302-X.
4. Florian I., Metodologie selecție grup țintă. Universitatea de Medicină și Farmacie "Grigore T. Popa", Iași. Disponibil la <https://www.umfiasi.ro/ro/cercetare/proiecte-granturi/Documents/Proiecte%20europene/Proiect%20ROSE%20BeMeDTech/Metodologie-selectie-GT-1.pdf>. Accesat la 25.02.2023.
5. Gogua Ivrita, Juvenile Delinquency – Causes, Prevention, and the Ways of Rehabilitation. Disponibil la <https://www.penalreform.org/blog/juvenile-delinquency-causes-prevention-and-the-ways-of/>. Accesat la 19.02.2023.
6. Hulea V., Cușnir V., Caracteristici ale infracțiunii de furt și protecția drepturilor omului. În: Revista Națională de Drept. 2009, nr. 1(100), ISSN 1811-0770.
7. Manualul operațional de formare al consilierului de probațiune, Chișinău 2018. Disponibil la <http://probatune.gov.md/files/getfile/358>. Accesat la 21.02.2023.

⁵⁰⁶ Inspectoratul național de probațiune. Programe probaționale. Programul probațional pentru minori. Formare civică și vocațională pentru tine și comunitate. Disponibil la <http://probatune.gov.md/files/getfile/4230>. Accesat la 18.02.2023.

8. Mărgărint, S. Raportul de activitate al Inspectoratului național de probațiune pentru anul 2022. Chișinău, 2023, pp. 21 – 23. Disponibil la <http://probațiune.gov.md/files/getfile/5180>. Accesat 24.02.2023.

9. United Nations Guidelines for the Prevention of Juvenile Delinquency (The Riyadh Guidelines). General Assembly resolution 45/112, 1990. Disponibil la <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/united-nations-guidelines-prevention-juvenile-delinquency-riyadh>. Accesat la 10.03.2023.

10. Wheelles S., Cottrell L. S., Romasco A., Juvenile Delinquency. Its prevention and control. New York: Russell Sage Foundation, 1966. Disponibil la <https://www.russellsage.org/sites/default/files/Juvenile-Delinquency.pdf>. Accesat la 13.02.2023.

➤ **SURSE WEB:**

11. Bilanțul activității Inspectoratului național de probațiune pentru semestrul I, anul 2022. Chișinău, 2022. Disponibil la <http://probațiune.gov.md/files/getfile/4993>. Accesat la 11.02.2023.

12. Inspectoratul național de probațiune. Programe probaționale. Program pentru reducerea comportamentelor predelinvenționale și infracționale ale copiilor și adolescenților aflați la risc. Disponibil la <http://probațiune.gov.md/files/getfile/4228>. Accesat la 19.02.2023

13. Inspectoratul național de probațiune. Programe probaționale. Programul de intervenție pentru reducerea comportamentelor predelinvenționale și infracționale ale copiilor aflați la risc. Disponibil la <http://probațiune.gov.md/files/getfile/4699>. Accesat la 25.02.2023.

14. Inspectoratul național de probațiune. Programe probaționale. Programul de consiliere individuală „Unu la Unu”. Disponibil la <http://probațiune.gov.md/files/getfile/4697>. Accesat la 25.02.2023.

15. Inspectoratul național de probațiune. Programe probaționale. Programul de diminuare a agresivității. Disponibil la <http://probațiune.gov.md/files/getfile/4229>. Accesat la 25.02.2023.

16. Inspectoratul național de probațiune. Programe probaționale. Program de asistență psihosocială la etapa prezentințială (individualizat). Disponibil la <http://probațiune.gov.md/files/getfile/4232>. Accesat la 25.02.2023.

17. Inspectoratul național de probațiune. Programe probaționale. Programul probațional pentru minori. Formare civică și vocațională pentru tine și comunitate. Disponibil la <http://probațiune.gov.md/files/getfile/4230>. Accesat la 18.02.2023.

18. Juvenile delinquency prevention. Disponibil la <https://www.impactlaw.com/criminal-law/juvenile/prevention>. Accesat la 22.02.2023.

19. Raportul de activitate ale Inspectoratului național de probațiune pentru anul 2022. Chișinău, 2023. Disponibil la <http://probațiune.gov.md/files/getfile/5180>. Accesat la 15.02.2023.

20. Strategii de prevenire a delincvenței juvenile, bazate pe diminuarea factorilor de risc și pe intervenții operationale. Disponibil la

<https://www.scrigroup.com/legislatie/drept/STRATEGII-DE-PREVENIRE-A-DELIN93566.php>. Accesat la 19.02.2023

21. Youth Educational Shoplifting Program. Disponibil la <https://restorativejusticewi.org/youth-educational-shoplifting-program>. Accesat la 17.02.2023.

➤ **ÎNTREBĂRI PENTRU AUTOEVALUARE:**

1. Care sunt tehnicile utilizate de asistentul social în lucrul cu delincvenții?
2. Explicați metodologia promovării programelor de grup pentru prevenirea comportamentului delincent?
3. Care este scopul programelor de lucru în grup pentru prevenirea comportamentului delincent la minori?
4. Analizați implementarea programelor în Republica Moldova?
5. Elucidați scopul fiecărui program implementate în Republica Moldova, în dependență de tipul infracțiunii: furt, agresivitate, recidivă?
6. Propuneți măsuri în vederea sporirii promovării programelor de prevenire a delincvenței juvenile?

➤ **NOTE:**

BIBLIOGRAFIE

1. ***Instruirea consilierilor de probațiune în vederea implementării programelor probaționale. Disponibil la <http://probativne.gov.md/noutati/instruirea-consilierilor-de-probativne-in-vederea-implementarii-programelor-probativne>.
2. ***Metodologia de identificare și selectare a grupului țintă al proiectului, p. 3. Disponibil la <https://www.paemalba.ro/wp-content/uploads/2018/08/Metodologie-selectie-GT.pdf>. Accesat la 19.02.2023.
3. ***The International Society for Therapeutic Jurisprudence. Disponibil la <https://intljtj.com/>. Accesat la 23.10.2022.
4. Acord de colaborare, între Oficiul central de probațiune și Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă, semnat 12 august 2011. Disponibil la <http://probativne.gov.md/files/getfile/356>. Accesat la 30.10.2022.
5. Acordul de colaborare între Inspectoratul Național de Probațiune și Inspectoratul General al Poliției semnat la 15 aprilie 2019. Disponibil la <http://probativne.gov.md/files/getfile/4317>. Accesat la 30.10.2022.
6. Aebi M.F., Les indicateurs de la criminalité: leurs limitations, leur complémentarité et leur influence sur les théories criminologiques. In: Revue internationale de criminologie et de police technique et scientifique 53/2, 2000, pp. 131-156.
7. Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene și Consiliul Europei, Manual de drept european privind drepturile copilului, 2015.
8. Amza T., Criminologie. Tratat de teorie și politică criminologică. București: Ed. Lumina Lex, 2002. 1085 p. citat de Faigher Anatolie, Țarălungă Victoria, Analiza criminologică a formelor criminalității după făptuitor în Republica Moldova. Disponibil la http://dspace.usarb.md:8080/jspui/bitstream/123456789/4606/1/Faigher_Analiza.pdf. Accesat la 16.10.2022.
9. Ancel M., Privation de liberté et traitement de la délinquance. Disponibil la <https://svjt.se/svjt/1969/90>. Accesat la 20.10.2022.
10. Andrews N., Mediation: International Experience and Global Trends. In: Journal of International and Comparative Law, 2017. Disponibil la <https://www.jicl.org.uk/storage/journals/November2020/0cgJwWbFnRcAaeamRHcP.pdf>. Accesat la 21.01.2023.
11. Ardeleanu D., Racu A., Pistrinciuc V. Zaharia V., Raport de monitorizare și evaluare a activității de reintegrare socială a persoanelor liberate din locurile de detenție. Chișinău: „Cu drag” SRL, 2009. ISBN 978-9975-4052-2-5. Disponibil la https://irp.md/uploads/files/2014-06/1402576373_1242890807_ro.pdf. Accesat la 04.02.2023.
12. Argeșeanu I., și col., Studiu criminologic. În: Buletin de Criminologie și Criminalistică, nr.1-2, 1994.
13. Astrahan L., Studiul „Prevenirea delinvenței juvenile în Republica Moldova”. Terre de hommes, Moldova, 2018. Disponibil la https://childhub.org/sites/default/files/library/attachments/prevenire_delicventa_juvenila.pdf. Accesat la 03.02.2023.
14. Atanasova-Denié Zl., Tostain M., Les processus d'attribution de punitions. Étude des relations entre gravité de l'infraction pénale, caractéristiques de l'auteur, émotions et

motivations à punir. In: Les Cahiers Internationaux de Psychologie Sociale, 2008/2, nrt. 78, pp. 21-34. Disponibil la <https://www.cairn.info/revue-les-cahiers-internationaux-de-psychologie-sociale-2008-2-page-21.htm>. Accesat la 20.10.2022.

15. Bălăiță R. L., Program probațional pentru minori: Program probațional primar obligatoriu. Formare civică și vocațională pentru tine și pentru comunitate. Asociația pentru Justiție Penală Participativă (AJPP), Inspectoratul Național de Probațiune, UNICEF Moldova. Chișinău: „Bons Offices”, 2018. ISBN 978-9975-87-438-0.

16. Bedros E., Conceptul de justiție restaurativă și legătura acestuia cu tendințele moderne de dezvoltare a procesului penal. În: Legea și viața, iunie 2014, pp.37-42.

17. Bejan, O. Dicționar de criminologie. Chișinău, 2009.

18. Bodareva-Solomon I., Fundamentarea politicilor de prevenire și combatere a delincvenței juvenile. În: Conceptul de dezvoltare a statului de drept în Moldova și Ucraina în contextul proceselor de eurointegrare. 2-3 octombrie 2018, Chișinău. Chișinău, Republica Moldova: Tipografia „Cetatea de Sus”, 2018. ISBN 978-9975-3222-0-1.

19. Bodrug L., Muntean I., Raport thematic. Generalizarea și realizarea studiului privind implementarea legii cu privire la probațiune în Republica Moldova (probațiunea prezentințială și sentințială în comunitate), Chișinău, 2012.

20. Bolocan-Holban A., Mihailov-Moraru V., Cerbu A., Rolul referatului prezentințial la aprecierea personalității făptuitorului. Ghid pentru profesioniști din cadrul sistemului de justiție penală, Chișinău, 2018.

21. Braga I., Probleme de reintegrare social a persoanelor cu antecedente penale. Disponibil la [http://dspace.ince.md/jspui/bitstream/123456789/863/1/Probleme de reintegrare sociala a persoanelor cu antecedente penale.pdf](http://dspace.ince.md/jspui/bitstream/123456789/863/1/Probleme_de_reintegrare_sociala_a_persoanelor_cu_antecedente_penale.pdf). Accesat la 05.12.2022.

22. Brîncoveanu I., Ghid de bune practici pentru asistentul social care lucrează în sistemul penitenciar, Giurgiu, 2010.

23. Brînză V., Problematika resocializării infractorilor. In: Tezele celei de-a 73-a conferință științifică a studenților. Ediția 73, T. 20 mai 2020, Chișinău. Chișinău: Universitatea Agrară, 2020.

24. Brooks T., Punitive Restoration: Rehabilitating Restorative Justice. In: Raisons politiques, 2015/3 , nr. 59, pp. 73 - 89. Disponibil la <https://www.cairn.info/revue-raisons-politiques-2015-3-page-73.htm>. Accesat la 15.10.2022.

25. Bujdoiu N., Murzea C., Ambiguitatea noțiunii "Delicvența juvenilă". În: Societatea și Dreptul, Brașov: UniSAST, 2001.

26. Bujor V., Bejan O., Curs elementar de criminologie, Chișinău, 2016.

27. Bujor V., Referințe asupra noțiunii, scopului, funcțiilor și sistemului pedepsei, În: Rolul pedepsei în societatea de tranziție. Materialele de la Conferința științifico-practică internațională 14-15 februarie 2002, Chișinău, 2002, pp. 21-27 .

28. Burlacu M., Rusu V., Rusu S., Mediarea – soluție eficientă a confl ictelor de muncă, responsabilitate în prevenirea și reducerea șomajului. Asociația Obștească „Agenția pentru Dezvoltare Regională Habitat”, Rezina. ISBN 978-9975-80-687-9.

29. Canțer N., Strategii de resocializare și asistență psihosocială a delincvenților minori. În: Anuarul Catedrei de științe socio-umane și asistență socială 2015-2016, Bălți, 2016. ISBN 978-9975-50-187-3.

- 30.** Canțer N., Modalitati de reeducare a delincvenților minori prin intermediul justiției comunitare. In: Pledoarie pentru educație – cheia creativității și inovării. 1-2 noiembrie 2011, Chișinău. Chișinău, Republica Moldova: Institutul de Științe ale Educației, 2011. ISBN 978-9975-56-010-8.
- 31.** Canțer N., Note de curs la disciplina universitară Monitorizare, evaluare și supervizare în asistența socială, Bălți, 2014.
- 32.** Canțer N., Resocializarea deținuților prin intermediul programelor educaționale și terapeutice. In: Managementul educațional: realizări și perspective de dezvoltare. Ediția 1-a, 27 aprilie 2017, Bălți. Bălți: Tipografia din Bălți, 2017, pp. 349-354. ISBN 978-9975-132-97-8.
- 33.** Canțer N. Curriculum la disciplina universitară „Justiția comunitară și administrarea pedepselor alternative la detenție”. Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți. Bălți, 2018.
- 34.** Carp S., Efectele mediului penitenciar asupra minorilor condamnați. Materiale ale Conferinței științifico-practice internaționale, 5 octombrie 2007. Disponibil la http://dspace.academy.police.md/xmlui/bitstream/handle/123456789/297/1.%20202007_05%20octombrie_Probleme_intedisciplinare%2010-18.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Accesat la 20.10.2022
- 35.** Cârstea V., Drept administrativ și administrație publică. Editura: Nagard, 2014. ISBN 978-606-592-187-0. Disponibil la http://www.universitateaeuropeanadragan.ro/images/imguploads/cursuri_biblioteca_virtuala/drept/drept_administrativ_si_administratie_publica.pdf. Accesat la 25.01.2023.
- 36.** Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, Jurnalul Oficial al Uniunii Europene (2010/C 83/02).
- 37.** Cheianu S., Aspectul dimensiunilor psihologice și socio-juridice ale delincvenței juvenile. In: Analele Științifice ale Universității de Studii Europene din Moldova. 2016, nr. V (1). ISSN 2435-1114.
- 38.** Chifa F., Mihailov-Moraru V., Medierea garantată de stat, Chișinău, 2020.
- 39.** Chivriga A., Furdui V., Organizarea și funcționarea APL în Republica Moldova: competențe, structura și resurse. Chișinău: IDIS „Viitorul”, 2009. ISBN 978-9975-9625-2-0.
- 40.** Ciobanu, I. Criminologie, Vol.II, Chișinău, 2007.
- 41.** Codul Contravențional al Republicii Moldova: nr. 218, din 24.10.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 17.03.2017, nr. 78-74.
- 42.** Codul de Executare al Republicii Moldova: nr. 443, din 24.12.2004. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 05.11.2010, nr. 214-220.
- 43.** Codul de procedură penală: nr. 122 din 14.03.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 05.11.2013, nr. 248-251, art. 699.
- 44.** Codul Penal al Republicii Moldova: nr. 985 din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 14.04.2009, nr. 72-74.
- 45.** Concluziile Consiliului privind măsuri alternative detenției: utilizarea sancțiunilor și măsurilor neprivative de libertate în domeniul justiției penale (2019/C 422/06), Jurnalul Oficial al Uniunii Europene 16.12.2019. Disponibil la [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52019XG1216\(02\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52019XG1216(02)&from=EN). Accesat la 21.10.2022

46. Consiliul Europei, Compendiu de documente ale Consiliului Europei privind prevenirea penitenciarelor, 2015. Disponibil la <http://probatiune.gov.md/files/getfile/158>. Accesat la 27.10.2022

47. Constantinescu, G. C. Decalogul eticii și deontologiei profesionale al mediatorului din România. Materialele de la Conferința internațională „Medierea în România și în Republica Moldova. Medierea între provocări și soluții”, Ediția a I-a, 11-12 decembrie, 2015. Constanța: INCE, 2015. ISBN 978-9975-4422-4-4. Disponibil la https://www.researchgate.net/publication/303721202_DECALOGUL_ETICII_SI_DEONTOLOGIEI_PROFESIONALE_AL_MEDIATORULUI_DIN_ROMANIA_A_Professional_Decalogue_of_Ethics_and_Deontology_for_Mediators_from_Romania. Accesat la 15.02.2023.

48. Constituția Republicii Moldova: nr. 01 din 29.07.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 29.03.2016, nr. 78, art. 140.

49. Convenția cu privire la drepturile copilului, Adunarea Generală a Națiunilor Unite a adoptat Convenția cu privire la Drepturile Copilului la 20 Noiembrie 1989.

50. Convenția internațională cu privire la drepturile copilului. Disponibil la <http://probatiune.gov.md/files/getfile/157>. Accesat la 27.10.2022

51. Cornet Al., Combien de types de justice existe-t-il? Disponibil la <https://www.equity-avocats.fr/combien-de-types-de-justice-existe-t-il/> accesat la 15.10.2022

52. Corsei A., Bulancea V., Măsurile de profilaxie și de prevenție a delincvenței juvenile la nivel național. In: Promotion of Social and Economic Values in the Context of European Integration 4th International Conference. Ediția 4, Vol.2, 3-4 decembrie 2021, Chișinău, Republica Moldova: 2021. ISBN 978-9975-3527-2-7.

53. Costachi Gh., Railean P., Reflecții asupra accepțiunilor justiției ca fenomen și valoare socială. În: Legea și Viața, 2020, nr. 3.

54. Cral H. N., Danilo Martuccelli. Grammaires de l'individu. In: Sociologie du travail. Vol. 46, nr. 4, Octobre-Décembre 2004, mis en ligne le 24 décembre 2004. Disponibil la <http://journals.openedition.org/sdt/29989> . Accesat la 21.10.2022.

43. Dăscălu A., Singh A., Delincvența juvenilă-un fenomen social tot mai des întâlnit. În: Analele Universității “Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu, Seria Litere și Științe Sociale, Nr. 1/2012. Disponibil la <https://alss.utgjiu.ro/mdocs-posts/02-andra-dascalu-amelia-singh-delincventa-juvenila-un-fenomen-social-tot-mai-des-intalnit/>. Accesat la 03.02.2023.

55. Declarația Universală a drepturilor omului din 10.12.1948. Adoptată la 10 decembrie 1948 la New York Disponibil la <http://probatiune.gov.md/files/getfile/155>. Accesat la 27.10.2022.

56. Delincvență juvenilă: este nevoie de o abordare comună. Disponibil la [https://www.europarl.europa.eu/RegData/presse/pr_post_story/2007/RO/03A-DV-PRESSE_STO\(2007\)03-14\(04228\)_RO.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/presse/pr_post_story/2007/RO/03A-DV-PRESSE_STO(2007)03-14(04228)_RO.pdf). Accesat la 29.01.2023.

57. Dezvoltarea muncii în folosul comunității. România în context european. Disponibil la <https://docplayer.nl/41875282-Dezvoltarea-muncii-in-folosul-comunitatii-romania-in-context-european.html>. Accesat la 03.01.2023.

58. Dilion M., Gațcan S., Servicii comunitare de prevenire a delicvenței juvenile. In: Calitatea formării specialiștilor în învățământul superior: strategii, forme,

metode. Vol.1, 5-7 octombrie 2005, Bălți. Bălți: Tipografia Universității de Stat „Alec Russo”, 2005. ISBN 9975-931-97-9.

59. Dina M. M., Izolarea și nivelul bio-psiho-social de funcționare al deținutului pe parcursul executării pedepsei privative de libertate. În: Acta Universitatis George Bacovia. Juridica - Volume 9. Issue 1/2020.

60. Dița M., Vîrlan M., Problematika psihosocială a mediului penitenciar și efectele psihosociale ale privării de libertate. In: Vector European. 2019, nr. 3, pp. 130-134. ISSN 2345-1106.

61. Dogaru L., The prophylaxis of juvenile delinquency. În: The challenges of communication. Contexts and Strategies in the World of Globalism. Section: Communication, Education Sciences, Psychology and Sociology. Tîrgu Mureș: „Arhipelag XXI” Press, 2016. ISBN: 978-606-8624-00-6. Disponibil la https://www.researchgate.net/profile/Cosmin-Dariescu/publication/335820162_Towards_an_Interpretation_of_Conceptual_Ambivalence_in_Romanian_Law/links/5d7d01e6a6fdcc2f0f6f65f4/Towards-an-Interpretation-of-Conceptual-Ambivalence-in-Romanian-Law.pdf#page=31. Accesat la 19.01.2023.

62. Dolea I., Zaharia V., Prițcan V., Buciuceanu-Vrabie M., Fenomenul delincvenței juvenile în Republica Moldova, Chișinău: Cartea Juridică.

63. Dolea I., Zaharia V., Rotaru V., Raportul de monitorizare a activităților de probațiune în Republica Moldova / Institutul de Reforme Penale. Chișinău: „Bons Offices” SRL, 2011.

64. Duda E., Aspecte teoretico-practice privind personalitatea și psihologia infractorului. În: Revista Studii Juridice Universitare, nr. 3-4, 2013. Disponibil la <https://ulim.md/sju/nr-3-4-2013/aspecte-teoretico-practice-privind-personalitatea-si-psihologiainfractorului/#:~:text=Tr%C4%83s%C4%83turile%20psihologice%20caracteristice%20infractorului%20sunt,vedere%20afectiv%2C%20c%C3%A2t%20%C5%9Fi%20cognitiv>. Accesat la 17.10.2022.

65. Dumneanu L., Sistemul de pedepse în dreptul penal comparat. În: STUDIA UNIVERSITATIS, 2008, nr.4 (14), p.113-118.

66. European Probation Service Systems: a comparative overview. Disponibil la https://www.cep-probation.org/wp-content/uploads/2018/10/2008European_Probation_intro_FRE-v.pdf. Accesat la 26.10.2022.

67. Florian I., Metodologie selecție grup țintă. Universitatea de Medicină și Farmacie "Grigore T. Popa", Iași, p. 7-8. Disponibil la <https://www.umfiasi.ro/ro/cercetare/proiecte-granturi/Documents/Proiecte%20europene/Proiect%20ROSE%20BeMeDTech/Metodologie-selectie-GT-1.pdf>. Accesat la 25.02.2023.

68. Foca L., Ghid de prevenire a delincvenței juvenile. Chișinău, 2016. Disponibil la https://suntparinte.md/wp-content/uploads/2020/01/ghid_de_prevenire_a_delincventei_juvenile_8123508.pdf. Accesat la 03.02.2023.

69. Gagu C., Medierea - metodă alternativă de soluționare a conflictelor. Disponibil la <https://www.mediatori.org.ro/Articole/Medierea%20-%20metoda%20alternativa%20de%20solutionare%20a%20conflictelor.pdf>. Accesat la 10.02.2023.

70. Ghidul de formare a consilierului de probațiune în activitatea de conlucrare cu comunitatea, Chișinău, 2018. Disponibil la <http://probatie.gov.md/files/getfile/356>. Accesat la 30.10.2022.

71. Girard I., La personnalité criminelle. Disponibil la <https://www.psychocriminologie.com/2018/01/la-personnalite-criminelle.html>. Accesat la 17.10.2022.

72. Gogua I., Juvenile Delinquency – Causes, Prevention, and the Ways of Rehabilitation. Disponibil la <https://www.penalreform.org/blog/juvenile-delinquency-causes-prevention-and-the-ways-of/>. Accesat la 19.02.2023.

73. Gorghiu Al. (coord.), Stănescu N., Codruț B., Sârbu M., Munteanu M., Dedu I., Frandescu C., Mediarea – oxigen pentru o societate modernă, București: Universul Juridic, 2013

74. Gribincea L., Standardele etice prevăzute de codurile de etică și deontologice ale mediatorilor. In: Integrare prin cercetare și inovare. Științe juridice și economice. R, SJE, 10-11 noiembrie 2015, Chisinau, Republica Moldova: Universitatea de Stat din Moldova, 2015.

75. Griffiths C. T., Dandurand Y., Murdoch D., La réintégration sociale des délinquants et la prévention du crime. In: Le centre international pour la réforme du droit criminel et la politique en matière de justice pénale, avril, 2007. Disponibil la <https://www.securitepublique.gc.ca/cnt/rsrscs/pblctns/scl-rntgrtn/scl-rntgrtn-fra.pdf> Accesat la 21.10.2022.

76. Gumaniuc V., Metodele de resocializare a condamnaților. În: Revista națională de drept, nr. 1, 2016, pp. 48-50. ISSN 1811-0770.

77. Holunga L., Evaluarea și supervizarea serviciilor sociale. Suport de curs.

78. Hotărâre a Consiliului de Mediere cu privire la aprobarea Codului deontologic al mediatorului: nr. 1 din 16.06.2008. În Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 05.06.2009, nr. 99-100. Disponibil la <https://cj.md/wp-content/uploads/2019/01/Codul-deontologic-al-mediatorului.pdf>. Accesat la 05.01.2023.

79. Hotărârea de Guvern cu privire la aprobarea Codului de etică al consilierului de probațiune: nr. 210, din 21.03.2013. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 29.03.2013, nr. 64-68, art. 264.

80. Hotărârea de Guvern cu privire la crearea Consiliului național de coordonare a activității de reintegrare socială a persoanelor eliberate din locurile de detenție: nr.746 din 26.10.2015. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 30.10.2015, nr. 297-300, art. 839.

81. Hotărârea de Guvern despre aprobarea Regulamentului cu privire la modul de executare a pedepsei penale sub formă de muncă neremunerată în folosul comunității: nr. 1643 din 31.12.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 23.01.2004, nr. 16-18, art. 124.

82. Hotărârea de Guvern pentru aprobarea Regulamentului privind monitorizarea electronică a persoanelor: nr. 1322 din 08.12.2016. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 16.12.2016, nr. 441-451, art. 1414.

83. Hotărârea de Guvern privind organizarea și funcționarea organelor de probațiune: nr. 827, din 10.09.2010. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 14.09.2010, nr. 166-168, art. 907.

84. Hotărârea Guvernului cu privire la aprobarea Statutului executării pedepsei de către condamnați: nr. 583 din 26.05.2006. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 16.06.2006, nr. 91-94 art. 676.

- 85.** Hotărârea Guvernului cu privire la Centrul Republican de Asistență Psihopedagogică și Serviciul raional/municipal de asistență psihopedagogică: nr. 732, din 16.09.2013. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 20.09.2013, nr. 206-211 art. 823.
- 86.** Hotărârea Guvernului nr.235 din 13 octombrie 2021 cu privire la aprobarea Planului de acțiuni al Guvernului pentru anii 2021-2022.
- 87.** Hotărârea Guvernului nr.636 din 11 decembrie 2019 cu privire la aprobarea Planului de acțiuni al Guvernului pentru anii 2020-2023.
- 88.** Hotărârea Guvernului nr. 1025 din 28.12.2012. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 11.01.2013, nr. 6-9, art, nr: 35.
- 89.** Hulea V., Cușnir V., Caracteristici ale infracțiunii de furt și protecția drepturilor omului. In: Revista Națională de Drept. 2009, nr. 1(100). ISSN 1811-0770.
- 90.** Inspectoratul Național de Probațiune, Ghidul consilierului de probațiune în activitatea cu programe probaționale, Chișinău, 2017, p.4.
- 91.** Inspectoratul Național de Probațiune, Program de asistență psihosocială la etapa prezentințială (individualizat) aprobat prin Ordinul Inspectoratului Național de Probațiune nr.238 din 15.11.2016
- 92.** Institut des hautes études du ministère de l'Intérieur, Probation française: comparaison analytique internationale et européenne. Disponibil la <https://www.ihemi.fr/articles/probation-francaise-comparaison-analytique-internationale-et-europeenne> accesat la 25.10.2022.
- 93.** Institutul de Reforme Penale, Broșura cu privire la probațiune, Chișinău, 2007, p.22.
- 94.** Instrumente juridice și procedure în domeniul medierii familiale transfrontaliere. Ghid pentru magistrați și alți juriști. Judicial intercultural communication in family mediation. Curtea de Apel Craiova, România, 2015. ISBN: 978-606-703-343-4. Disponibil la <http://www.curteadeapelcraiova.eu/wp-content/uploads/2014/04/ROMANA.pdf>. Accesat la 09.02.2023.
- 95.** Ionaș Al., Justiția terapeutică, sistem alternativ al pedepsei, 2015. Disponibil la https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3337703. Accesat la 23.10.2022.
- 96.** Isac O., Sociologia devianței. Note de curs. Chișinău: Tipografia Centrală, UNION FENOSA, 2004. ISBN 9975-70-417-4.
- 97.** Josan M., Modalități de eficientizare și integrare socială a copiilor delincvenți. In: Sesiune națională de comunicări științifice studențești: Științe umanistice Științe sociale. R, SU, SS, 21-22 aprilie 2016, Chișinău. Chișinău, 2016: CEP USM.
- 98.** Le Conseil européen, Le programme de la Haye: renforcer la liberté, la sécurité et la justice dans l'Union Européenne (2005/C 53/01), Journal officiel de l'Union européenne, 3.3.2005. Disponibil la <https://euaa.europa.eu/sites/default/files/public/Programme-de-La-Hay.pdf>. Accesat la 21.10.2022
- 99.** Legea asistenței sociale: nr. 547 din 25.12.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 12.03.2004, nr. 42-44 art. 249.
- 100.** Legea cu privire la activitatea Poliției și statutul polițistului: nr. 320, din 27.12.2012, art. 2. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 01.03.2013, nr. 42-47 art. 145.
- 101.** Legea cu privire la adaptarea socială a persoanelor eliberate din locurile de detenție: nr. 297, din 24.02.1999. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 22.04.1999, nr. 39-41, art. 171.

- 102.** Legea cu privire la fabricarea și circulația alcoolului etilic și a producției alcoolice: nr. 1100 din 30.06.2000. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 130-132, 2000.
- 103.** Legea cu privire la mediere: nr. 134, din 14.06.2007. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 188-191.
- 104.** Legea cu privire la mediere: nr. 137, din 03.07.2015. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 21.08.2015, nr. 224-233.
- 105.** Legea cu privire la serviciile sociale: nr. 123, din 18.06.2010. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 03.09.2010, nr. 155-158 art. 541.
- 106.** Legea pentru acceptarea de către Republica Moldova a Convenției europene privind supravegherea infractorilor condamnați condiționat sau liberați condiționat: nr. 131, din 11.07.2014. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 08.08.2014, nr. 223-230.
- 107.** Legea privind administrația publică locală: nr. 436, din 28.12.2006, art. 1. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 09.03.2007, nr. 32-35 art. 116.
- 108.** Legea privind drepturile copilului: nr. 338, din 15.12.1994. În Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 02.03.1995, nr. 13 art. 127.
- 109.** Legea privind libertatea de conștiință, de gândire și de religie: nr. 125, din 11.05.2007. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 17.08.2007, nr. 127-130 art. 546.
- 110.** Legea privind măsurile și serviciile destinate copiilor cu comportament deviant: nr. 299, din 30.11.2018. În Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 04.01.2019, nr. 1-5 art. 24.
- 111.** Legea privind protecția datelor cu caracter personal: nr. 133, din 08.07.2011. În Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 14.10.2011, nr. 170-175 art. 492.
- 112.** Legea securității și sănătății în muncă: nr. 186, din 10.07.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 05.08.2008, nr. 143-144.
- 113.** Legea cu privire la probațiune: nr. 8 din 14.02.2008, art. 2. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 22.01.2016, nr. 13-19.
- 114.** Longley R., What Is Distributive Justice? Disponibil la <https://www.thoughtco.com/what-is-distributive-justice-5225377>. Accesat la 15.10.2022
- 115.** Managementul de caz. Ghid de implicare practică, MMPSF, Chișinău, 2016.
- 116.** Manualul operațional de formare al consilierului de probațiune, Chișinău, 2018. Disponibil la <http://probațiune.gov.md/files/getfile/358>. Accesat la 21.02.2023.
- 117.** Mărgărint S., Raportul de activitate al Inspectoratului național de probațiune pentru anul 2022. Chișinău, 2023, p. 21 – 23. Disponibil la <http://probațiune.gov.md/files/getfile/5180>. Accesat 24.02.2023.
- 118.** Mărgărint T., Resocializarea persoanelor deținute în penitenciarele din republica moldova. Abordare antropologico-filosofică. În: Studia Universitatis Moldaviae , 2020, nr. 4(134).
- 119.** Mecanismul de referire a cazului în sistemul de servicii sociale. Ghid de aplicare practică. Ministrul Protecției Sociale, Familiei și Copilului Republica Moldova, 2009.
- 120.** Mecanismului de supervizare în asistență socială”, aprobat prin Ordinul Ministerului Protecției Sociale, Familiei și Copilului nr. 99, din 31.12.2008. Disponibil la <http://old.mmssf.gov.md/file/documente%20interne/Mecanismul%20de%20supervizare.rom.pdf> . Accesat la 03.12.2022
- 121.** Medierea în cauzele penale. Disponibil la https://irp.md/uploads/files/2014-03/1394118934_mediare.pdf. Accesat la 19.01.2023.

122. Mehta G., Rickert K., *MEDIATION. Instrument der Konfliktregulierung und Dienstleistung.* Wien: Falter Verlag, 2008.

123. Merle R., Vitu A., *Le passage à l'acte* Extrait du „*Traité de droit criminel.* Disponibil la <https://ledroitcriminel.fr/la-science-criminelle/penalistes/introduction/merle-vitu-passage-a-cte.htm>. Accesat la 17.10.2022

124. Milicenco S., *Importanța supervizării în practica asistenței sociale.* În: *Studia Universitatis Moldaviae (Seria Științe Sociale)*. 2013, nr. 8., Chișinău, pp. 21-25. ISSN 1814-3199.

125. Montanu M. R., *Delicvența juvenilă: aspect teoretice și practice.* Iași: Polipress, 2003.

126. Morash M., Rucker L., *Deviance. The Interactionis. Perspective.* New York: Macmillan Company, 1989.

127. Moțpan V., *Factorii sociali ce contribuie la apariția și evoluția criminalității juvenile.* In: *Criminalitatea în spațiul Uniunii Europene și al Comunității Statelor Independente: evoluție, tendințe, probleme de prevenire și combatere.* 12-13 iunie 2012, Chișinău: Tipografia Academiei Ștefan cel Mare a MAI, 2012. ISBN 978-9975-4407-2-1.

128. *Munca neremunerată în folosul comunității realități și perspective.* Disponibil la <https://www.cep-probation.org/wp-content/uploads/2018/10/COMMPresentation-MOLDOVA-1.pdf>. Accesat la 27.12.2022.

129. Murzea C. I., *Delincvența juvenilă - abordări teoretice.* În: *Acta Universitatis George Bacovia. Juridica - Volume 4. Issue 2, 2015.* Disponibil la https://www.ugb.ro/Juridica/Issue8RO/1_Delincventa_juvenila-Abordari_teoretice.Murzea_Cristinel.RO.pdf. Accesat la 16.02.2023.

130. Neagu Gh., *Delincvența juvenilă. Suport de curs.* Bălți, 2021. Disponibil la http://dspace.usarb.md:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/5382/Delincventa_juvenila_2021.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Accesat la 19.01.2023.

131. Nedelcu I., Gheorghediac I., ș. a. *Prevenirea delincvenței juvenile și acordarea de servicii specifice minorilor care săvârșesc infracțiuni și nu răspund penal – repere privind cooperarea interinstituțională – Studii de caz: România, Bulgaria, Cehia.* Editura Ministerului Afacerilor Interne. Disponibil la <https://childhub.org/sites/default/files/library/attachments/manual-final-cu-coperti.pdf>. Accesat la 05.02.2023.

132. Nicolaescu P. E., *Factori de risc în comportamentul delincvent juvenil.* În: *Journal of Psychology. Special Pedagogy. Social Work (PSPSW)*, Vol – 49, Issues – 4, 2017. Disponibil la <http://dir.upsc.md:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/1104/Factori%20de%20risc%20in%20comportamentul%20delicvent%20juvenil.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Accesat la 17.01.2023.

133. Nistoreanu Gh., Păun, C. *Criminologie.* București: Ed. Europa Nova, 1995.

134. Oancea G., *Ghid de bune practice în material rapoartelor presentințiale,* Chișinău, 2017.

135. Odilqoriev X.T., *The role and importance of the institution of mediation in the mechanism of alternative dispute resolution.* In: *Journal of Multidisciplinary Studies*, Volume 5, 2022. ISSN NO: 2770-0003. Disponibil la

<https://zienjournals.com/index.php/tjm/article/download/772/628/806>. Accesat la 17.01.2023.

136. Olărescu V., Interventia psihologului în resocializarea minorilor delincventi. In: Probleme ale științelor socioumanistice și modernizării învățământului Conferința științifică anuală a profesorilor și cercetătorilor UPS „Ion Creangă”. Seria 17, Vol.1, 20 martie 2015, Chișinău: Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, din Chișinău, 2015. ISBN 978-9975-46-239-6.

137. Ordinul Inspectoratului Național de Probațiune privind aprobarea documentelor-tip la Regulamentul de planificare a probațiunii și abrogarea unor instrucțiuni interne: nr. 22, din 17.02.2020. Disponibil la <https://www.e-learningprobation.md/wp-content/uploads/2021/11/Ordinul-nr.-22-din-17.02.2020-la-Regulament-1.pdf>. Accesat la 04.12.2022.

138. Ordinul Ministerului Justiției cu privire la aprobarea Regulamentului de planificare a probațiunii: nr. 347 din 30.12.2019. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 17.01.2020, nr. 7-13 art. 27.

139. Ordinul Ministerului Justiției cu privire la aprobarea Regulamentului privind modul de întocmire a referatului prezentințial de evaluare psihosocială a personalității: nr. 299, din 02.05.2018. În Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 18.05.2018, nr. 157-166 art. 659.

140. Ordinul Ministerului Justiției nr. 635 din 02-12-2015 cu privire la aprobarea Regulamentului privind organizarea și funcționarea Consiliului de mediere și Regulamentului privind selectarea prin concurs public a mediatorilor și reprezentantului societății civile în calitate de membri ai Consiliului de mediere, Monitorul Oficial Nr. 332-339 art. 2393.

141. Ordinul Ministerului Sănătății nr. 551, din 30.06.2011. Disponibil la <http://msmps.gov.md/wp-content/uploads/2020/06/9042-STANDARD20Asistenta20psihosociala202011.pdf>. Accesat la 23.10.2022.

142. Ordinul Ministrului Protecției Sociale, Familiei și Copilului nr.54 din 10 iunie 2009.

143. Oxford Advanced American Dictionary. Disponibil la https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/american_english/probation#:~:text=%2Fpro%CA%8A%CB%88be%2F,prisoner%20was%20put%20on%20probation. Accesat la 24.10.2022.

144. Palade A., Considerații generale privind justiția, statul de drept și puterea judecătorească. În: Revista Intellectus 3-4/2019, pp. 188-192.

145. Paquette E., Des pensées criminelles et des traits de personnalité de fraudeurs incarcérés, sous l'angle de la psychopathie. Disponibil la https://papyrus.bib.umontreal.ca/xmlui/bitstream/handle/1866/4446/Eve_Paquette_2010_maitrise_27sept2010.pdf?sequence=4&isAllowed=y. Accesat la 17.10.2022.

146. Pașca M. D., Infractorul minor și reintegrarea sa în comunitate. Editura Ardealul. Biblioteca de psihologie. ISBN973-7937-19-8. Disponibil la <https://bjmures.ro/bd/P/001/05/P00105.pdf>. Accesat la 20.02.2023.

147. Păun P., Păun Al., Analiza juridică a pedepselor penale aplicate persoanelor fizice în Republica Moldova. În: Analele științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova, Științe socioumane, ediția a XVI-a, nr.1, pp.50-56.

148. Petit J.G., L'amendement ou l'entreprise de réforme morale des prisonniers en France au XIXe siècle. In: *Déviance et société* Année 1982, nr. 6-4 p. 331-351. Disponibil la https://www.persee.fr/doc/ds_0378-7931_1982_num_6_4_1122. Accesat la 25.10.2022.

149. Pinatel J., Centre de Ressources sur l'Histoire des Crimes et des Peines. Disponibil la <https://enapagen2.bibenligne.fr/pinatel-jean#:~:text=Selon%20lui%2C%20les%20criminels%20se,un%20crime%20grave%20soit%20commis>. Accesat la 17.10.2022.

150. Pitiulych M., Nakonechna I., Mediation institution: Experiene from countries across the world. In: *Baltic Journal of Economic Studies*, Vol-5, nr. 1. ISSN 2256-0963. Disponibil la <https://doaj.org/article/1663d93b88a64b92812aef28ae98c930>. Accesat la 20.01.2023.

151. Ponea C. Ș., Medierea – metoda de rezolvare a situațiilor conflictuale. În: *Revista de Științe Juridice*, 2007. Disponibil la <https://drept.ucv.ro/RSJ/images/articole/2007/RSJ4/020Ponea.pdf>. Accesat la 10.02.2023.

152. Pop I., Badea M., Întocmirea referatului de evaluare. În: *Manual de probațiune*, București, 2008, pp.131-155.

153. Popa V., Personalitatea infractorului minor: concept, formare, clasificări. In: *Revista Națională de Drept*. 2017, nr. 5(199). ISSN 1811-0770.

154. Popa Vl., Ce trebuie să știi dacă mi s-a aplicat pedeapsa cu Munca neremunerată în beneficiul comunității? Chișinău: Cartea juridică.

155. Postu L., Pregătirea pentru liberare a deținuților. În: *Studia Universitatis Moldaviae (Seria Științe ale Educației)*, 2007, nr. 5, pp. 244-247.

156. Pretula C. C., Importanța preocupărilor teoretice și practice actuale în domeniul delincvenței juvenile. In: *Analele Științifice ale Universității de Studii Europene din Moldova*, 2013, nr. II. ISSN 2435-1114.

157. Quirion B., Réformer, réadapter ou responsabiliser le détenu. In: *Déviance et Société* 2012/3. Vol. 36, pp. 339 - 355. Disponibil la <https://www.cairn.info/revue-deviance-et-societe-2012-3-page-339.htm>. Accesat la 21.10.2022.

158. Radu A., Guzun I., În spatele grațiilor, cu fața spre lume. Tinerii în conflict cu legea. Ghid mass-media privind relatările în domeniul justiției juvenile. UNICEF, 2006.

159. Raport de cercetare. Probațiunea presentențială în Republica Moldova, Chișinău, 2016.

160. Rawls J., Théorie de la justice. Disponibil la <https://www.dygest.co/john-rawls/theorie-de-la-justice>. Accesat la 15.10.2022.

161. Regulament-cadru de activitate al Serviciului de asistență socială comunitară aprobat prin Ordinul Ministerului Protecției Sociale, Familiei și Copilului nr. 54 din 10 iunie 2009.

162. Regulamentul de planificare a probațiunii aprobat prin Ordinul ministrului justiției: nr. 347, din 30.12.2019. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 17.01.2020, nr. 7-13 art. 27.

163. Rezoluția 40/33 din 29.11.1985. Organizația Națiunilor Unite. Disponibil la <http://probatune.gov.md/files/getfile/156>. Accesat la 27.10.2022.

164. Roberts C., Juvenile Delinquency: Cause and Effect. In: *Crime and Punishment*, vol. 2, 2000. Disponibil la <https://teachersinstitute.yale.edu/curriculum/units/files/00.02.05.pdf>. Accesat la 05.03.2023.

165. Roșca L., Golovataia L., Conceptul multidimensional al securității europene. Curs universitar, Chișinău: Print Caro, 2022. ISBN 978-9975-164-98-6.

166. Rossi. De la nature, des buts, des effets et de la mesure de la peine, Extrait de son „Traité de droit pénal” . (Édition Bruxelles 1835, p. 413). Disponibil la <https://ledroitcriminel.fr/la-science-criminelle/penalistes/la-loi-penale/sanction/rossi-loi-peine.htm#:~:text=La%20peine%20doit%20%C3%AAtre%20une,Tel%20est%20le%20principe%20g%C3%A9n%C3%A9ral>. Accesat la 20.10.2022.

167. Rusu D., Rusu E., Medierea ca modalitate alternativă de soluționare a conflictelor la elevii din ciclul primar. În: Cercetarea și inovarea educației din perspectiva exigențelor actuale ale pieții muncii. Ediția 1, vol. 2, 30-31 octombrie 2021, Chișinău: Tipografia UST, 2021. ISBN 978-9975-76-368-4.

168. Rusu V., Covalciuc I., Unele reflecții asupra sistemului și conținutului principiilor activității speciale de investigații. În: Revista națională de drept, nr. 8, 2015, pp. 51-54.

169. Șevciuc M., Medierea – strategie de soluționare a conflictelor părinți – adolescenți. In: Integrare prin cercetare și inovare. Științe sociale. R, SS, 9-10 noiembrie 2017, Chișinău, Republica Moldova: CEP USM, 2017.

170. Shaklein S.N., Considering psychological and sociological aspects when imposing and applying administrative penalties. In: Legal Science and Law Enforcement Practice. 2022. No. 4 (62). Disponibil la <https://cyberleninka.ru/article/n/vliyanie-psihologicheskikh-i-sotsiologicheskikh-aspektov-na-primenenie-administrativnyh-nakazaniy/viewer>. Accesat la 16.02.2023.

171. Shiman L. L., The Church of England Temperance Society In the Nineteenth Century. În: Historical Magazine of the Protestant Episcopal Church, Vol. 41, No. 2, Fortieth Anniversary Number (JUNE 1972), p. 179-195. Disponibil la <https://www.jstor.org/stable/42973345>. Accesat la 25.10.2022.

172. Slisarenco I., Determinantele comportamentului delincent și deviant în rândul minorilor. În: Analele științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova. Științe socio-umane, ediția a XV-a, nr.1.

173. Stănișor E., Delincvența juvenilă. București: Oscar Print, 2003.

174. Steffek F., Mediation in the European Union: An Introduction. Cambridge, 2012. Disponibil la <https://e-justice.europa.eu/fileDownload.do?id=b3e6a432-440d-4105-b9d5-29a8be95408f>. Accesat la 18.01.2023.

175. Stephenson M., Jamieson J., Barriers to Engagement in Education, Training and Employment. London, UK: Youth Justice Board for England and Wales, 2006. Disponibil la <https://dera.ioe.ac.uk/7999/1/Barriers%20to%20ETE%20report%20FINAL.pdf>. Accesat la 21.10.2022.

176. Strategia de dezvoltare a sistemului probațiunii pentru anii 2016 – 2020, p. 9-10. Disponibil la https://www.justice.gov.md/public/files/transparenta_in_procesul_decizional/consultatii_publice/Strategia_de_dezvoltare_a_probaiunii_proiect_-_redactat_12042016.pdf. Accesat la 27.10.2022.

177. Strategia de Dezvoltare și Planul de Acțiuni pentru Consiliul de mediere din Republica Moldova în perioada 2020 – 2024, Hotărârea Consiliului de mediere nr. 28, din 14.08.2020

178. Strengthen and Mobilize Communities. Disponibil la <https://ojjdp.ojp.gov/sites/g/files/xyckuh176/files/action/sec6.htm>. Accesat la 05.03.2023.

179. Studiu privind eficiența executării sancțiunilor în comunitate. Disponibil la https://www.justice.gov.md/public/files/file/studii/STUDIUL_PRIVIND_EFICIENȚA_EXECUTĂRII_SANCIUNILOR_IN_COMUNITATE.Pdf. Accesat la 14.02.2023.

180. Șubelic L., Factorii ce determină comportamentul delincvent al minorilor. În: Analele științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova. Științe socio-umane, ediția a X-a. ISSN 1857-0976.

181. Triboi T., Principiile aplicării dreptului. In: Anale științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare” a MAIRM: științe juridice. 2010, nr. X. ISSN 1857-0976.

182. Trocin O., Csatos D. I., Popa V., Ghidul consilierului de probațiune specializat în lucrul cu minorii, Chișinău, 2010.

183. Tudor V. L., Mediarea în domeniul penal la nivel national și international. Teza de doctor în drept. Chișinău, 2019. Disponibil la http://www.cnaa.md/files/theses/2019/55408/leontina_basilica_tudor_thesis.pdf. Accesat la 21.01.2023.

184. Țurcan A., Evaluarea serviciilor de prevenire a delincvenței juvenile la nivel local. IRP, 2016.

185. Țurcan A., Metodologie de lucru cu copiii în conflict cu legea pentru consilierii de probațiune și avocații ce acordă asistență juridică garantată de stat, Chișinău, 2017.

186. Turliuc M. N, Parteni C., Influența mediului penitenciar asupra personalității deținutului. În: Analele științifice ale universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Tomul XVII, 2008, p. 45-73. Disponibil la <https://www.psih.uaic.ro/anale-psihi/wp-content/uploads/sites/10/2021/01/3.-Turliuc-Nicoleta.pdf>. Accesat la 20.10.2022.

187. United Nations Guidelines for the Prevention of Juvenile Delinquency (The Riyadh Guidelines). General Assembly resolution 45/112, 1990. Disponibil la <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/united-nations-guidelines-prevention-juvenile-delinquency-riyadh>. Accesat la 10.03.2023.

188. United Nations Office on Drugs and Crime. 2006. Criminal Justice Assessment Toolkit. New York: United Nations. Disponibil la https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/cjat_eng/CJAT_Toolkit_full_version.pdf. Accesat la 21.10.2022.

189. Ursachi D. Tehnici de mediere. Disponibil la <http://www.cursuri-formare-mediare.ro/docs/articles/bfdcb13c00-URSACHI%20DENISA%20CMCS%20TEHNICI%20DE%20MEDIERE.pdf>. Accesat la 11.02.2023.

190. Vîrlan M., Conflictelor școlare: tipuri, cauze, soluții. In: Psihologie, revista științifico-practică, 2010, nr. 2. ISSN 1857-2502.

191. Vîrlan M., Dița M., Reintegrarea socială a ex-deținuților în Republica Moldova. În: Journal of Psychology. Special Pedagogy. Social Work (PSPSW), Vol – 54, Issues – 1, 2019. Disponibil la http://dir.upsc.md:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/1529/Revista_PsiholPedagAS_2019_1_p101-109.pdf?sequence=3&isAllowed=y. Accesat la 05.02.2023.

192. Vîrlan, M., Dița, M. Rolul asistentului social în procesul de reintegrare socială a persoanelor deținute. UPSC, Vol -I, 2019, p. 176-188. Disponibil la

https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/UPSC_Vol_I_2019_pp_176-188.pdf. Accesat la 15.11.2022.

193. Vîrlan M., Fodor I., Abordări teoretice ale conceptului de resocializare a minorului delincent. În: *Journal of Psychology. Special Pedagogy. Social Work*, Volume 49, Issue 4, 2017. ISSN: 1857-4432.

194. Vulpescu A., Pregătirea pentru liberare a deținuților în contextul programelor de reabilitare social. Materialele Conferinței Internaționale „Pregătirea pentru eliberare din locurile de detenție” 18-19 noiembrie 2003.

195. Warsmann J. L., Les mesures alternatives à l’incarcération. Disponibil la <http://www.gip-recherche-justice.fr/conference-consensus/wp-content/uploads/2013/01/fiche-5-mesures-alternatives-a-lincarceration.pdf>. Accesat la 21.10.2022.

196. Wexler D., Justicia Terapéutica: Una Visión General. Disponibil la https://cejfe.gencat.cat/web/.content/home/publicacions/activitats_formationes/prospectiva_criminal_prevenio_delinquencia05062012/justicia_terapeutica_resum.pdf. Accesat la 23.10.2022

197. Wheelles S., Cottrell L., S., Romasco A., *Juvenile Delinquency. Its prevention and control*. New York: Russell Sage Foundation, 1966. Disponibil la <https://www.russellsage.org/sites/default/files/Juvenile-Delinquency.pdf>. Accesat la 13.02.2023.

198. Wolf R. V., Community justice: An international overview. In: *JUDICATURE*, Vol-91, nr. 6, may-june 2008. Disponibil la https://www.innovatingjustice.org/sites/default/files/CJ_InterOverview.pdf. Accesat la 19.02.2023.

199. Zaharia V., Harconiță N., Popa Vl., Ghid de implicare comunitară în activitatea de probațiune în privința minorilor, Chișinău, 2010.

200. Zaharia V., Popa Vl., Popa V., Ghidul consilierului de probațiune, Chișinău, 2009.

201. Zaharia V., Popa Vl., Popa V., Postu D., Astrahan L., Ghidul consilierului de probațiune. Chișinău: Tipogr. „Bons Offi ces” S.R.L.

202. Zaharia V., Popa Vl., Rotaru V., Martin D., Beldiga C., *Alternative la detenție. Raport de evaluare*. Chișinău: „Helmax-Exim” SRL, 2009. ISBN 978-9975-9676-5-5.

203. Zaharia V., Stey H. G., Popa Vl., Popa V., *Manualul consilierului de probațiune*, Chișinău, 2011.

204. Zeca I. C., *Personalitatea infractorului: aspecte criminologice*. Teza de doctorat. Chișinău, 2015. Disponibil la http://www.cnaa.md/files/theses/2015/23450/ionela_zeca_thesis.pdf. Accesat la 17.10.2022

205. Zosim Al., *Alternativele detențiunii în dreptul penal contemporan*. Teza de doctor în drept. Chișinău, 2005.

206. Zubco An., *Medierea și negocierea în activitatea administrativă*. Suport de curs. Chișinău: CEP USM, 2017. ISBN 978-9975-71-961-2.

207. Адоевская О. А., Подготовка осужденных к освобождению от отбывания наказания как механизм ресоциализации и реального включения их в гражданское общество// *Уголовно-исполнительное право*, 2019, Т. 14(1–4), № 2. с. 156–164.

- 208.** Багреева Е. Г., Субкультура осужденных и их ресоциализация: Монография. Москва: ВНИИ МВД РФ, 2001.
- 209.** Бочкарева Г.Г., Зависимость преступного поведения несовершеннолетних правонарушителей от их податливости групповому влиянию // Вопросы судебной психологии. Москва, 2014.
- 210.** Борисова С.Е., Психологические особенности личности преступника. // Юридическая психология, 2007, № 3. с. 26-32. Disponibil la <http://yurpsy.com/files/stat/76.htm>. Accesat la 17.02.2023.
- 211.** Васильев В. Л., Юридическая психология. Санкт Петербург, 2002.
- 212.** Выготский Л.С., Развитие высших психических функций. Санкт Петербург, 2017.
- 213.** Доля Иг., Захария В., Приджан В., Бучючану-Врабие М., Феномен преступности среди несовершеннолетних в Республике Молдова, Кишинев, 2012.
- 214.** Дубинин Н.П., Карпец И.М., Кудрявцев В.Н., Генетика. Поведение. Ответственность. Москва, 2012.
- 215.** Дубинина Т.М., Дети в Интернете // ИКТ в образовании, 2008, № 14. Disponibil la <https://elibrary.ru/item.asp?id=27203200>. Accesat la 23.02.2023.
- 216.** Емельянов В.П., Преступность несовершеннолетних с психическими аномалиями. Саратов, 2011.
- 217.** Калугин С. С., Калугин Я. С., Данилова Е. А., Укрепление семьи как основа профилактики преступности несовершеннолетних и преступности против несовершеннолетних // Социально-экономическое управление: теория и практика, 2012, № 2. Disponibil la <https://cyberleninka.ru/article/n/ekonomicheskaya-i-sotsialnaya-effektivnost-sozdaniya-obschestvennogo-dvizheniya-studenchestva-v-profilaktike-prestupnosti-i/viewer> . Accesta la 27.01.2023.
- 218.** Карпеца И.И., Криминология: учебник. Москва: Манускрипт, 1992.
- 219.** Кашкина Е.В., Актуальные вопросы профилактики правонарушений, совершаемых несовершеннолетними // Административное и муниципальное право. 2008. № 4. Disponibil la https://nbpublish.com/library_read_article.php?id=-6058. Accesat la 14.01.2023.
- 220.** Ким Д.В., Ключко А.В., Психологический портрет преступника: подходы и перспективы. Сибирский психологический журнал, nr. 19, 2004. Disponibil la <https://cyberleninka.ru/article/n/psihologicheskiiy-portret-prestupnika-podhody-i-perspektivy>. Accesat la 17.10.2022.
- 221.** Кондораки Е., Социальный контроль преступности несовершеннолетних (ювенальной преступности). În: Integrare prin cercetare și inovare. Științe juridice și economice. Vol.1, R, SJE, 7-8 noiembrie 2020, Chisinau, Republica Moldova: CEP USM, 2020. ISBN 978-9975-152-48-8.
- 222.** Коннов А.Ю., Понятие, классификация и основные виды альтернативных способов разрешения спора. //Журнал российского права. 2004. СПС Консультант Плюс.
- 223.** Кроз М.В., Ратинова Н.А., Психологическое воздействие на жертву при совершении преступлений против личности. Научно-методическое пособие. Москва, 2008, с. 61. Disponibil la <http://yurpsy.com/files/ucheb/kroz/04.htm>. Accesat la 27.01.2023.

224. Кудрявцева Т., Наказание: понятие, признаки, цели и виды, 2019. Disponibil la https://dspace.susu.ru/xmlui/bitstream/handle/0001.74/33778/2019_473_kudryavtsevata.pdf?sequence=1. Accesat la 20.10.2022.

225. Кузнецова О.А., Безнадзорность — первый шаг в беспризорности // Вестник магистратуры, 2014, № 12–3. Disponibil la <https://elibrary.ru/item.asp?id=22801377>. Accesat la 31.01.2023.

226. Липнина А.И., Самооценка школьника. Москва, 2016.

227. Маврин О.В., Технологии урегулирования конфликтов (медиация как эффективный метод разрешения конфликтов). Учебное пособие для студентов. КАЗАНЬ, 2014. Disponibil la <https://dspace.kpfu.ru/xmlui/bitstream/handle/net/21950/000850.pdf>. Accesat la 11.02.2023.

228. Масадиков Ш.М., Сущность медиации и проблемы ее правового регулирования в Республике Узбекистан // Автореферат дисс. на соис. ученой степени к.ю.н., Тбилиси, 2008.

229. Миньковский Г.М., К вопросу о типологии несовершеннолетних правонарушителей // Проблемы судебной психологии. Тбилиси, 2015.

230. Носырева Е.И., Посредничество в урегулировании правовых споров: опыт США // Государство и право. 1997. № 5.

231. Романова Н. М., Основы медиаций. Учебное пособие. Саратов: Издательский центр «Наука», 2017. ISBN 978-5-9999-2937-2. Disponibil la http://elibrary.sgu.ru/uch_lit/2185.pdf. Accesat la 25.01.2023.

232. Сундуров Ф.Р., Наказание в уголовном праве: учебное пособие. Москва: Статут, 2015. с. 132

233. Управление организации объединенных наций по наркотикам и преступности, Меры, связанные и не связанные с лишением свободы. Альтернативы тюремному заключению, Организация Объединенных Наций, Нью-Йорк, 2010 год. Disponibil la https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/10-52547_3_Custodial_3_ebook.pdf. Accesat la 21.10.2022.

234. Фомин С., Криминологические характеристики преступности и основные показатели характеристик преступности, ее отдельных групп и видов на современном этапе. // Вестник Сибирского юридического института МВД России, № 1 (30), 2018, с. 94-103.

235. Хесль Г., Посредничество в разрешении конфликтов. Теория и технология. Санкт Петербург. 2004.

236. Чуфаровский Ю.В., Юридическая психология в вопросах и ответах. Москва, 2010.

SURSE WEB:

237. *** La justice et le droit. Disponibil la <http://www.guillaumenicaise.com/philosophie/justice/La%20justice%20et%20le%20droit.pdf>. Accesat la 15.10.2022.

238. ***Barriers to engagement in education, training and employment. Youth Justice Board for England and Wales, 2006. Disponibil la

<https://dera.ioe.ac.uk/7999/1/Barriers%20to%20ETE%20report%20FINAL.pdf>. Accesat la 21.10.2022.

239. ***Noțiunea de probațiune - definiție. Disponibil la <https://www.qdidactic.com/sanatate-sport/psihologie/criminalistica/notiunea-de-probatiune-definitie355.php>. Accesat la 24.10.2022.

240. ***В Молдове детская преступность возросла на 15%. Disponibil la <https://locals.md/2022/detskaya-prestupnost/>. Accesat la 15.02.2023.

241. ***Динамика преступности. Способы определения динамики преступности, темп прироста преступности. Disponibili la <https://znzn.ru/kriminologiya/dinamika-prestupnosti-sposobi-opredelenia>. Accesat la 17.10.2022.

242. Administrația Națională a Penitenciarelor, Comunitatea terapeutică „Catharsis” din Penitenciarul nr.9-Pruncul la 2 ani de activitate. Disponibil la <https://www.anp.gov.md/randomcomunitatea-terapeutica-catharsis-din-penitenciarul-nr9-pruncul-la-2-ani-de>. Accesat la 23.10.2022.

243. Bilanțul activității Inspectoratului național de probațiune pentru semestrul I, anul 2022. Chișinău, 2022. Disponibil la <http://probatiune.gov.md/files/getfile/4993>. Accesat la 11.02.2023.

244. Centrul Comunitar de Sănătate Mintală (CCSM). Disponibil la <http://www.psi.md/index.php?pag=page&id=1063&l=ro>. Accesat la 23.10.2022.

245. Centrul comunitar de sănătate mintală Botanica. Disponibil la <http://www.psi.md/index.php?pag=news&id=1062&rid=805&l=ro>. Accesat la 23.10.2022.

246. Centrul Național de prevenire a abuzului față de copii. Disponibil la <https://www.cnpac.md/ro/>.

247. Concept of Corrective Justice: Meaning and Analysis. Disponibil la <https://lawbhoomi.com/corrective-justice-analysis/>. Accesat la 15.10.2022.

248. Consiliul de mediere din Republica Moldova. Disponibil la <https://mediere.gov.md/ro/content/cine-suntem-noi>. Accesat la 22.10.2022.

249. Dicționarul Larousse. Disponibil la <https://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/justice/45236#:~:text=1.,%C3%A9quit%C3%A9%20%3A%20Faire%20r%C3%A9gner%20la%20justice.&text=2.,Agir%20en%20tout%20avec%20justice>. Accesat la 15.10.2022.

250. Direcția generală pentru protecția drepturilor copilului. Disponibil la <https://dgpdc.md/directiei-generale-pentru-protectia-drepturilor-copilului-din-subordinea-consiliului-municipal-chisinau-efectueaza-o-vizita-de-studiu-la-iasi-in-perioada-9-10-martie-2023/>.

251. Inspectoratul Național de Probațiune, Parteneriate naționale. Disponibil la <http://probatiune.gov.md/nationale>. Accesat la 30.10.2022.

252. Inspectoratul Național de Probațiune, Programe probaționale. Disponibil la <http://probatiune.gov.md/files/getfile/4228>. Accesat la 07.11.2022.

253. Inspectoratul Național de Probațiune, Programe probaționale. Disponibil la <http://probatiune.gov.md/files/getfile/4229>. Accesat la 07.11.2022.

254. Inspectoratul Național de Probațiune, Programe probaționale. Disponibil la <http://probatiune.gov.md/files/getfile/4230>. Accesat la 07.11.2022.

255. Inspectoratul Național de Probațiune, Programe probaționale. Disponibil la <http://probațiune.gov.md/files/getfile/4227>. Accesat la 07.11.2022.

256. Inspectoratul Național de Probațiune, Programe probaționale. Disponibil la <http://probațiune.gov.md/files/getfile/4231>. Accesat la 19.11.2022.

257. Inspectoratul Național de Probațiune, Scurt istoric. Disponibil la <http://probațiune.gov.md/scurt-istoric>. Accesat la 28.10.2022.

258. Inspectoratul Național de Probațiune. Disponibil la <http://probațiune.gov.md/scurt-istoric>. Accesat la 25.10.2022.

259. Inspectoratul național de probațiune. Programe probaționale. Program pentru reducerea comportamentelor predelinvenționale și infracționale ale copiilor și adolescenților aflați la risc. Disponibil la <http://probațiune.gov.md/files/getfile/4228>. Accesat la 19.02.2023.

260. Inspectoratul național de probațiune. Programe probaționale. Programul de intervenție pentru reducerea comportamentelor predelinvenționale și infracționale ale copiilor aflați la risc. Disponibil la <http://probațiune.gov.md/files/getfile/4699>. Accesat la 25.02.2023.

261. Inspectoratul național de probațiune. Programe probaționale. Programul de consiliere individuală „Unu la Unu”. Disponibil la <http://probațiune.gov.md/files/getfile/4697>. Accesat la 25.02.2023.

262. Inspectoratul național de probațiune. Programe probaționale. Programul de diminuare a agresivității. Disponibil la <http://probațiune.gov.md/files/getfile/4229>. Accesat la 25.02.2023.

263. Inspectoratul național de probațiune. Programe probaționale. Program de asistență psihosocială la etapa prezentințială (individualizat). Disponibil la <http://probațiune.gov.md/files/getfile/4232>. Accesat la 25.02.2023.

264. Inspectoratul național de probațiune. Programe probaționale. Programul probațional pentru minori. Formare civică și vocațională pentru tine și comunitate. Disponibil la <http://probațiune.gov.md/files/getfile/4230>. Accesat la 18.02.2023.

265. Institutul de reforme penale, Medierea în cauzele penale. Disponibil la https://irp.md/uploads/files/2014-03/1394118934_mediere.pdf. Accesat la 23.10.2022.

266. Juvenile delinquency prevention. Disponibil la <https://www.impactlaw.com/criminal-law/juvenile/prevention>. Accesat la 22.02.2023.

267. NOTĂ INFORMATIVĂ la proiectul de lege pentru completarea Codului de executare al Republicii Moldova nr. 443/2004 (comunitatea terapeutică). Disponibil la https://www.justice.gov.md/public/files/dir_elab_acte_norm/NI_comunitatea_terapeutic.pdf. Accesat la 23.10.2022.

268. Programe de justiție restaurativă în lumea contemporană (analiză documentară). Institutul Național de Criminologie. 2005. Disponibil la <http://criminologie.org.ro/wp-content/uploads/2015/08/Programe-de-justitie-restaurativa-in-lumea-contemporana-Studiu.pdf>. Accesat la 28.12.2022.

269. Raportul de activitate ale Inspectoratului național de probațiune pentru anul 2022. Chișinău, 2023. Disponibil la <http://probațiune.gov.md/files/getfile/5180>. Accesat la 15.02.2023.

270. Strategii de prevenire a delincvenței juvenile, bazate pe diminuarea factorilor de risc și pe intervenții operaționale. Disponibil la

<https://www.scrigroup.com/legislatie/drept/STRATEGII-DE-PREVENIRE-A-DELIN93566.php>. Accesat la 19.02.2023.

271. Strategii de prevenire a delincvenței juvenile, bazate pe diminuarea factorilor de risc și pe intervenții operationale. Disponibil la

<https://www.scrigroup.com/legislatie/drept/STRATEGII-DE-PREVENIRE-A-DELIN93566.php>. Accesat la 19.02.2023.

272. What are Mediation Techniques? Disponibil la <https://www.pon.harvard.edu/tag/mediation-techniques/>. Accesat la 17.02.2023.

273. Youth Educational Shoplifting Program. Disponibil la <https://restorativejusticewi.org/youth-educational-shoplifting-program>. Accesat la 17.02.2023.

UNIVERSITATEA DE STAT „ALECU RUSSO” DIN BĂLȚI

**JUSTIȚIA COMUNITARĂ ȘI ADMINISTRAREA
PEDEPSELOR ALTERNATIVE LA DETENȚIE**

NOTE DE CURS

FACULTATEA DE DREPT ȘI ȘTIINȚE SOCIALE

Str. Pușkin, nr. 38, Bălți
MD-3100, Republica Moldova
Tel: +373 231 52430
Email: rector@usarb.md

Bun de tipar: 2023
Format: 21 cm x 29,7 cm
Coli de tipar: 11,62
Tirajul: 100
Tipografia: „Centrografic”